

پښتو نامو

صفحو	ست	غلط	صحيح	صفحو	ست	غلط	صحيح
(۲۲)	۲۳	لکيل	کاکيل	۱۵۳	۱۶	أهي	صحيح
(۲۴)	۲۲	لشچنت	لشچنت	۱۵۴	۱۹	کيو	چيو
(۳۱)	۱۳	أهي	أهي	۱۵۹	۲۶	پرار ئنا	پرار ئنا
(۳۴)	۲۲	آر	آف	۱۸۳	۲۵	کوله	کوله
(۳۴)	۲۴	کټسيت کټسيت	کټسيت کټسيت	۲۱۵	۲۳	انسان ماڻهو انسان	
۱۴	۱۵	عقيد لندن		۲۲۱	۴	نه	ني
		عقيد لندن		۲۳۶	۲	ني	وئي
۲۸	۷	أئي	أئي	۲۳۶	۱۷	برائي	برائي
۳۲	۱۲	چو	چي	۲۳۷	۲۰	کريون ئي کوله	
۳۳	۱۴	کل	کيل			چي چند چاڻ کريون ئي کوله	
۳۶	۶	ال	زال	۲۳۷	۲۱	چند چاڻ ان ڳالهه	
۳۶	۱۵	کاد	کاد			ان ڳالهه	
۴۳	۱۸	نهن	ألهن	۲۴۱	۲۵	نه	نه
۵۳	۲۰	سپ	سپيني	۲۴۳	۲۶	آزاد	آزاد
۶۶	۱۲	ئوس	ئوس	۲۴۶	۲۶	لند	لند
۷۴	۱۲	ضابطي	ظابطي	۲۵۸	۳	نه	نه
۷۸	۴	مهينو	مهندو	۲۶۳	۲۵	نخت	نخت
۸۲	۱	ستنگ ستگورو		۲۶۷	۱۳	ڏا-هن	ڏالهن
۸۹	۲۴	تي	تي	۲۶۸	۴	سو ٽر لنڊ سٽر لنڊ	
۱۰۴	۲	جر	جو	۲۷۳	۲۶	سگهجي	سگهجن
۱۱۴	۱۸	ڌارئي	وڌائي	۲۷۴	۲۶	بارهن	بارهن
		شالت	شالت	۲۷۶		برلدي	برلدي

واڌا سواھي ست سنگ بياس ٻاران

چپايل ٻيا پستڪ

ENGLISH

سنڌي

1. Sar Bachan .۱ سنڌ مت
2. The Path of the Masters .۲ سنتن جي سکيا
3. With a Great Masters in India .۳ سار وچن
4. Mysticism the Spiritual Path .۴ پرمارئي پٿر
5. Teachings of the Gurus .۵ وينتي ۽ پراڻا جا شبد
6. The Mystic Bible .۶ سنگورن جي سکيا يا گورو ۱-۲-۳-۴
7. In Search of the Way .۷ روحاني گلدستو
8. Light on Sant Mat .۸ پرمارئي ساکيون
9. The Science of the Soul .۹ گورومت سار
10. Tales of the Mystic East .۱۰ اُندر جو آواز
11. Spiritual Gems .۱۱ سنڌ مارگ
12. Discourses on Sant Mat .۱۲ روحاني ڊائري ۱-۲-۳
13. Philosophy of the Masters .۱۳ سنتن جي بائي
14. Call of the Great Master .۱۴ سنڌ مت درشن
15. Master Answers .۱۵ ست سنگ نمبر ۱-۲-۳-۴-۵-۶
16. Liberation of the Soul .۱۶ روحاني ڪل ڪل
17. The Ringing Radiance .۱۷ هندي ۽ گرو مڪي
18. The Living Master .۱۸ سنتون ڪي بائي
19. Sarmad .۱۹ سنڌ سماج
20. My Submission Pt. I, II .۲۰ سنڌ مت درشن يا گورو ۱
21. A Spiritual Bouquet .۲۱ اردو
22. Prayer .۲۲ روحاني ڊائري ۱-۲-۳

Available From:-

The Secretary,
Radha Soami Satsang Beas
P. O. Dera Baba Jaimal Singh
Distt. Amritsar Punjab (India)

وصيحت جي باري ۾ ڊاڪٽر سميت جو نوٽ

وصيحت ڪندڙ، جنهنجو مان علاج ڪري رهيو آهيان،
 منهنجي سامهون هيءَ دستاويز پاڻ ۾ دٻا پڙهيو ۽ سندن
 سيڪريٽري لالا منشي رام به کين پڙهي ٻڌايو. وصيحت
 ڪندڙ سردار ساون سنگهه هن ئي منهنجي موجودگيءَ ۾
 صحيح ڪئي. مان برماٿم ٿو ڪريان ته وصيحت ڪندڙ
 پوري هوش حواس ۾ آهي ۽ هن پنهنجي مرضيءَ سان هن ئي
 صحيح ڪئي آهي.

صحيح — ڊاڪٽر پيري سميت،

لواسي — جديوا، (سٽنز ريلڊ)

پهري عڪ لکي ٿي ته مست

تاريخ ۲۰ مارچ ۱۹۴۸

دستخط: گر بچن سنگهه

سب رجسٽرار

محل

رجسٽرار، جلددر

حضور مهراج بابا ساون سنگھ جن جي وصيعت

مان، ساون سنگھ ولد سردار کابل سنگھ، ذات جامت گريوال، گدي نشين ڏيرا بابا جمل سنگھ، تعلقو ۽ ضلع امرتسر، هن دستاويز دوران، هيٺ لکيل وصيعت ڪريان ٿو.

هن وصيعت کان پهرين، مون پنهنجي شخصي ملڪيت ۽ ستنگ جي جائداد جي باري ۾ وصيعت ڪري ڇڏي آهي، پر اڃا تائين ڪنهن کي به پنهنجي جاءِ تي ڏيري نه ٿو. ان کان پوءِ بطور گدي نشين مقرر ڪو ڪيو آهي. ان ڪري مون مان پنهنجي پوري هوش حواس ۾ ۽ پنهنجي مرضي هيٺ سردار بهادر چڱت سنگھ، ايم. ايس. سي. رٽائرڊ سان سردار انگريڪلچرل ڪاليج، لائبروري کي ڏيرا پروفيسر انگريڪلچرل ڪاليج، لائبروري کي ڏيرا پاپا جمل سنگھ ٿوري ان سان سهند رکندڙ سڀني ستنگ سڀني لاءِ پنهنجو جانشين مقرر ڪريان ٿو. جيڪي ڪار به مان ڪندو رهيو آهيان، اهي سڀئي ڪار به مون کاپو ۾ سردار بهادر صاحب ڪندا. ان ڪري هي وصيعت لکي وڃي ته سند رهي ۽ ضرورت وقت ڪم اچي.

ڏيرا بابا جمل سنگھ
مارچ ۲۰، ۱۹۴۸

بشمار
مدير
ڪري

وصيعت ڪندڙ
جي هٿ
ساون سنگھ

شاهد
(حضور مهراج جن وڏو سهر)

شاهد
چون سنگھ
(الڌور ڪيٽ)

شڪر ادا ٿي ڪرڻ لاءِ مون وٽ ڪيترا ئي مستڪي آيا .
 سردار بهادر مهاراج جن به مون وٽ بنگلي ئي آيا ۽ مون کي
 پاڪر ٻائي ڏاڍي پريس سان شڪر گذاريءَ جو اظهار ڪيائون .
 منهنجي دل پر جي آئي . مان چئي سگهان ٿو ته ان وقت
 هڪ ستڪوروءَ جي ٻئي ستڪوروءَ ۾ سمانجڻ جي حيثيت جو
 مون اليو ڪيو جنهن منهنجي من تي هڪ امت چاب لڳائي
 ڇڏي . مان ان گهڙيءَ کي ڪڏهن به هلائي نٿو سگهان جا
 اڄ تائين به مون لاءِ نهايت ٻولر ۽ لافالي وردان آهي .

حضور مهاراج ساون سنگھ جن پورن سنڌ ۽ سڄا ستڪورو
 هئا . اهي اڄ به پنهنجي شهن جي عهدي ۾ براجمان آهن
 ۽ سندن شهن اڄ به پنهنجي ادر سندن لوري سروب جو
 روشن ڪري سگهن ٿا .

ٺي چٽ نه هرهر جو ڪم ڪيو ۽ پوءِ اسان ٻنهي ڇپ ڇاپ
جلندي ارٿيءَ کي پٽي ڏٺو ۽ سنگت جا شبد پٽي ٻڌا.
سڪو ميوو، ڪجورو ۽ ٻيون شيون ارٿيءَ مٿان گهوريون پٽي
ويون. ان وقت هوا نهايت ٿلهي هئي ۽ ٿوري ٿوري بولد
پٽي وٺي چٽڪو قدرت لڙڪ ڳاڙي رهي هئي.

ٿوري وقت کانپوءِ ٽئين سٽڪورو هونڪي هلا لاءِ اشارو
ڪيو ۽ مان پنهنجي چٽي ڪولي سندن پويان هلا لڳس.
ايتري ۾ مينهن ۽ هوا ٿلهي ويا هئا ۽ اسان بنيان ٺهاريو
نه ارٿيءَ جو شعاع ڏسڻ ۾ آيو ۽ جڏهن ڏيري طرف ٺهاريوسين
نه آڪاش ۾ عجيب لالڻ نظر آئي ۽ سامهون ئي سسنگ گهر
جا منارا نظر آيا.

ارٿيءَ جي آڱ اڍائي ڏينهن پٽي ٻري ۽ انجي سڀال
واسطي چار شيواڌار رکيا ويا. الهيءَ رات پڙ ڪرڻي نه بلڪل
ٻي آرام نظر ٿي آئي ۽ سڄو وقت ٻڌلن جي گجگوڙ، وڃ
جا چمڪات، طوفان ۽ رڪي رڪي مينهن جا وسڪارا پٽي ٿيا.
پر الهيءَ جي باوجود شيواڌار پنهنجي سٽڪورن جي ارٿيءَ
چوڌاري اڏول ويٺا رهيا ۽ چتا ٻرندي رهي.

چوٿين تاريخ جي ٻنهن جو هالي ميڙڻ جي رسم ادا
ڪئي وئي. هاليءَ مٿان ڪير چٽڪارو ويو ۽ پوءِ ڪن خاص
ستنگين ۽ حضور مهاراج جن جي ڪٽنبين، هاليءَ جي چوڌاري
هيڪوڪير ۽ ٻاڻي ڪٺو ٿيو هو، ان جون بالٽيون ٻري ٻن
ستنگين کي، جي نديءَ تائين قطار ڪري بيٺا هئا، نديءَ
۾ پروان ڪرڻ لاءِ ڏيندا ويا. الهيءَ رسم ادا ڪندي شام
ٿي وئي.

مونندي سنگت ڪرڻا ڪري مون لاءِ گهوڙي جو انتظام
ڪيو. هنن ٻنهن جي ڪم ۾ ڪو به ڪم نه ڪيو، ان جي

لڏيءَ لاءِ روانا ٿيا. ان وقت هئا لاهيءَ ليز لڳي وڃي هئي، آڪاش ۾ آنڌي چالڻجي ويئي ۽ سڄو واپو مڊل ٿڌلو پئي لڳو چٽڪ ٻر ڪرڻي پٺ پيهڻجي شوڪ جو اظهار ڪري رهي هئي. چئن ميلن جي مفاصلي کي طبع ڪرڻ ۽ ٿڌ ڪلاڪ کن لڳي ويو ۽ ڪانڊيس ٽي ريتيءَ جي دٻس ۽ ڪوڏي جيڏي پاڻيءَ مان لڳيڻو پيو. اٽڪل ويهه هزار کن ستنسڪي ارڻيءَ سان گڏ هئا.

ارڻيءَ کي مقرر اسٽان تي لاهي ڇڏڻ جي ڪاٺين مٿان رکيو ويو ۽ چئني طرف رسيدڻ لڳل هيون ستنسڪي ان جي بلڪل نزديڪ نه اچڻ ٻر هر ڪمپيڪي پيهڻجي ٻر، هر جي اٽڪل درشن جي ابلاشا هئي. اهيءَ ڪري رسيدڻ کي لتاڙي سڀيئي اچي ارڻيءَ جي وڃڻو بيٺا. ڪيترن ستنسڪين ڇڏڻ جي لڪڙين کي هٿ لڳايو ۽ پوءِ اهي ڪاٺيون ارڻيءَ مٿان رکيون ويون. وچ وچ تي ٿيڻ، ڇڏڻ، ڏوب، ڪانور ۽ ٻيون سرهينون شيون وڃي ارڻيءَ کي آڱ ڏئي ويئي.

مان پيهڻجي خاص دوست ڊاڪٽر ٻري سان گڏ سگهه کان ٿورو ٻر ٻرو پيو هوس ۽ اسان ڄاموش پيهڻجي سگهه جي باد ۾ مڇو هٽائين، ان وقت مون ائين محسوس ڪيو ته مان ڇڻ نه هڪ اُٻالو ٿي پيو آهيان ۽ منهنجي شري ۾ جان ڪانه هئي. مان پاڻڪي چئي رهيو هوس ته هاڻي مان هڪ الٽ ٻالڪ والگر آهيان جو پيهڻجو سڀ ڪجهه وڃائي ويٺو آهي ۽ جيئن لاه سڀ سڃاڻا ۽ سڃاڻي جا دروازا بند ٿي ويا آهن. ايتري ۾ اڇاڪ سردار بهادر مجراج جن اُٻي آيا ۽ مولڪي راڌا سوامي ڪري درياهن ۾ مان پيهڻجي ٻر سان وهان. اهيءَ منهنجي ملول ۽ ٻر پٺيان دل جي زخمن

ڪيو نه پر ۴ ۽ ۵ ڀڳتي ڇا ڪي ٿو چئجي . ننڍا وڏا ، اعر
 غريب ، هراجن ۽ برهمڻ ، مسلمان ۽ هندو سڀني سرڻس ۽
 ذومن جي ماڻهن اچي سندن پوتر شرير اڳيان سر جهڪايو .
 اهو هو هي اختيار سڄي پاوا سان نمڻ . هر هڪ سندن دوشن
 ڪرڻ چاهيو ٿي ، بلڪ هر ڪو هندي سرش ڪرڻ لاءِ آندو
 ۽ منتظر هو . سنگت جي ان اٻار ڀيڻ کي انتظام ۾ رکڻ لاءِ ،
 خاص طور سان شيوانارين جو هڪڙو جتو بڻايو ويو ڇاڪاڻ
 ت ان ڪنور حقيقت ٿي ڪنهن نه وشواس ڪونه ٿي ڪيو
 نه حضور جن جو ٿي جوت سماڙجي ويا آهن . هر هڪ پنهنجن
 اکين سان ڏسي يقين ڪرڻ چاهيو ٿي . هر ڪو هندي اڳيان
 گل ، عطر ، ۽ روپيا پيسا پيت ڪري رهيو هو . هوڏانهن
 وري انتم سنسڪار مهل الهن جي سرير ٿي چٽڪارڻ لاءِ
 خوشبو ٺارڻ ۽ سرهو پاڻي پئي تيار ڪيائون .

پوءِ سندن ڪومل ڪايا کي هڪ سندر ۽ شالدار اڏي ۽
 ٿي لپتايو ويو جنهن جي چوڌاري ڳاڙهو مخمل جو ڪپڙو ، جنهن
 تي سون ۽ چانديءَ جو ڪم ٿيل هو ، ويڙهيل هو .

هاڻي اهو فيصلو ڪرڻو هو ته داھ سنسڪار الهن ڏينهن
 ڪيو وڃي يا نه . ڪيترن ستنسگين جي اها دلي تمنا هئي
 ته انکي ٿورا ڏينهن ملتوي ڪجي جيئن سڀ ستنسگي اچي
 ستگورن جو آخري درشن ڪري سگهن . پر پارٽ ۾ رواج
 آهي ته سنسڪار الهن ڏينهن ٿي ڪيو وڃي ۽ جو هتي جي
 گرم آب هوا ڪارڻ مناسب لڳو ٿي . انهيءَ ڪري اهو
 فيصلو ڪيو ويو ته ۲ اپريل جي شام جو ٿي داھ سنسڪار
 ڪيو وڃي .

شام جو پنجين اچي اڏي ڪي نئين ستگورن سميت
 ٻارهن پراڻي ستنسگين پنهنجو ڪلهو ڏنو ۽ ڏهري کان بياس

مدھ ورلي پنهنجي جيون ۾ ڏسو هوندو. ساري ڪالونيءَ
۾ اها خبر وڃ وانگر پکڙجي ويئي ۽ وچوڙي ڪارڻ ساري
سنگت جو رودن ۽ ورانپ دردناڪ ۽ دلورز هو. هڪ
ڪلاڪ اندر ٽن هزارن کان به وڌيڪ ماڻهو اچي ويا. ڏهين
بجي تائين اوسي پاسي جي ڳوٺن ۽ شهرن مان قريب ڏهه
هزار کن ماڻهو اچي گڏ ٿيا. ساري سنگت پنهنجي سڪورو
جي برسر ۽ پگتيءَ سبب روندي جنهن آئي بيڙا ۽ ويدنا
جو اظهار پئي ڪيو ان نظاري پٿر دل کي به ٻاڻي ڪري
ٿي ڇڏيو. ڪيترا سڄڻ نه بيهوش ٿي ويا. هڪ لوحوان
ستسنگي ڪجهه کائي پنهنجي زلدي سمايت ڪري ڇڏي،
ڇو جو هو پنهنجي پياري سڪورو جو ويوڪ برداشت
ڪري نه سگهيو. شوڪ ستاب سان پيريل اعڙن دردناڪ
نظارن جو نه ورلن ٿي نٿو ڪري سگهجي.

ستگورن جي شريبر کي سينگاري هيٺ اٿڻ ۾ سڀني
جي درشن لاءِ رکيو ويو. جنهن گاديلي تي حضور جن جي
شريبر کي رکيو ويو هو ان مٿان سهڻن گلن سان پيريل چادر
وڇايل هئي ۽ گاديلو هڪ عمدي غاليچي تي رکيو ويو هو.
دروازي پهرسان، 'پوروچ' جي هيٺان حضور جن جو شريبر
رکيل هو ان لاءِ نه سنگت هڪ هڪ ٿي سندن درشن ڪري.
اهو سلسلو لڳاتار بنا ڪنهن انڪ جي برابر هڪ ڪلاڪ هلندو
رهيو. ساري سنگت پنهنجي پياري سڪورو کي آخري
شرذابجي ڏيک لاءِ سندن اٽل درشن ڪرڻ لاءِ اچي
رهيا هئي. حضور جن جو مڪڙو سٺو سنڪمر جهڙو پئي
لڳو پر ان تي گهري شائتي ۽ الوڪ ورنق چاٽيل هئي.
وڃ ۽ راڙي جا نظارا، ستسنگين جا دردناڪ ورانپ
نه بيان ڪري نٿا سگهجي ۽ مون ان وقت ئي محسوس

۽ شَرڏا سان، ٻڌاڙي ۽ جو دعو همنجي پڊيت ۽ پوٽر چرن
 کي ڏوٽو ۽ ان امرت کي ڏاڍي ساوڌالي ۽ سان هڪ سر ٽڪ
 ۾ ڪٺو ڪيو. جنهن لمولي هنن اهو ڪار ڪيو ان ۾ ڪيترو
 ۽ اوچو ۽ عالي شان سمايل هو. همنجي ڪر ٿو ۽ ٻين جي
 سر ڪرمي ۽ ڪيڏو نه فرق هو! هن مهيتو پور ٽ ڪار ۽ جي
 اهڙي پيار ٻرست، لمر ٿا لهنائي ۽ بنا ڏيک جي سراجامي
 ڪئي ويئي، جو مولڪي پور ٽ وشواس آهي نه همنجي ان
 پوٽر ڪار ڏانهن ڪنهنجو به ڌيان ڪونه ورتو. پنهجو پڊيت
 ڪار ڪري ڇايا وانگر واپس موٽي آيا ۽ پنهجي شال
 ٽڪي چپ چاپ منهنجي پاسي ۾ اچي ويٺا. پيو هر ڪو
 پنهجي پنهجي ڪم ۾ لڳو رهيو.

دورالديشي ڪري حضور جن جي ڪرلي ۽ جي پهرين
 منزل تي سنگت جي آڻاه ٻيڙ کي روڪڻ لاءِ ڪي شيواڌار
 بيهاريا ويا هئا ته جيڪر سڀ دروازا چور چور ٿي وڃن
 ها چو جو بيشمار سنگت پنهجي پياري ستگورو ۽ جي درشن
 لاءِ آئي آڻ ۽ وياڪل بڻجي بار بار اندر گهڙڻ جي ڪوشش
 ڪري رهي هئي. ٻاهر ڏاڍو شور هو، دردناڪ دانهون،
 شڪ ۽ ستاپ جون غمناڪ چيخون ۽ ٻڪارون ٻئي ٻڌڻ
 ۾ آيون. سمورو واناور ٽ ڏاڍو هولناڪ ۽ درد ڀريو هو.
 مان اندر ٿي ويٺو رهيس.

حضور مهاراج جن جو هڪ پوٽر تربت بياس اسٽيشن مان
 ٿيندو اترس ويو، ان لاءِ نه مڪو. ستنگ مڙڪڻ ۾ اهو
 شوڪ سماچار پهچائي ۽ داهه سنگت لاءِ چندن جون
 ڪاليون ۽ ٻي گهر بل سامگري آڻجي.

ان دڇ ۾ ڏيري ۾ حشام ماڻهو اچي ڪٺا ٿيا. منهنجي
 اکين آڏو اهڙو غضبناڪ ۽ دل ٽوڙ نظارو هو جهڙو ڪنهن

۽ ڇاڪاڻ ته هيٺ اٿڻ ۾ ويٺل سنگھ کي ان دردناڪ گهٽيا جي سوچنا ڏيڻي ڇڏي .

گذريل ٻن ڏينهن کان حضور جن جو ڪنڊو ڇاڪي ٻاسي وارو ڪمرو ستنسنگين سان ڀريو پيو هو جي اها ڪجهه ڏاڍا بيٺڪ جي حضور جن ۾ اڪيون پائي ويٺا هئا . ڪجهه ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن اها اڃا پر گهٽ ڪئي هئي ته سندن ڪمري ۾ صرف اهي ستنسنگي وٺڻ جي ڇڪي شاعريءَ سان سمن ڪندا رهن .

حضور جن جون ٽي ويجهيون شيو ڪاٺون ، سندن سپٽر ۽ پوٽا سندن پوٽر شير جي اٽسرسڪار ڪرڻ جي ٿياري ڪرڻ لڳا . انهن حضور مهاراج جن جي ديهه کي صابن لڳائي اڻڻ ڪرايو ۽ اڇو ڪٽڙو ۽ گهري رنگ جا ڪٽڙا ڏيکاريا . سڀئي حضور جن کي اڻڻ ڪرائڻ ۾ مصروف ۽ مشغول هئا . ڪو سندن مٿو ڏوٺي رهيو هو ته ڪو هنجو مڪڙو ، ته ڪو هنجي هٿن کي ڏوٺي رهيو هو ته ڪو سندن چاليءَ کي اڻڻ ڪرائي رهيو هو . ان وقت حضور جن جو وفادار ڪمپائونڊر ۽ شيواڊار هزاراسنگھ شوڪ ۽ درد جو مارو ڪمري جي هڪ ڪنڊ ۾ پيو هو ، لڪي ٻالهائي ٿي سگهيو ، اڪي چري ٿري ٿي سگهيو جن ته ڪڪر ٻي جان بڻايو پيو هو . ڪمري جي ٻيءَ ڪنڊ ۾ مان سردار بهادر مهاراج جڳت سنگھ جن جي ٻي-سان سر ٽمائي ٻارڻا ڪري رهيو هوس . اوچتو ئي جالشين ستگورو اٿيا ، شاعريءَ سان پنهنجي شال لاهي هڪ پتل جو لٽيو لوڻو کڻي ، ان ۾ پاڻي ڀري ، پيٽ مان لڪري ڇپ ڇاپ وڃي پنهنجي بياري ستگورن جي چرلن ۾ ويٺا ، جتي ٻيو ڪوبه ڪو نه هو . غرض حضور جن جي چرلن مان ڪٽڙو پاسيرو ڪيو ۽ ڏاڍي سمن

۱۲- آنترم درشن

(حضور مهاراج جن جو جوئي چوٽ سمانڻ ۽ آنترم سندسڪار)

ليکڪ - ڊاڪٽر پيري سمٿ .

جڏو

جڏهن حضور مهاراج جن پنهنجو آخرين سوالس ڪيو ،
تڏهن سندن پوڙ ڪر ڪڍڻ کي پنهنجي هٿ ۾ جهلي مان
هڪ لنڊي استول ٿي ويٺو هوس ۽ هنن جي لپٽن ۾ استول
سان لهاري رهيو هوس . مون هنن کي آنترم سوالس ڪندو ڏٺو
۽ سندن هرديءَ جي آخرين ڌڙڪن ميسوس ڪئي . مان
چپ چاپ اُٿي بيٺس ۽ مولڪي هن لائاني موقعي جي گهرائيءَ
جي ڄاڻ هئي . مون ڪمري ۾ ويٺل سٽسنگين کي ڏٺو جيڪي
بلڪل شالتيءَ ۾ ڪنڊ جهڪائي ويٺا هئا ۽ جڏهن اڪيون
کولڻا ڳوڙها ڳاڙهي رهيون هيون . پاسي وارو ڪمر وٺ
سٽسنگين سان پريو پيو هو ، انهنجو به اهڙو ئي حال هو .
گهري دڪ ۽ برزا برزا ٿيل دل سان ، مون ادب سان
پنهنجي سٽگورڻ جي چرٽن ۾ سر جهڪايو ، ظاهري ان جو
اهڙو ئي مطلب ٿي لکڻو ته ”سڀ ڪجهه سمانڻ ٿي چڪو.“

اهو ۲ اپريل ۱۹۴۸ جو ڏينهن هو ۽ ڏيڍ ٻاڻا ٻاڻا جڙيل سنگهه
۾ صبح جو ساڍا ۸ لڳا هئا . اها ڪهڙي نه دردناڪ گهڙي
هئي ! هر سٽسنگيءَ لاءِ ڪهڙو نه ڀاري صدمو !! چا سچ پچ
ائين هو؟ ڪا گهڙي ساعت اسين بلڪ شالتيءَ ۽ بي جان
ٻڄي ويٺاسين . بل بل اهائي آس لڳائي ويٺا هئاسين ته
من ڪو چمڪار ٿي پري . پر پنهنجي پير پياري سٽگورو
جي ويوڳ ۽ جدائيءَ ۾ مٿين ڪمرن جي سنگت جي پڪار

شاهد طور سندن وڏي صاحبزادي سردار پڄيٽ سنگھ جن ۽ سندن پوٽي سردار چرٽسنگھ مهاراج جن (موجوده ستگورو) جنهن پٺڻ صهيڙون پيل هيون . حضور جن جي چوڻ تي مشهور ڊاڪٽر سمٿ سندن پريهه ستسنگي جو سرنزراڻيد مان خاص طور حضور جن جي بيماريءَ ۾ علاج ڪرڻ لاءِ آيو هو ، وصيعت نامي تي پنهنجي هٿن سان هڪ اوت لکيو ته حضور مهاراج جن وصيعت نامي تي صهيڙ ڪرڻ مهل پوري هوش ۾ سجاڳ ۽ سچيت هئا .

۲۶ مارچ ۱۹۴۸ تي ستسنگ ٿيو . اهو حضور مهاراج جن جي زندگيءَ ۾ پڇاڙيءَ وارو ماهواري ستسنگ هو . ستسنگ کانپوءِ سردار ڪرپال سنگھ سنگت کي ٻڌايو ته ڊاڪٽرن جي چوڻ مطابق حضور مهاراج جن جي طبيعت ڪجهه ٺيڪ ڪانهي ۽ هنن پنهنجو وصيعت نامو لکي ڇڏيو آهي . اسان کي اهو ڏسي تعجب لڳو ته سردار ڪرپال سنگھ حضور مهاراج جن جي گدي نشين جو نالو ڪونه ورتو . چوڻ ٻڌايائين ، اها کيس خبر پري پوءِ جيڪي وارداتون وهيون واپسريون انهن ۾ ان جو سبب گهڻي قدر وانگو ٿي پيو . ڪجهه ماڻهن جالشين جو نالو ڪيٽ رکڻ لاءِ ڪافي ڪوششون ڪيون پر ان هوائي ۾ سنگت جي واپس وڃڻ کان اڳ سڀني جي زبان تي اهو نالو هو .

در پاڳي وس سردار بهادر مهاراج جن تمام ٿوري عرصي لاءِ اسانجي وچ ۾ رونق افروز هئا . هنن ۱۹۴۸ ۾ گدي سنڀالي ۽ پوري پرمارٽي شوپا ۽ شان سان پنهنجو ڪاروبار ڪيائون . سٺي صحت نه هئڻ جي باوجود هنن پنهنجي ذميواري ڏاڍي شرڏا ۽ محڪمتا سان نباهي . ۲۲ آڪٽوبر ۱۹۵۱ تي هو چوٽي جوڳ سمابا . موجوده ستگورو

سگهجي ٿي. وصيعت نامي ٿي صحيح ڪرڻ کان اڳ حضور مهاراج جن، سردار بهادر مهاراج جن کي گهرايو ۽ چيو، ”منهنجي سگورن (بابا جئمل سنگھ جي مهاراج جن) جيڪا بيمارٽ ۽ نامردان جي ذميوارِي، مون کي سولپي هئي، سامان توهان کي ٿو سوليان. مان توهان کي پنهنجو جائنن بڻائڻ چاهيان ٿو.“ اهو ٻڌڻ سان ئي سردار بهادر مهاراج جن جي اکين مان ابي اختيار لڙڪ وهي آيا ۽ هٿ جوڙي ڏاڍي لمر ٿا سان چوڻ لڳا، ”حضور! توهين نه سندن جا شهشاهه آهيو ۽ مان نه صرف توهانجو هڪ ادلي ٻانهو آهيان. شهشاهن جي هيءَ گدي شهشاهن کي ئي سولهي ٿي. حضور! شال هميشه سلامت رهو.“

حضور مهاراج جن ڪجهه به ڪين ڳالهائڻ صرف هڪ ڏها مهر ڀري نظر سان ڏانهن ٺهاريو ۽ سردار بهادر جن ٻاهر لڪري آيا هندي لپٽن مان اڃا به لير جاري هو. حضور جن وري به کيس گهرايو ۽ ان وقت نائين وصيعت نامي ٿي صحيح ٻائي ڇڏي هئائون. حضور مهاراج جن فرمايو، ”توهان کي حڪم ڇڏو پوندو.“ ان ئي سردار بهادر جن حضور جن جي چرلن ۾ مٿو ٽپي ٺيڪيو ۽ چوڻ لڳا، ”مالڪ! مان توهانجي آڳيا برچشم رکان ٿو.“

حضور جن جي طبيعت جي لاسازيءَ جي خبر ٻڌي مان ٻاڻڪي روڪي ڪين سگهيس ۽ راءِ صاحب کي اُٿي ٿي وصيعت تيار ڪندي ڇڏي مان پنهنجي ڪمري ۾ هليو آيس. شام جو اها وصيعت مون کي ڏيکاري وئي جا ڏسي منهنجي راءِ مان لڪري ويو ته حضور مهاراج جن بيمارٽ ۾ نه پورو سنت آهن ٿي پر دلوي ڪاروبار ۾ پڻ پنهنجو مٿ ٻاڻ آهن. وصيعت نامي ٿي سندن صحيح نه هئي پر

لاشڪ، هو اسان سان انگ سنگ آهن. هنن صرف
 بوشاڪ ئي مڻائي آهي. اهاڻي جوت، اهوئي پرڪاش
 اسانجي رهنمائي ۽ رهبري ڪري رهيو آهي. اهاڻي ساڳي
 اُٻار شوبا، اهوئي موهيندڙ مڪڙو، اهاڻي مڌر مسڪراھت
 ۽ اهوئي اڙاميو ديا مهر جو ساگر اڄ به موجود آهي. پيار
 ۽ پرڪاش جو اهوئي جهر ٿو، اڄ به ٿورو ٿاري وانگر سنگت
 جو مارڪ درشن پيشي ڪري پر اسانکي پرڀيم، پرليت ۽
 لمرنا ڌارڻ ڪري اها انوت ۽ اڙامئي رحمت وٺڻ لاءِ
 پاڻکي لائق ۽ يوگيه بڻائڻو آهي.

چوالي چڏڻ کان ۱۵ ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن هڪ
 وصيعت نامي دوان سردار بهادر جگت سنگھ، مهاراج جن
 کي پنهنجو روحاني جانشين مقرر ڪيو. ۲۰ مارچ ۱۹۴۸
 صبح جو مان راء صاحب منشي رام رٽائيرڊ ڊسٽرڪٽ
 انڊسٽريشن جج پنجاب سان گڏ ويٺو هوس. راء صاحب
 رٽائر ڪري ۱۹۴۱ کان حضور جن جو سيڪريٽري ٿي رهيو
 هو. گانڌي حضور جن جو لهي شيوادار ان وقت اُتي آيو ۽
 راء صاحب کي چيائين ته حضور مهاراج جن اوهانکي گهرايو
 آهي. هو ان وقت ئي روانو ٿيو ۽ اٽڪل ۱۵-۲۰ منٽن
 کانپوءِ موٽي اچي ٻڌايائين ته حضور مهاراج جن سردار بهادر
 جگت سنگھ مهاراج جن کي پنهنجو گدي لشين مقرر ڪيو
 آهي ۽ اهڙي وصيعت مولڪي هنڌجي نالي تيار ڪرڻي آهي.

سردار بهادر جگت سنگھ، مهاراج جن لائينپور انگريڪلچرل
 ڪاليج ۾ وائيس پرنسپال جي عهدي تان رٽائر ڪيو هو.
 هنڌجي عالي درجي جي ڀڳتي، شيوا ۽ ڪمائي ڪري
 ساري سنگت الهنجو ڏاڍو آدر ۽ قدر ڪندي هئي. هنڌجي
 لمرنا ڏهنائي ۽ ديتا جي جهلڪ هيٺ ڏنل گهٽنا مان پسي

اهو پيار ئي آهي جو زندگيءَ کي آلودائي ڪي ٻڌائي ٿو ۽ اسان کي جيئن ڄاڻجي خوشي بخشي ٿو. جڏهن اهو پيار ختم ٿي وڃي ٿو ته سولهن ۾ سرس ۽ رڳيڪ باغ بوستان به اسان لاءِ زندگستان ٿو پئجي. اڪيلائپ سڀني خوشين جي جڙ ٿي ڪٽي ڇڏي ٿي. ستگورو ۽ جي پيار منهنجي اندران پيا سڀ پيار پٽيءَ، ٻارن، مائٽن، ڀائرن ۽ دوستن جي پيار کي ڏکي ڪڍي ڇڏيو هو. هن عمر ۾ ان الڳ الڳ پيار بنا موڪلي سڀ ڪجهه اداس وڳڙو ۽ اولاد اهو پٽي لڳو. جيون ۾ اڪيلائپ ۽ هيڪلائيءَ جي ويراڻي چالڻجي ويئي هئي. جيئن لاه ڪابه رڳي ڪالهه وڃي اچي هئي ۽ مان هن زندگيءَ جو ٺاڪ ختم ٿيڻ لاءِ اُرداسون ڪرڻ لڳس پر اهو ٺاڪ سمايت ٿيڻ ۾ دير پئجي رهي هئي. ستگورو سان گهاريل گهڙين جون مٺيون مٺيون ملاڪيون اڄ ويڙڪ جي ويدنا ۾ پاڻ اضافو ڪري رهيون هيون. ان من موهندڙ پياري مڪڙي کي ڪٿي ٻوليان جنهن جي کن ۾ درشن سان اسانجا سمورا فڪر ۽ چمتائون ڪافور ٿي وينديون هيون ۽ اهڙي شالتي ۽ آندميءَ نازگيءَ جو احساس ٿيندو هو جهڙي ڪڙاڪيدار سخت اس سبب اوسائيل فصل کي سالو جي وسڪارن مان نازگي ملندي آهي پر هاڻ افسوس! اهو پيارو سروب سدا سدا لاه اسانجي اکين کان اڙجهل ٿي ويو آهي، اها مٽي ۽ موهندڙ زبان هميشه لاه خاموش ٿي ويئي. صرف ان جي گرونج ٿي وڃي رهي آهي ۽ سدائين لاه!

پر نه. سنڌ ڪڏهن به مرلدا ڪونهن. اها الڳ الڳ جوڻ ڪڏهن به اڄهائيندي ڪانهي. هميشه جڳمڳائيندي رهي ٿي. ڇا هنن ائين ڪين فرمايو هو، ”مان واعدو ٿو ڪريان ته مان هميشه توهان سان الڳ سنگ رهندس.“

جيون روپي بيڙي جو ملاح هڪي آهي؟
نامت ۽ ابالا بڻجي چڪا آهيون. ڪاش ا
ي سڄي ئي نه آهي ها ۽ اسين زندگي پر
ڪر پاڻ کي وڌيڪ خوشحال ۽ آئندو سوچيون
آهن صرف اهو خيال اسانجي الهن اولاداهين
نامت ۽ ڪرڻ لاء ڪافي هو.

سڀني پنهنجي پياري ستگورو ۽ شريرو جو
جي ڪناري دام سنسڪار ڪري موٽياسين ۽
سسان جهنگل پاسن لڳو. اها تن من کي
بندڙ هير جهڙي زندگي کي گلشن بڻائي رکيو هو
ي وڻي. ائين پئي لڳو ڇوڪري جي
۽ هڪ هيڙي زندگي جي مڙي مڪڙين کي
ڏيڍو هو. جهڙي ريت سر ۽ من جي منڍ ۾ ٻن چڻي
۽ وڻ بنا ٻن جي خالي ٿوڻ لڳندا آهن، اهڙي
و سسان ۽ پيچان پئي لڳو. نه رڳو جوان ۽ پير مرد
غريب زار زار هڏيون هاري رهيا هئا بلڪه ننڍن
چهرن پڻ ملول ۽ اداس پئي لڳا ۽ سڀني سڌا
۽ اسانجي شوڪ ۽ درد ۾ پير ڪرڻي ۽ ديوانن ۽
پئي رهيا هئا. اهڙو نه پيندو طوفان لڳو جو سارو
مٽيءَ سان ڍڪجي ان ڪار ۾ بچي پيو. ڪيترن
کان اڳ ئي ٽرلي ٽوڙ جا جهوپا پئي آيا جن
لي ماما اڳ ئي آگاه ڪري رهي هئي ته ڪا پاري
نازل ٿيڻ واري آهي.

ڪي پيارو سائي، پوءِ پٽي، ٽي، پٽ، پٽي، ماءُ،
ٽي، لکڪر، يا پاڙيسري يا ڪوبه پيارو هجي اسانجي
ڪي روپي سفر جي روپ ۽ پڪا ئي مٿي چڙهي ٿو

۱۱. وارثالاپ جي سماپتي

انسوس ! آخر اها دردناڪ گهڙي اچي پهتي ، جنهنجي
صرف ڪاپنا اسانجي اکين ۾ اجهل آسن جي ڌارا ۽ هردي
۾ گهري پڙا آهن ئي ڪٿي ۲۰ اپريل ۱۹۴۸ صبح جو آئين
بجي حضور مهاراج جن پنجن نين جي هن خاڪي چولي جو
نياڳ ڪيو . جا مهان ڌارا ، ڇڪند جي ساگر مان ۹۰ سال
اڳ اڪتي هئي سا واپس پنهنجي اصلي گهر ۾ وڃي لين
ئي . اهو سوره جنهن اسانجي الذڪار ۾ هردي کي روشن
۽ مدور بڻايو سو هڪدم غائب ٿي ويو ۽ ان سان گڏ اسانجي
زندگي ۽ جي پيار ۽ خوشيءَ تي آخرين پڙدو ڇالڻجي ويو .
اسان لاءِ زندگيءَ ۾ باقي بچيو ٿي ڇا هر ؟ اسين ته موت جو
انتظار ڪري رهيا هئاسين . ان پياري ستگورو ۽ کانسواءِ ،
زندگيءَ ۾ ڪا به خوشي ڪانه رهي . اها نه هاڻي ڏکڻ دردن
ڪشتن ۽ ڪليشن جي ڪڙي بطجي پيئي آهي . هو اسانکي
ننڍن ٻارن وانگر پنهنجو لاءِ بخشيندا هئا ، پيار ڪندا هئا .
هندي ڪر ڪملن جو صرف ڇهاڻ اسانجي من کي شالڻ
ڪندو هو ۽ اسانجي نسل ڏانهن ئي ڇندو وجهندو هو .
انهن جي درشن جي ڪيول هڪ جهلڪ اسانجون ساريون
سساري چٽائون ۽ روحاني سڪلپ نوارن ڪري ڇڏيندي
هئي . اڳ اسانجون دليون پيرن جو اهو راڳ آلاهي
رهيون هيون . ” دور ديش ڪا پرېتم پيارا ، آيا ديش
هماري . ” هينئر اهو ساڳيو ئي من کي مست ڪندڙ راڳ
اي موزون ۽ اي مزي بطجي پيو هو . ان پياري پرېتم اسان
کان مڪڙو موڙي وڃي پنهنجو لڄ ڌام وسايو . اهو ناچ ۽
لطف جنهن اڳ-ان مستڪ جهڪائيندا هئاسين اسانڪان

ڪريو ها ته هو توهانجي لاءِ مڪتيءَ جا دروازا کولي ڇڏي
ها. توهان مون ۾ ڏٺو ڇا آهي؟ مان ته هڪ گندگيءَ سان
پريل هڏمانس جو پتلو آهيان. اها پريز جي نار مالڪ
طرف موڙيو نه بيهي ڇو هن پوساگر مان نشتارو ٿي وڃي.“

هن ان پڙهيل ڇوڪريءَ جي الهن سڌن سڌن لفظن
تلسيداس جون اکيون کولي ڇڏيون ۽ هنجي زلڏڪي ٿي
بدلي ڇڏي. هو پئيءَ جي چرلن ۾ جهڪي چوڻ لڳو،
”ٿو مولڪي گيان ڏنو آهي. شل پرمائما ٿولي ديا مهر ڪري.
تون منهنجو سچو گورو آهين.“ انهن چئي کائس موڪلائي
پرمائما جي کوچ ۾ لڪري پيو.

سردار ڪيسر سنگهه پڇو، ”حضور! اها سچي وارا
آهي يا محض آکاڻي؟“

حضور جن فرمايو، ”جن به ليکڪن تلسيداس جو جيون
چرتر لکيو آهي، الهن ان گهڻا چورلن ڪيو آهي.“

ڪالپوءِ هن هڪ مڙو لڙهندو ڏٺو ۽ ان جي سھاري وڃي
ٻار ٻهتو.

جڏهن پنهنجي سھري گھر وٽ پهتو تہ اڌ رات ئي
چڪي هئي. گھر جا سڀ دريون دروازا بند هئا. هو گھر
جي چوڌاري ڦيرا پائڻ لڳو تہ من اندر وڃڻ لاءِ ڪو رستو
ملي وڃي پر ڪجهہ بہ رستو هت ڪين آيس. لڪجي،
مالدو ئي پنهنجي پٽيءَ واري ڪمري جي دريءَ
هيٺان اچي ويٺو ۽ لڳو ڪنگھڻ ۽ ٻيا آواز ڪرڻ جيئن سندس
استريءَ جو ڏٺاڻ چڪجي. جيئن ئي اُتي ويٺي ويٺي، ڇم
تي پھچڻ لاءِ سوچي رهيو هو تہ هڪي ٿوري سرراحت
ٻڌڻ بہ آئي جڳ ڪو هڪ وڏي رسي مٿان موڪلي رهيو
آهي. جڏهن ڏٺائين تہ هڪ وڏي لوڙي لڪي رهي آهي تہ
هو ان لوڙيءَ وسيلي چڙهي پنهنجي استريءَ جي ڪمري
۾ پهتو ۽ پنهنجي استريءَ جا شڪرا مڃيائين جو هن کيس
لوڙي موڪلي واهر ڪئي هئي.

هن عجب ۾ پڇيس، ”ڪهڙي لوڙي؟“
هن جواب ڏنو، ”ڇا مٿي چڙهڻ لاءِ تُو لوڙي ڪو
لڪائي هئي؟“

پٽيءَ چيو، ”مون تہ ڪا به لوڙي هيت ڪو به موڪلي
هئي.“ ”نهن ئي نلسيداس کيس اها لوڙي ڏيکارڻ لاءِ پست
وٽ وٺي ويو، پر ڏٺائون تہ اهو هڪ وڏو مالڪ هو
جنهن کي نلسيداس عشق جي آڏو رسي سمجهي مٿي چڙهيو
هو. پوءِ استريءَ کي اهو به ٻڌايائين تہ پاڻيءَ جي ٽڪ
ڪارڻ هو مڙدي جو سهارو وٺي لڏي ٻار ڪري آيو هو.

ان ئي سندس پٽي چوڻ لڳي، ”پراڻ لاه! جيڏو
ٻيڙ مون سان آڻو ان جي ڏهن پتي تہ جيڪو پرامنا سان

ٻالھ جو سلسلو جاري رکندي فرمايو ته راءائڻ جي رچيندڙ
 کوسوامي نلسيداس جي حواليءَ جي وار ٿا آهي. هن تازو
 شادي ڪئي هئي. هندو پنهنجي استريءَ سان ايترو ته پيار
 هو جو هڪ ڏينهن جي جدائي به هر برداشت کان ڪري
 سگهندو هو. هڪ دفعي هنجي استريءَ کي ڪجهه ڏينهن
 لاءِ ٻاهر وڃڻو پيو پر هنکي ان ڏينهن ئي واپس گهرايو و
 ويو ڇاڪاڻ ته هنجي وڃڻ کان ڪجهه ڪلاڪن بعد نلسيداس
 استريءَ جي ويوڪ ر بيمار ٿي پيو. ان کانپوءِ هوءَ ڪڏهن
 به هن بنا ڪيڏانهن ٻاهر کان ويندي هئي. پر هڪ دفعي
 اهڙو اتفاق اچي پيو جو کيس پنهنجي پيڪن ۾ وڃڻو پيو
 جي ڪجهه ميل دور هڪ ڳوٺ ۾ رهندا هئا. اُتي پهچڻ
 لاءِ هڪ ننڍي ندي پار ڪرڻي پوندي هئي. جيئن ئي
 ڪري نلسيداس ڏينهن گذاريو پر اجاڻ ٿي مس ته هنکي
 اڪيلائي ۽ بهرءُ ايڏو ته ستائڻ لڳي جو هو ساهرن طرف
 پيرس پند لڪري پيو.

ايترو ٻڌي پندت ڪيول ڪرڻ کلي ڏنو.

حضور هاراج جن هن ڏانهن مشڪي ٺهاريو ۽ فرمائڻ لڳا،
 ”گهايل ڪي گت گهايل جاني“ عاشقن ته ان کان به وڌيڪ
 ڏکيا نه ٿا لکها آهن. ٻڌو اڳتي ڇا ٿيو. جڏهن نديءَ
 ڪناري پهتو ته رات ٿي چڪي هئي، ندي به پوري ڦره
 ۾ پئي وهي. ڪوبه ملاح چوڻي پاڙي ڏيڻ سان پنهنجي
 جان جو جوڪم کڻي ندي پار ڪرڻ لاءِ تيار ڪونه هو. پر عاشق
 ڪڏهن به همت ڪين هاريندا آهن. هو ڪاٺ جو بند پا
 خالي ٻر ۾ ٻولڻ لڳو جيئن ان جي سهاري ندي پار ڪري
 سگهي پر کيس اهڙي ڪا به شيءِ هت ڪونه آئي. انڪري
 نري ندي پار ڪرڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ گهڙي پيو. ٿوري دير

۾ درد ٿئي ٿو. پوءِ جيڪڏهن ان درد کان ٿو هين پڇڻ
 کي ڇڏي اُتي ٿا ڪڙا ٿين، ۽ ٿو هين سڃا پريمي ڪوڏ آهيرو.
 سڄو پريمي نه پنهنجي ستگوروه جي سروب جي هڪ
 جهلڪ پسڻ لاءِ هر طرح جو دڪ درد برداشت ڪرڻ لاءِ
 تيار رهي ٿو. سمجهو نه ٿو هانگي ڏن دولت سان پيار آهي،
 نه پوءِ ٿو هان لاءِ انترڪ دوار ڪونه ڪلندا. پرمالما جي
 پيار اڳيان ٿو هانجي هردي ۾ وسيل ٻين سڀني پيارن جو ڪو
 سام ليشان نه رهڻ ڪپي. سڄو پريمر من جي ٿاڻي غلاظتن
 کي پسم ڪري ڇڏي ٿو. سڄو پريمر من مندر کي صاف
 سترو ۽ اوچل بڻائي ان کي مالڪ جي نواس لاءِ لائق بڻائي
 ٿو. لشڪار پگتي ۽ نرم پريت اها ڏاڪڻ آهي جا اسان کي
 سڌو مالڪ جي محل ۾ پهچائي ٿي. پريمر ڪنهن به قسم جي
 قاعدي قانون کي لٽو سڃاڻي. پريمر واڻي جو دڪان
 ڪولهي، پريمر دفعي نقصان کي ڪوڏ ڏسندو آهي لڪي
 حساب ڪتاب رکي ڄاڻي. شايد ٿو هان هڪ ڪير وڪڻندڙ
 چوڪريءَ جي ڪهاڻي ٻڌي هوندي جا آلي جو پاڻ ڪير
 وڪڻندي هئي. خريدار ايندا هئا، آوڏيئي پاڻ ڪير جو
 ولي وٺندا رهندا هئا. هڪ ڏينهن جڏهن سندس پريمي
 آيو ته هو سڀ حساب، ماپ ٿور پلجي ويئي ۽ هنجي اڻڻ
 ۾ پاڻ مٿان پاڻ وجهندي ويئي. اهو ڏسي سندس ماءُ کيس
 چيڻ لڳي ته هڙي طرح ڪير لٽائي ڇڏيو آهي ڇا؟

ڇوڪريءَ جواب ڏنو، ”آه، مان جنهن کي پيار
 ڪريان ٿي ان سان ڪهڙا ليڪا رکندس. توکي خبر ڪانهي
 نه پريمر ۾ سڀ حساب ڪتاب وساريو وڃي.“

جيڪڏهن اسانجو مالڪ سان سڄو پيار آهي ته هو به
 سانهجي لهڻي ڏيئي جو حساب وساري ڇڏيندو. حضور جن

گورو گرنٿ صاحب ۾ پريس جي ڏاڍي مهما ڪئي آهي .
حضور جن وراڻيو ، ” پوءِ ۽ ورلي ماڻهن کي ڄاڻ آهي
نه پريس ڇا آهي ؟ جڳياسو ، پريسي گريمڪ جي چرلن جي رڃ
نائين نه ڪونه ٿا پهچن . پريسيءَ جي منزل ٻين سڀني
اڀياسين کان گهڻو گهڻو مٿي آهي .“

سردار ڪيسرسنگھ وڃي ڪئي ، ” منهنجا سائين !
ڪرپا ڪري پريس جي آري ۾ ڪجهه ڪولي سمجهايو .“
حضور جن فرمايو ، ” پريس جو مطلب آهي پنهنجي عستيءَ
کي بلڪل نيست وڌايو ڪري ڇڏيو . ڪيسر صاحب جن
فرمائين ٿا :-

” جب مٿن ٿا ب گورو لهين ، اب گورو هيءَ هر نالهه ،
پريس کلي آئي سالڪري ، ٻاين دوله سماهه .“
پلٽو صاحب فرمائين ٿا :-

” سيس اڏاري هات سي سهج عاسقي نالهه .“
سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو ته حضور اها ڳالهه پوري
سمجهه ۾ ڪونه آئي .

ديالڏان ستگورن فرمايو ، ” هن ڳالهه جو مطلب آهي ته
پريسيءَ لاءِ ڪار، قرباني ڏيڻ مشڪل ناهي .“

هڪ سٽسنگيءَ پڇيو ، ” حضور ! ڇا جي قرباني ؟“
مهربان ستگورن وراڻيو ، ” پريسيءَ کي نه پريس جي راه
۾ پنهنجو ٿن ، من ، ڌن مطلب نه سڀ ڪجهه قربان ڪرڻو
بولدو آهي .“

ان ئي سٽسنگيءَ عرض ڪيو ته حضور ڪرپا ڪري
ڪولي سمجهايو .

حضور جن اتر ڏٺو ، ” سمجهو ته ٽوهين پڇن ۾ وهو ٿا ،
۽ شريسر مان صرف جي سماءُ ڪارڻ ڏوهانجي عضون

ون ڏريهي پورو ٿئي ٿو.

ستسنگيءَ وري عرض ڪيو، ”حضور! مان هر روز
تڪ ڀڳو ۽ ڪلاڪ کن سمرن کي ڏهندو آهيان پر آخر
ٻاڏڪي آئي جو اتي ڏسندو آهيان. شايد مان سمرن ليڪ
رلي ڪو نه ٿو ڪريان.“

ديس ديال ستڪورن فرمايو، ”سمرن هميشه من جي
وي نه ڄ سان ڪرڻ ڪڍي ڄڻ نه. توهين دشمن ئي لڙار
وار ڪري رهيا آهيو. گرميءَ جي موسم ۾ توهان اڪثر
ڀڄي پيو ڪي سوانتي اولد لاءِ لڳاتار رت لڳائيندو ٻڌو
ٿو. رڪڙ بنا، سائو ”مينهن“ ”مينهن“ جي لڙار
لڳائي ڏيندو آهي. ٻار ٻار ڪلاڪن تائين اها رت لڳائيندو
هندو آهي. پيو ڪي مان توهان کي سبق سکڻ ڪڍي. توهانجو
سمرن هن وانگر ڪلاڪن جا ڪلاڪ لڳاتار بنا روڪ جاري
هڻ ڪڍي. جيڪڏهن سمرن ڪرڻ وقت توهانجو من ٻاهر
ڪي ٿو نه توهين پنهنجي زبان ۽ چپن سان سمرن ڪري
ڪري من کي ٿڪائي ڇڏيو. ياد رکو ته من سان توهان کي اها
سر دست ۽ دائما لڙائي جوڻي آهي. مالڪ سان سبيھ،
مار ٿي هيءَ لڙائي جيتوڻيڪ ۽ مددگار ٿئي ٿو.

ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! اها ئي نه ڪنائي آهي.
لڪ سان اهو سبيھ ۽ بيار ڪيئن اچي؟“

حضور جن فرمايو، ”مالڪ لاءِ بيار پيدا ڪرڻ لاءِ سڀ
من سڌو طريقو اهو آهي ته توهين وشواس ۽ تمرنا سان ٻين
سمرن کي وقت ڏيو. جيترو وڌيڪ وقت توهين شيد سان
ٻاڏڪي چور پيدا اوترو توهين ستڪورن جي لڙديڪ وڌندو
اوترو ئي انهن لاءِ توهانجو بھار وڌندو ويجهندو رهندو.
سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو، ”مھاراج جی، ڪرو صاحب“

آهي ته نام ملڻ بعد ڪو به چيو منهن جون کان هيٺينءَ جون
۾ ڪو نه ويندو ۽ نام دان مليل جيو کي سڃيڪند پھچڻ ۾ چئن
جنمن کان وڌيڪ وقت ڪونه لڳندو. سڀ کان مشڪل ڳالهه
نه اها آهي ته ڪي جـزوي ماڻهو رهندي چولي جي سھيج
قيمت ڄاڻن ٿا ۽ نتيجو اهو ٿو ٿئي جو اڪثر ماڻهو پنهنجو
جمر پيڪار ڪمن ۾ برباد ٿا ڪيو ڇڏين.

هڪ سٽسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن،
ڪيترائي مهينا لڳاتار ائين لڳندو آهي جڳ شيد ڪيڏانهن
غائب ٿي ويو آهي.“

دانا جن فرمائڻ لڳا، ”شيد ڪڏهن به بند ڪونه ٿيندو
آهي. اهو نه لڳاتار اسانجي اندر گولجي رهيو آهي.
جيڪڏهن اهو هڪ کن لاءِ به بند ٿي وڃي ته اسين زندهه
رهي نه سگهون. شيد ڌن نه اسانجي جيون ڌارا آهي. اها
نه هميشه. اسانجي اندر بيٺي گولجار ڪري، پر اسين اها
ڪونه ٿا ٻڌون ڇو جو اسانجو خيال ٻاهر دليا ۾ هيڏانهن
هوڏانهن پيو پٽڪي. اسانجو من ڏاڍو چنچل آهي ۽ سدائين
پيو ڊوڙي. جڏهن نلاءِ جو پاڻي اُڪيل نه هوندو آهي ته
اسين پنهنجي شڪل ان ۾ ڏسي ڪين سگهندا آهيون ۽
جيڪڏهن پاڻي گندو آهي، ان ۾ ڪپ آهي ته اها پاڻ وڌيڪ
رڪاوٽ بڻجي پري ٿي. جڏهن پاڻي ٺڪاءُ ڪائي بيٺي
ٿو به مٿي هيٺ وڃي ٿو وٺي ٿي ته پوءِ صاف نرميل پاڻي ۽
۾ جهرو ڏسڻ ۾ اچي ٿو. اهڙي طرح جڏهن من جي چنچلتا
۽ اڳيان روپي لهرن بند ٿي وڃن ٿيون ۽ اسانجي دل جو آئينو
صاف نرميل ۽ پور ٿي پوي ٿو ته پوءِ ان ۾ روحاني منڊلن
جا سندر ۽ سوالن پيريل نظارا نظر ايندا آهن. من کي
صاف سٿرو پور ۽ پاڪ بڻائڻ جو اهو ڪارڻ صرف ۽

ويندي آهي، ٽين ئي ستگورو ان نور کي اوچن روحاني
مبدلن ۾ بهڙائيندو آهي. ڪال جو اسٽان ڪنڊ ڪڍڻ
(بهي اکين جي پويان وڃي ٿي) جي ڏاڻي پاسي آهي ۽
ستگورو ساڄي پاسي اراجمان رهي ٿو. وقت جي سمي، جن
جيون کي نام دان نه مليو آهي، انهن جي آتما پاڻمرادو
ڪال جي مڪمل ۾ وڃي پوي ٿي جيئن اسپرنگ سان ٻڌل
چيز ڇڪجي اچي ٿي. جيڪڏهن نام دان جو ارادو صرف
بدجن لاءِ جو ٻڌائڻ ٿي هجي ته پوءِ اهو نام نه هڪ ذهن
سالن جي چوڪري به ڏيئي سگهي ٿي. پر جيڪو آتما کي
ڪال جي چنبي ۾ مان آزاد ڪرڻ آسان ڪولهي. ڪال جي
قندي کان جيئو کي صرف ستگورو ئي اڃا ئي سگهي ٿو.

راء صاحب سوال ڪيو، ”حضور! هڪ ستنگيءَ کي
سڃڪندڙ ٻهڙن ۾ ڪيترو وقت ٿر لڳي؟“

حضور جن ورائيو، ”ان لاءِ ڪو نيم مقرر ٿيل ڪونهي.
اهو نه ستنگيءَ جي پراڻ، پر ٿيٺ، ٻڳتي، لڳن ۽ ڪوشش
ٿي مدار رکي ٿو. اهو مالڪ جي دٻا مهر ۽ ستنگيءَ جي
ڪرمن تي ٿر ٿر آهي. منهنجي اڳيان اهڙا به مثال موجود
آهن، جنکي نام ڏيڻ سان ئي سندن سرف اڌر لڳي ويئي
۽ اتر ۾ ستگورو مان ساڳي وارڻ لاپ ڪيو. ٻئي پاسي،
اهڙا به ستنگي آهن جن جو ڏيان ذهن سالن کان پوءِ به ٻاهر
پڪندو رهي ٿو. هيءَ راءِ ته صرف پرائم ۽ پيار جي آهي.
جيڪڏهن ستنگيءَ کي پنهنجي ستگورو لاءِ پيار آهي،
پوءِ چاهي هو ٻڌن سمن کي گهڻو وقت نه به ڏيئي سگهيو
آهي، ته به ستگورو جي دٻا مهر هنکي مٿين روحاني
مبدلن ۾ وٺي ويندي بشرطيڪ هن کون ڪرمن جو پرجهه
پنهنجي سر تي نه کڻيو هجي. پر هڪ ڳالهه جي خاطري

طاقت به آهي جهڙي اسين ”ڪال“ ٿا چئون. هو ئي هن
 ٿر لوڪيءَ جو مالڪ آهي. هو ڪڏهن ٿر ڇاهي نه ڪو به
 چيو سٺ سٺو ستڱورو جي سهڻو ڪ به اچي. هو چيو ڪي
 ستڱورو کان دور وڪڻ خاطر سڀ هٽا هٽائي سگهيو. ستڱورو
 به ڪال جا لڪش هڪ ٻئي جي بلڪل اُٻڙ آهن. سٺ
 آلمانن کي هن دنيا جي جيلخالي مان آزاد ڪرڻ لاءِ اچن
 ٿا، جنهن جيلخالي جو جيل ڪال آهي. هو ٿر ڇاهي نه
 هڻجو اهو جيلخانو خالي رهي. ان لاءِ هو هڪ هڪ آتما
 کي هن ٿيڊ خالي ۾ بند وڪڻ لاءِ ستن سان زبردست جنگ
 جوئي ٿو.

پنڊت ڪيول ڪرشن گهڻو ٿا سان چيو نه اهو بلڪل
 درست ٿو لڳي.

راءِ راجيٽ ڪوٺال پڇيو ته حضور! ستڱورو جن کي به
 لام دان بخشي ٿو انهن سڀني جي ڪرمن جو بوجھ هو پنهنجي
 سر تي هوار ڪري ٿو؟

حضور جن ورائيڊ، ”ها ستڱورو جهڙي به لام دان ٿيڻو
 ان جي ڪرمن جو بوجھ پاڻ کڻي ٿو.“

راءِ صاحب پڇيو، ”ڇا، نام ڏيڻ وقت ئي؟“ حضور جن
 فرمايو، ”ها، ان مهل ئي؛ ان ڪالپوءِ به اهو سلسلو جاري
 رهندو آهي. راءِ صاحب ٺوهار مولڪي اهڙي راز کولڻ لاءِ
 مجبور ڪيو آهي جو هيل تائين لڪل راز رهيو آهي. ڏيان
 ڏيئي ٻڌو. سٺ ستڱورو جو نام دان ڏيڻ صرف پوڻ لاس
 جو ڇيڻ يا الهد ڏن کي ٻڌڻ تائين محدود ڪولهي پر دکشا
 مهل هو شش جي آتما جي ڏور جا ڪال سان ٻڌل هوندي
 آهي، چوڙي ستڱورو جي اترڪ چرلن سان جوڙيندو
 آهي. ان ڪالپوءِ جهڙي ئي شش جي پريم ۽ پگڙي وڌندي

بر ماڻها چوڻي روپ ٿين ٿا. اهي پنهنجي اعليٰ ۽ اتر روحاني
 شڪتيءَ سان اسانجي آتما کي ڄاڻس ڪن ٿا ۽ اسان کي
 روحاني مدد ڏيڻ ۾ پهچائڻ لاءِ لائق ۽ يوهي بڻائين ٿا.
 راءِ صاحب راجپوت ڳوٺال چيو، ”اها برابر حقيقت
 آهي ته سنڌ اسانجا سڀني کان وڌيڪَ خير خواه ۽ شپ
 چٽڪ آهن.“

حضور جن وڌيڪَ فرمائڻ لڳا، ”ستگورو ۽ جو پنهنجي
 شيوڪ سان اُناهه پرڀ ۽ پيار جو ٺاڻو آهي. دنيا جو ڪو به
 رشتو ٺاڻو ان جي مقابلي ۾ ٿڪي نٿو سگهي. سڀ مت
 بائت اڳي پوءِ اسان کي ڇڏي وڃن ٿا پر ستگورو اسان کي
 ڪڏهن به نٿو ڇڏي. موت، ڪالپوءِ پٺ هو اسان سان گڏ
 رهي ٿو. ان سبب ڇو ڏڪر ڪورونالڪ صاحب جن ڪهڙي
 نه سندس لمڙي ۾ ورنن ڪيو آهي. هو فرمائڻ ٿا:-

جيون جنني ست پالتي راڻي ندر مڃهار،
 نيون گورو سک راڻا هر پرڀ پيار.

جهڙي طرح ماه ٻار کي جنم ڏيئي ڏاڍي پيار ۽ سنڀال
 سان هن کي پياري ٿي، گهر اندر ٺوڙي ٻاهر هن کي پنهنجي
 نظر ۾ رکي ٿي، وقت سر هن کي ڪارائي پياري ٿي ۽ هر وقت
 هن کي پنهنجو لاڏڪوڏ ۽ پيار ڏهندي رهي ٿي ٿيڪ اهڙي
 طرح ستگورو پنهنجي شيوڪ کي پرمار ٿي پيار سان ٻالي ٿو
 ۽ هنجي سار سنڀال ڪري ٿو.

بندوبست ڪيول ڪرڻ چيو ته حضور اسان سال ڏيڊ کان
 هتي اچي ٺوهائجي درشن لاءِ ڪوشش ٻڌي ڪئي پر قدرت
 ڪا نه ڪا رڪاوٽ پئي وڌي. انهن جو ٿو ٿئي؟
 حضور جن جو مک هڪ آئند دانڪ مشڪ سان ٽڙي پيو.
 فرمايائون، ”ٺوهين صحيح ٿا چئو، دنيا ۾ هڪ وروڌي

مان ڪير آهيان، ڇا آهيان، ڪٿان آيو آهيان؟ هن منڊل
بيرون جو ڪهڙو مقصد آهي. ان جو اٽل ڇا ٿيندو، ڪيئن
الڪي سڻاو ۽ سڃاڻو ٻڌائجي؟

مسٽر ماڻر ويٺي ڪئي، ”حضور مولڪي نه نوهائجي
ديا مهر جي ضرورت آهي، ان بنا نه ڪجهه به ممڪن
ڪونهي.“

حضور جن جواب ۾ فرمايو، ”سنت نه ديا مهر جو ساگر
هولدا آهن. انهنجي اُٻار ديا، ڪرپا ڪي نه ڪو ورتلو
سمجهندو آهي. پنهنجي ڌام جي ڀرم شائتي ۽ اڻ مڻي آند
ڪي ڇڏي سنت دڪ دود ۽ شوڪ ستاب ڀريل هن سندسار
۾ ڇو ٿا اچن؟ ڪشمير جهڙي ٿڌي ۽ رڻيڪه استان جو
رهواسي گرمي جي موسوم ۾ ٽپندڙ ريگستان ۾ اچي رهڻ
پسند ڪندو ڇا؟ پر سنت هن مات لوڪ ۾ اچي جيڪي
دڪ دود سهن ٿا ان جي پيٽ ۾ اهو ڪشمير وارو مثال
نه ڪجهه به ڪونهي. هو پوئو ڏيڻ ڇو ڀرم آند ڇڏي
هن گندي، دڪي ۽ فريبِي دليا جي قيدخاني ۾ اچن ٿا.
هو صرف اسانجي اُڌار لاءِ هن جڙ سندسار ۾ منڊل ڌارڻ
ڪري ڪشت ۽ ڪليش سهڻ لاءِ اچن ٿا. اسانڪي هن
مرتب لوڪ جي اڳيان ۽ الذڪار مان ناري واپس پنهنجي
ڌام، الفت سک ۽ سڄي آئند واري لوڪ ۾ وٺي وڃڻ
لاءِ ٿي هي هڏ، ماس ۽ رت ڇوڙو ڌارڻ ڪن ٿا. هو
نه رڳو اسانڪي صديج مارڪ ڏيکارين ٿا بلڪه اسانجي ڪرم
جو ڀرجهه ڀڻ پنهنجي سر تي کڻن ٿا ۽ اسانڪي روحاني
مبدلن تي پهچائين ٿا. اهڙو ڪير آهي جو صرف پنهنجي
ڪوششن سان، ستگورو جي مدد ۽ سهاري بنا هن من ۽
مايا جي زنجيرن کي ٽوڙي سڄڪند پنهجي سگهي؟ سنت

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”اهڙي حالت ۾ اڻ من ڪي
ڪنهن ٺاهه تي آڻي سگهيو آهي. ۽ ڪلاڪ يا وڌيڪ رهڻ
بجاءِ من ڪي چئو ته ڪلاڪ اڌ لاءِ ئي ڪٽي ويهه. جڏهن اهو
ٿاڻيم ٿي وڃي ته پوءِ ڌيري ڌيري ٿاڻيم وڌائيندا وڃو.
ڪڏهن ڪڏهن ته صدي ٻار وانگر من جي ڳالهه مڃڻي
پوندي آهي. اها پنهنجي عادت ڪري ڇڏيو ته هر روز
سمهڻ کان اڳ ٽيهر سان هر روز اڌ ڪلاڪ ٻچن سمورن ڪريو.
ليمانتو رهڻ ڪري وڏي سڦلتا حاصل ٿئي ٿي.

مسٽر مائر چوڻ لڳو، ”حضور! دليا جي جهڳڙن ۽
جهڳڙهن ۾ رهندي، اڌ ٻائڻ ڪا پياس ڪا پيا پيءُ سان ڪرڻ
ڏاڍو مشڪل آهي.“

حضور جن ٽنهن ئي جواب ڏنو، ”زندگيءَ جي سچي
رهڻي سڀڪارڻ لاءِ سنڌ مت هڪ عمدو اسڪول آهي.
سنڌ مت، دليا جون ذميوارين ٻاهيندي، برمانا جي
پراڻي جو مارڪ آهي. جڏهن ٽوهارڪي سنسار جي رشتن
ٽائڻ يا لهڻي ڏيڻي جي اصلي پيد جي ڄاڻ پوي ٿي تڏهن
انهن کي ٻاهيندي روحاني اپياس ڪرڻ آسان ٿيو پوي.
۽ ڳالهون هميشه ياد رکڻ. پهرين موت. اها ڳالهه ڪڏهن
۽ نه وساريو ته اسان کي هتي دائما طور رهڻو ڪونهي.
اونه سوچڻ هن دليا کي ڇڏڻو ئي آهي ۽ ان سان ڏساري
زندگي خون پسينو هڪ ڪري جيڪي اسان ڪنو ڪيو
آهي اهو به هتي ئي ڇڏي هٿين خالي ڇڏڻو آهي. ٻي ڳالهه
جيڪا ياد رکڻي آهي سا اها ته اسانجي مدد جو مول
مقصد اهو ڪونهي جنهن ۾ اسين امولڪ قيمتي وقت ضايع
ڪري رهيا آهيون، بلڪ ڪجهه ٻيو آهي. زندگيءَ جي ان
صحيح مقصد تي ويچار ڪرڻ لاءِ ضرور ڪجهه وقت ڪڍو.

ڳالهه مڃڻ لڳندو.

ستسنگيءَ شڪايت ڪئي، ”حضور من اسان تي نه ايتري قدر سوار ٿي ويو آهي جو هنجي ٽرنگن کي روڪڻ اسان لاءِ ناممڪن ٿي پيو آهي.“

حضور جن جواب ڏنو، ”ان لاءِ موزون لفظ ”ناممڪن“ ڪونهي، چئو ته ”ڏکيو“ آهي. توهين هن ريت شروعات ڪريو. سمجهو ته توهان کي ڏاڍي آڇ لڳي آهي ۽ ان لاءِ توهين پاڻي يا ٻيو ڪجهه پيئڻ چاهيو ٿا. پاڻيءَ جو گلاس ٻاري، ميز تي پنهنجي اڳيان رکي، پنهنجي من کي چئو ته ڏهن منٽن کان پوءِ توکي پاڻي ڏنو ويندو ۽ سچ پچ انهن ڪريو. پنهنجي خيال موجب نه انهن ڪرڻ توهان لاءِ مشڪل نه ٿيندو.“

ستسنگيءَ مڃيو ته ائين نه سولائيءَ سان ڪري سگهجي ٿو.

حضور جن فرمايو ته اها توهانجي من مٿان سوڀ آهي. سمجهو ته توهان ڇڪڻ لاءِ سگريٽ ڪڍيو آهي، اٽڪي واپس پٽڪيٽ ۾ وجهو ۽ من کي چئو ته پنجن منٽن کانپوءِ ئي پيئجو ۽ پيئو ته سچ پچ پنجن منٽن کانپوءِ. اهي من مٿان توهانجو ننڍيون ننڍيون سرويون ڏيري ڏيري من کي ٻوري ريت وس ۾ آڻڻ لاءِ وڏي هٿي ڏينديون. پوءِ توهين من کي وس ڪرڻ لاءِ ٻيا به حيل هلائي سگهو ٿا. هر روز هڪ اهڙو چڱو ڪم ضرور ڪريو جو توهانجي من کي پسند نه هجي. ٿورن ڏينهن جي اهڙي اڀياس کانپوءِ توهان کي ڪافي ڪاميابي حاصل ٿيندي.

ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن پنجن سمن جي مهل من پنجن ڪرڻ کان صفا ٺاهري واري وهندو آهي.“

ٽي رهيو آهي. لعل چيو ته آس يا ٻيو نه آيا جي گهري نند

ن وراڻيو ته آهو به علاج ٿي سگهي ٿو. سستي
کاڌي کاڌي ڪري ٿيندي آهي. سستي ۽ کي
ط ۾ صرفو ڪارڻ جڳائي يعني ٿورو کائي ۽ ٿورو
ن جو وڏو ۽ وڏو دشمن آهي آس ۽ ان تي ڦاٿو
جو ٿي ڪم آهي. سستي پنهنجي مڱر اڏي
جنگ جونئي سڀ جو سهر وڌي سگهي ٿو.
ميوچ جو اهو سڪلپ ڪريو ته پڇن کي پورو
م ٽپو آهي ۽ اهو ڪارڻ ته ليم سان بخوبي ناهيندا
پنهنجي من کي چڱي ڇڏيو ته جهن ٽپهن پڇن ته
ان ٽپهن لکي کاڌو ڪونه ملندو. هر روز صبح
ڪ جي ديا مهر جي موت ۾ اسان کي اٽل نير پڇن جي
پڻ ڪرڻ کپي.

م روشن چيو ته منهنجو سڀ کان وڏو دشمن ته نند آهي.
م ضرور جن فرماڻ لڳا ته نند کي پن سان پڻ
۾ رکي سگهجي ٿو. سمن کي من سان ڪرڻ بدران زبان
ڪرڻ شروع ڪريو جن ته ٺوهين ڪنهن سان ڳالهائي
پا آهيو. پر سمن اهڙي طرح ڪريو جو صرف
پن تي ٻڌي سگهو پر ٻيو ڪوبه نه ٻڌي ائين ڪرڻ سان
لهي ويندي. جيڪڏهن اهو طريقو ڪامياب نه ٿئي ته
ي ڪڙا ٿيو، هٿ ۽ منهن ڏوٽي ۽ چار قدم هلو يا پنهنجي
ڪمري ۾ هلندي سمن ڪندا رهو. پر وري به انهن سڀني
ڪمزورين جو هڪ ئي علاج آهي ۽ اهو آهي پڇن ڪرڻ
۽ بختو ۽ مڱر آبادو.

ٿاڏو ٿي سٺائي.

حضور جن فرمايو ته روحاني اڀياس ۾ جيڪي نئي زندون
۽ سٺاوتون آهن انهن مان سد بهڪ آهي ٻيون به آهن آلس
۽ لاغرهي.

راء روشن لعل چوڻ لڳو ته حضور اهي نيتي وڪار مون
ٿي غالب پئجي ويا آهن.

حضور جن وري فرمايو ته اهي نيتي - لند، آلس ۽
لاغرهي اڀاسي جا زبردست دشمن آهن.

راء راجپوت ڪو بهال پڻ لڳو، ”حضور پوءِ انهن کان
پڇهجي جند ڪيئن ڇڏائجي؟“

حضور جن فرمايو ته اڀياس وقت جڏهن لند يا گهر اچي
ته انجو فائدو وٺڻ گهرجي. پڇن ۾ سڻتا ملي اللاءِ ڇا ڪرڻو
پوندو آهي؟ پڇهجي خيال کي سڀني اندرين مان سميتي اکين
جي وچ تي اڳاڪر ڪرڻو پوندو آهي. هاڻي سوچو ته جڏهن
مهل ٺوهانڪي لند ٿي اچي ان وقت به ٺوهانجو ڌيان سڀني
طرفن کان هٽي اکين جي وچ تي ايندو آهي پر ان وقت
انجو لاڙو يا جهڪاءُ هيٺئين طرف ڪنٺ ڏانهن ٿيندو آهي.
فند جي ڪارڻ اهو جهڪو سٺاءُ ٿئي ٿو انجو ئي فائدو
ٺوهانڪي وٺڻو آهي. ان وقت پڇهجي ڌيان کي اکين جي
وچ تي مضبوطيءَ سان اسٽر رکڻو ۽ ٿيسري نل ۾ وڃڻ جي
ڪوشش ڪرڻو. لند ان وقت ايندي آهي جڏهن اسانجو
خيال اکين مان لڪري ڪنٺ ڇڪر ۾ ايندو آهي. اهو ئي
ڌيان جڏهن اکين کان هيٺ ٻاهر لڪري ٿو ته اسين جاڳي
ٿا پڇن. ٺوهين ان ڌيان کي ٺڪي هيٺ، اڳي ٻاهر وڃڻ
ڏيو. ان ڌيان کي لند ۽ جاڳڻ اوستا جي وچ ۾ اسٽر
ڪري رکڻ پوءِ ٺوهين ڏسندا ته ٺوهانجو ڌيان ٿيسري نل

وقت ڪجهه به ٻڌپ يا صرف محسوس نه ڪري پاڪ خوشيءَ
 سان الڪي سيني لڳائي. هڪ پارسي مهالما چيو آهي،
 ”ڇا توکي ياد آهي ته ڇهه وقت توڙو ٻئي پر ٻين خوشيون
 ٻئي ملهائون؟ هاڻي زندگي اهڙي طرح بسر ڪر جو موت
 وقت ٻيا سڀ روئن مگر تون هج به مست رهين.“
 وقت ڪيول ڪرڻ پڇيو، ”حضور! موت وقت انسان
 ٻڌت ڪيول هڪي ڇا ڪرڻ گهرجي؟“

مڙي به رهي الله هڪي ڇا ڪرڻ گهرجي؟
 . حضور جن ورائيو، ”حقيقت به جنهن حياتيءَ به چيون جو
 سچو آند ڪين ورتو آهي اهو موت جو آند به ڪو نه وٺي
 سگهندو. ڪرڻ پڳوان گيتا به چئي ٿو ته موت کي ويجهو
 ڄاڻي جو منس پنهنجو خيال تون ڌارن مان ڪڍي، من
 جي ٽهليل ورتين ڪي سمجھي اکين جي وچ تي اڻڪار
 ڪري ٿو اهو ئي ان ٻرم آند کي پراپت ڪري ٿو.“
 (گيتا ۸-۱۰)

راء صاحب راجپوت گوپال پڇيو، ”حضور سمجهو ته ڪو
 زندگي پر اهو اڀياس ٿو ڪري پوءِ به موت جي وقت اهو
 ممڪن آهي؟“

حضور جن ورائيو، ”موت جي گهڙي اهڙي پيڙا ۽
 ڪشت واري هوندي آهي جو وڏا پير پيٽهر به گهٻرائجي
 ويٺا آهن. ڪير صاحب فرمايو آهي ته موت وقت اڏي
 پيڙا ٿيندي آهي جهڙي جيڪر نه هزار وڃون هڪ ئي
 وقت ڏنگين. هاڻي توهين ئي سوچيو ته اڏي اڏاء ۽ درد
 مهل ڪو به پنهنجي من کي اڻڪار ڪيئن ڪري سگهندو
 جيڪڏهن هن ساري حياتيءَ به اڀياس ڪري من کي اڻڪار
 ڪيو ئي ڪونهي.“
 راء روشن لعل شڪايت ڪئي ته ٻچن مهل ٻولي نه

بندت ڪيول ڪرڻ چيو، ”حضور، ڪورو جي مدد جو آسرو رکڻ، مدش جي ڪهڙي يا زلديءَ جي نشالي ڪانهي؟ مدش کي پنهنجي مصيبت جو مقابلو پاڻ ڪرڻ گهرجي، پنهنجي لڙائي پنهنجي سر ڇيٽڻ کپي.“

دنيا مهر سنڌي مشڪ سان حضور جن جو چهرو ٽڙي ٿيو. عمن فرمايو، ”بندت جي پنهنجي من کي پنهنجي ٻڌيءَ کي ۽ پنهنجن اڃاڻن کي ٻئي جي رضا تي ڇڏي ڏيڻ لاءِ نه پاڻ وڌيڪ ارادي شڪتي ۽ بهادريءَ جي ضرورت آهي. جيڪڏهن توهين اندرون روحاني سفر اڪيلو طئي ڪرڻ چاهيو ته توهين ڪري سگهو ٿا پر جيڪي اندر اچڻ وارن ڪنڊاين ۽ رڪاوٽن کان بخوشي واقف آهن، تن جي راءِ ڪا بي آهي. ٻيلا اسين دليري لڙائن پر ٻين کان مدد ڪونه وٺندا آهيون، بنا ڪنهن مددگار جي، بنا ڪنهن رهبر ۽ رهنما جي اندر توهين هڪ قدم به هلي ڪين سگهندا. جيڪڏهن توهان کي ”ڪورو“ اکر پسند ڪونهي ته توهين ٻلي هنڪي ڪورو نه چئو، توهين هنڪي پنهنجو متر چئو، ساڻي چئو، وڻيڙ نه هنڪي داس يا شيوڪ چئو پر جيڪو به مالڪ جي ڪوچ ۾ اندر وڃڻ چاهيندو ان کي رهبر جي ضرورت اوس پوندي پر جيڪر اندر وڃڻ جي ضرورت ئي نه هئو مهسوس ڪري اهو ٻلي ڇا به ڪئي چري. انجي فيصلو ئي ڪنهن کي ڪهڙو ٿو اعتراض ٿي سگهي؟

بندت ڪيول ڪرڻ پيو، ”حضور! موت کي منهن ڏيڻ لاءِ اسان ئي ڪهڙي تياري ڪرڻ کپي؟“

حضور جن ورائيو، ”اها تياري نه پوري زلديءَ جو ڪم آهي. انسان کي پنهنجي زلديءَ جي طرح وٺي ڪرڻ کپي جو موت جو ڏنگ ٿي لڪري وڃي ۽ هو موت

زانجیرون ۾ جڪڙيل آهيون . جنهنڪري اسين پاڳا ٿا ڇڏون
 اهو ڪهڙو ڪيل ڪرڻ جو ڦل آهي . اهو پاڳا ، اسان
 ئي بڻايو آهي ۽ هيئن ئي اسين ٿي آئينده جو پاڳا ، بڻائون
 لڳا پيا آهيون .

اسين جيڪو به ڪرم ڪريون ٿا اهو ڪنهن لاءِ يا ڪا به
 جي آڌار تي ڪريون ٿا . اهي لاءِ اٺون اسانجي ايندڙ جنم
 جون زنجيرون بڻجي پون ٿيون . ان ڪري ان مان مڪتي
 يا چوڪاري حاصل ڪرڻ جو ڪيول هڪ ئي رستو آهي
 ته اسين لاءِ رهندي لاشڪار ڪرم ڪريون . اسين ڪنهن
 به لاءِ ڪانسواءِ ڪرم ڪريون ۽ انهي ڦل جي ڪارڻ اسان
 رکون . تنهن ۾ ، دن استري ٻار لاءِ وغيره مطلب ته سڀ
 ڪجهه . پر ماڻها جي طرفان سولپيل امالت سمجهون ۽ پاڻ کي
 امالت دار سمجهي ڪم ڪاڄ ڪريون ۽ ورتون يعني پاڻ
 کي مالڪ جو ايجنٽ سمجهي ڪار و هندوار ڪريون . ايجنٽ
 جي هر ڪاريءَ جي پوري ذميواري سندس مالڪ جي ٿيندي
 آهي . ايجنٽ کي نفعي نقصان سان واسطو ڪونه هوندو
 آهي . نه ، ٿڌن ٿيندو آهي جڏهن اسين امالت ۾ خيانت
 ڪرڻ لڳندا آهيون .

راءِ روشن لعل جي سائيءَ شري مائٽر چيو ، ”حضور ! ستگورو
 جي ديا مهر ڪانسواءِ لاشڪار ڪرم ڪرڻ نه ۽ ڪن ٿا .“
 حضور جن ورائيو ، ”ستگورو جي ديا مهر جي نه هر
 قدم تي ضرورت آهي . پر ڦڪر نه ڪريو . سستگيءَ جي
 اندر يوڪيل نام جو ٻج ڪڏهن به ڪڏهن اُڀرندو . سنسار جي
 ڪارڻ طاقت الڪي ختم ڪري نه سگهندي . جنهن به چيو
 کي سڄي ستگورو دوان نام جي بخشش ٿي آهي اهو
 اوس هڪ ڏينهن سڃاڻبو پهچندو.“

ٿيو پيو آهي ۽ نه هر ڳالهه ۾ اسين پنهنجي مرضيءَ موجب علي
 سگهون ٿا. هڪ وقت هو جڏهن اسين سولٽر هئاسين ۽
 اسين پنهنجي مرضيءَ مطابق ڪرم ڪري سگهياسين ئي.
 اسان ڪرم ڪيا، انهن ڪرمن جو نتيجو لکيو ۽ اهو
 ”نتيجو يا ڪرمن جو ڦل“ اسانجي پراڻي بطور. اسين ان
 کان پاڻ بچائي ڪين سگهياسين. اسان وري ڪرم ڪيا پر
 ان دفعي اسانجي سولٽر اڃا ئي اسانجي پراڻن ڪرمن جو
 اثر رهيو ۽ اسانجا ڪرم اسانجي گذريل ڪرمن جي ڦل
 مطابق ئي بڻيا. انهن ڪرمن ڪري پاڻ بطور ۽ ان ڪارڻ
 اسانجي پنهنجي مرضيءَ موجب ڪرم ڪرڻ جي آزادي
 گهٽجي ويئي. لکين ورهين کان اهي ڪرم ڪندي ڪندي،
 اسين انهن جي ڦل جو اٻار ڪنو ڪندا رهيا آهيون ۽ اهڙي
 ريت ڦل ۽ پراڻي ڦل (يعني ڦل ۽ ان ڦل جو ڦل) جي اها
 زنجير اسانجي امت پراڻي بطور پيئي آهي. ان پراڻي موجب
 ئي اسانجو شر، من، بڌي وغيره بطور ٿا ۽ اهي اسانڪي
 ان مطابق خاص مارڪ تي هلڻ لاءِ مجبور ڪن ٿا. اسانجي
 گذريل ڪرمن موجب اسانجي اڇوڪي زندگي بطور ئي ۽
 اسانجي موجوده ڪرمن مطابق اسانجي ايندڙ زندگي بطور ٿي.
 اسان جيڪي اڳين جنمن ۾ سوڪيو آهي اهو اڄ لڳي
 رهيا آهيون ۽ جيڪي اڄ پوکي رهيا آهيون اهو اڳتي هلي
 لڏنداسين.

هن وقت اسين ٻن قسمن جا ڪرم ڪري رهيا آهيون.
 (۱) نوان ڪرم جنڪي ڪرمان ڪرم چئجي ٿو. (۲) پراڻي
 ڪرم جي اڳين جنمن جو ڦل آهن. اهي ڪرم گڏوگڏ هلي
 رهيا آهن. هاڻي توهين خود ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته
 اسين ڪيتري قدر آزاد آهيون ۽ ڪيتري قدر پاڻ جي

هندي فضول سوالن ڪري ان ڏيانو پرش جو تـبرج ٿئي
 پيو پر ان هولدي به هن شالتيءَ سان کيس چيو ته پنهنجي
 پلائيءَ خاطر هينئر رسيءَ کي سوکھو جهل، پرءُ مان ڪڏهن
 توکي ٻاهر ڪڍان ته پنهنجي فرصت ۾ ان مسئلي تي آرام
 سان ويچار ڪج. وري اٽو ماڻهو ساڳيا ئي اجهو ڏا سوال
 ڪرڻ لڳو ته پلا مان چو هن ڪوھ ۾ ڪري پيس ۽ تون
 ڪونه ڪرائين؟

ڏيار ماڻهو کيس چيو، ”پاڻي! مولڪي ٻيا به ڪيترائي
 ضروري ڪم آهن انڪري تون جيڪڏهن جلد ئي رسيءَ
 کي پڪڙي ٻاهر نه لڪرندين ته مولڪي اني ئي توکي ڇڏي
 وڃڻو پوندو.“

الذي ماڻهو چيو ته چڱو، پر پهرين مولڪي اهو نه
 ٻڌاء ته هي ڪوھ ڪيترو گھرو آهي ۽ هي ڪڏهن ۽ ڇو ٺهيو؟

ڪوھ مان ڪڍندڙ ماڻهو کيس جواب ڏنو، ”هي ڪوھ
 اٽو نه گھرو آهي جو تـو جهڙن اليڪ ماڻهن جي نير ٺهي
 سگهي ٿي.“ ائين چئي هو روانو ٿي ويو.

الذي ماڻهو جي ان بيوقوفيءَ تي سڀ ڪلڻ لڳا. تنهن
 ئي حضور جن فرمايو، ”اسين سڀ ائين ڪين ٻيا ڪريون
 ڇا؟ حقيقت ۾ اسانجي ٻڌي ۽ واد وواد اسانجي چوڻڪاري
 جي راهه ۾ ڪنن رکاوٽون بڻجي ٿيون پون.“

پندڻت ڪيول ڪرڻ چيو، ”حضور! اهو بالڪل صحيح
 آهي، پر هڪڙو سوال مولڪي هميشه پريشان ٿو ڪري ته
 سڀ ڪجهه پهرين ئي طئه ٿيو پيو آهي ڇا؟ اسين پنهنجي
 مرضيءَ مطابق الڪي گهٽائي وڌائي سگهون ٿا يا نه؟ اسين
 پنهنجي اڃا الوار ڪجهه ڪري سگهون ٿا يا نه؟“

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”لڪي سڀ ڪجهه پهرين طئه

ڪو نه ٿيندو. ان هوليدي به منهنجي دل ۾ وڌو ۽ ڪري
اهو سوال ٿو اٿي ته ٻه ماڻها هيءَ سرشتي بڻائي ڇو؟ هر
اسان کي سڃاڻيندڙ مان ڪڍي هيٺ ڇو موڪليو. ”هن سنسار
۾ ابڙا ڊڪ ٺرڻ ۽ ڪشت ڪليش ڇو پيدا ڪيا آهن؟“

حضور جن فرمايو، ”مان ڊاڪٽر جانسن کي چوڻ لڳس ته
ٻه ماڻهو هڪ ڪهاڻي ٻڌائي ڇا مون کيس ڪجهه ٻڌين
اٿس. ٻڌائي هئي. شايد اها اوهان کي پسند ايندي.“

ڊاڪٽر جانسن هڪڙو امير لکن سٽسنگي هو جنهن ٽيڙي
ٻه رهائش اختيار ڪئي هئي. ڳالهه ٻولهه هلندي هو چپ چاپ
اچي هڪ ڪنڊ ۾ ويهي رهيو هو. هن مشڪي چيو ته اها
ٻڌائي وٺندڙ ڪهاڻي آهي ۽ ان ذريعي ٽوهان جي
شڪا جو به ساڌان ٿي ويندو. مان شايد اهڙي سٺي نموني
۾ اها ٻڌائي ته سگهان جنهن الرائي ڀلنگ سان حضور جن
مرلڪي ٻڌائي هئي. ان هوليدي به مان ڪوشش ڪريان ٿو.
اها هڪ انڌي ماڻهوءَ بابت آهي جو هڪ گهري ڪوهه ۾
ڪري بيٺو هو. اتفاق سان اٽان هڪ ماڻهو اچي لنگهيو ۽
انڌي ماڻهوءَ جي اهڙي درگتي ٽسي کيس قياس آيو ۽
هن کي ڪوهه مان ڪڍڻ چاهيائين. انڪري هن هڪ وڏي
ٺوڙي ۽ چو هڪ پاسو ڪوهه ۾ وڌو ۽ انڌي ماڻهوءَ کي چيائين
ته ان کي ڇهه ٽه ٽوڪي ٻاهر ڪڍان. ٺوڙي ۽ کي ڇهه ٽه ٻڌان
انڌي ماڻهوءَ هن سان اڃا به سوال ڪرڻ لڳو ته اهڙي
گهري ڪوهه ۾ مان ڪيئن ڪريس، ٽوهين مون کي ان مان
ڇو ٿا ڪڍو؟ ان ۾ ٽوهانجو ڪو شخصي مطلب آهي ڇا؟
آخر ڪوهه کوليا ڇو ويا آهن؟ سڀ کان پهرين ڪوهه ڪنهن
کولايو؟ ان ڳالهه جي ڪهڙي خاطري آهي ته مان وري به
ڪوهه ۾ ڪو نه ڪرڻ لڳس وغيره وغيره.

دائما مدش ئي لڻڪندي رهي ٿي . ڪنهنڪي نه پٽ جي موت جو خوف لڳو پيو آهي نه ڪنهنڪي پنهنجي يا پنهنجي زال تي بيماريءَ جي نازل ٿيڻ جو خورو، نه ڪنهنڪي واپار ۾ گهائي پوڻ جو گهڻو ڪاٺي رهيو آهي . پوءِ هن ڏکڻ ٻار تي ڏيهر ۾ سڪ، ڪيئن ملندو؟ ذرا اسپتال ۾ وڃي ڏسو نه ڪيئن هزارين ماڻهو ڏک ۽ پيڙا سبب پيا ٿڙڻ . هر روز ڪورٽن ۾ ڏسو ويندا ته ماڻهو ڪيئن نه چڪين ماس پيا کائين، ۽ فوجداري مقدمات پيا ٿين ۽ جيل جون سزائون پيا پوڄين . ڏسندا آهيو ته ويچارن قرضدارن خلاف ڪيئن ڊگريون پيئون تعميل ٿين، سندن مال ملڪيت ضبط ڪري ليلام پيو ٿئي ۽ سندن ٻارن اچن ڪي سندن اجهن مان هڪالي ڪڍيو ٿو وڃي . چڱو، ٺوهين انهن سڀني ڳالهين کي کڻي نظر انداز ڪريو پر ٺوهين ان ڳالهه کان نه انڪار ڪري نٿا سگهو نه موت اٿلر آهي .

سڄو ۽ دائما سڪ نه صرف ٽڌن ملندو جڏهن مدش مالڪ ڏانهن رخ ڪندو ڇاڪاڻ ته هو سڄي ۽ باهه دار آئند جو ساگر آهي . جن نئين مان هيءَ دنيا بڻي آهي اهي ئي ناسوت ۽ فنا آهن پوءِ ٺوهين دائما سڪ ۽ شالتيءَ جي اميد هتي ڪيئن ٿا رکي سگهو؟ ٻلي ٺوهين دنيا جي سڀ کان سڪي ماڻهو سان ملو، ٺوهين ڏسندا ته هنجي دل جي اندرئين ته ۾ لراسا، اداسي، هيڪلائي مطلب ته ڪنهن نه ڪنهن ڳالهه جي ڪمي پسندا . اها بي چيني آيا کي پنهنجي اصل يعني پرماتما کان وڇوڙ جي ڪارڻ آهي . اها ٿڙڻ آهي بولد جي ساگر ۾ سمائجڻ لاءِ .

سردار ڪيسر سنگهه چيو، ”حضور مان سمجهان ٿو ته صرف اهو ڪرڻ سان يا پاڻي ولوڙڻ مان ڪجهه به فائدو

ٻڌيو. انهن پوءِ حضور جن کي هڪ لوجوان جو ريل هيٺان اچي مرڻ جو ڏاڍو دکدائي قصو ٻڌايو. هڪ نازو برطيل جوڙو ڄاڻو اسٽيشن کان گاڏي ۾ چڙهيو هو ۽ ٻٽاري اسٽيشن تي ٻٽي ڪجهه مٺائي ۽ ميرو پنهنجي اسٽري لاءِ وٺڻ لاءِ لٿو. ويندڙ وقت پنجن روپئي نوٽ جو ريزو ڪونه هو، اڪري بڪنگ آفيس مان مٺاڻ لاءِ ويو. ايتري ۾ گاڏي هلڻ لڳي. لوجوان کي هٿ ۾ ميرو هو ۽ جيئن ئي هن هلندڙ ريل ۾ چڙهڻ جي ڪوشش ڪئي ته پير ٽرڪي ويس ۽ گاڏي هيٺان اچي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويو. ويڃاري شاديءَ کان پوءِ ٻهريون دفعو ئي ساهري وڃي رهي هئي ۽ کيس پنهنجي ساهري ڳوٺ جي نالي جي نه خبر ڪرڻ هئي. صرف ايترو ٻڌائي سگهي ٿي ته اڳئين پيري اسان لڏايائين اسٽيشن تي ڪنهن اسٽيشن لاءِ گاڏي مٽي هئي ۽ ان اسٽيشن کان منهنجو ساهرو گهر پنج ميل پري آهي.

پنڊت ڪيول ڪرشن چيو، ”هي پگوان! هن دنيا ۾ ڪيڏا ڏک ۽ ڪليش آهن.“
حضور جن وراڻيو، ”مسلمان درويشن هن دنيا کي ”در المصائب“ ’مصيبتن جو گهر‘ ڪري سڏيو آهي. هن دنيا ۾ ڪڏهن ڪنهن کي سچو سک مليو آهي؟“

سردار ڪيسر سنگهه اعتراض ڪندي چيو ته حضور! انهن ڪيئن چئجي ته هن دنيا ۾ صرف ڏک ئي ڏک آهي. هتي نه خوشي ۽ غمي ٻئي گڏيون پيئون آهن. ڪي ماڻهو نه سچ ٻچ ڏاڍا سڪي آهن.

حضور جن کيس جواب ڏنو، ”توهين اندرين جي ڪٽ پٽ ٻڌڻ کي ئي سچو سک سمجهي ويٺا آهيو. مرن، مفلسي، مرض، ٻڌايو، اڇاڪ حادثن جي ڊپ سنڌي تلوار

۲
پر دو ٻيل آهي. انڪري هن ڏيهه روپي نچوڙي ۾
ڏنل ٻيل المول هيري، يعني آتما کي آهي ڏسي ٿيون
مگهن. جيڪڏهن اسين هن مٽيءَ ۽ ماس جي ٺهيل ڏيهه
مان اوچو اٿي مٽي ڏسڻ جي ڪوشش ڪنداسين ته پرماتما
جي راجڪماري يعني آتما کي ڏسي سگهنداسين جنهنجو هن
ڪاٻا روپي نڪري ۾ لواس آهي. اها ڪيڏي ڊڪ ۽ غم
جي ڳالهه آهي جو ڏيهه روپي گندو ۽ غليظ قائل ٿيل ۽
ناسولت پر دو مڻش کي اهڙو الڌو بڻائي ڇڏي ٿو جو کيس
پنهنجي اندر ڇهيل سورج جو ٽپج ۽ نچلو ڏسڻ ۾ ئي ڪو
ٿو اچي.

سردار ڪيسر سنگهه چوڻ لڳو، ”ڪاٺ جي فرام ڏانهن
نه اسانجو ڌيان وڃي ٿو پر ان ۾ پيل ادبست تصوير جي
منوهر سندرتا کان اسين بلڪل غافل ۽ اڇيت آهيون. اسين
نه صرف ان ڪاغذ جي پٿريءَ کي ئي ڏسندا رهون ٿا پر
ان رنگ جو نه ڪو خيال ئي ڪونه ٿا ڪريون جو هريءَ ان
پٿريءَ ۾ وجهي رکيو آهي.“

پنڊت ڪيول ڪرشن سوال ڪيو، ”مهارج جي، پرماتما
هن سرشتيءَ جي رچنا ڇو ڪئي؟“
حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي ڀلائيءَ خاطر.“
ان ئي پنڊت ڪيول ڪرشن وري چيو، ”شاسترن
جو ڪٿن آهي ته هي سڀ سندس ليلا آهي، مڃ آهي.“
ستگورن فرمايو، ”مالڪ جي رچنا جي پويان مقصد ۽
رڻا آهي ۽ هنجي ڪا به ڳالهه بنا مطلب جي ڪانهي.“
ان مهل راولپنڊي ۽ بغاوت ٻاسي جا ڪي ستسنگي آيا
۽ حضور مهارج جن جي چرلن ۾ مٿوليڪي ويهي رهيا.
حضور جن هر هڪ کان سندن ڪٽنب پرواز جي خوشحالي بابت

پندت ٻڌڻ لڳو، ”ڇا! ڀاپ ڪي ۽؟“
 حضور جن ورائيو، ”ها! ڇانو، ڀاڇو ۽ رات ڇا جي پيداش
 آهن؟ سورج جي.“

پندت ڪيول ڪرڻ ڏاڍي اناولائيءَ سان ٻڌڻ لڳو،
 ”حضور! سچ ٻچ شيطان يا جنهنڪي سنڀ ڪال ڇرندا آهن،
 آهي ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”اه، سنڀهه ٿيندو آهي.“

پندت سوال ڪيو، ”پر مائو شيطان ڪي ٻوه ٻڌايو ڇو؟“
 حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي ٻلائيءَ ۽ بهتريءَ لاءِ.
 شيطان جو هڪ ٻه ڏاڍو ضروري آهي. نانگ جو زهر ٻين
 لاءِ برابر زهر آهي پر سندس لاءِ نه.“

نوجوان وڪيل ٻڌيو، ”حضور! استريءَ جي ڪشش ۽
 پرئس کان ڪيئن بچجي؟“

حضور جن فرمايو، ”پرئس ۽ ڪام واشيا ٻه زمين آسمان
 جو تفاوت آهي. پرئس مٿي ٿو ڪٽي پر ڪام هيٺ ٿو ڳهلي.
 پرئس آما جو سپاءُ آهي پر ڪام اندران جو. پرئس اهو
 الوڪ ڀار آهي جو مالڪ جي دٻا مهر سان پرگهت ٿئي ٿو
 پر ڪام گندين گهٽين جي وٽشا آهي جنهن کان هر ليڪ ۽
 پرمار ٿي شخص ڪي ٻڌڻ ڪهي. اسين پرئس ۽ ڪام جي وشيه
 جي ڪريون ٿي ڪولہ پر جيڪڏهن اسين هر روز صهيح
 چنڊ ڇاڻ ان ڳالهه تي ويچار ڪرڻ لاءِ ٿورو ئي وقت ڏيون
 ته جيڪر واشيا جي ڪشش کان بچي پئون.“

راء صاحب رنجهيت گوڀال چيو، ”مولانا روم صاحب
 فرمايو آهي ته جنهنڪي دل ڀا عشق سڏي ٿي اهو بيت پري
 کان ڪري گرميءَ ڪارڻ پيدا ٿئي ٿو.“
 حضور جن فرمائڻ لڳا، ”اسانجي اکين تي ڪام واشيا

کي جاڳرمت ڪيو ٿڏهن ئي انسان صهيح معنيٰ ۾ انسان بڻبو .
 پورٽ پيرش نه اهو آهي جنهنجي نگاه ڌرتيءَ کان وٺي
 آخرين روحاني مبدالن تائين وڃي ٿي . پرماتما هن کان
 اڪل ڪولهي . منس جيتري قدر الهي ۽ انترڪ چيتمتا کي
 جاڳرمت ڪندو ويندو، اوترو ئي هو صهيح معنيٰ ۾ منس
 بڻجندو ويندو .

سردار ڪيسر سنگھ چيو ته ان ۾ نه بهت جي ڪا گنجائش
 ئي ڪانهي ۽ حقيقت بلڪل صاف ظاهر پيئي آهي .

بندت ڪيول ڪرشن چيو، ”اسان لاءِ نه اهو سڀ
 ڪجهه هڪ پرولي پيئي لڳي .“
 ان ئي دانا جن فرمايو، ”برابر، پرهيءَ اها پرولي آهي
 جنهنکي حل ڪري سگهجي ٿو . حقيقت نه اها آهي اسان
 ڪڏهن هن پروليءَ کي سلڻ جي ڪا ڪوشش ئي ڪانه
 ڪئي آهي .“

بندت ڪيول ڪرشن وري سوال ڪيو، ”مهارج جي،
 پرماتما پاڻ نه پوئو ٿا ۽ نيڪي جو خزانو آهي، پوءِ هڏجي
 سرشتيءَ ۾ پاپ ۽ برائي ڪٿان آيون؟“

راءِ راجميت گوپال چيو، ”برائي ۽ ڀلائي منس جي
 لفظ نگاه ٿي مدار ٿي وڃي . پورٽا جي نظر سان ڏسجي ته
 اڀورٽا نالي جهڙي ڪا وسڻو ئي ڪانهي . برائي آهي ئي
 ڪانه پر جيڪڏهن پيت ڪري ڏسنداسين ته برائي ٿوس
 حقيقت آهي پر هن سنسار جي سڀالڻ ۾ برائي نه هڪ
 ضروري ڳالهه آهي .

بندت ڪيول ڪرشن پڇيو، ”حضور! برائي ۽ پاپ
 جي انتهائي ڪٿان ٿي؟“

حضور جن وراڻيو، ”هر چيز پرماتما ئي پيدا ڪئي آهي .“

هميشه منش جي روپ ۾ ٺي اچي ٿو. جيڪڏهن هو فرشتو
ٿي اچي يا دوي ديو ٿا اچي ته جيڪر اسين هنڪي
ڏسي ڪين سگهون ۽ لکي هو اسان سان ڳالهائي اولهائي
سگهي. گاليون، پشون ۽ پڪي نه هر طرح اسان کان هيٺ
آهن. اهي اسان کي اڀرڻ لڳا ڏيئي سگهن. ان ڪري هو
منش جو روپ ڌار ڌار ڪري ٿي منش کي سمجهائي سگهي ٿو.
صرف انسان ئي انسان کي ڪيان ڏيئي سگهي ٿو. جڏهن به
ضرورت پئي پرمالما هر ڏينهن، هر سمي منش جي روپ ۾
پرگهت ٿيو آهي ۽ هميشه پرگهت ٿيندو رهندو.

سردار ڪيسر سنگهه چيو ته سندن کي سڃاڻڻ لاءِ نشانين
نه ضرور هئڻ ڪن.

حضور جن کي ڏٺو ۽ فرمائڻ لڳا، ”نه! اهو ڪو ضروري
ڪونهي. جن جيون لاءِ هو اچن ٿا، اهي جيو ڪين آسانيءَ
سان سڃاڻي سگهن ٿا.“

سردار ڪيسر سنگهه وري سوال ڪيو ته پوءِ پرمالما پاڻ
کي منش جي نظرن کان ڇو لڪايو آهي؟

حضور مهاراج جن ۽ ڪندي فرمايو، ”پرمالما ان منش
کان ڪڏهن به لڪل ڪونهي جو صحيح معنيٰ ۾ منش آهي.
ڇا اسين صحيح معنيٰ ۾ منش آهيون؟ اسين نه اهڙو ڌرڇي
جا بن ٿيڻ وارا جاور آهيون جن ۾ ٻين جالنورن جي پيٽ
۾ ٿوري ٻڏي وڌيڪ آهي. صحيح معنيٰ ۾ انسان نه اهو
آهي جنهن پنهنجي مرل شڪت کي واپس پالو آهي ۽ ان
خزاني کي ڳولي هٿ ڪيو آهي جو پرمالما هن جي
واسطي هن جي شرار ۾ رکيو آهي. اسين نه صرف شرار ۽
من جي ٻل ٿي لڳي رهيا آهيون. اسانجي اندر اهڙيون
شڪليون موجود آهن جي ستين پٿرن آهن. جڏهن انهن

جيئن جو تيسن ڪڍڻ گهرجي ڇا؟ ٻڌو صاحب فرمائين ٿا ته
زندگيءَ ۾ مون صرف پاپ ئي باپ ڪماتا آهن. پر ائين
نه آهي ئي ڪونه. اهڙن وچن مان هندي نمرو ۽ ديتا
ني ظاهر ٿئي ٿي. دراصل، سڄي امر ٿا صرف سندن ۾
ئي ملي ٿي. دليدار نه. امر ٿا ۽ ديتا جو مطلب ئي نه
ٿا سمجهن. جيتوڻيڪ سنت پاڻڪي داس ٿا سڏين پر سمجهڻ
وارا سمجهن ٿا ته هو مالڪ جو روپ ٿيندا آهن.

سردار ڪيسر سنگھ، چيو، ”حضور! اسين جڏهن ڏاڍي
۾ پهتاسين ته هڪ ماڻهو ڪبير صاحب جو شيد پڙهي رهيو
هوندو منهنجو ستگورو مولڪي پرماتما کان به وڌيڪ پيارو آهي.“
راءِ دلچسپ گوپال چيو، ”حضور! ڪبير صاحب جو
هي دوهو ته تمام مشهور آهي:-

”گورو گوبند دونون ٿڙي، کس ڪي لاگون پاپ،
گورو گوبند دي-و دڪاپ.“

بلهاري گورو آڀي، جن گوبند دي-و دڪاپ،
يعني منهنجي سامهون منهنجو ستگورو ۽ پرماتما بيٺا آهن.
مان پهرين سمن ڪهنجو ڪريان؟ ضروري آهي ته مان
پهرين پنهنجي ستگورن جي چرلن ۾ سيس نوابان ڇاڪاڻ ته
هندي ئي ڪرپا سان مولڪي پرماتما جو درشن مليو (نه ته
هن پاڻ کي گهٽ رکيو هو.)

حضور جن فرمايو، ”هي ته هڪ شيوڪ جو پنهنجي
ستگورو جي لاءِ صدق، برابر ۽ شڪر گذاريءَ جي اظهار
ڪرڻ جو طريقو آهي.“

سردار ڪيسر سنگھ سوال ڪيو ته پرماتما لاءِ منس جي

روپ ۾ اوتار ڌاري اچڻ ممڪن آهي؟

حضور جن جواب ڏنو، ”ان ۾ نا ممڪن ڇا آهي؟ جڏهن
پرماتما هن سنسار ۾ اچي ٿو ۽ هو اچي به ضرور ٿو، ته

با "لوکاس" ٿا چون. هيءَ اهڙي نه مڌر ۽ رسيلى ڏن آهي جو جيڪڏهن آتما اُنکي صرف هڪ ڀيرو ٻڌي نه هن جي سموري ميل ۽ غلاصت لکري وڃي.

سردار ڀڄڻ لڳو، "حضور! اهڙي نه ڪا نشاني يا ڪسوٽي آهي جو سنڌ کي پرکي سگهجي؟"
حضور جن فرمايو، "ها! اهڙيون نشانيون ضرور آهن. پر هڪ بهتل آتما ئي سنڌ کي سڃاڻي سگهي ٿي. هڪ الف بي پڙهندڙ ٻار هڪ ڪاليج جو پرنسپال، جو انهيءَ يا ٻي اڇ ڊي آهي اُن جي علميت ۽ قابليت جو اندازو ڪيئن ٿو لڳائي سگهي؟"

سردار ڪيسر سنگهه چوڻ لڳو، "گرنٽ صاحب هر گوروءَ کي پرمانا جو سروپ ڇڏيو ويو آهي ۽ گوروءَ لاءِ ڀڄڻ اهائي پگتي ۽ اهڙي شرمڙا هٿ ڪڍي جهڙي پرمانا لاءِ. پر سنڌ لهرنا جا پندار ٿيندا آهن. گورو ڪوبه نه سگهه. صاحب فرمائين ٿا:-"

"مٿن هون پر پرک ڪا داس، ڏهن آيو جهڪ ٿاسا."

. يعني مان نه پرمانا جو هڪ ٿڃ شيوڪ آهيان، هن سنڌ جو نالو ڏسڻ آيو آهيان. "پوءِ انهن ويچارن ۾ اهو فرق ڇو آهي؟"

حضور جن جواب ڏنو، "ڪنهن نه سنڌ ڪڏهن نه ائين ڪو نه چيو آهي نه مان پرمانا آهيان. انهن هميشه پاڻ کي پرمانا جو داس يا شيوڪ سڏيو آهي. در اصل، هو نه لهرنا جا اولار آهن ۽ لهرنا ۽ وچان ٿي هو ائين چون ٿا. پر انهن جي هن ڪٿن سان هندجو شان يا مهارتيءَ پر گهٽجي ٿي. گورو نالوڪ صاحب فرمائين ٿا، "ڪه نالوڪ هم ليچ ڪرما." تنهنڪري اسان کي سندن اڪرن جو ارت

روپ ساذڪ ڪنهن امير ڪٽسب ۾ جبر وٺي ٿو، راجا ٻڌجي
 ويا ڪو نامور ليتا يا شاهوڪار واپاري ٻڌجي ٿو. انهن به
 ممڪن آهي ته هو جڳن نائين سرڳن جا سڪ ماڻيندو رهي
 پر مالڪ جو مشاهدو انهن ساذڪن سان ڪو نه ٿو ماڻي سگهجي.
 گورو ارڃن ديو مهاراج جن هتي انهن سڀني ساذڪن ۽ ڪاٻا
 جي ڪليشن جو ورنن ڪيو آهي جيڪي هنن من کي جيتو
 لاء ڪيا. پڇاڙيءَ ۾ چون ٿا ته اهي سڀ ساذڪ ڪرڻ سان
 مولڪي مالڪ سان ميلاب ڪرڻ ۾ ڪجهه به سهائتا ڪانه ملي.

سردار ڪيسر سنگهه پڇڻ لڳو، ”اهي سڀ پيشائون
 گورو ارڃن ديو جن خود ڪيون؟“
 حضور جن وراڻيو، ”هو ڪڏهن مل جمن جي اڳيون جو
 ذڪر ڪن ٿا. من کي وس ڪرڻ ٿاڍو ڪنن آهي.
 صرف ستگورو جي ديا مهر ئي هنجي چئي کان بچائي
 سگهي ٿي.“
 سردار ڪيسر سنگهه سوال ڪيو، ”من کي وس ڪرڻ
 سڌار ڪهڙو آڀاءُ ٻڌايو آهي؟“

لاه گورو صاحبن ڪهڙو آڀاءُ فرمائين ٿا ته جيڪي
 حضور جن وراڻيو ته گورو صاحب فرمائين ٿا ته جيڪي
 ساذڪن پرمانا کي پائڻ لاء اڪثر ڪري عام لوڪ ڪندا
 آهن، جڏهن مان اهي سڀ ساذڪ ڪري هاري ٿڪس،
 ٺاڪامياب رهيس، تڏهن گورو جي چرلن ۾ ڪري پيس ۽
 ستگورن مولڪي الهد شبد، هري ڪيرن يا ديو، ٽليءَ
 جو مارڻ ٻڌايو. سڀني ستن جو به اهوئي مارڻ آهي.
 هر ڪنهن ديش جي ستن هر جڳ ۾ ان ئي مارڻ کي
 آڀايو آهي. مسلمان فقير ان کي ”بدائي آسماني“ يا
 ”سلطان ال اذڪار“ چون ٿا. پراچين رشين الڪي
 ”اڪاش وائي“ سڏيو آهي. عيسائي مهاتما ان کي ”ورد“

ودوان، پوٽر يا ذرواڻا سمجهڻ جو باب يعني اعدڪار جو باب.

پر گورو ارڄن ديومهاراج جن صرف ايترو ئي چڱي شالڪ ڪونه ٿيا آهن. هو وڌيڪ فرمائين ٿا ته مون مون ورت جي باري ۾ ڪافي ڪجهه ٻڌو هو، سو مون مون ورت به ڌارڻ ڪيو. مان وسندي ڇڏي جهنگلن ۾ رهڻ لڳس. اتي بنا ڪنهن وسٽر جي رهڻ لڳس. مون سڀ ڪجهه ٿياڻ ڪري ڇڏيو. هٿن ۾ ئي کاٺ لڳس، ڪوبه پاسو ٻرڻ ڪتب ڪونه آندو. ڦل ڦول ئي ئي گذارو ڪيم. سڀني نيرن جي ٻاٽرا ڪيم. برفيلي ٻهاڙن تي ويس. پوٽر لڏين ۾ اڻڻ ڪيم. ڪاشيءَ ۾ ڪروڙ هيٺان پنهنجي شريار جا ٺڪرا ڪرايم. اهي سڀ ساڌنانون ڪندي به منهنجي اندر جون اڳيون ڪين کليون. ڪاشيءَ جي هڪ مندر ۾ هڪ وڏي ڪارائي رکيل هئي، ائين مڃڻ ۾ ايندو هو ته ڪوبه ماڻهو ڪهڙي به آس من ۾ رکي ان ڪارائيءَ هيٺان پنهنجو پليدان ڏيندو ته هنجي اها آس پوري ٿيندي.

وڪيل صاحب حيرائيءَ ۾ اچي چيو، ”ڇا ماڻهن ان آري هيٺان پنهنجا به ٺڪرا ڪرايا؟ هي ايشور! ڪيڏي نه بي رحمي!“

سردار ڪيسر سنگهه چيو، ”ڪيڏي نه جهاليت!“ حضور جن فرمائڻ لڳا، ”مڪتي پاڻ لاءِ ماڻهن ان کان به وڌيڪ ڪشت سٺا آهن. پر انهن سڀني جو نتيجو ڪهڙو لکڻو، توهين پاڻ سوچي سگهو ٿا.“

نوجوان وڪيل چيو، ”پر حضور! ليڪ لپٽيءَ سان انهن ڪيل پيشيان جو ڪجهه نه ڦل هوندو؟“

حضور جن وراڻيو، ”بيشڪ انهن پيشيائن جي ڦل

جي ڏس ۾ ڪجهه به واڌارو ڪري ڪو نه سگهنداسين.
ان ئي راءِ صاحب راجپوت گوپال چيو ته خود ڪورو
نالڪ صاحب جن فرمايو آهي:-

”پڙهين ڇيتي برس برس، پڙهين ڇيتي ماس،
پڙهين ڇيتي آرجا، پڙهين ڇيتي سانس،
نالڪ ليکي اڪ ڪل هور هومي ڇهڪڻا جهاک.“

بعدي ڪير ڪڍي مهنا، سال ۽ ساري زندگي ڇو ڪين
پات ڪندو رهي پر صرف هڪ ئي ڳالهه ليکي ۽ لڳي آي
۽ اها آهي سرت کي شيد سان جوڙڻ، باقي ٻيو سڀ بيڪار
۽ ورت آهي.

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”صحيح ڳالهه نه اها آهي نه
گريشن جو پات ڪرڻ ڪا خاص اهميت ڪونه ٿو رکي.“
گورو ارڃن ڏيو فرمائين ٿا ته مون ڏاڍي ساوڌائي ۽ غور
سان ويد پڙهيا، ڪنڊليني يوگ جي ساڌنا ڪيم، ان
سان شامل ٻيون جيڪي به ڪريائون ڏوئي، لپتي، بستي
۽ نولي وغيره به ڪيم پر ائين ڪرڻ سان ڪام، ڪروڙ،
لوپ، اهڪار ۽ سنساري پڌارتن جو موه دفع ڪو نه ٿيو.
جيڪڏهن گرنٽ پوئين جي پات سان موڪش ملي ها ته پوءِ
راوڻ کي موڪش ڇو ڪين مليو؟ هو نه ويدن جو مهاودوان
۽ ٽيڪا ڪار پنڊت هو. توهان سڀني کي خبر آهي ته هنجو
ڇرڪ ڪهڙو هو. اڄ تائين به هر سال هنجو برتو جلايو ويندو
آهي. ماڻهو سمجهن ٿا ته گرنٽ پوئين جي پات ڪرڻ سان
۽ تيرڻ ۽ لڏين ۾ اڻڻان ڪرڻ سان پاپ ڏوڀجي ٿا وڃي
پر جيڪڏهن هو گهرائيءَ سان ويچار ڪن ته هنڪي جيڪڏهن
خبر پئجي وڃي ته پاپن جي ميل لهڻ بجاءِ انهن پاپن ۾ هڪجهڙو
پيو به پاپ ٻڌجي وڃي ٿو. اهو آهي پاڻکي ٻين کان وڌيڪ

ڪو گرانٽ بنا سمجهڻ ۾ ڇڏي، ٻا ان مان فائدو حاصل ڪرڻ بنا صرف طوطي وانگر رڻيندا رهندا، پر ان ئي عمل ڪونه ڪندا ته ان مان ڪجهه به هڙ حاصل ڪونه ٿيندو. اهڙو پڙهڻ آهي صرف ريت رواج جو نه ڪرڻ.

وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پر سڀ ماڻهو ائين ئي نه ڪن ٿا.“

حضور جن فرمايو، ”اهائي ته عجب جهڙي ڳالهه آهي. هي نه ائين ٿيو جيئن بيت جي سُر لاءِ ڊاڪٽر جو نسخو ٻار ٻار پڙهڻ. پر سُر نه لڏهن لهندو جڏهن ٺوهين ڊاڪٽر جي نسخي موجب دوا ٺاهي، هن جي هدايتن الوار وٺندا. هڪ ماڻهو ڪشمير وڃڻ لاءِ ڪشمير جو گائيڊ ٻڪ خريد ڪري صرف پڙهندو ئي رهي ٿو، پر اتي پهچڻ لاءِ هڪ وڪ نه نٿو کڻي، ڇا اهو ائين ڪرڻ سان ڪشمير پهچي ويندو؟“

وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پوءِ ته ذريعي ڪتابن پڙهڻ جو ڪو فائدو ئي ڪونهي؟“

حضور جن فرمايو، ”نه! ڪجهه فائدو نه ضرور آهي. انهن جي پڙهڻ سان من جو جهڪاءُ ڳڻتيءَ جي طرف ٿئي ٿو ۽ پرمالما سان ملڻ جي چاهندا ڄاڻي ٿي پر اسان کي ائيني بيهي وڃڻ نه گهرجي. ذريعي گرنت اسان کي مالڪ سان ملڻ جو رستو ٻڌائين ٿا، روحاني راءِ به جيڪي رڪاوٽون اچن ٿيون انهن جو ورڻ ڪن ٿا ۽ اُنهن کي دور ڪرڻ جو آپاءِ ٻڌائين ٿا. گرنت پوڙهيون ۽ چيندڙ ماڻها اهو به ٻڌائين ٿا ته هنن من کي جيتڻ لاءِ ڪهڙا آپاءِ ڪيا. جيئن ٺوهان جيڪو عينتر شيد ٻڌو ان به گورو ارڃن ديو جن بهنجي اڳيون جو لاپ وٺڻ ۽ انهن ئي عمل ڪرڻ بجاءِ صرف ان شيد جو پات ٺاهڻ ڪندا رهنداسين ته منهنجي خيال به پرمالما جي پراڻي

اڄ ئي منهنجيون اکيون کليون آهن ۽ پنهنجي داداڻيءَ تي
عجب پيو لڳيسر جو مان اهو مڃي وينو هوس ته گيتا جي
بات ڪرڻ سان ئي منهنجي مڪتي ٿي ويندي .

سڪ وڪيل صاحب چوڻ لڳو ته حضور مان هر روز
صبح جو ’جپ جي صاحب‘ جو پات ڪندو آهيان ، ڇا
هولڪي ان مان ڪجهه به لاپ ڪونه ٿيندو ؟
حضور جن کانس پڇيو ، ”توهين اهو پات ڪيتري
عرصي کان ڪندا رهيا آهيو ؟“

وڪيل صاحب جواب ڏنو ، ”چوڏهن سالن جي عمر کان
وٺي يعني يارهن سالن کان .“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا ، ”ڏاڍو سٺو ، ان پگڙي پاو
۽ پيار لاءِ توهين جس جا پاڳي آهيو . پر هاڻي اچو ته انهي
ڏانڊن تي کليءَ دل سان ۽ شانت ميه لهولي ويچار ڪريون .
سڀ گرت چاهي اهي اسانجي ذم جا ، يا ٻين ذم جا
هجن ، انهنجو مقصد ۽ مهتو ساڳيو ۽ سمان آهي . هتي اسين
ڪنهن خاص ذم يا ڪنهن خاص شخص جي ڳالهه ڪونه ٿا
ڪريون . سمجهو ته هڪ عيسائي هر روز هڪ ڪلاڪ بائيبل
پڙهي ٿو يا هڪ ٻوڏي هر روز پريات وٺي پنهنجي ذمي
بستڪ جو ڏاڍي پريسر ۽ شردا سان پات ڪري ٿو پر
گرتن جي پڙهڻ جو مول مقصد ڪهڙو آهي ؟ اهو ئي ته
انهن گرتن ۾ جيڪي ڳالهيون اسان لاءِ لکيل آهن يا جيڪي
هدايتون ڏنل آهن ، اسين انهن تي عمل ڪريون ۽ انهن جو
مائدو وٺون . جيڪڏهن توهين ڪنهن گرت کي صرف هڪ
پرو ئي پڙهو ٿا پر انکي چڱي طرح سمجهي ٿا ڇڏيو ۽
ان ۾ ڏنل هدايتن تي عمل ڪرڻ شروع ٿا ڪريو ته ان جي
پڙهڻ جو اصلي مقصد پورو ٿي وڃي ٿو . پر جيڪڏهن

ٻوڙ سر دار ڀڳت سنگهه هيٺ ڏل شبد سڀني کي پڙهي ٻڌايو

سورف مڪمل ۵

سات ٻوڙو آر ويد بيجاڙو لعل ڀنگمر ساڌي ،
 پنج جڏان سنڌ سنگ ل چٽڪو اڌڪ آهر ٻڌ ٻاڌي .
 ٻياري ان ٻڌ ملو نه جائي مٿن ڪيئي گرم آليڪا ،
 هار پڙو سڻامي کي دٿاري ڏيئي ٻڌ بيهڪا .
 مون پڙو ڪر ٻائي رهڻو لکن ڦرڻو پن مائين ،
 نت ڪيرت سڀ ڌرتي پڙو ڏيڏا چٽڪي مائين .
 من ڪامنا ڪيرت جائي بستر سر ڪروڙ ڌراني ،
 من کي ميل نه آڻي اهو ٻڌ جي لڪ جتن ڪرائي .
 ڪڏڪ ڪامبي هٿور ڪٿور بهه ٻڌ دان دالارا ،
 ان بستر پرمي اُڀي نه مليئي هر دٿارا .
 پوڄا اُڇا بدن ڏنڊوڙ ڪت ڪرمات رهتا ،
 هٿ هٿ ڪرم بدن مه پڙو له مليئي اهو چڪتا .
 جوک سڌ آڻڻ چورا سيهه اهو پي ڪر ڪر رهتا ،
 ٻوڙي آڇا ڦر ڦر جنمي هر سنڌ سنگ ل گهٽا .
 وڃ ليل راجن کي وڃا ڪر سڻا ڪم اڻارا ،
 سڄ سوهڻي چندن چٽا لڙڪ ڪهور ڪا دٿارا .
 هر ڪيرت ساڌ سنگت هيڙ سر ڪرم ڪي ڪرما ،
 ڪهه نانڪ لس پڙيئا برابست

جس پورب لکي ڪا لهما .

شبد پوري ٿيڻ بعد حضور جن فرمايو ته هن شبد ۾ ڪورو
 صاحب انهن ائڪ ساڌن جو ورلن ڪيو آهي جي عام لوڪ
 پرماتما جي پراپتيءَ لاءِ ڪندا آهن .

راء صاحب راجپوت گوپال چيو ته مان گذريل ستن اٺن
 سالن کان گيتا جي ٻئي اڌ لاءِ جو پاٽ ڪندو رهيو آهيان پر

جنهنجي شراب جي روم روم مان روحانيت پيئي اٿئي .
 راءِ راجپوت گوبال چيو ، ” واه ! پراسيڪيوٽر صاحب ،
 توهان هيڏي وڏي اصليت جو ڪهڙي نه سهڻي اموي
 اظهار ڪيو . مونکي خبر ئي ڪونه هئي ته توهين لڪل لعل
 آهيو . مولوي روم صاحب جو ڪلام آهي ” هم نشيني
 ساعتِي با اوليا ، بهتر از صد سال طاعتي بيريا . “ يعني ستن
 وقت هڪ کن وهڻ ورهين جي بدنگي ۽ نپسا کان بهتر آهي .
 سردار ڪيسر سنگھ چيو ، ” اصلي مسئلو نه من کي چيتر
 جو آهي . “

حضور جن کيس چيو ، ان وشيه ٻاٻت جيڪي ستن مهالائن
 جا ويچار آهن ، مان توهانکي آهي ٿو ٻڌايان . اسانجي شراب
 ۾ من جي ٻيٽڪ اکين جي پويان ’ نيسري نل ’ ۾ آهي .
 اٿان ئي من شراب جي لون دواران يعني اکين ، ڪن ، لڪ ،
 رات وغيره جي ذريعي سنسار جي ڏهن ئي ڏسان ۾ ڦهليل
 رهي ٿو . جيستائين اسين ڦهليل من جي نوج کي ٻاهران
 سميٽي واپس ان ساڳئي هنڌ نه ٽڪائينداسين ، تيستائين من
 کي قابو ڪرڻ نهايت مشڪل آهي . ماڻهن من کي وس
 ڪرڻ لاءِ ڪئين ساڌن ڪندا آهن پر سڀ بيسود . “

پوءِ حضور مهاراج جن سردار ٻيٽ سنگھ کي ” شبد
 ڪي مهما ڪي شبد “ بستم مان پنجين پالشاھي ڪورو
 ارچن ديو مهاراج جن جو ” ٻاٻ پڙهيو اور ايد بيچار ٿو . “
 شبد پڙهڻ لاءِ چيو .

” ستگورن فرمايو ته هن شبد ۾ ڪورو ارچن ديو مهاراج جن
 کولي بيان ڪيو آهي ته من کي جيتوڻ لاءِ هنن اٺيڪ ساڌن
 ڪيا پر سڀ بيسود رهيا . هنن ويدن جو پاٽ ، ڪنڊليني
 بوک ۽ لولي ڪرم وغيره ڪيا پر من جا پنج وڪار نه ٽڪتا .

سردار پڳت سنگه جلد ر جو انڊروڪيت، سردار
جڳت سنگه (جيڪي پوءِ حضور مهاراج سردار بهادر جن
بطيا) ۽ راء صاحب منشي رام پنجاب جو دسترڪت ۽ سيشن
جج (جو رٽائر ٿيڻ کانپوءِ حضور مهاراج جن جو سيڪريٽري
بطيو) ۽ هن بستڪ جو ليکڪ پڻ آهي موجود هئا. اهي
ستسنگي سڀ ڪنهن مڪمل ٿي، چاهي اها ڪٿي آرٽر جي
هولدي هئي، نه به ٿيڻي ايندا هئا.

جڏهن حضور جن سڀني کان راضي خوشيءَ جو سماچار
پڇي لائون ان کانپوءِ سردار ڪيسر سنگه، ڳالهه ٻولهي شروع
ڪئي ۽ سوال پڇيائين ته جڳياسوءَ کي پرمار ٿي ڪيئن حاصل
ڪرڻ لاءِ ڪهڙي ڪرنت جو اڀياس ڪرڻ کپي؟

حضور جن کانس ڀڄيو، ”اڄ نائين ترهان ڪهڙا بستڪ
پڙهيا آهن؟“

سردار ڪيسر سنگه جواب ڏنو، ”مون کيتا جو انگريزي
النود پڙهيو آهي.“

حضور جن سوال ڪيس، ”توهان ڪرنت صاحب پڙهيو
آهي؟“

هن جواب ڏنو، ”جي، نه! مون ان مان ڪجهه ٺڪرا
ڪر لئين ڪان ٻڌا آهن. ڪرنت صاحب جي پاشا اهڙي ڪنن
آهي جو سولائيءَ سان سمجهي ۾ ڪول ٿي اچي.“

حضور جن کيس چيو ته چڱو، سڪمئي صاحب پڙهو، جو
نه ان جي پاشا سرل ۽ آسان آهي. حقيقت ۾ ڪرنت صاحب
جو به ڪافي حصو سرل آهي.

بندوبست ڪيول ڪرشن چيو، ”ڪرنت نه آخر ڪرنت آهن
پوءِ ڪٿي انهن مان آلهه ڪيئن لاء ڪيتري به پري ٿا ملي.
در اصل، ضرورت آهي الهيءَ کيان پرڪاشي گورو جي

اهڙن موقعن تي جڏهن اسين کين ڪجهه وقت آرام وٺڻ لاءِ عرض ڪندا هئاسين ته فرمائيندا هئا، ”هيءَ ڏي-وئي مولڪي ستگورن طرفان ملي آهي ۽ الهيءَ کي لڳائڻ ۾ مار ڪا به ڪرڻ نه چاهيان.“

الڪري هي ڳالههون ٿر ڪڙ ۾ نوت ڪيون ويون آهن. تاريخ، مهينو يا ٻيون ڳالههون لکڻ جو وقت ئي ڪونه ملندو هو. ان ڪارڻ ان وقت انهن ڳالهين کي نوت ڪرڻ جي مون ضرورت نه ڪونه سمجهي هئي. تنهن هوندي به مون جڏهن پنهنجي ياداشت ذريعي تاريخ وغيره لکڻ جي ڪوشش ڪئي، ته مان ناڪامياب ٿي رهيس. الڪري مون تاريخ ڏيڻ جو ويچار ٿي آهي ڇڏيو ۽ ٿورن ڏينهن کانپوءِ مولڪي تاريخ وغيره ڏيڻ جي ضرورت ئي ڪانه محسوس ٿي. ڇا حضور مهارج جن جون ڳالههون سمجه جي سڀا کان مٿي ڪولهن؟

پنهنجي موڪلن جو ڪجهه عرصو گهاري لاءِ ڪي مقرر ماڻهو ڏياري ۾ آيا هئا جن ۾ راء صاحب راجپوت گوبال نيشنل ٽرسٽ مئنيجسٽريٽ، چلندرا، سردار صاحب ڪيسر سنگ، آلهجو نام ڪنير فوجداري وڪيل، پنڊت ڪيول ڪرشن بريسٽر جو بيلڪ پراسيڪيوٽر هو ۽ ٻيا به. چلندرا جا ڪجهه سچا هئا. انهن ۾ راء صاحب راجپوت گوبال ستسنگي هو باقي ٻيا ستسنگي ڪونه هئا پر اڄ ڪلهه پڙهيل پڙهيل ماڻهن وانگر هي به اهو چاڻڻ لاءِ منتظر نه آهن پر مان ڇا آهي ۽ موت کانپوءِ ڇا ٿو ٿئي؟“ ٻار سندن ڀاءُ اهو هو ته الهيءَ کي پائڻ لاءِ ڪا مهلت يا ليف ڪرڻي نه پوي. راء راجپوت گوبال انهن سڀني جي ڏهن سان پريچڻ ڪرائي.

۷. مڪٽيءَ جا ساڌن

مولڪي ياد ڪونهي ته هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي. پر نائيل جي موڪلن ڪري ڪورٽون ۽ آفيسون بند هيون. ان ويسر جو ڪارڻ اهو آهي ته حضور مهاراج جن جا وچن ڏاڍا ٺڪرا قلمبند ڪرڻا ٻولڻا هئا ۽ ساڳئي وقت اڳواٽ ڪابه تياري ڪانه ڪيل هوندي هئي. ماڻهو حضور مهاراج جن جي سهوليت يا آرام جو ڪوبه خيال ڪونه ڪندا هئا ۽ ڪنهن به وقت ساڻن گڏجڻ ايندا هئا. حضور جن به اهڙا دٻالو هئا جو هنن سان ملڻ لاءِ ٽرس ٿي هيٺ ايندا هئا ۽ ڏاڍي پريمر ۽ سنيهه سان هنن جي سوالن جا جواب ڏيندا هئا. ڪمهلي اچڻ وارن ماڻهن به اڪثر ڪري ڪيترا نوان جهڳيٽا هوندا هئا جي لاهور، امرتسر يا ڪشمير ويندي ڪلاڪ ٻن لاءِ ڏيري به ٽرسندا هئا. خاص ڪري مولڪي هڪ ڏينهن جي ڳالهه ياد آهي جو حضور جن صبح کائوئي ٻن ٻهرون ٽائين ماڻهن سان واراڻاڻا ڪندا رهيا ۽ منجهند جو ٻوڇن به ٻه ٻجي کان کاپوءِ ٿي ڪيائون. اڃا ٻوڇن ڪري اُٿيا ئي مس ۽ ڪجهه فوجي آفيسر اچي پهتا ۽ هنن حضور جن جي درشن لاءِ وينتي ڪئي. مان انهن کان معافي ٿي گهري رهيو هوس ته حضور جن خود ٻاهر نڪري آيا ۽ آرام وٺڻ لاءِ منهنجي پراڻا ٽيڪا ٻڌائون به ڪونه. ساڳئي وقت انهن فوجي آفيسرن به حضور جن کي آرام وٺڻ لاءِ وينتي ڪئي پر هنن ڪونه مڃيو. سڀني کي گهرائي هنن جي سوالن جا جواب ڏيئي اُٿساهه سان ڏيڻ لڳا ڇو ته ساري رات آرام ڪري ڪم ڪندڙ اُٿيا آهن.

وڌيڪ گيان توھين حاصل ڪندا. انڪري نہ پاڻ توھين پرست
ستھ جي لڏيڪ ايندا.

پرچارڪ چوڻ لڳو، ”سمجھو نہ منھنجا بالادست ان
تي اعتراض ڪن نہ پوءِ؟“

حضور جن کيس صلاح ڏني، ”جيڪڏھن پرچار ڪرڻ تي
توھانجي روزي جو واحد ذريعو آھي نہ پوءِ اھو پنھنجو
فرض سمجھي ڪندا رھو.“

بادري چوڻ لڳو، ”ماڻھو اڃا سڃاڻي ڪي ٻڌڻ لاءِ
ٿيار ڪين آھن.“

حضور جن ورائيو، ”پوءِ توھين الھن کي سڃاڻي ڪي
صرف اوتري خوراڪ ڏيو جا ھو ھضم ڪري سگھن.“

اھوئي پرچارڪ چوڻ لڳو، ”لڙائيءَ جي وقت مان
فوج ۾ پرتي ھوس. مان وري نہ فوج ۾ داخل ٿي سگھان
ٿو پر فوجين کي نہ ھتيا ڪرڻي پوي ٿي.“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا، ”اھا ڪا وڏي ڳالھ.
ڪاھي. سپاھي پنھنجي اڃا انوسار نہ ڪنھڪي ماري ڪونہ
ٿو. ھو نہ صرف پنھنجي آفيسر جي حڪم جي تعميل ڪري
ٿو. ھتيا جو بار سپاھيءَ جي سر تي ڪولھي. ھو نہ صرف
پنھنجو فرض لڳائي ٿو. سمجھو نہ شھر ۾ دنگو فساد ٿي پيو
آھي يا بئنڪ جي ڦرلٽ ٿي رھي آھي، ان وقت گولي
ھلائڻ اھتر آھي ڪين پنھنجي فرض ادا ٿي ڪان منھن موڙڻ؟“

ٻوڙ آهي ٿيئي بياس آيا. آهي آيا، اتي سڀ ڪجهه
ڏٺائون ۽ اتي جا ئي ٻڌجي پيا. انهن ئي ٻڌايو ته قاسيءَ
واري ڏينهن گنگو ايڏي ته موج مستيءَ ۽ مسرت ۾ هو جن
نه سندس شادي ٿي رهي هئي. هنجي چاهي ته هڪڙو
الوڪڪ آلمڪ لڳ ڇهڪي رهيو هو. جبل جي ڊاڪٽر ٻڌايو
ته منهنجو اهو رهيو آهي ته قاسيءَ کان اڳ ئي وڏن
وڏن بهادر قيدين جو به وزن گهٽجي ويٺو آهي ۽ هو
خوف سبب پيلا ٿي ويندا آهن پر گنگو جو حال انهن جي
اڻتڙ ٿي رهيو. منهنجي ساري ڄمار ۾ مون اعڙو واقعو
ڪونه ڏٺو آهي. ۵

گنگو جو مرڪب شريز سندس رشتيدار بياس ڪٿي ويا
۽ اتي سردار بهادر مهاراج جن جي موجودگيءَ ۾ سندس
سنگار ڪيو ويو.

جڏهن حضور مهاراج جن پاڻي پي ٻاهر آيا ته هڪ سڄڻ
چيو، ”مان هڪ پرچارڪ بادري آهيان ۽ اميرڪا جي
هڪ ڊپل ۾ اڀديش ڏيڻ منهنجي ڊيوٽي آهي. هاڻي
جيڪڏهن مان سٺ وقت ۾ اچان ته ٻوڙ موڪلي اهو ڪم
جڏو ٻوڙو ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”نه! الهي ڪم ڇڏڻ جي ضرورت
ٿي ڪهڙي؟ حقيقت ۾ نه پاڻ ٽوهين بهتر اڀديشڪ ٻڌجي
ٻولدا. ۶

اهو بادري چوڻ لڳو، ”مان سمجهان ٿو ته ٻوڙ شايد
ان ۾ منهنجو من ٿي نه لڳندو ۽ مان پڻ اهو ڪم پوري
لڳن سان ڪري ٿي ڪونه سگهندس. ۷

حضور جن فرمائڻ لڳا ته ڇو ڪمن؟ اڄ تائين ته ٽوهان
ڪمن ڪونه ٻوڙ اڀديش نه ڏنو ٿي ڪونهي ۽ هاڻي ڪم ڪو

جو وقت اچي ڏيڻ آهي. راتو ٻڌي مولڪي ڏاڍي خوشي
 ٿي. مون اها ڳالهه توهانجي انسپيڪٽر جنرل کي پٺ ٻڌائڻ
 چاهي ٿي پر اهو سوچي شانت رهيس ته مٿان ائين ڪرڻ
 سان توهان کي يا توهانجي زير دستن کي ڪو نقصان پهچي.

جيئرو گنگوٽ جا اهڙي شب پاوڻا ڏيکارڻ لاءِ شڪراڻا
 مڃيا. تن ڏينهن کانپوءِ هڪي ڦاسيءَ جي تختي ڏانهن وٺي
 ويا. اهو سمورو وچ وارو عرصو هو رات ڏينهن ٻن سمن
 ۾ مصروف رهيو. سويل صبح جو جڏهن جيل جو ڊاڪٽر
 هنجي تپاس ڪرڻ آيو ته ڏٺو ويو ته هنجي ٿور ۾ پاڻ ۾
 پاڻوڻڻ اضافو ٿيو آهي. ڦاسيءَ ڏيڻ وقت جيل ۾ ڊاڪٽر کان
 سواءِ هڪ مئجسٽريٽ پٺ ٺٺي موجود هو. هن کان پڇيو ويو،
 ”هن هنجي آخري ڏينهن آرزو ڪهڙي آهي؟“

گنگوٽ وراڻيو، ”صرف اها، ته التمر سندس ڪار لاءِ
 منهنجو مرڻ ڪو شرف حضور مهاراج جن جي چورس ۾ آياس
 موڪليو وڃي.“

”ٻيو ڪجهه چوڻو آهي؟“ هن پڇيس.
 هيٺيان. منهنجو پيارو ستگورو مون سان ساڻ آهي. هو مولڪي
 هنجي. ڏاڍو ۾ وٺي ٿو هلي.“

”ڦاسيءَ جي تختي تي ائين چڙهو ڇڻ ته گهٽ
 ٿي وڃي ۾ ڪجهه دير لڳي ته هن اهو جلاڻ کان وٺي
 ٿي گلي ۾ وڌو ۽ ٻيڻ ڏيڻ ۾ پٺ جلاڻ جي مدد ڪرڻ
 هن جا آخري ڏينهن هئا.“ اڳ توهان مان ڪو خوش نصيب
 ته آياس ضرور وڃي؟ اُتي جهڙي جا ٻيڻي پر ماڻها
 ڪري. تن ستگورو!

سان انهن ڏينهن ۾ جيلن جو انسپيڪٽر جنرل ايمالا جيل جو معائنو ڪرڻ آيو ۽ جڏهن گنگو ۽ جي ڪوٺڙيءَ وٽان لنگهيو ته جيلر کان پڇيائين ته هي قيدي ڪير آهي؟

جيلر جواب ڏنو، ”هي نامي گرامي گنگو ڏاڪو آهي جنهن کي قاسيءَ جي سزا ملي آهي.“

انسپيڪٽر جنرل چرڪ پريو ۽ گهٻراهت سان جيلر کي چوڻ لڳو، ”هي لاهور سينٽرل جيل مان ٿي ديمارار ٿي ويو هو ۽ توهان هن کي هن معمولي ڪوٺيءَ ۾ نظر بند رکيو آهي! هن کي ته انهن خاص ڪوٺڙين ۾ قابو رکڻو جتي قاسي مليل قيدين کي رکيو آهي ۽ هتي ڪڙي نظرداري ۽ سخت بهرو رکڻو.“

گنگو ڪجهه چوڻ چاهيو ٿي پر شانت رهيو.

انسپيڪٽر جنرل پڇيس، ”تو کي ڪجهه عرض ڪرڻو آهي ڇا؟“

گنگو چيو، ”نه، ڪجهه نه، صرف ايترو ته، مولڪي جلد کان جلد قاسيءَ تي لٽڪارو وڃي.“

جڏهن انسپيڪٽر جنرل هليو ويو ته جيلر هن کي اسيءَ ڪوٺيءَ ۾ تبديل ڪرڻ لاءِ آيو. گنگو جيلر کي چوڻ لڳو، ”خانشاحب! ذرا ڌيان ڏيئي ٻڌو. توهين مولڪي اسيءَ ڪوٺڙيءَ ۾ موڪليو يا نه، ترهاجي مرضي، مان هاڻي ڪڏهن به ڪو نه ٻڌندس. هيڏانهن لهارو.“ انهن چئي هن پنهنجي ڪوٺڙيءَ جي پويان جيڪا دري هئي انجون ٽي شيخون ڪڍي کيس يڪارئون ۽ چوڻ لڳو، ”مون به ٿي ڏينهن اڳ، ٽي هتان پهتي وڃڻ جو سارو انتظام ڪري ڇڏيو هو پر منهنجي سگورو به پرگهت ٿي مولڪي انهن ڪرڻ کان منع ڪئي. مولڪي ڇهائون نه هاڻي تنهنجو هن سنسار مان وڃڻ

ٻيڙ جيڪڏهن مان اهو نه ٻڌايان ته گنگوڙ جو موت ڪيئن
 ٿيو ۽ هن ڪهڙي ويڙها سان موت جو مقابلو ڪيو ته پوءِ
 هيءَ ڪهاڻي اڌوري رهجي ويندي. حضور مهاراج جن جي
 چوڻي جو سمائڻ ٽائين اسان کي گنگوڙ جي باري ۾ ڪجهه
 وڌيڪ خبر چار ڪانه ملي سگهي. شايد پنهنجي ٽوليءَ کان
 ڌار ٿيڻ بعد هو ڪنهن سمن سان ٻهاڙ تي ڪوئي نشينيءَ ۾
 رهيو پر ايتري خبر آهي ته هن خوب نام جي ڪمائي ڪئي
 ۽ ڪافي سڦلٽا حاصل ڪئي. هو مضبوط ۽ چوڌو جامت لوجوان
 هو ۽ سڀ مصيبتون ۽ ڪشت مرڪندي مشڪندي
 برداشت ڪرڻ جو عادي بڻجي پيو هو. حقيقت ۾ اهڙا
 محڪم ارادي وارا ئي سڦلٽا ڇڏي سمن ۾ سڦلٽا پائيندا آهن.
 هڪ لڙڪو ۽ ڪمزور ارادي وارو ماڻهو ڇڏي ۾ ڪامياب
 ڪونه ٿي سگهندو. ڇڏي لاءِ ته هڪ بالڪي بهادر جي
 ضرورت آهي جنهن ۾ ساهس ۽ مضبوط ارادو هجي ۽ جو ان
 امر ۾ پڻ پائڻ لاءِ پنهنجو سڀ ڪجهه قربان ڪرڻ لاءِ تيار رهي.
 پلٽو صاحب فرمايو آهي ته ڇڏي سمن ڪا ڪند ڪاڻهي ڪانهي.
 اهو ته هڪ زهر جو پيالو آهي ۽ جنهن کي اهو پيئڻو هجي سو
 ن پڙ ۾ پير پائي.

حضور مهاراج جن جي چوڻي ڇڏڻ ڪا پوءِ گنگوڙ پنهنجي
 عمل اسٽان کان ٻاهر نڪتو. پنهنجي ٻياري ستگورو جي
 ڇڏڻ ڪا پوءِ هن لاءِ جيئڻ جنجال ٿي پيو. نتيجو اهو ٿيو جو
 پنهنجو پاڻ پوليس حوالي ڪري ڇڏيو. هن کي ڪيترن
 ڏاڙن ۽ اُٻاڙن لاءِ ڏوهي ٺهرايو ويو ۽ ان ڪري
 ۽ ڏاڙي جي سزا مقرر ڪئي ويئي پر ان سزا خلاف
 بل ۾ داخل ڪين ڪئي ۽ هاءِ ڪورٽ اها سزا بحال
 ڪئي ڇڏي لاءِ هن کي امبالا جيل ۾ موڪليو ويو. اتفاق

ئي ڳوٺ جو هڪ غريب ڀنگي هو. هو زمين طرف اولڙو سمهيل هو. ٻه سپاهي نعلن لڳل ٻوٽن سان هنڪي چيٽاڙي رهيا هئا ۽ لڪڻ سان ڪٿي رهيا هئا. گنگو ٻي سمجهي کان ٻڌي ويٺو ته هن غريب کي ڇو ماري رهيا آهيو؟

ٿاڻيدار ٿارون ڏيندي جواب ڏنو، ”هي تنهنجو ٻيءَ آهي يا ڏاڏو؟“ ٿوهين هن جا خاص جوڙيدار ٿا ڏسجن. ”پوءِ هڪ سپاهيءَ کي حڪم ڏنائين ته هنڪي پڪڙي وٺي اچ ته هن جي به خبر وٺون.“

ٿاڻيدار گنگره کي هڪ ڳوٺاڻو گدوار سمجهي ويٺو هو پر اها هنجي سراسر غلطي هئي. هنڪي اها خبر ئي ڪونه هئي ته هن ڪسان جي اندر هڪ فوجي جنرل جو ڪليجرو هو. جيئن ئي سپاهي هن ڏانهن هٿ وڌايو ته گنگره هن کي اهڙي نه زوردار لت وهائي ڪڍي جو سپاهي چڪر کائي ڪري پيو. ساڳئي وقت ڀنگيءَ کي رڙ ڪري چيائين، ”اڙي بيوقوف! اٿي کڙو ٿي، ڀڄ، هتي ڇو ڪٿي وانگر پيو پادر کائين؟“ گنگره جي هنن اکرن ان ڀنگيءَ تي چڻ ته سنجهيولي اٿي ۽ ڇٽوڙ اٿر ڪيو. گنگره گهٻرايل سپاهيءَ کي ڪيرائي ٻئي سپاهيءَ کان لت ڦري، ٿاڻيدار تي وار ڪيو ۽ هنڪي ٻي درديءَ سان ڪٽڻ لڳو. سڀ سپاهي لت تر پتر ٿي ويا. ٿاڻيدار کي مئل سمجهي ڇڏي ڏنو ويو ۽ هاڻي گنگره ۽ سندس دوستن لاءِ ڀرتي ٿيڻ جو سوال ئي ڪونه هو. هنن لاءِ سواءِ گمنام رهي زندگي بسر ڪرڻ کانسواءِ ڪو چارو ئي ڪونه وڃي رهيو. اهڙيءَ ريت هڪ زندگي جنهنجو مستقبل روشن ٻڌجي ها، ذري لادائيءَ جي ڪري برباد ٿي ويئي.

پروفيسر جڳموهنمل هيءَ ڪهاڻي صرف استائين ٻڌائي

هڪم ارادو ۽ ويراڻا وغيره جهڙا گڻ هئا، جي هڪ فوجي جنرل ۾ هوندا آهن ۽ سچ پچ هو جيڪر هڪ فوجي جنرل ٿي وڃي ها. پر هڪ ننڍي ۽ گهڻا هنجي زندگيءَ جي راهه بدلي ڇڏي. ڇڏهن هو ويهن سالن جو قداور ۽ سهڻو جوان هو ته هن دوستن سان گڏجي پنهنجي ڳوٺ مان فوج ۾ پرتي ٿيڻ لاءِ لکيو. ٽيئي سڪ ڄاڻي جا هئا ۽ اوان دستر بهري هت ۾ هالن جون لمبيون لنينون کڻي ضلع هيڊ ڪوارٽر ڪورڊاسپور ۾ پرتي ٿيڻ لاءِ روانا ٿيا.

پر قداور کي ڪير ٿو بدلي! جي گنگو فوج ۾ پرتي ٿي ها ته وڪٽوريا ڪراس ۽ پيا وڏا اعزاز ڪيس ضرور ملن ها ليڪن وڏاڻا کي هن کان هڪ ڏاڪو جو پارٽ ادا ڪرائڻو هو. جيڪڏهن ڪورڊاسپور جي رستي ۾ پوليس ٿاڻو نه هجي ها ته گنگو انهيءَ ئي ڏينهن فوج ۾ پرتي ٿي وڃي ها ۽ همدو عزت، ٽن دولت ههجا قدم چهن ها. پر افسوس اها ”پرتي“ ڪڏهن ڪڏهن الائي ڪهڙا رنگ ٿي ڪيلي. جيئن ئي هي ٿاڻي وٽان اچي لنگهيو ته هن صوبيدار کي ڏٺو، جو اڙ جي وٺ هيٺان ڪت ٿي ويهي، هڪ ڪيس جي جاچ پر تال ڪري رهيو هو. هو هڪ ماڻهوءَ کي ڏاڍي بي درديءَ سان ڪٽائي رهيو هو. انهن ڏينهن ۾ پوليس اڪثر ڪري مارڪٽ جا ٿي طريقا اختيار ڪندي هئي، ان ماڻهوءَ جون دردناڪ رڙيون ٻڌي هي ٽيئي چٽا ان طرف ويا جيتوڻيڪ اوڏانهن وڃڻ جي ڪمن ڪا به ضرورت ڪونه هئي. ڪو به سمجهو ماڻهو جنهنڪي داياداري، خاص ڪري پوليس جي ڪار گذارين جو تجربو هوندو سو جيڪر اوڏانهن ڪو وڃي ها پر پاڻ ۾ جو پيو ڪجهه لکيل هو سو ڪيئن ٿري! هنن جوانن ڏٺو ته جنهن ماڻهوءَ کي اڏي مار پئي پئي سو سندن

گرفتار ٿي پيو ۽ مقدمو هليو ته ان جي مدد ڪرڻ ۽ هنڪي
 بچائڻ لاءِ مان هميشه تيار رهندس. انهن ڪڏن ڪرڻون
 کان هميشه ڪنارو ڪرڻ جو اٽل ارادو ڪيو اٿس. هاڻي
 توهان مان باقي ڪنهنڪي به ڪجهه چوڻو هجي ته ٻائي چئي.
 وينن مان هڪ چيو، ”سردار! اسين تو کانسواءِ نه
 زنده ٿي ڪونه رهي سگهنداسين.“ ٻين سڀني به اهي ئي
 اکر دهرايا.

گنگو ڏاڍي ٻرڻ ٻرڻي آواز ۾ کين چيو، ”اڄ کانواري
 هاڻي اسين سڀ ڀائرن وانگر رهنداسين پر چورن ۽ گنهگارن
 وانگر نه.“ ٿوري کن ترسي گنگو وري چيو، ”پر نه!
 مان نه نائي گرامي اُڀاڙي آهيان. پوليس منهنجي ڳولا ۾
 آهي ۽ مان پاڻڪي بچائڻ جي ڪوشش به ڪونه ڪندس. ان
 ڪري مان ڪنهن ڏينهن ضرور ٻڪڙ بس. تنهنڪري توهان سڀني
 کي جيترو ٿي سگهي مولڪان دور رهڻ جي ڪوشش ڪرڻ
 ڪپي. مونسان رهڻ ۾ توهانڪي ڪجهه به لاپ ملڻو ڪونهي.
 بس هاڻي باقي هڪڙي ڳالهه. منهنجي جيئري هڪ ڀيرو
 ضرور بياس وڃجو ۽ اتي جي ٻنهي جو ضرور درشن
 ڪجو. جيڪڏهن توهان مان ڪو به منهنجي ٻاري ۾ پوليس
 کي خبر ڏيندو ته مان اٽڪي ٻرو ڪونه سمجهندس. پر
 ائين ڪرڻ سان مولڪان وڌيڪ شايد توهانڪي نقصان پهچي.“
 ائين چئي هن اُڇوڙيءَ جي ڪنڊن جو چڱو ڏانهن اُڇلايو ۽
 هٿ جوڙي ڪالشن موڪلايو.

چولدا آهن ته هڪ ڪٽل اسان ماڻهو ۽ مورڪ جي وچ ۾
 صرف هڪ وار جيتروئي فرق هوندو آهي. گنگو ٻاڪوءَ،
 جنهن ڪڍ پوليس لڳل هئي، جي سماءُ کي ڏيان سان جاچيو
 ته هن ۾ نڊرنا، اپار همب، سنگهنن شڪتي، آءِ و شواس،

سائين کي چوڻ لڳو، ”ٺوھانکي بخوابي خبر آھي تہ مان
 ڪھڙو نہ تہ نشان باز آھيان. ٺوھانکي اھا بہ خبر آھي تہ
 حڪم نہ مڃڻ ڪري مان پنھنجن ئي ماڻھن کي ڪيئن نہ
 بي رحميءَ سان ماري سگھان ٿو. ھينئر جتي ۽ جيئن ويٺا
 ڪن لاهي ٻڌو. اگر ڏرو بہ چُر ٿيڻ لاءِ الھيءَ پل ۾ ختم
 ڪري ڇڏيندوساڻو.“

نئون ليڊر چوڻ لڳو، ”پر سردار“
 گنگوہ ڪرچندي چيو، ”سردار وغيرہ ڇا چو“ ائين چئي
 پنھنجي بندوق هن ڏانھن ورايائين.

ڪمري ۾ موت جھڙو سڌائو چالنجي ويو. ٿوري دير
 کانپوءِ گنگوہ شائتميه نموي چوڻ لڳو، ”منھنجا پاٽروا
 منھجي ڳالھ ڏيان ڏيئي ٻڌو. مولڪي اهڙو ستگورو مليو
 آھي جنھنجي ھڪ مھر ڀاري نظر منھنجي ڪاٺا ئي پلتي
 ڇڏي آھي.“ مون ساڻس واعدو ڪيو آھي تہ لڪي شراب
 ڇھنڊس ۽ نہ ڪڏھن ڪو آپراڻ ڪندس. اڄ کان وٺي ھيءُ
 ٻاڪن جي ٽولي ختم ٿي ۽ وري ڪوبہ گناھ ڪرڻ لاءِ
 ڪڏھن بہ ڪنا ڪو نہ ٿينداسين. ھي اڄوڙيءَ جون چاٻيون
 سنڀاليو. مولڪي ٺوھان مان ڪنھن بہ ھڪ ۾ ليڊر بطحا جي
 حماقت ڏسڻ ۾ ڪا نہ ٿي اچي. اڄوڙيءَ مان سمورا پيسا
 ڪڍي پاڻ ۾ پورا حصا ڪري وڃي ڪٽو. منھنجي خيال ۾
 ھڪ کي پنج پنج هزار ايندا. ڪنھن وڏي شھر ۾ پنھنجي
 منھجي پسنديءَ جو ڏنڌو ڪري وڃي ٽائيمڪا ٿيو. شايد
 بس کي اڃا بہ ٺوھانجي ڏان جي خبر نہ ھجي. ٺوھين
 ٿيءَ سان زندگيءَ جو نئون ورق ورائي سگھو ٿا.
 ڪڏھن اڳين ڪيل گناھن ۽ قصورن لاءِ ٺوھان مان ڪوبہ

سائي ڊاڪن کيس شام جو شراب جي مجلس ۾ شامل ٿيڻ لاءِ دعوت ڏني. اول ته هن بلڪل انڪار ڪيو پر هو پنهنجي ضد تي قائم رهيا ۽ هٿرادو شراب جي بوتل کولي ان مان هڪ پيالو پري ڪڍيو. اهيان رکيلون. ڪڍيو هٿ جوڙي معافي ورتي. اهو ٻڌي بلونتسنگهه، جو هن ٺوليءَ جو ڪڍيو ڪاپوءَ پيو لمبر ليدر هو، چيو ته ڇاڪاڻ ته اسانجو ليدر پنهنجو عقل وڃائي ويٺو آهي، انڪري مولڪي ٺي ٺوليءَ جو ڪم سنڀالڻو پوندو. هن ڪڍيو کي چيو ته جي اشرافت سان نه پيئندين ته پنهنجون ٽنگون ٻانهون ٻڌي، توکي زمين تي سمهاريو ۽ پنهنجي منهن ۾ شراب وجهڻ جي رسم ادا ڪبي.

ڪجهه به جواب نه ملڻ تي ٻئي لمبر ليدر ڪرچندي چيو، ”بيدي! توکي پنهنجي صفائيءَ ۾ ڇا چوڻو آهي؟“

ڊاڪن جي سردار چيو، ”مان پنهنجو پاڻ توهانجي حوالي ڪريان ٿو.“ ان تي سڀ خوشيءَ ۾ اچي زور سان چلائڻ لڳا ۽ شراب جي جٿه جٿه مڻائڻ لڳا. سڀني پنهنجو پنهنجو پيالو پريو ۽ شراب جا نعرا هڻڻ لڳا ته ”شراب جي هولدي، مرلندو ڪير؟“ ڪڍيو به پنهنجو پيالو کڻي اچا چهن ٽائين مس آندو ته حضور مهاراج هن جي سامهون اچي پرگهت ٿيا.

حضور جن کيس چيو، ”بچا! پنهنجو واعدو باد ڪر. تون پنهنجو واعدو ٽوڙيندين ته مان به ڏاڍل معافي واپس وٺندس.“

ڪڍو اٻ ڏيئي اٿي ڪڙو ٿيو ۽ شراب جو پيالو نئين ليدر جي منهن تي اچائي ڪوري کان ٻاهر نڪري ويو. ٿوري ساعت ۾ هو بدوق کڻي آيو ۽ پنهنجي جهولن

حضور جن فرمايو، ”چڱو، ڀلا هڪڙو واعدو ٻيو به ڪر.
 ضرورت کان وڌيڪ ڪڏهن به چوري ڪونه ڪندين؟
 جڏهن چوري ڪرڻ ويندس ته ٻيو ڪوبه سائي پاڻ سان
 نه کڻندس.“

جواب ڏنائين ته اهو واعدو سڄي دل سان ڪريان ٿو.
 لام وٺي واپس وڃڻ کان اڳ هن وري به حضور جن
 جي چران ۾ مٿو ٽيڪيو ۽ داناجن پنهنجا ٻئي ميار ڪهڪ
 هنجي سر تي رکي کيس آشيرواد ڏئي. ان کانپوءِ هن صرف
 هڪ دفعو چوري ڪئي.

لام ملڻ کانپوءِ هو گورداسپور ضلعي ۾ رهندڙ هڪ عزيز
 جي ڌيءَ جي شاديءَ تي ويو. اتي سندس پيسا ختم ٿي
 ويا. هڪ رات جو هو هڪڙي شاهوڪار مهاجن جي گهر ۾
 ٺهي ويو ۽ هنجي لوهه جي مضبوط صندوق جو نالو پڙهائين.
 جيئن ئي هو ان مان لوڻ جو هڪ بندل کڻي رهيو هو ته
 پيتيءَ جو مٿيون پٿر، جو ڏاڍو وزلي هو، هنجي ٻانهن تي
 اچي ڪريو. هنجي ٻانهن کي ڪافي ضرب آئي ۽ هڪ ائين
 ٿاسي پيس چٽڪ ٻڌڪجي ۾ قابو ٿي ويو هجي. هڪ
 چڏائڻ جي بيهڪ ڪوشش ڪيائين پر سندس سهوري
 چالاڪي ۽ هوشيارِي بيسود ويئي. جڏهن هاراڻي ٿڪو ۽
 سهجهيائين ته هاڻي بچڻ مهال آهي، ان گهڙيءَ حضور
 مهاراج جن اتي پرگهت ٿيا. سندس ڦاٽل هڪ چڏائڻ لاءِ
 مدد ڪندي حضور جن کيس چيو، ”ڇا، تون مون سان اهو واعدو
 ڪونه ڪيو هو ته پنهنجي ضرورت کان وڌيڪ ڪڏهن
 به چوري ڪونه ڪندس؟ هاڻي سڀ ڪجهه اُتي ئي ڇڏي،
 ٻيئي جند ڇڏاء.“ انهيءَ کانپوءِ هن ڪڏهن چوري ڪانه
 ڪئي. جڏهن ڳوٺ موٽي آيو ته ٻيهر ٽين ئي ڏينهن سندس

سهيئي گناهه معاف ٿيا؟ هاڻي مان دوزخ جي آڱ کان
بچي ويس؟”

ستگورن وراڻيو، ”ها! تنهنجي وشواس توکي بچائي
ڇڏيو.“

شام جو نام دان وارن جي قطار ۾ اهو ڪسان بيمل نظر
آيو. حضور جن ڪن کي واپس ڪيو پر هي الهن مان سر
جنڪي داناجن نام دان لاه موٽڪار ڪيو.

حضور جن هن کي چيو ته توکي هميشه لاه شراب ۽ ماس
کان پرهيڙ ڪرڻي بولدي.

هن جواب ڏنو، ”شراب! اهو ته مان ڪڏهن به ڇڏي
ڪونه سگهندس.“

تنهن ئي مهاراج جن چيو، ”ڇڱو پلا اهو واعدو ڪر ته
تنهنجي ساهون شراب نه پيئندين.“

ڪسان عرض ڪيو، ”سائين! اهيءَ ڳالهه جو مان واعدو
ٿو ڪريان.“

ستگورن پڇيس، ”تئون تنهنجو گذارو ڪهڙن ڪندو
آهين؟“

تعجب ۾ وجهندڙ جواب ڏنائين ته چوري ۽ ڦرلٽ ڪري.
حضور جن کيس چيو، ”اهي به توکي ڇڏيڻون بولنديون.

توڪي ٻيو ئي ڪر ڏٺو ڪرڻو بوندو.“

هن جواب ڏنو، ”مولڪي ٻيو ڪو ڏٺو اهندو ئي
ڪونهي.“

حضور جن فرمايو، ”نام ملڻ کاپوه، توکي ڪو ٻيو
اهلداريءَ جو ڏٺو ڪري گذارو ڪرڻو بوندو.“

ڪسان وراڻيو، ”مولڪي ٻئي ڪنهن به ڏٺي جي ڄاڻ
ڪانهي. مون اڄ تائين ڪوبه ٻيو ڏٺو ڪير ئي ڪونهي.“

حضور جن آرام ڪرسيءَ ۾ روئڻ شروع ڪيا. اسان کي
نه هن ماڻهوءَ جو پتو لڌهن لڳو جڏهن هو اوچتو ئي اوچتو
اچي حضور جن جي چرڻ ۾ ڪريو ۽ پنهنجي ٻنهي ٻالهن سان
حضور جن جي پيرن کي چٽڙي پيو.

”توهين نه ٻار ٻار ماڻا آهيو، منهنجا پاپ بخشو.“ هن
ڏاڍي آزي ليزاريءَ سان چيو.

حضور جن هن کان ٻار ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪندي
فرمايو، ”اڃا اُتي ويهه.“ مان پرامنا ڪوله آهيان. مان به
اوچتو ئي اسان آهيان.“

ڪن چڻ لڳو، ”جيستائين توهين پنهنجي مڪار بند
مان ائين نه ڇوڏا ته توهان منهنجا پاپ بخشي ڇڏا جيستائين
مان اُتس ٿي ڪوله.“

اهو ٻڌي حضور مهاراج جن پنهنجي ڪل کي روڪي ڪين
سگهيا ۽ ان ڪل سان گڏ سندن رحم ۽ سخاوت جو درياهه
به وهي هليو.

حضور مهاراج جن جي شيرازدار مدوهر ۽ جمعدار پرناسنگهه
هنڪي زوريءَ هٿائڻ چاهيو پر حضور جن کين ائين ڪرڻ
کان روڪيو.

حضور جن مرڪندي فرمايو، ”واه پاڻي ڀر دستي
هي معافي وٺڻ جو نه هڪ عجيب طريقو ڇڏو!“

شرابي اچي روئڻ ۾ چٽڪيو ۽ چيائين ته توهين ڪڇ
به ڇڏو پر جيستائين مولڪي بخشيندا نه جيستائين مان توهان
جي چرڻ کي ڪڍاڇت نه ڇڏيندس.

حضور جن کليو ۽ پنهنجا ٻئي ڪرڪم هڻي سر
ٿي رکي فرمايو، ”اڃا! هاڻي آءٌ، توکي معافي ملي وئي.“
ڪن پنهنجو سر مٿي ڪندي عرض ڪيو، ”منهنجا

ڪندا هئا. حضور جن پنهنجي ڪار ۾ ستسنگ گهر، جو
 مڃيا روڊ تي آهي، ڏانهن وڃي رهيا هئا. رستي تي
 ڏاڍي پيڙ هئي. ماڻهو، موٽرن، نانگن، سائيڪلن ۽
 رڪشائن ۾ ستسنگ ڏانهن وڃي رهيا هئا. ڪيترا نه پيدل
 به پئي ويا. حضور جن ستسنگ گهر کان اڃا به فرلانگ کن
 دور هئا ته رستي جي موڙ وٽ اڇاڪ هڪ ماڻهو سندن
 ڪار جي اڳيان اچي ڪريو. ڊرائيور هڪدم ڪار روڪي
 وڌي ۽ حضور جن ڪار مان لهي آيا، اهو ڏسڻ لاءِ نه ڇا
 ٿيو آهي. هڪڙو شرابي هنجي ڪار جي بلڪل سامهون
 اچي ڪريو هو پر خوش قسمتيءَ سان هنکي ڏرو به اهڙا
 ڪول نه ڏسيو. حضور جن ان شرابيءَ کي سندس هڪ سائيءَ
 جي مدد سان اٿاري کڻو ڪري بيهارڻ چاهيو ٿي پر هو
 لشي ۾ اهڙو نه الموت هو جو هنجڻ پير ٽڪيا ٿي لٽي.
 ڪيترن ئي ستسنگين هنکي رستي مان هٽائي پري ڪرڻ ۾
 مدد ڪئي. جڏهن حضور جن روانا ٿي ويا ته شرابي ڀڄڻ
 لڳو ته اهو موٽر ۾ ويٺل سردار ڪير هو؟ جيتوڻيڪ هو
 پنهنجي هوش ۾ ڪول نه هو ته به حضور جن جو شهشاعِي
 سروپ هنجي دل تي اثر ڪرڻ بنا ڪن رهيو. هنجڻ سائي،
 جي به اڌ لشي ۾ هڏو هئا، مذاق طور کيس چوڻ لڳا ته
 هتي بيٺل ماڻهو چٽي رهيا هئا ته هو خود خدا آهي جو تو
 جهڙي بابن کي ٺارڻ لاءِ آيو آهي.

اهو شرابي ڪسان چوڻ لڳو ته واقع ٿي هو خدا ئي
 لڳي. مان پنهنجا پاپ بخشاڻڻ لاءِ هن وقت وڃڻ چاهيان ٿو.
 ٿوري دير ڪاٻيءَ اڌ ٻيڙيل شراب جي بوتل کيسي ۾
 رکي، پنهنجي سائيءَ جي ڪاهي تي هٿ رکي ٽڙڪندو،
 ٿاڙ ڇندو اچي ستسنگ گهر ۾ پهتو.

پير پنهجن: ڳوڙهن سان ڏوٽا ۽ پنهنجي سر جي وارن سان
 آڻهن کي اڳڀرو. تو مولڪي ڪوٺ ڇميو پر جنهن وقت کان هن گهر
 ۾ آيو آهيان، هيءَ استري لڳائار منهنجي پيرن کي ڇمندي
 رهي آهي. تو منهنجي مٿي تي ٿيل ڪوٺ لڳايو پر هن
 منهنجي پيرن تي ملر لڳايو. تنهنڪري مان توکي ٻڌايان ته
 نه هڪ ڀاڻ ڀاڻ ڀاڻ هوندي به معاف ڪيا ويا آهن ڇاڪاڻ
 ته هن ۾ نهايت گهڻو پريم آهي. پر جنهن پريم گهٽ ڪيو
 ان کي معافي به گهٽ ملي. ”ان استريءَ طرف منهن ورائي
 ڪرائيسٽ چيو، ”تنهنجا ڀاڻ بخشيا ويا آهن ۽ تنهنجي
 شرڏا ۽ وشواس توکي بچائي ڇڏيو. تون لشڪر جي ٿي وڃ.“
 (ليوڪ ۷ : ۳۷-۵۰)

اهو ٻڌي مسٽر ويرويان چيو ته بائيبل ۾ اهو چيڪي لکيل
 آهي، اهڙو ڪوٺ ڪو درٻار نه ڏيري پر روز مره ڏسڻ
 ۾ ايندو آهي.

پروفيسر جيمز هبل چيو، ”ڪرائيسٽ هميشه اهڙي
 قسم جا چرچا ڪندو هو ۽ ڏاڍا جا سڀ ڪرائيسٽ ائين ئي
 ڪندا آهن. جيڪڏهن حضور جن مولڪي منع نه ڪن ته
 ان باري ۾ مان ٽوهارڪي هڪ ڏاڍي سٺي وارٽا ٻڌائي
 سگهان ٿو.“

اميرڪن ليڊي چوڻ لڳي، ”مهرباني ڪري ضرور
 ٻڌايو. اسين حضور جن کي ويٽي ٿا ڪريون ته هو ٽوهارڪي
 منع نه ڪن.“

ان ئي حضور جن اٿي اندر پاڻي پيئڻ لاءِ ويا ۽ پروفيسر
 صاحب هيٺن وارٽا ٻڌائڻ لڳو.

هڪ دفعي حضور مهاراج جن سٽنگ ڪرڻ لاءِ امر نسر
 ويا. هر مهيني جي سٽنگ ڏينهن امر نسر ۾ ئي سٽنگ

کي بلڪل پسند ڪونه ڪندو آهيان ۽ مون هنن ماڻهن کي اهڙين ڳالهين لاءِ منع ڪرڻ جي ڪوشش به ڪئي آهي، ان هوندي به هي معيبن لڌا.

تنهن ئي اميرڪن ليڊيءَ پادريءَ جي هٿن مان آهستيءَ سان بائيبل ورتو ۽ ان مان هيٺيون ٽڪر پڙهيو.

”ڏسو، هن شهر جي هڪ استري، جا ڏاڍي گنهگار هئي، جڏهن هڪي اها خبر پيئي ته ڪرائيسٽ فريسيءَ جي گهر ۾ يوجن ڪرڻ لاءِ وٺو آهي ته هوءَ هڪ نهايت شالدار دٻي ۾ مله ڪڍي آئي ۽ هنجي چرلن ۾ ويهي ايتري قدر روئڻ لڳي جو پنهنجي آسن سان ڪرائيسٽ جا چرن ڏوٺي ڇڏيائين ۽ پنهنجي سر جي وارن سان انهن کي اڳهيائين، پوءِ انهن چرلن کي چمپائين ۽ انهن کي مله لائين.“

جڏهن فريسيءَ اهو ڏٺو ته دل ۾ چوڻ لڳو ته جيڪڏهن هي منس پيغمبر هجي ها ته هڪي سڌ پوي ها ته جيڪا استري هنجي چرلن کي ڇهي رهي آهي انجو آچرڻ ڪهڙو آهي ڇاڪاڻ ته هوءَ وڏي پاڻڻ آهي.

تنهن ئي ڪرائيسٽ سائمن کي چيو، ”هڪ شاهوڪار هو. هنجاءَ ۾ قرضدار هئا، هڪ کي هو بئج سو پينس لهڻدو هو ۽ ٻئي کي پنجاهه. ٻنهي قرضدارن کي پنهنجو قرض ڇڪاڻڻ لاءِ ڪوڏي به ڪونه هئي. شاهوڪار ادارنا ڏيکاري پنهنجي جو قرض معاف ڪري ڇڏيو. ٻڌايو ته انهن ٻنهي مان شاهوڪار کي ڪير وڌيڪ پيار ڪندو؟ سائمن جواب ڏنو ته اهو جنهن کي هن وڌيڪ رقم معاف ڪئي. تڏهن ڪرائيسٽ ان استريءَ جي طرف لهاريندي سائمن کي چيو، ”تون هن استريءَ کي ڏسين ٿو؟ مان پنهنجي گهر آيس. پيرن ڏوٺڻ لاءِ تو موٽي پاڻي به ڪونه ڏنو پر هن استريءَ منهنجا

(۳) دواړو جگې جو معياد ۸۶۴۰۰۰ سالن جو ٿيندو آهي .
 (۴) ان کانپوءِ ڪلچر جو معياد ۴۳۲۰۰۰ سال
 ٿيندو آهي . انهن چئني جگن کي ملائي مهاجگ چيو آهي
 جو ڪل ۲۰۰۰۰ سالن جو ٿيندو آهي .

اهڙن هڪ هزار مهاجگن جو هڪ ڪلپ ٿيندو آهي جنهن
 ۾ ۴۳۲۰۰۰۰۰۰ سال ٿيندا آهن . اڀڙي وڏي عمر آهي
 هن سنسار جي . جڏهن مها پارم جي پڌ لڳي هئي تڏهن
 ان مان ۴۵۶.۷ مهايگ گذري چڪا هئا . اها پڌ ۵۰۳۵ سال
 اڳ لڳي هئي . ان حساب سان هن سنسار جي هيٺ
 عمر ۱۹۷۳۸۱۳۰۳۵ سال آهي ۽ اڃا به ۲۳۴۱۱۸۱۹۱۵ سال
 رهندو .

ان ئي اميرڪن پادريءَ چيو ، ”مغربي ملڪن جي ڪن
 سائنسدانن جي ڪوچ مان به اهو ظاهر ٿيو آهي ته هن دنيا کي
 ختم ٿيڻ ۾ اڃا لڳ ڀڳ ۲ ارب سال باقي آهن .“
 پنڊت ٽاڪر دت چيو ، ”ڪو اهڙو به وقت هو جو مغربي
 لوڪ اسانجي انهن جگن جي حساب تي ڪلندا هئا .“

حضور جن فرمائڻ لڳا ، ”ڪيترا نه هيٺ به شايد ڪلندا .“
 ان وقت ڪيترائي گورنمينٽس ڪنهن به ڌرم جي درشن
 لاءِ آيا . هي ٻانهائوسيءَ کان قريب ٿهه ميل دور بڪلوهه
 چالوٽيءَ ۾ فوجي آفيسر هئا . انهن حضور جن جي چرلن ۾
 جهڪي لمسڪار ڪيو . انهن مان هڪ سٽسنگ حضور جن
 جا چرلن پنهنجن آنسن سان پٺائي ڇڏيا ۽ هوءَ حضوري
 چرلن کي ڇڏي ئي نه بيٺي . جيڪي ٻوريٽس آيل هئا
 انهن مان هڪ ڇڻي چيو ته ائين چرلن ۾ ڪرڻ نه ساليڪ
 جي شان جو ايمان ڪرڻو آهي .

فرمائڻ لڳا ، ”مان پهرين ڇهڻ جي ان عادت

حضور جن مشڪي فرمائڻ لڳا، ”اچا! توکي فڪر ڪرڻ جي ڪا به ضرورت ڪانهي. هي دنيا اڃا به ڪروڙن سالن تائين ختم نٿي واري ڪانهي.“

اهو ٻڌي جن نه سڄي مسلمان ٻار ٿي جي من مان وڌو - بوج هڻي واپس.

وري نه مسلمان سڄڻ پڇڻ لڳو، ”حضور! اهو توهين پنهنجي ايو جي آڌار تي ٿا چئو؟“

حضور جن ورائيو، ”انهن ڪونهي. ڪجهه هندو شاسترن ان وشي تي ڪافي روشني وڌي آهي.“
 پندڻ ٺاڪر دس چوڻ لڳو، ”حضور! جيڪڏهن توهين اجازت ڏيو ته مان سنسار جي باقي بچيل عرصي جا انگ اکر پيش ڪريان ۽ اهو به ٻڌائي سگهان ٿو ته اهو حساب ڪيئن لڳايو اٿم.“

حضور جن فرمايو، ”ڏاڍو سٺو، پر هنن سڄڻن کان پڇو ته هنن جي انهيءَ حساب ٻڌڻ ۾ دلچسپي آهي؟“
 مسلمان سڄڻ چوڻ لڳا ته حضور! اها ته ڏاڍي سٺي ڳالهه ٿيندي.

تنهن تي پندڻ ٺاڪر دس چوڻ لڳو ته دشين مٿين وقت کي هينين چئن حصن ۾ ورهايو آهي.

(۱) ستجڳ جهنڊو معياد ۱۷,۲۶,۰۰۰ سال آهي.
 حضور جن کيس درست ڪندي فرمايو ته ستجڳ ۱۷۲۸۰۰۰ سالن جو ٿيندو آهي.

پندڻ ٺاڪر دس چوڻ لڳو، معاف ڪيو برابر صحيح انگ ۱۷۲۸۰۰۰ آهي.

(۲) ستجڳ ڪالهه ٿرپتا لڳ جهنڊو معياد ۱۲,۹۶,۰۰۰ سال ٿيندو آهي.

صرف شيد يوگ ار ثبات نام جو ايمان ئي اهو واحد مارگ آهي جو اسانکي ست اوک نائين پهچائي سگهي ٿو ۽ صرف سچو ستگورو ئي اسانکي ان سچي نام جي دکشا ڏيئي سگهي ٿو. سچو نام يا شيد نه لکڻ ۾ اچي سگهي ٿو نه ٻولڻ ۾ اچي سگهي ٿو. اهو سچو نام سنسار جي ڪنهن به پاشا جو لفظ ڪونهي. اهو هنن اکين سان نه ڏسي سگهجي ٿو نه هنن ڪنن دواران ٻڌي سگهجي ٿو. گورو نانڪ صاحب جن پنهنجي ائين فرمايو آهي: ”اهو بنا اکين جي ڏسي سگهجي ٿو ۽ بنا ڪنن جي ٻڌي سگهجي ٿو. ان کي ڏسڻ لاءِ پنهنجون اکيون ۽ الڪي ٽٽڻ لاءِ پنهنجا ڪن بند ڪريو.“

جيئن ئي حضور مهارج جن ٿورو شانت رهيا ته هڪ مسلمان سچڻ چيو ته حضور! باقي هڪڙو سوال آهي. ڪجهه مسلمان درويشن جو چوڻ آهي ته هيءَ دنيا چاليهن يا پنجاهه سالن بعد ختم ٿيڻ واري آهي. توهين به اها ڳالهه چيو ٿا؟

حضور جن پڇڻ لڳا، ”اها اڳڪٿي ڪهڙي آڌار ئي ڪئي ويئي آهي؟“

مسلمان سچڻ جواب ڏنو، ”مولائي اها خبر ڪاهي پر شايد اهو پيغمبر صاحب جو وچن هوندو.“

حضور جن فرمايو، ”نه، اهو وچن پيغمبر صاحب جو ئي ٿيو سگهي.“

مسلمان سچڻ چوڻ لڳو، ”حضور! ان افواه ماڻهن کي ڏاڍي فڪر ۾ وجهي ڇڏيو آهي، توهانجو ان باري ۾ ڪهڙو رايو آهي؟“

هڪ مسلمان عورت ڏاڍي سڃاهي نوع ۾ چوڻ لڳي، ”ها! توهانجو رايو اسانکي وڏو ڏيڻ ڏيندو.“

آهي يعني اها هوا جا هيٺان لڪر لڏي آهي . سمان
 ن جو ڪم آهي ناهي چڪر کان ساري شرير ۾ هڪ
 ڪي غذا پهچائڻ . سمان جو ارت آهي برابر . ويان نالي
 ساري شرير جي لاڙين ۾ خون جو دورو جاري رکڻ
 اڏان پراڻ موت جي سمي آتما کي هڪ ڏيهه مان ٻي ۾
 ۾ ڪڍي وڃن ٿا . پراڻ مک ۾ ، ليترن ۾ ۽ لڪ ۾ ڪم
 ٿا . جڏهن ڪنهن جو مرڻو ٿيندو آهي تہ اسين چوندا
 ٿا تہ هنج پراڻ لڪري ويا آهن . در اصل پراڻ اها
 شڪتي آهي جنهن مان ٻيون سڀ شڪتيون انهن ٿين
 ٿا . يوگين پراڻاڻام جي ساڌنا دواران پراڻن کي قابو ۾
 من ٿي وڃي . پاڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ آهي روحاني
 لن ۾ ان اوچائيءَ تائين رسائي ڪري سگهيا جيستائين
 انهن کي پهچائي سگهيا . سڀ پراڻ ۽ وايو ڇڏ آڪاش
 ن ٿي وڃن ٿا (جوئي انهن جي آهستيءَ جو استان آهي)
 ئي پراڻاڻام جي ساڌڪ کي ان کان مٿي لٽا وٺي وڃي
 ٿا . اهو رستو بلڪل لهو ۽ ڪنڻ آهي .

سڀ پنهجي ساڌنا آگيا چڪر کان شروع ڪن ٿا جتي
 سڀ جي بينڪ آهي ۽ اٺان ئي مٿين منڊلن ڏانهن
 ڪن ٿا . ويد ۽ ٻيا شاستر صرف ” برهم “
 چڪر تائين ورتان ڪن ٿا جو سنت مت جي ٻين
 کان مٿي صرف سنت ئي وڃن ٿا . ست اڻڪ
 لوڪ ٻرل ۽ مها ٻرل ۾ لباس ٿي وڃن ٿا
 ست ديش ئي اڀاري آهي .

’ لھ کي سمجهڻ ۾ ڪا خاص ڏکيائي نہ
 اهڙو ڪورو ڌارڻ ڪهي جو کيس ٻرل
 بداسي ۽ لافالي ڌام تائين پهچائي سگهي .

”پند يا شريار ۾ ڇهه ڇڪر آهن ۽ الهڪي يوڪ شاسترن ۾
ت ڇڪر ڇٽو آهي. ڪت معدي ڇهه ۽ ڇڪر معدي مرڪز،
شا يا ڪبول. لڳ-لڳ ٻه ٽين نقشي ۾ انهن ڇهن
ڪرن جو اسٽان ۽ ڪاريه صاف ڪري ڏيکاريل آهي.
ن ڇڪرن جي شروعات هيٺان کان مٿي ٿيندي آهي. ان
ري ”مول آڌار“ پهرين ڇڪر آهي ۽ سوادشنان پهر
ڪر آهي ۽ اهڙي ريت ٻيا مٿيان ڇڪر.“

”هنن ٻنهي نقشن مان ٺوهين ڏسندا ته شريار ۾ ڪت ڇڪرن
۾ جوڙا ڏيکاريل آهن. ساڌڪ پراڻن جي سهار
نن دواران واري شريار ۾ سڀ کان هيٺئين ڇڪر مول
جي ذريعي اندر پروس ڪري سگهي ٿو پر پراڻ هن
صرف سڀ کان مٿئين ڇهن آڳيا ڇڪر تائين پهچائي
ن ٿا، اڌڪان مٿي بلڪل نه ڇاڪاڻ ته پراڻ اتي پهچي
ڪاش (پند جي اندر وارو آڪاش) ۾ سمائجي وڃن ٿا.“
دري پڇڻ لڳو، ”پراڻ ڇا آهن؟“

ضوءَ جن فرمايو ته معاف ڪجو مون ٺوهانڪي ”پراڻ“
و ارت ٿي ڪونه سمجهايو. هندستان جي هر هڪ ٻار
ر آهي ته پراڻ ڇا آهن پر هڪ وديشيءَ کي ان بابت
ڻ ڏاڍو مشڪل آهي. ائين ته پراڻ جو ارت آهي
”پر حقيقت ۾ پراڻ اها جيون شڪتي يا طاقت آهي
ن پر ڪارن جي وايءَ جي روپ ۾ اسانجي شريار جي
مٿين کي هلائي ٿي. اهي پنج پراڻ هن ريت آهن -
(۲) اُٻان (۳) سمان (۴) ويان (۵) اڌان. انهن پراڻن
و ڪاريه آهي ان حساب سان مان انهن جو وزن ٿو
مثال طور آهي پراڻ ٿي آهن جي آبدن مان ميل
هر ليڪال ڪرڻ ۾ مدد ڪن ٿا. ان پراڻ کي اُٻان

چئو آهي يعني اها هوا جا هيٺان لڪر لڏي آهي .
پراڻن جو گر آهي ٺاڙي چڪر کان ساري شريرو
سريڪي غذا پهچائڻ . سمان جو ارت آهي برابر . ويان
پراڻ ساري شريرو جي ٺاڙين ۾ خون جو دورو جاري
ٿا . اڏان پراڻ موت جي سمي آما کي هڪ ڏيهه مان
ڏيهه ۾ ڪٿي وڃن ٿا . پراڻ مک ۾ ، ليترون ۾ ۽ لڪ ۾
ڪن ٿا . جڏهن ڪنهن جو مرنو ٿيندو آهي ته اسين چوندا
آهيون ته هنج پراڻ لڪري ويا آهن . در اصل پراڻ
مول شڪتي آهي جنهن مان ٻيون سڀ شڪتيون اٿن ٿي
ليون . يوگين پراڻاڀام جي ساڌنا دوزان پراڻن کي قابو
رکي من تي وجهي پراڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ اهي روحاني
مبدلن ۾ ان اوچائيءَ تائين رسائي ڪري سگهيا جيستائين
پراڻ انهن کي پهچائي سگهيا . سڀ پراڻ ۽ وايو ڇڏ آڪاش
۾ ليٽن ٿي وڃن ٿا (جوئي انهن جي انتهيه جو اسٽان آهي)
۽ اهي پراڻاڀام جي ساڌڪ کي ان کان مٿي لڏا وٺي وڃي
سگهن . اهو رستو بلڪل لمبو ۽ ڪنڻ آهي .

سنت پنهنجي ساڌنا آگيا چڪر کان شروع ڪن ٿا جتي
آما ۽ من جي بينڪ آهي ۽ اڏان ٿي مٿين مبدلن ڏانهن
چڙهائي شروع ڪن ٿا . ويد ۽ ٻيا شاستر صرف ”برهم“
يعني ائين چڪر تائين ورتل ڪن ٿا جو سنت مت جي ٻين
مذول آهي ان کان مٿي صرف سنت ٿي وڃن ٿا . ست ارڪ
کانسواءِ ٻيا سڀ لوڪ پرلڻ ۽ مها پرلڻ ۾ لاس ٿي وڃن ٿا
صرف ٻارهن چڪر ست ديش ٿي اڀري آهي .

لنهنڪري هن ڳالهه کي سمجهڻ ۾ ڪا خاص ڏکيائي نه
هون ڪي نه مدش کي اهڙو گورو ڏارو ڪڍي جو کيس پرلڻ
مها پرلڻ کان مٿي ان ابتدائي ۽ لافاني ڌام تائين پهچائي سگهي .

”پنڊ يا شريزر ۾ ڇهه ڇڪر آهن ۽ الهڪي هڪ شاسترن ۾
 ڪٽ ڇڪر ڇٽو آهي. ڪٽ معدي ڇهه ۽ ڇڪر معدي مرڪز،
 ڦيٽا يا ڪنول. لڳ-لڳ ٻه نئين نقشي ۾ الهن ڇهن
 ڇڪرن جو اسٽان ۽ ڪاربه صاف ڪري ڏيکاريل آهي.
 الهن ڇڪرن جي شروعات هيٺان کان مٿي ٿيندي آهي. ان
 ڪري ”مول آڌار“ پهرين ڇڪر آهي ۽ سوادشان ٻيو
 ڇڪر آهي ۽ اهڙي ريت ٻيا مٿيان ڇڪر.“

”هنن ٻنهي نقشن مان ٺوهين ڏسندا ته شريزر ۾ ڪٽ ڇڪرن
 جا ۲-ج-وڙا ڏيکاريل آهن. ساڌڪ پراڻن جي سهاري
 هن نون دواران واري شريزر ۾ سڀ کان هيٺئين ڇڪر مول
 آڌار جي ذريعي اندر پرويش ڪري سگهي ٿو پر پراڻ هن
 کي صرف سڀ کان مٿئين ڇهين آڳيا ڇڪر تائين پهچائي
 سگهن ٿا، انکان مٿي بلڪل نه چاڪاڻ نه پراڻ الي پهچي
 ڇڏي آڪاش (پنڊ جي اندر وارو آڪاش) ۾ سمائجي وڃن ٿا.“
 پادري پڇڻ لڳو، ”پراڻ ڇا آهن؟“

حضور جن فرمايو ته معاف ڪجو مون ٺوهانگي ”پراڻ“
 لفظ جو ارت ٿي ڪونه سمجهايو. هندستان جي هر هڪ ٻار
 کي خبر آهي ته پراڻ ڇا آهن پر هڪ وديشيءَ کي ان بابت
 سمجهائڻ ڏاڍو مشڪل آهي. ائين نه پراڻ جو ارت آهي
 ”ساه“ پر حقيقت ۾ پراڻ اها جيون شڪتي يا طاقت آهي
 جا پنجن پرڪارن جي وايو جي روپ ۾ اسانجي شريزر جي
 ساري مشين کي هلائي ٿي. اهي پنج پراڻ هن ريت آهن -
 (۱) پراڻ (۲) اڳيان (۳) سمان (۴) ويان (۵) اڏان. الهن پراڻن
 جو جيڪو ڪاربه آهي ان حساب سان مان انهن جو وزن ٿو
 ڪريان. مثال طور اهي پراڻ ٿي آهن جي آبدن مان ميل
 ڪڍي ٻاهر ليڪال ڪرڻ ۾ مدد ڪن ٿا. ان پراڻ کي اڳيان

راه بخاني ٿو آهائي صحيح راه آهي ؟ ”
 حضور جن فرمايو، ” ٿو هالڇو اهو سوال بلڪل موزون
 آهي . ڇڻو ٿيو جو اهو سوال پڇيو اٿؤ. دنيا ۾ اليڪ ٽيمن
 جا گورو آهن ۽ هڪ جڳياسوءَ لاءِ انهن مان سڄو گورو سڃاڻڻ
 ڏاڍو مشڪل آهي . ستن مهاتمان پنهنجي پاڻيءَ ۾ پورن
 ستگورو ۽ سڄي نام کي سڃاڻڻ لاءِ ڪي نشانيون ۽ اشارا
 ڏنا آهن . گورو نالڪ صاحب جن فرمائين ٿا :

” گهر مهر گهر دکاءِ ديت سو ستگورو برڪ سڃاڻ ،
 پنڇ سبد ڏلڪار ڏن ٿهه . واجي سبد ليساڻ .
 (ملهار مهلا ۱)

يعني سڄو گورو اهو آهي جو اسان کي پنجن شين جي
 دڪا ڏيئي پنهنجو اڃ گهر اسانجي شرپر روپي گهر ۾ ڏيکاري
 ٿو . پلٽو صاحب جو ڪٿن آهي ، ” ڏن آلي جو گگن ڪي
 سو ميرا گوردو . ” ڪبير صاحب فرمائين ٿا ، ” مهنجو چوڻ
 مڃو ، صرف سرت شبد جو اپاس ٿي ٿو هالڪي پڇائي
 سگهندو . ” هيءُ شرپر اسانجي آتما جو لواس اسٿان آهي .
 ان شرپر ۾ پرماتما جو لواس پڻ آهي . اڄ تائين ڪنهن به
 هنڪي ڪٿي ٻاهر ڪوڊ پاتو آهي . هن گهر يعني شرپر کي
 پو دروازا آهن .

اٺي حضور مهاراج جن هولي ڇيو ته آفيس مان پيو ۽
 پيسل ڪٽي اچ . جڏهن مان ڪٽي آيس ته حضور جن ان ئي
 لشو ڪڍيو ، جو سامهون ڏٺو ويو آهي .

ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي فرمايائون ، ” اسانجي شرپر
 جا ٻه حصا آهن . هڪ اکين کان هيٺ جڏهنڪي بند يا شرپر
 چٽبو آهي ۽ ٻيو اکين کان مٿي آهي جو مستڪ ۾ اسانجي
 ٻنهي اکين جي وچ ۾ آهي جڏهنڪي برهمانڊ سڏبو آهي . ”

نالو	استان	چڪرن جو سوامي	ڪاري
۶- آگيا چڪر	آئين جو مرڪز ۲ پينڪريون	آتما ۽ من	شري ۽ ڪي چيئن رڪن
۵- وشوڌي يا ڪنٽ چڪر	ڪنٽ ۱۲ پينڪريون نيلو	شڪتي	الپ ماٿرا ۾ نرمال ڪندڙ ڌارا
۴- اناهت يا هردي چڪر	هروڊ ۱۳ پينڪريون نيلو	شو	استول شري جي رڪشا ۽ لاس
۳- مڙي پورڪ يا لاپي چڪر	ناپي ۸ پينڪريون گهرو	وشوڙو	استول شري جو پالڻ پوشت
۲- سواد شتان	انڊري ۶ پينڪريون سڪو ڪمارو	برهما	استول شري جي رچنا ڪرڻ
۱- مول آڌار	گديا ۴ پينڪريون سڪو گامڙهو	ڪڙپيش	شري ۽ مان غلا ظمت ڪيڊ

۱۲- سڄو ڪنڊ

۱۱- ڀڳور غڻا

۱۰- نرالو
(مهاسن)

۹- سن

۸- مٿسلي

۷- سهڻو
(سهڻو دل ڪڍو)

رو ڇاڻيٽ جو ساگر
(ڇڻ)

ساگر کان جدا ٿيل
ٻوند
(ٻنڊ)

حالانڪ ڪافي
هيٺ آيل (آتما)
ان هوندي اڃا به
مايا کان رهت
(چار)

هي دسويڻ دوار
جا ۲ حصا آهن
(ٽي)

اوم- هتان سرشتي
شروع ٿئي ٿي
(ٻه)

مايا رهت ٻرهم

سڄو مايا ٻرهم
(مايا سهت ٻرهم)
(ڪ)

حضور جن وراڻيو ۽ الهن وچن جو به ڳوڙهو آلمڪ اڙت
ي. دڪشا (بپتسما) پيو جنم آهي. پراچين ڪال کان وٺي
مڊن جا صرف ۳ ورڻ براهمن، ڪٿري ۽ وٽس ئي دڪشا
ٺڻ جا اڌڪاري سمجهيا ويندا هئا ۽ الهن ٽنهي ورڻن جي
ماڻهن کي 'به جنما' يا وري جنم ورڻل سڏيو ويو هو. شش
پنهنجي مانا پتا جي گهر کي ڇڏي شڪشا ۽ دڪشا پراپت
ڪرڻ لاءِ گورو جي آشرم ۾ داخل ٿيندو هو ۽ جتي هو
ڪيترائي سال گهاريندو هو. الهن ۽ دڪشا وٺڻ کي هنجو پيو
جنم ڇڻو هو. اهڙي طرح منڇ جو پهر يون جنم آهي شراب
جيون جي شروعات ۽ پيو جنم آهي آلمڪ جيون جي شروعات.
گورو جي روحاني پروار ۾ شش پتن سمان ناليا وڃن ٿا.
جيستائين منڇ ستگورو جي شرن ۾ وڃي هنڪان روحاني
مارڪ جو پيد يا نام دان لڳو حاصل ڪري نيسٽائين هو خدا
جي بادشاهت ۾ ڪيئن پير پائي سگهندو؟

اميرڪن ليڊي ٽوري ڊير خاموش رهي چيو ته
ڪرائيسٽ به چيو آهي، ”جيڪو اعتقاد رکندو ۽ دڪشا
وٺندو انجي رکشا ٿيندي.“

حضور جن فرمائڻ لڳا ته سوامي جي مهاراج جن پٺ جنم
مرڻ کان چوڻڪاري پاڻ جو اهو ئي شرط لڳايو آهي.
”پرئيسٽ گورو کي ڪرنا، مارڪ شبد گورو سي لينا“
ستگورو ۾ پورڻ وشواس ۽ هنجي چرلن ۾ گهرو پيار رکي،
ڪالڪس نام جو پيد وٺي، ان جي ڪمائي ڪرڻ ئي چوڻڪاري
جو آڀاڻ آهي. سچو ستگورو ۽ سچو مارڪ آهي ٻئي ڪال ۽
مايا جي چنن مان بهڻ لاءِ بلڪل ضروري آهن.

بديعت ناکردت پڇيو ته حضور! اسين سڄي گورو
کي ڪيئن سڃاڻي سگهون ۽ اها ڪيئن خبر پوي ته هو جيڪا

جو اشارو آهي سمنڊ جي طرف ۽ برسات ۽ جهوڙي جو آواز جو هنڪي پهرين پهرين پنهنجي اندر چڙهائي ڪندي ٻڌڻ ۾ آيو. رواجي طرح اڀياسين کي اهڙا آواز ٻڌڻ ۾ سال لڳي ويندا آهن. جنڪي شبد روڪ جي گهرائين جي ڄاڻ آهي تن کي آهي وڃڻ سولائيءَ سان سمجه ۾ اچي سگهن ٿا. اچو ڪٻوڙ شائتيءَ جي نشان آهي ۽ الهيءَ جو اشارو ان ايشوري ديا ڏانهن آهي جا بي اختيار ۽ شائتيءَ سان ڪرائيست جي اندر شبد جي روپ ۾ آئي. ڪڏهن ڪڏهن مهالما پنهنجي اڀڀڻ ۾ اهڙا اکر ڪم آڻيندا آهن جن جي اصلي معنيٰ صرف پرمارئي جڳياسو سمجهي سگهندا آهن ۽ رواجي ماڻهو انهن جو ڪڏهن صحيح ارمه لڳائي نه سگهندا آهن. دکشا وقت شش کي ٽاڪيد ڪئي ويندي آهي ته ان بابت يا اندرئين اڻيو جو ڪنهن سان ذڪر نه ڪري.

اميرڪن ليڊي ۽ پڇيو ته روحاني منڊلن جا دوار ڪرائيست لاءِ ڪيئن ڪليا؟

ستگورن ورائيو، ”سڀ روحاني منڊل توهانجي اندر ائين جي ٻوڙان آهن. جڏهن آتما سڄي ڪورو کان نام وٺي اڳيان جي پردي کي هٽائي اندر وڃي ٿي ته پهرئين منڊل يعني ٽريا پڊ ۾ پهچي ٿي. سڄو ڪورو هر قدم تي اندر پنهنجي شش سان انگ سنگ رهي رهنمائي ڪري ٿو. اندر پهرين توهانکي ٽارا ڏسڻ ۾ ايندا ان کانپوءِ سڄ، چنڊ ۽ ٻين ڪيترن قسمن جون روشنيون ڏسڻ ۾ اينديون. اڄو مطلب آهي روحاني منڊلن جا دروازا کليل.“

اميرڪن ليڊي وري پڇيو ته ڪرائيست جي هنن وچن جو ڪهڙو مطلب آهي، جيستائين منش ٻيو جنم لٽو وٺي ئيستائين هو خدا جي بادشاهت لٽو ڏسي سگهي؟“

گوروء نام ڏنو آهي، آهي، اڳي پوءِ اهو اليو پراپت ڪندا.

اميرڪن ليڊي ۽ پڇيو، ”اها ايشوري آتما (شيد)
 ڪيٽر جي روپ ۾ آندڙ اچي ٿي ڇا؟“
 سٽگورن وراڻيو، ”جڏهن سٽگورو پنهنجي شش جي
 آتما کي ايشوري آتما يا شيد سان جوڙي ٿو ته پوءِ شش
 کي پنهنجي اندر ڏهن قسمن جا شيد ٻڌڻ ۾ ايندا آهن.
 اُپنشد چون ٿا ته شروع شروع ۾ اهو آواز ’هوا جي لڳڻ‘
 وانگر، ’سمند جي لهرن جي اٿل پٿل جي آواز‘ وانگر،
 ’ڪرندڙ آبشار‘ يا ’پوندڙ برسات جهڙو آواز‘ پکين جي چُون
 چون جهڙو آواز، سنڪ ۽ گھنڊ يا بادلن جي گجگوڙ جهڙو
 آواز ۽ اهڙي طرح ڇا پيا به آواز ٻڌڻ ۾ ايندا آهن.“

رڪ ويندڙ جي باد بندو اُپنشد جي چوڏهين سلوڪ ۾
 لکيل آهي ته سڀ کان اول ته آهي آواز سمند برسات ۽
 جهڙڻي جي آواز وانگر هوندا آهن. ان کان پوءِ نڀاري جو،
 ڪڪرن جي گجگوڙ جو، سنڪ يا گھنڊ جهڙو آواز ٻڌڻ

۾ ايندو آهي.
 اميرڪن ليڊي ۽ چيو ته ڪرائيسٽ پڻ چيو آهي،
 ”هوا لڳي رهي آهي ..... ۽ توهين جو آواز ٻڌي
 سگهو ٿا.“

پادري چوڻ لڳو ته ڪرائيسٽ پنهنجي انت سمي بادلن
 جي گجگوڙ جهڙو آواز پڻ ٻڌو هو.“
 حضور مهارج جن وڌيڪ فرمايو ته بائيبل جا آهي به وچن
 نه جڏهن ڪرائيسٽ دڪشا ورتي ته پاڻي کان سڌو مٿي ٻاهر
 نڪري آيو ۽ ”ڏسو! روحاني مبدلن جا دوار ان لاءِ کلي
 پيا“ انهن جو اشارو ڪرائيسٽ جي دڪشا وٺڻ مهل سندس
 التريڪ اليٽ ۽ آلمڪ چڙهائيءَ ڏانهن آهي. هتي ”پاڻي“

انهيءَ جي ارحت کي پوري طرح سمجهي ڪين سگهندو.
پوءِ پادريءَ کان پڇيائون، ”توهين ٻڌايو ته پاڻيءَ مان
نڪري سڌو مٿي وڃڻ جو مطلب ڇا آهي؟“

پادريءَ پنهنجو رايو ڏيندي چيو، ”شايد ڪرائيسٽ
پهرين ڪنهن لڏيءَ ۾ هيٺ ويٺو هوندو جتان پوءِ هو سڌو
مٿي ويٺو هوندو.“

ستگرون مشڪي چيو، ”پر اهو ته ڪنهن هٿ لکيل
ڪولهي نه ڏکڻا واسطي ڪو هو هيٺ لڏيءَ ۾ لٿو.“

اميرڪن ليڊيءَ چيو ته اهو برابر ڪٿي لکيل ڪولهي.
حضور جن وري پڇيو، ”پلا اهو ڪٿي لکيل آهي ته
ڏکڻا واسطي پاڻيءَ ۾ هيٺ وڃڻ ضروري آهي.“
پادريءَ جواب ڏنو ته نه.

ڪنهن ئي ستگرون فرمايو، ”هاڻي ڌيان ڏئي ٻڌو. هن
وچن جي هر هڪ لفظ جو اشارو الهيءَ اندرئين الپو ڏانهن
آهي جهڙو ڪرائيسٽ کي ڏکڻا وقت پراپٽ ٿيو. نامزدان
ڏهڻ مهل ستگورو پنهنجي شش کي اندرئين روحاني مارڪ
جو پورو پورو پيد ڏيندو آهي. خدا جي بادشاهت اسانجي
اندر آهي ۽ ڪرو اسانجي اندر مالڪ جي مهل جو رستو
ٿو ڏيکاري. اسانجو شريڪ برهماد جو ماڊل آهي. مسلمان
نبي اللهءَ کي عالمي صغير چوندا آهن. ڪرو اسان کي پنهنجي
اندر پرويش ڪرڻ جو پيد ڏئي ٿو ۽ اهو دروازو
ڏيکاري ٿو جنهن بابت ڪرائيسٽ لکيو آهي ته ”ڪڙڪاڻو
نه ڪڍندو.“ هن اهو به ٻڌايو آهي ته دروازو ڪيئن ڪڙڪائجي
۽ جڏهن دروازو کليدو ته ڪهڙا نظارا ڏسڻ ۾ ايندا ۽ اندر
ڪهڙن قسمن جا بهشت آهن. سڀ ڪچ اندر آهي ۽ ”ايشوري
آتما“ جو الپو ته اسان کي اندر ئي ٿيندو بلڪه جن کي پوري

به نيم مقرر ڪري سگهي ٿو. هن سنسار ۾ سٺت هميشه موجود هوندا آهن. انهن بنا هي سنسار هلي نٿو سگهي. جڏهن هڪڙو سٺت چولو ڇڏي ٿو ته هو پنهنجو ڪم ٻئي سٺت کي سونپي وڃي ٿو. انهن ٻنهي ۾ ڪو به فرق ڪونه هوندو آهي. سٺت جان پنهنجي وقت جو تمام وڏو سٺت هو. توهين بائيبل ۾ پڙهندا آهيو ته جيرو سلم، جودا ۽ جاردن جي آسپاس رهندڙ سڀ ماڻهو هنجي شرڪ ۾ آيا ۽ هنن پنهنجا پاپ سرڪار ڪري کائڻس دڪشا ورتي. جان ڏٺو ته مونکي هي چولو جلدي ڇڏڻو آهي. وڃڻ کانپوءِ پنهنجي ڪاريءَ جو سلسلو جاري رکڻ لاءِ هن ڪرائيسٽ کي دڪشا ڏني. گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا ته هر جڳهه ۾ اسانجي رهبري ۽ رهنمائي ڪرڻ لاءِ ستن جي هڪ پيڙهيءَ کان پوءِ بي پيڙهي ايندي رهي ٿي. سنسار ۾ ستن جي اچڻ جو سلسلو دائما قائم رهي ٿو.

اميرڪن ليڊيءَ پڇيو، ”حضور! بائيبل ۾ لکيل آهي ته جڏهن ڪرائيسٽ کي دڪشا ملي ته ايشوري آتما هنجي سر مٿان ڪپوٽر وانگر لٿي. الهيءَ جو ارادو ڇا آهي؟“

ستڪورن ورائيو ته بائيبل هتي پيو آهي. ڏسون ته اصلي اکر ڪهڙا آهن.

پادريءَ بائيبل مان هي سٽون پڙهيون:

”جڏهن ڪرائيسٽ کي دڪشا ملي ته هو هڪدم سڌو پاڻيءَ مان مٿي ويو. ڏسو! ڪيئن نه بهشت جا دروازا هن لاءِ کليا ۽ هن ايشوري آتما کي پاڻ ڏانهن ڪپوٽر وانگر لهندو ڏٺو.“

مهاراج جن فرمايو، ”هن وچن جو هڪ هڪ لفظ آلمڪ راز سان پريل آهي ۽ جنهنکي دڪشا نه ملي آهي سو الهيءَ

ڪرڻو پيو. ائين ڪرڻا بنا هنجو اُپديش ڪير به ٻڌڻ لاءِ تيار
ٿي نه ٿي ها.

هندستان ۽ پرشيا ۾ ڪنهنڪي ٺِڪرو يا بي پير سڏڻ،
هندي نام ۾ بي عزلي سمجهي ويندي آهي. هندو شاستر
اهڙن مثالن سان ڀريا آهن جنهن ۾ ٺِڪري کي سرڳ ۾
گهڙڻ کان روڪيو ويو آهي. اهڙن مثالن مان سڪديو مٽيءَ
جي وارڻا پُرسڌ آهي. سڪديو مٽيءَ، ويد وياس رشيءَ جو
پٽ هو جنهن ويد ۽ پُراڻا سنگره ڪيا هئا. سڪديو مٽيءَ
جنم کان ئي گيالي ۽ سورهن ڪلا سمپورڻا هو. هڪ دفعي
هن وشنو پوري يعني وئڪٽ ڏسڻ جو ارادو ڪيو پر
جڏهن هو وشنو پوريءَ جي دروازي تي پهتو ته دواڀالن
کيس اندر وڃڻ کان روڪيو. هن کي ڏاڍو ڪروڌ آيو ۽
پنهجي پٽا ويد وياس کي ان ايمان جي شڪايت ڪيائين.
پٽس چيو ته توهان جيڪو وعدوار ڪيو ويو آهي سو بلڪل
ٺيڪ آهي ڇاڪاڻ ته ٺِڪري جو لاءِ وئڪٽ جا دروازا
ڪڏهن به لٽا کٽن پوءِ ڪٿي هو ڪيڏو به ڪٿي ۽ گيالي هجي.
گرت صاحب ۾ آيو آهي. ”ٺِڪري ڪا هي درس
ٿرا.“ ڪبير صاحب فرمايو آهي :-

”ڪبير ٺِڪرا اما ملي پاپي ملئي هزار،
اڪ ٺِڪري کي سيس ڀر لڪ پاهن ڪو ٻار.“

اٽي بديست ٺاڪر دت پڇيو ته ڪوروءَ ڪرڻا اٿڻو
ضروري ڇو آهي؟

حضر جن ورائيو ته برمانا ئي اهڙو قانون بڻايو آهي ۽
هندي وڌان ئي ڪير به اعتراض لٿو وٺي سگهي. هڪ
بادشاهه سان ڪير ٿو ملي سگهي ۽ ڪهڙيءَ ريت ٿو ملي
سگهي، ان لاءِ خود بادشاهه پنهنجي مرضيءَ مطابق ڪهڙا

آهن. ڪرائيسٽ انهيءَ گورو دڪشا لاءِ بپٽائيندڙ اکر ڪم

آندو آهي.

پادري ڪدم چيو ته ها برابر، بپٽائيندڙ اکر جي معنوي

آهي رنگ، يا نشان لڳائڻ.

نهن ئي حضور جن فرمائڻ لڳا ته هندن جي ڪا به ڌارمڪ

ڪري يا اشدان ڪالووءَ تي شروع ٿيندي آهي ان لاءِ نه سستي

دور ئي وڃي. ڌيري ڌيري انهيءَ اشدان کي ڌارمڪ

مهتو ڏاڍو ويو ۽ پوءِ جڏهن انهيءَ ريتيون ۽ رسمون ٻين ملڪن

۾ پڙچلت ٿيون جتي پاڻيءَ جي اُڻاڻ هئي ته انهن اشدان

جي بدران صرف مٽي يا منهن تي پاڻي ڇڪارڻ جي رسم

شروع ڪئي.

اميرڪن ليڊيءَ پڇيو، ”ڪرائيسٽ اکر ڇا ڏيکارڻ جي

شهر ڪٿيليءَ مان هلي ڏکڻ ڇا ڏيکارڻ ۾ جان کي گڏجڻ ۽ انسان

دڪشا وٺڻ لاءِ ڇو ويو؟ ڇا جان سچ پچ ڪرائيسٽ کان وڌي

ڪمائيءَ وارو هو؟ مان انهيءَ سبب ۾ جان جي روحاني

حيثيت ڇاڻڻ چاهيان ٿي.

حضور جن ورائيو، ”انهيءَ جو جواب ڪرائيسٽ خود

انهيءَ وقت ڏيکارڻ آهي جڏهن جان هنڪي دڪشا ڏيڻ کان

انڪار ڪيو. هو جان کي چوي ٿو ته ڪرڻا ڪري ائين ئي

ٿيڻ ڏيو ڇاڪاڻ ته اها ڌارمڪ مرڻاڏا جي تقاضا آهي. اهو

هڪ پراچين ڌارمڪ ليمر آهي بلڪه اهو پرمالما جو ليمر آهي ته

گورو به گت ڪانهي. اهو ايشوري ليمر آهي ته ڪوبه

پرمالما جي ڌارم ۾ نٿو پهچي سگهي جيستائين هن ڪنهن

سڄي گورو کان دڪشا نه ورتي آهي. انهيءَ سڌاڻ جي

پشتي ڏيکارڻ جي سڀني ڌرم ڪٿي آهي. ڪير ڄاڻي ڇو

کان ست هو پر هنڪي رامند سياسيءَ کي پنهنجو گورو

جنهنجي سھاري آتما پنهنجي لڄ ڏام ۾ پھڄي سگھي ٿي .

جيڪڏهن ڪو ماڻهو انڌيري رات جو ڪنهن گھائي جهنگل ۾ رستو پلچي ويندو آھي تہ پوءِ هو ڇا ڪندو آھي ؟ اولندھ اھڙي ھجي جو پنھنجو ھٿ بہ نہ ڏسي سگھجي . اھڙي حالت ۾ ھو ٿوري ساعت ڇپ ڇپ بيھي رھندو آھي ۽ ڪن لائي ٻڌندو آھي تہ ڪٿان ڪو آواز نہ ڪو نہ ٿو اچي ؟ جھڙوڪ ڪٿي جو پولڪڻ يا ڪڪڙ جي بانگ يا ڪنھن مشين جي ھلڻ جو آواز . اھڙو ڪوبہ آواز ٻڌي ھو ان طرف ڪنھن بستيءَ جي ھلڻ جو اڳواڻ لڳائي ڏيري ڏيري ان طرف وڪ ڪڍندو آھي پر ھڪي ٻيءَ مشڪلات جو بہ مقابلو ڪرڻو پوندو آھي . رستي ۾ گھريون ڪڏون ، کوٻا ، لاهيون ، ڪالتيڊار جھاڙيون وغيره ھونديون آھن . جي ھن کي پتي يا ٽارچ ھوندي تہ انھن کان پاڻ کي بچائي ھلي سگھندو . اھڙي طرح اندر جي روحاني راھ بہ اُتي ڪنن اُٿلنگي ، اولنداھي ۽ ھٿت لاڪ آھي . گورو شش کي شبد ۽ پر ڪاش جي ذريعي انھيءَ اوکي گھائيءَ مان ٻار اُڪاري ٿو .

پندت لاکر دت پھيو ، ” مھاراج جي ! Baptism يا دڪشا آھي ڇا ؟ ”

حضور جن وراڻيو ، اھو ھيرو پاشا جو لفظ آھي جنھنجو ھنديءَ ۾ مطلب آھي تلڪ لڳائڻ . توهان کي خبر آھي تہ ھندو ڇندن يا سندر جو تلڪ لڳائيندا آھن . پراچين ڪال ۾ جڏھن گورو شش کي دڪشا يا گورو منتر ڏيندو ھو تڏھن اکين جي مٿان لِرڙ جي وچ تي ڳاڙھي رنگ جو گول تلڪ ڏيندو ھو . انھيءَ ھنڌ تي ” تيسرا دل ” يا ” شوليترا ” لکندا آھي . اڄ تائين بہ ڪل گورو اھا رسم ادا ڪندا

”آلم جوئي پئي پر قلت پرک اراجن ديکتا حضور.“

(سارنگ مهله ۴-۱۱۹۸)

”گورو ساکي جوئي پرگهت هوئي.“

(ذناسري مهله ۱-۶۶۳)

”کر ڪرپا جء ستگورو ملو، من مندر مهه ديکچو چلو.“

(گوڙي مهله ۵-۲۳۵)

”اٿسا ديوا بالي ڪوئي نالڪ سو پارنگت هوئي.“

(رامڪلي مهله ۱-۸۷۸)

پرسد ڪم اُپشد ۾ لچڪيتا سر کي چوي ٿو، ”هي

سر! توکي انهيءَ جوڻ جي پيد جو پتو آهي جا وٺڪڪ

بهڃائيندي آهي، ڪرپا ڪري مونکي انهيءَ جو پيد ٻڌاء.“

(۱:۱۴). سر جواب ڏئي ٿو، ”مونکي انهيءَ جوڻ جو

پتو آهي. اها ٺههجي هردي روپي غفا جي اندر آهي.“

پوءِ سر لچڪيتا کي چوئيءَ جي دڪشا ڏئي ٿو يا چڙهي ڪٿي

نه هڪي آڪ جي دڪشا ڏئي ٿو.

نام يا شبد جون ٻه وصفون آهن. (۱) ڏن يا آواز (۲)

پرڪاش. بائيبل ۾ هولي گهوسٽ ۽ فائر سان دڪشا ڏيڻ جو

اهوئي اصلي ارت آهي. اسانجي سرپر ۾ آتما چيٽتا يا

لوج جي روپ ۾ رهي ٿي. سميت مٿ ۾ آتما کي سرت

چولدا آهن جنهنجي معنيٰ آهي ’ڏيان‘ يا ’لوج‘. اسانجي

سرپر ۾ اتي ٻه هڪ ٻي چيٽن ستا جو لواس آهي جا اسان

کي زندهه رکي ٿي. جنهنکي ”شبد“ ”نام“ ”هولي

گهوسٽ“ يا پرماتما جي ڌارا چولدا آهن. اها اسانجي اندر

”ڏن“ جي روپ ۾ وڃي رهي آهي. مختلف مهاتمان ان کي

”دويه ڏن، الاهي گيت، انهد ناد“ وغيره الڳ الڳ

نالن سان سڏيو آهي. شبد يا ڏن اها سڌي ڏور آهي

ضرور جن فرمايو، ”هي سڄو باب ڳوڙهي معنيٰ سان
 آهي، اٽڪي صرف اهو سمجهي سگهندو جنهن کي شبد
 جو پيد مليل هوندو. انهن ڪٽ رازن کي ڳولڻ جي
 ي ستگورو شش کي نام جي بخشيش ڪرڻ وقت
 و آهي. ستن جو مارڪ ”هولي ڪهوسٽ“ (شبد)
 نري آڪ سان ڏکڻا ڏيڻ جو مارڪ آهي. ان آڪ کي
 شاسترن ۾ ”جولي“ چيو ويو آهي. دراصل،
 رن هنڌ پرمائڻا کي جولي سروب پڳوان چيو ويو آهي.
 گوڀد سنگه صاحب پرمائڻن ٿا نه سڄو رنگ اهو آهي
 پنهنجي اندر ان اکند جوڻ جو درشن ڪري ٿو.
 مٿ ۾ آڪ، روشني ۽ جوڻ جو مطلب ساڳيو ئي آهي.
 گورو اهو ئي آهي جو شش کي شبد جو پيد ڏيئي، هن
 آٽا کي اندر ان اهد ڏن سان جوڙي، کيس اٽي
 ٿي ٿر جتي اها جوڻ پنهنجي پوري پرڪاش سان
 ڳائي رهي آهي. گورو نالڪ صاحب پرمائڻن ٿا نه اها
 رات ڏينهن جلندي رهي ٿي پر صرف گورمڪ ٿي
 ٿي ڄاڻي ٿو. پٿر صاحب پرمائڻن ٿا نه اهو ڏاڳ به
 به وقت جي رات ڏينهن ٻيو ٻري پر اٽڪي صرف
 ٿي ڏسي سگهي ٿو جنهن کي پوري گورو نام دان
 ٿيو آهي :-

”نس مين چري چراغ بن روغن بن بائي،
 جي رت بارهن ماس رهي جلتا دن راي.
 ستگورو ملا جو هو نه ٿا هي ڪي نظرين آوي،
 بن ستگورو ڪوئي هو نه لهين واڪو درساوي.“

گورو گرنت صاحب ۾ اٽڪ ان ”آڪ“ جو ڪيترن ئي
 ذڪر ٿيل آهي.

پادري چوڻ لڳو ته حضور! جيڪڏهن توهين اجازت
ڏيو ته سڀاڻي مان پنهنجو بائيبل کڻي اچان ۽ ان مان ڪجهه
نڪر توهان کي پڙهي ٻڌايان.

بقي ڏينهن بائيبل جو باقاعدي اهاص شروع ٿيو. ان
ڏينهن ڪجهه ٻيا به عيسائي سڄڻ آئي آيا هئا. حضور
مهراج جن پڻ ڏاڍيءَ موج ۾ هئا. سڀ حاضرين حضور جن
جي ڪيل واپاڪا ٻڌي ڏاڍا خوش ٻڌي ٿيا.

اميرڪن پادري مئٿيو جي ٽئين اڌ ۾ جي ٻارهين باب
کان پڙهڻ شروع ڪيو. جنهن ۾ ڪرائيسٽ جي اچڻ جي
سوچنا ڏيندي، جان چئي ٿو، ”سچ پچ مان توکي ٻڌائي
سان پيٽر (دکشا) ڏٺا ٿو. پر جيڪو مولڪان پوءِ ايندو
اهو مولڪان وڌيڪ شڪتي شالي ٿيندو جهڙو جتي جتي ڏاڏن
کولڻ جي به مان لائق ڪوڙ آهيان. هو توهان کي هولي گهوسٽ
(شيد) ۽ آگ (پرڪاش) سان دکشا ڏيندو .....“ ان کانپوءِ
ڪرائيسٽ جان کان دکشا وٺڻ لاءِ گڏلي کان جاري اچي
ٿو پر جان ائين چئي هن کي مدد ڪئي، ”مون توکان ئي
دکشا وٺڻ چاهي ٿي ۽ تون وري ڪيئن مون کان دکشا
وٺڻ آيو آهين؟ ڪرائيسٽ الجوز جواب ڏيندي چيو، ”هاڻي
ائين ئي ٿيڻ ڏي ڇو جو تير مطابق ائين ئي ٿيڪ آهي.“

ان جي ٿيڪا ڪندي پادريءَ چيو ته هاڻي مان دکشا ۽
هولي گهوسٽ وغيره لفظن جي اصلي معنيٰ جي باري ۾
گهڻا متايد آهن. ڪي هاڻي جو ارمه لڳائين ٿا ڪشت ۽
ڪليش، جي دکشا کان پوءِ شين کي ڏسڻ پون ٿا. ٻيا وري
چون ٿا ته انهيءَ جو مطلب آهي سزا يا قيامت. ڪن جو
رأيو آهي ته انهيءَ جو اشارو انتقام يا بدلي ڏانهن آهي.
مطلب ته اٽڪ ارمه لڳايا ويا آهن.

جي معنيٰ ڇا آهي ؟

حضور جن ورائيو ته ڪر لفظ جي معنيٰ آهي بستڪ ۽ صاحب عزت ٻريو اکر آهي جو اسين ڪنهن ماڻهوءَ، جاءِ يا دستوءَ سان لڳائيندا آهيون جنهن کي اسين اوچي نظر سان ڏسندا آهيون.

ان ئي پندت ٺاڪر دست ٻڌو، ”حضور! بائيبل اکر جي معنيٰ ڪهڙي آهي ؟

بادريءَ ورائيو ته اچي معنيٰ آهي ذر مي بستڪ.

حضور جن ٻڌايو ته بائيبل ڪر لفظ آهي جنهن جي معنيٰ آهي بستڪ ۽ ذر مي بستڪ کي اهو نالو الڪري ئي ڏنو ويو آهي جو هي سڀني کان اتم بستڪ آهي. اهڙي طرح ڪيتا لفظ جو ارت آهي ڪيس، قران جو ارت آهي پڙهڻ يا پڙهڻ جو ڳو بستڪ، ڪاسپل جو ارت آهي شپ سماچار.

بادري ڇوڻ لڳو ته ها، بائيبل لفظ جو بنيادي ارت اهو ئي آهي.

پوءِ اميرڪن ليڊي ڇوڻ لڳي ته حضور! توهان کي بائيبل جي اهڙي ته گهري ڄاڻ آهي جو مذهبي دل آهي ته توهان کان هڪ ٻيو سوال به پڇان. اهو سوال مون لاءِ هميشه هڪ الجھن ٻريو رهيو آهي. بائيبل ۾ لکيل آهي ته جڏهن جان، ڪرائيسٽ کي دڪشا ڏني، تڏهن ٻر ماڻها جي چيٽنا هڪ ڪبوئر (Dove) جي روپ ۾ هن مٿان لٿي. انجو مطلب ڇا آهي ؟ ڪبوئر جو ٻر ماڻها سان ڪهڙو سبب آهي ؟ اهو اشارو ڪبوئر پکيءَ ڏانهن ته ڪونهي جيڪو اسين روز مرعي ڏسندا آهيون ؟

حضور جن ورائيو ته اهو سوال ته اسين پنهنجي مانيور دوست کان پڇون ته اهڙو.

ورڻ، شبد، لام ڌن، باد يا الهد شبد (جيئن همدو شاسترون
۾ لکيل آهي) اهوئي هولي گهوسٽ (شبد) آهي جنهن
دواران ڪرائيسٽ پنهنجي شش کي دکشا ڏي هڻي.

سڀني پورن مهاڻائن، پوءِ چاهي هو ڪهڙي به ديش،
ڌرم يا جاليءَ جا هئا، هميشه پنهنجي شيوڪن کي الهيءَ
ني شبد جي بخشش ڪئي هئي. ان کانسواءِ ٻيو ڪو مارڪ
ني ڪونهي. اها ”جيون ڌارا“ سڏي سڃڪند مان اچي
ئي جو چيٽتا ۽ پرڪاش جو مهاڳر آهي. اها شبد ڌن اسان
جي شرير ۾ بهي اکين جي پويان هر دم بيٺي گولجي.

جڏهن پورو ستگورو پنهنجي شش کي ان شبد ڌن سان
جوڙي ٿو يا بائيبل جي اڪرن ۾ شبد دواران دکشا ڏئي
وڃي ٿي (Baptize by the Holy Ghost) تڏهن هنکي پنهنجي
پڄ گهر جي چاٻ پوي ٿي ۽ هو پرمانا جو پتر بڻجي پوي
ٿو. انگري بائيبل جي نمونن کي چاهي توهين پتا،
پتر ۽ پوتر آتما ڇڏو، چاهي پرمانا گورو ۽ شبد ڇڏو. سم
۾ الهيءَ نمونن کي به مکيه امتحان آهي، ڪبير صاحب
۽ گورو نانڪ انکي گوربد، گورو ۽ لام ڪري سڏيو آهي.
پادري چون ٿا، ”حضور ڏليواد! سچ پچ توهانجي
سمجهاڻي ڏاڍي اثرائتي ۽ پراڻو شالي آهي.“

پادري ۽ پڇيو ته حضور! ڪرائيسٽ هندستان ۾ آيو
هو ڇا؟

حضور جن فرمايو ته منهنجي خيال ۾ ان بابت ڪا به
لکيل ڏاڻي ڪانهي پر ڏکڻ پارٽ جي ماڻهن جو وشواس
آهي ته ڪرائيسٽ برابر آيو هو ۽ اچي پارٽ ۾ رهيو هو.
تنهن کانپوءِ پادريءَ ستگورن کان گورو نانڪ جي سکيائن
بابت ڪيترائي سوال ڪيا ۽ اهو به پڇيو ته ”گرمٽ صاحب“

برڪاش ۽ ٻرم آندڙ جو مها ساگر اهو پرمائما آهي جو عيسائي
 مذهب جي نمور ٿي ۽ ”پتا“ آهي. سنسار مان اڻيان
 الذڪار ۽ پاڻن کي دور ڪرڻ لاءِ ۽ منهن کي الائي برڪاش
 ڏيڻ لاءِ ان شيد ديه ڌارڻ ڪئي ۽ اسان سان گڏ رهيو.
 هنکي اسان بڻجي هن سنسار ۾ پرگهت ٿيڻو پيو جيئن اسين
 هنکي سمجهي سگهون. پرمائما پنهنجي ڌار ۾ وٺي وٺي
 اسان سان ڳالهه اولهه لٿو ڪري سگهي. هنجو اهڙي قانون
 آهي. ديه ڌاري شيد ٿي ”پتر“ هو يعني عيسائي مسيح
 هو. هو پنهنجي وقت جو گورو هو. ڪو نه ڪو عيسائي مسيح
 هن سنسار ۾ هر وقت موجود رهي ٿو. ڪو به عيسائي مسيح
 سنسار ۾ نه هجي، ائين ئي لٿو سگهي. پرمائما هميشه
 پنهنجن پيارن (پترن) کي هر سم ۽ هر ديش ۾ موڪليندو
 رهي ٿو. هي سنسار اڃا ڪروڙين سال رهندو ۽ پرمائما
 ڪڏهن به پنهنجي جيون کي پلائي ڪونه وهندو. سن
 ستگورو لڳاتار ايندا ئي رهن ٿا يا توهين ائين چئي سگهو
 ٿا ته اهو ”شيد“ هميشه ديه روپ ۾ ان برڪار ۽ ان
 ساڳئي ادب سان پرگهت ٿيندو رهي ٿو جنهن لاءِ هن هڪ
 دفعي عيسائي مسيح جو نالو ۽ سروب ڌارڻ ڪيو هو.

حضور مهاراج جن ٿوري دير شام رهي وري پرمائما
 لڳا، ته پرمائما (پتا) ۽ سن (پتر) ڪالپوءِ ٿر مور ٿي ۽ چر
 ٿيون الڪ Holy Ghost يعني شيد ٿا ڪون. هيءُ اها شڪتي
 آهي جا عيسائي مسيح الهن سڀني کي بخشي جيڪي عيسائي
 مسيح جي شرن ۾ آيا. ان شڪتيءَ جو نالو Word, Logos
 يا ”شيد“ آهي جو هر جيو کي چيستن ڏيئي رهيو آهي.
 سرشتيءَ جي آڏ ۾ اهو شيد ئي اصلي جيون شڪتي هئي
 جا هر جيو جو سهارو بڻي. اها جيون شڪتي، اهو لوگاس،

پادريء چيو ته حضور! مان هڪ سوال پڇان؟ توهانجي

راءِ ۾ عيسائي ڌرم ۾ ٽرموري جو سڌايت ڪهڙو آهي؟

حضور جن وراڻيو، ”اهو سڌايت رڳو عيسائي ڌرم ۾

ڪولهي. بلڪ سڀني ڌرمن جو الهيءَ ۾ وشواس آهي. پتا،

پتر ۽ شبد - آهي ٿيئي روحاني ترقيءَ لاءِ نهايت لازمي آهن

۽ الهن ٺنهي ۾ وشواس رکڻ بنا ڪوبه جڳياسو پنهنجي لڄ

ڌام پنهنجي مالڪ جو درشن لٿو ڪري سگهي. گهرائيءَ سان

ڏسبو ته آهي ٿيئي، دراصل، هڪ ئي آهن ۽ الهن ۾ ڪوبه

پن پيد ڪولهي. نروهن بائيبل جي هنن لفظن تي وري

غور ڪريو، ”سرشتيءَ جي آڌ ۾ شبد هو شبد پر ماڻها سان

هو ۽ شبد ئي پر ماڻها هو. .... سڀ ڪجهه ان بڻايو. ....

جيون ۽ پر ڪاش ان ۾ هوءَ ..... ۽ شبد ئي شرير ڌارڻ

ڪيو ۽ اسان جي وچ ۾ رهيو ۽ اسان هن جو شان ڏٺو. ۽

ان کانپوءِ بائيبل ۾ لکيل آهي ته هو آيو ۽ سسار ۾ رهيو پر

عام ماڻهن هڪي سوڀڪار ڪونه ڪيو پر جن هڪي مڃيو

اهن ڪي هن پر ماڻها جي پتر بڻجڻ جي شڪتي ڏني.

مولڪي خبر ڪانهي ته مون اهو حوالو بلڪل صحيح لمولي

۾ ڏنو يا نه پر منهنجي خيال ۾ الهن ستن ۾ بائيبل جي اکرن

جو سار ضرور اچي ويو هوندو.

پادريءَ حضور جن جي ڳالهه جي نائيد ڪندي چيو ته

نروهن بلڪل صحيح حوالو ڏنو آهي ۽ ان ۾ بائيبل جو ارجح

۽ پاڻ ٻئي اچي وڃن ٿا.

حضور جن ڪنپير ٿا سان فرمائڻ لڳا، ”هاڻي ڌيان سان

ٻڌو. اسين سڀ پر ماڻها ۾ پاڻ جي چوڻ موجب Word

(شبد) ۾ وشواس ڪريون ٿا. اهو شبد جيون ۽ پر ڪاش

جو مها ساگر آهي. سڀ جيو ان مان ئي پيدا ٿيا آهن. جيون

لوڪ پرڏهين ۾ بهي حالتن ۾ معنيٰ ساڳي آهي. ڪان بهنجي وڇڙي جي ۽ رڍ پنهنجي اڇي جي هڙ ۾ سار سڀاڻ لهي ٿي. ڪڏهن الڪي پنهنجي اکين کان پري وڃڻ نٿي ڏئي ۽ هر خطري کان انکي بچائي ٿي. هنڪي پنهنجو کير پياري ٿي ۽ سندس شرار جي سڀ ميل زبان سان چٽي صاف ڪري ڇڏي ٿي. اهڙي طرح پرماتما ڪرائست سان پيار ڪيو ۽ هنجي سار لڏي. منهنجي راءِ ۾ اهو ئي ”پرماتما جي گهٽي“ جو صحيح اُرت آهي پر وڌيڪ پتو توهان ڪرستان کي هوندو.

بادريءَ تعجب ۾ اچي چيو، ”سائين! اوهان کي بائيبل جي نه بي نظير ڄاڻ آهي.“

اهڙيڪن ليدِيءَ چيو، ”توهان جي سمجهاڻي تسلي بخش لکي ٿي ۽ مان سمجهان ٿي ته اها ئي ان جي صحيح معنيٰ آهي.“

سچ پچ اهو هڪ عجيب ڪرشمو هو ته جڏهن به حضور مهارج جن وقت ڪنهن به ڌرم جو جڳياسو ايندو هو، پوءِ ڪٿي هو يهودي، ڪرستان، بوڌي، جيني، پارسي، مسلمان يا ٻئي ڪنهن مٿ ڪي مڃيندڙ هوندو هو ته انهيءَ کي سندس ئي ڌرم جي ڪرڻن دواران اهڙي پريڻاوشالي ڍانگ سان سمجهائيندا هئا جو هو ٻڌي ڍانگ رهجي ويندو هو. مزي جي ڳالهه ته اها هئي ته اسان حضور جن کي ڪڏهن ڪو پستڪ پڙهندو ڪو نه ڏٺو. دراصل، هنن وقت پڙهڻ لاءِ وقت ڪٿي هو. هڪ دنعي هڪ بوڌي بڪشوءَ جي حيرانيءَ جي حد نه رهي جڏهن حضور جن اکر به اکر هڪ اهايت ڳيٽ مٿس، جو کيس سندس گورو ڏٺو هو، بلڪل درست چئي ٻڌايو.

حضور جن وراڻيو، ”شايد اسانجو هي پادري متر ان

ئي پوري روشني وجهي سگهي.“
پادريءَ چيو ته ڪرائيسٽ کي ”خدا جو گهيتو“ سڏيو
ويو آهي ڇاڪاڻ جو هو باڪل لردوش ۽ بيگناهه هو ۽ دنيا
جي پاپن خاطر هن پنهنجي قرباني ڏني.

حضور جن فرمايو، ”بائبل پڙهڻي مولڪي ڪافي عرصو
ٿيو آهي ان ڪري پورا نڙ لفظ ته شايد مونکي ياد نه آ
هجن پر مان سمجهان ٿو ته ڪرائيسٽ کي پاپ ڏانهن ايندو
ڏسي، جان آهي لفظ چيا هئا. ”ڏسو، خدا جو گهيتو اچي
رهيو آهي جو دنيا جي پاپن جو بوج کڻندو.“ ڪجهه من
وانگر هن چيو. ڀارت ۾ به پراچين ڪال کان ستن لاءِ اهڙا
لفظ ڪم آندا ويا آهن. اڄ تائين به اسين ستنن کي پڳت
وڇل ۽ پاپ هرن چولدا آهيون. پڳت جو مطلب پريمي ۽
وڇل جو مطلب آهي گانه جو وڇڙو يعني پرماتما جو وڇڙو.
پاپ هرن جي معنيٰ آهي جيڪو اسانجا پاپ ناس ڪري.
پرماتما جو پنهنجي ستن لاءِ پيار ۽ ستنن جو پنهنجن شيون
لاءِ پيار، الهيءَ کي سمجهائڻ لاءِ گانه ۽ وڇڙي جو مثال ڏنو
ويو آهي. ڇاڪاڻ ته گانه وڇڙي کي لڳل سڀ ميل پنهنجي
زبان سان چٽي ڇڏيندي آهي. سو پڳت وڇل ۽ پاپ هرن
نهایت پريم پريا لفظ آهن جن سان شيون ستن ۽ پرماتما
کي مخاطب ڪندا آهن.

منهنجو اهو خيال آهي ته جان در اصل ”Calf“ معنيٰ
گانه جي وڇڙي جو استعمال ڪيو ۽ پوءِ جيڪي بائبل جا
ترجما ٿيا انهن ۾ اهو لفظ مڙجي ”Lamb“ يا گهيتو ٿي پيو.
شايد ائين به هجي ته جيئن ڀارت ۾ گانه لوڪ پريه آهي
اهڙي طرح ڪرائيسٽ جي ديس ۾ رليون گهڻي انداز ۾ ۽

تمهجو اصلي اُرت آهي ڏسي يا تمام ٿلهو ڏاڍو .
 حضور جن فرمايو ته ڪڏهن ڪڏهن هڪ لفظ جون ٻه
 معنائون نه ٿينديون آهن . هتي ان لفظ Camel جي معنيٰ آهي
 ته ٿي سگهي ٿي . پر ان ڳالهه کان ته انڪار ڪري ٿو سگهجي
 ته نه چاهيندي به انوار ڪ جي شخصيت ۽ ويچارن جي
 ڪجهه جهلڪ انوار ۾ ضرور اچي ٿي وڃي . بلڪ انوار
 ڪندي جڏهن هنکي انومان لڳائڻ پوي ٿو ته ستن کي ڇا چوڻو
 هو ، يا ڇا چيو هوندائون ته پوءِ ته پاڻ هنجي ويچارن ۽
 شخصيت جو گهڻو ڪجهه اثر ان ۾ اچيو وڃي .

اڻي پادريءَ سوڪار ڪيو ته برابر بائيبل ۾ ڪرانيست
 جا اصلي اُپديش نئين نئين ٽڪرن ۾ ٽڙيا پکڙيا پيا آهن .

ستڪورن فرمايو ته اهي ٽڙيل پکڙيل ٽڪرا ان ڳالهه کي
 ظاهر ٿا ڪن ته عيسوي جي اُپديشن جون ڪڙيون ٽٽل آهن
 ۽ انهن ٽٽل ڪڙين کي ڪو اڻپوي سنڀال ٿي چوڙي سگهي
 ٿو يا ٻڌائي سگهي ٿو . حضور جن مسٽر ويٽس مان ڏانهن لهاري
 فرمايو ته هنکي سنڀال مت ڏيو . پوءِ پادريءَ کي
 چوڻ لڳا ته سنڀال مت ساهتيه جو جيترو گهرائيءَ سان اڀياس
 ڪندا اوترو ئي صاف ۽ سولائيءَ سان ٽوهين بائيبل جي
 صحيح اُرت کي سمجهي سگهندا . صرف اهو ماڻهو جنهن کي
 فرمائي ڳالهين جي پوري ڄاڻ هوندي اهو ئي بائيبل جو
 اصلي اُرت سمجهي سگهندو ۽ اهو پورو قدر ڪندو .

امريڪن ليڊي وچ ۾ چوڻ لڳي ، ”حضور بائيبل ۾
 ڪرانيست کي ”Lamb of God“ ”خدا جو گهيتو“ (ريڊ جو
 ننڍڙو ٻچو) چيو ويو آهي . اڄ تائين ڪوبه مولڪي انهن
 لفظن جو ستروش جيڪو اُرت سمجهائي ڪو نه سگهيو آهي .
 ٽوهين مولڪي اهو اصلي مطلب سمجهائي سگهندا ؟“

لکيو آهي .

اميريڪن ليڊي ۽ چيو ته. عيسائي مسيح جڏهن اُپديشن
ڏيندو هو تڏهن ڪنهن به سندس وڃڻ لوت ڪونه ڪيا .

تنهن تي ستگورن اٽڪا ڪندي فرمايو، ”جڏهن ڪنهن
مهاڻا جي چولي ڇڏڻ کانپوءِ هنجي اُپديشن کي لکيت ۾
اُٺڻ جي ڪوشش آي ڪجهي ته اهو نهايت مشڪل آهي ته
سو ئي صدي هنجي وڃڻ کي صحيح روپ ۾ لکي سگهجي .“
تنهن ئي اميريڪن ليڊي ۽ چيو ته خاص ڪري جڏهن الهن
اُپديشن جو هن ٽن ٻولين ۾ الودا ٿئي ٿو ته پوريءَ ريت
ٺهڪندڙ روحاني لفظن نه ملڻ جي ڪارڻ، اهي اصلي اُپديشن
ڪهڙو روپ اختيار ڪندا ان جو اندازو ٽوهين لڳائي
سگهو ٿا .

ستگورن فرمايو ته ترجمو ڪٿي ڪهڙو به نه هجي تڏهن
به ڪي نه ڪي اصلي لفظ رهنجي ٿي ويندا .

اميريڪن ليڊي ۽ ٺاڻيد ڪندي چيو ته ڪڏهن ڪڏهن
الودا ڪي ٻين هنجي پاشا ۾ پوري لفظ جي نه ملڻ ڪارڻ ٻين جو
لفظ ڪهڙو ٿو ٿو پوي ۽ نتيجو اهو ٿو ٿئي ته اصلي سکيا
جو روپ ئي بدلجي وڃي .

حضور مهارج جن چيو، ”ها ! اهو بلڪل سڀاويڪ آهي .“
جي الودا ڪي مهاڻا جي اُپديشن جو پورو ارت ٿي نه سمجهندو
ته قدرتي هو ٻين هنجي ويچارن الودا ٿي اهيءَ جو ارت
لڳائيندو .“

تنهن ئي پادريءَ چيو، ”تازو مون کي هڪ جرمن ودوان
ٻڌايو ته ڪرائيسٽ جي مشهور وڃڻ ”سئيءَ جي پاڪي مان
آب جو لنگهڻ آسان آهي پر امير ماڻهوءَ جو مالڪ جي درٻار
۾ پهچڻ مشڪل آهي“ پر جيڪو آب Camel جو لفظ آيو آهي

لکيو ويو ان Word جو اهوئي مطلب هوندو جهڙو هوندو
آپنشن ۾ ”ناد“ جو آهي.

بادريءَ وراڻيو، ”اگر ممڪن آهي ڇاڪاڻ ته بائيبل
ڪيترين ئي ٻولين مان انوار ٿيندو پوءِ هن روپ ۾ اسان
وقت آيو آهي.“

اڃا پڪ ٿيڻ چيو، ”بائيبل ۾ وقت بوقت درستيون
ڪيون ويون آهن ۽ ڪيترن هنڌ پراڻا ٽڪرا ڪڍي اوان
ٽڪرا جوڙيا ويا آهن.“

ان ئي حضور مهارج جن فرمايو ته بائيبل ۾ ته روحانيت
جا ماڻڪ موٽي پيا آهن پر اهي ندين ندين ٽڪرن ۾
هيڏانهن هوڏانهن ٽڙيا پکڙيا پيا آهن. انهن کي اهوئي ماڻهو
چڱي طرح سمجهي سگهي ٿو جنهن کي پورو گورو نام جي
بخشش ڪرڻ مهل شبد يورڪ جو اهوئي ساذن ٻڌائي ٿو
جيڪو ساذن ڪرائيسٽ جو پٽ هو. ڪرائيسٽ جي سکيا
کي صحيح معنيٰ ۾ سمجهڻ لاءِ اهائي سڀ کان وڏي
مشڪلات آهي.

بائيبل ۾ اهي سکياون سلسليوار هڪ ئي جڳهه تي لکيل
ڪونه آهن. انهن کي پڙهندي ائين سمجهبو آهي ته ڪجهه
ٽڪرا ڪٽل آهن ۽ انهن کي ڏيکارڻ جي ڪري ئي بائيبل
جو صحيح ارتڪ سمجهڻ ڏکيو ٿي بوندو آهي.

بادريءَ چيو ته بائيبل ڪرائيسٽ کي صليب تي چاڙهڻ
کان تمام گهڻو پوءِ لکيو ويو ۽ انهن لکيندڙن ته لکي ڪرائيسٽ
کي ڏٺو هو ۽ لکي هڏجا اُڀرڻ ٻڌا هئا. تنهن کانسواءِ هنن
کي ڪجهه سوچي سمجهي ٿي لکڻو پيو جو ان وقت جي
حڪومت عيسائين تي ظلم ۽ اڻڀار ڪري رهي هئي.
تنهن ڪري بائيبل لکڻ وارن باداشت جوئي سهارو وٺي

ٿوري دير ترسي حضور جن وڌيڪ فرمايو ته نه! هي سڀ ڪجهه ان شڪتيءَ لاءِ چيو ويو آهي جا کرائيست جي ديهه ۾ پُرگهت ٿي. جنهن لاءِ سيمت جان چيو آهي ته اهو شبد ديهه ڌاري بڻجي آيو ۽ اسانجي وچ ۾ اچي رهيو ۽ جنهنجي شان کي اسان ڏٺو. اهو شبد ته پرمانا جي امر ستا ۽ برڪاش جو مها ساگر آهي جنهن مان ئي سڀ سنت مهاتما اچن ٿا. سنت ان شبد روپي ساگر جون لهرون آهن ۽ اهي دنيا ۾ پنهنجو ڪاري ڪري واپس ان ساگر ۾ وڃي اين ٿين ٿا. کرائيست به ان مها ساگر مان آيو، هتي اچي پنهنجو ڪاري ڪيائين ۽ جڏهن اهو پورو ٿيو ته واپس ان مها ساگر ۾ وڃي سمايو. ديهه يا شرير ته بوشاڪ هئي جا ان شڪتيءَ هتي اچي ڌار ٿا ڪٽي هئي. اهو شرير عيسوي مسيح ڪين هو. منس شرير نه هن الهيءَ لاءِ ڌار ٿا ڪيو هو جيئن لوڪ هنجي سکيائين ۽ اُپدِيشن کي سمجهي سگهن. ڇاڪاڻ ته منس ئي صرف منس کي سمجهي سگهي ٿو، ان لاءِ ئي شبد کي منس ديهه ڌار ٿا ڪرڻي پيئي ۽ جڏهن هنجو هتي جو ڪاريءَ سمايت ٿيو ته انکي اها ديهه هتي ئي ڇڏي پيئي. جنهن کي صليب تي چاڙهيو ويو اهو شرير هو، نه عيسوي مسيح. ان عيسوي مسيح کي نه صليب تي چاڙهي لٿي سگهيا جو سرشتيءَ جي رچنا کان اول به هو، شبد ئي هو ۽ شبد ئي آهي. کرائيست جي اچڻ کان اڳ، هن دنيا ۾ ڪئين کرائيست الڳ الڳ نالن سان الڳ الڳ ديشن ۾ آيا آهن ۽ هن ڪالپوه به ايندا رهندا. هيءَ دنيا ڪڏهن به ڪنهن کرائيست کان خالي نه رهندي. جيڪي پرمانا جا سچا متلاشي آهن انهن جي رهبري ۽ سهائتا لاءِ هو هر دم سنسار

۽ سڄي اڪير جي، باقي ڌرم جي ٻاهران رهن ڌرم جو
 نه ڪونهي. ۽ ڪونهي.
 پادري چوڻ لڳو ته هيءَ ليڊي چوي ٿي ته توهانجو
 چوڻ آهي ته اڀياس دوران هيئن به ڪرائيسٽ جو ڌرم
 ٿي سگهي ٿو.

ڊاناڄن فرمايو، ”ها، ٿي سگهي ٿو پر پنهنجي اندر،
 ڪٿي ٻاهر نه. جيڪڏهن خدا جي بادشاهه اسانجي اندر
 آهي ته پوءِ ڪرائيسٽ به ضرور آئي هوندو. اتي توهانڪي
 نه صرف ڪرائيسٽ ملندو مگر ٻين پيغمبرن ۽ اولادن کي
 پڻ ڏسي سگهندا.“

پادريءَ پڇيو، ”پر اندر وڃڻ جو طريقو ڪهڙو آهي.“
 حضور جن وراڻيو ته اسين شيد روپي ڏاڪڻ ٿي ڇڙهي
 روحاني منڊلن ٿي پھچون ٿا. هيءَ اهوئي شيد آهي جنهن
 جي باري ۾ سينٽ جان چيو آهي ته سرشتيءَ جي شروعات
 ۾ شيد پرمانا سان گڏ هو ۽ شيد ٿي پرمانا هو.

پادري چوڻ لڳو، ”پر اهو شيد ته هيئن ڏاڍا ۽ ڪونهي.“
 اهو شيد هو خود ڪرائيسٽ.

ڊاناڄن فرمايو ته ائين برابر آهي ته ڪرائيسٽ ٿي شيد
 هو ۽ شيد ٿي ڪرائيسٽ هو. پر اچو ته هن ڳالهه تي دل
 کولي ڏانهن سان غور ڪريون. بائيبل ۾ لکيل آهي،
 ”سرشتيءَ جي شروع ۾ شيد هو، شيد پرمانا سان گڏ هو ۽
 شيد ٿي پرمانا هو. .... هر دستور انهيءَ دوران ٻڌي ۽
 ان بنا ڪجهه به ڪين ٻڌيو.“ هتي ”شروع ۾ هو“ جو
 مطلب آهي سرشتيءَ جي اڻپٽي يا رچنا کان اول جڏهن
 ڪجهه به ڪونه هو. هاڻي ٻڌايو ته توهين سچ ڀڄ ائين ڇڏو
 ٿا ته جيڪي ڪجهه شيد لاءِ چيو ويو آهي اهو ڏهه ڌاري

پوء هن جي معرفت مستسڪي ٻڌيا (ڏسي ، اسانجي اها راءِ
 بلڪل بددلي واري . هن اسانکي ٻڌايو ته هو ۽ هن جي
 ڪٽنب جا ڀائي ننڍي هوندي کان ئي هر روز بائيبل جو
 پاٽ ڪندا هئا ۽ سمهڻ کان اڳ پرار ٿي ڪرڻ به ڪڏهن
 ڪين وساريندا هئا . هو هر آرٽوار تي ڏيول هر ويندا هئا ۽
 عيسائي مسيح جي سکيا انوسار پنهنجي جيون وٺي ڪرڻ
 جي پوري پوري ڪوشش ڪندا هئا . غريبن ۽ ضرورتمندن
 جي ن من ۽ ڏن سان شيوا ڪندا هئا ۽ انکي ئي هو پرمارت
 سمجهندا هئا .

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ هو هڪ امريڪن پادريءَ کي پاڻ
 سان وٺي آئي ۽ حضور مهارج جن کي هي اکر چئي هڻجي
 پريچي ڪرائي ، ”هي آهي مانيور مسٽر ايڇ ..... جو منهنجو
 فادر ڪنفيسر“ (جنهن پادريءَ اڳيان پنهنجا گناه ۽ پاپ
 کولي ٻڌائبا آهن ۽ اهي سوڳار ڪبا آهن) مون هن کي
 ٻڌايو آهي ته مان عيسائي ڌرم ڇڏي سنت مت کي گهڻا
 ڪريان ٿي . هو ڪيتري به ڪوشش ڪري پر مان پنهنجو
 فيصلو ڪونه ڦيرائيندس .

ستڪورن ڪائٽس پڇيڙ ، ”تون عيسائي ڌرم کي ڇو ٿي
 ڇڏين ؟ تون ته پاڻ صهيح معنيٰ ۾ عيسائي ٻڌجي رهي
 آهين ۽ عيسائي مسيح جي سچن اڏينهن تي عمل ڪرڻ جي
 لائق ٿي رهي آهين . توکي اها سڌ هڻڻ ڪپي ته سنت مت
 ڪو مذهب يا ڌرم ڪونهي . سنت مت کي مڃڻ وارن ۾
 توکي ائڪ ڌرم جا پروٽسٽنٽ ملندا . اڃا مکيه سڌانت
 ڪنهن ڌرم جي ته ۾ موجود آهن . ڌرم مٿان سان مالڪ
 ايتي ڪانه ٿيندي . هر ڌرم جي پڳتن هنکي ٻالو آهي .
 کي ملڻ لاءِ ضرورت آهي ، پگتيءَ جي ، بيار جي

پوء هن ٻڌايو ته منهنجي من ۾ صرف هڪ شڪا هئي.
 پرشيا ۾ هڪ مسلمان درويش مولڪي چيو هو ته توکي پنهنجو
 گورو هندستان ۾ ئي ملندو. هن اها اڳڪٿي ڪئي هئي ته
 اهو دنيا جي سڀني سنتن ۾ پرم سنت هوندو ۽ سندس آشرم
 اتر ڀارت ۾ رديءَ جي ڪناري هوندو. پوءِ جڏهن
 هن ليڊيءَ کي پهتو پوءِ ته حضور جن جو ڏيرو پياس لڌيءَ
 جي ڀرسان آهي ته هن جي پوري تسلي ٿي ويئي. هيءَ
 پريمي نهايت تيز فهم عورت ٿي ڏلي ۽ سڄو يورپ ۽ اميرڪا
 گهمي آئي هئي. ڪيترن يون يورپي پاشاڻن سهج سان ڳالهائي
 ٿي سگهي. دراصل، اسين هن کان ئي Czechoslovakia جو
 درست آچار سکياسين. کيس يورپ جي ڪيترن Slave ڏينهن
 جي لٽاس جي ڪاٺي ڄاڻ هئي.

اهو ظاهر هو ته هوءُ پرماتما جي سچي تلاشي هئي. هن
 حضور مهارج جن کان سنت مت جي اڀياس ۽ سنت مت ۽
 عيسائي ڌرم ۾ ڪهڙو فرق آهي، انهن وڃين تي ڪيترائي
 سوال پڇيا. حقيقت ۾ ان کاپوءِ به يا ئي ڏينهن ڄڻ ته
 حضور جن صرف هن جي شڪاڻن جي سماڏان ڪرڻ کي
 ڏٺا. هنجڻا سوال ۽ حضور جن جا جواب اهڙا دلپسند ۽ اچرج
 پرا هئا جو پاڻي ماڻهن کي ٻين سوالن جي باري ۾ سوچڻ
 جو خيال به ڪونه آيو. پهريان به ڏينهن ته هن سنت مت
 بابت ڪيترائي سوال پڇيا ۽ ان کان به وڌيڪ عيسوي مسيح
 ۽ عيسائي ڌرم بابت پڇيا.

يورپ ۽ اميرڪا واسين جي باري ۾ اسانجو خيال هو ته
 پورڪ وادي آهن جيتوڻيڪ اها راءِ صرف
 لاهي آڌار تي بيٺل هئي. پر هن نوجوان ليڊيءَ
 جي ٻين ٻن کن مڙن جي زندگي (جي

مان اهن اخبارن واسطي ويس پر در اصل مونكي گهر بل
 پڄڻه ملطي هئي. ڪمري ۾ گهڙاڏيئي بي اختيار منهنجي
 نظر چانديءَ جي فريم ۾ مڙهيل سامهون رکيل تصوير تي
 پئي. هڪ بالڪ والگر مان اڏير ٿي، ان ڏاهن وڏيس ۽
 منهنجي هٿن ۾ کڻي الاهيءَ فوٽي ڪي جهليسر. مون پڇيو،
 ”هي ڪير آهي؟ هي ڪنهن جو فوٽو آهي؟“ الاهيءَ سڄڻ
 راڻيو، ”هي منهنجي ستگورن جو فوٽو آهي.“

مونڪي خبر پئي ته الاهيءَ سڄڻ جو نالو ويسان هو.
 هن مون کان پڇيو ته تون ڪڏهن هنن سان ملي آهين؟
 مون وراڻيو ته ها. ڪئين ٻار، پر صرف سوکير روپ ۾
 اسپني ۾. مون دل ۾ سوچيو ته هن فوٽي ۾ بلڪل ساڳيو
 سروب آهي جهڙو اندر ڏسندي هيس. چهر تي اهوئي
 الاهي نور، اهائي موهيندڙ مشڪراحت، اهي ئي پر ڪاشمير
 ڪيترن جن مان هر دم دٻا مهر، پيار ۽ رحمت ٻڪندي هئي ۽
 اهائي سفيد ڌاڙهي جا سندن آئي سندر پوشاڪ سان زيبائتي
 لڳندي هئي.

مان ان فوٽي کي ٻار ٻار ڇهڻ لڳس ۽ ڏاڍي اڪير ۽
 اڪسنا سان انهيءَ کي چاليءَ ساڻ لڳائڻ لڳس. ان هندستاني
 پويوار کي منهنجي اهڙي هلت تي ڪا به حيرت ڪا لڳي.
 هو خاموشيءَ سان سڀ ڪجهه ڏسي رهيا هئا.

مون شري ويسان کان پڇيو، ”هي مهالما ڪٿي رهندا
 آهن؟“ هن مون کي ٿورو چيڙائيندي چيو، ”براهمن جي
 دلين ۾.“

”مان کين ڪٿي ڏڏجي سگهندس؟“ مون ڪاليس پڇيو
 ۽ اسانجي ايل گفنگوءَ جو اهو لٽيجو ٿر جو اڄ مان هتي
 وٺي آهيان.

ساڻي ۽ رهبر ڪين رهيا آهيو؟

هن پنهنجي ساري ڪهاڻي هن ريت ورتان ڪئي. همدجو
نالو مس اي ..... هو ۽ هو ۽ امير ڪن هئي. پالڻ ۾ ئي
ڪيس ڪڏهن ڪڏهن حضور مهراج جن جي سرويگر سرويگر
جو درشن ٿيندو رهندو هو پر هو ۽ هو سمجهي نٿي سگهي
نه اهو ڪنهن سرويگر آهي. ڪجهه وقت کان پوءِ همدجو
اهو درشن بند ٿي ويو هو ۽ جيڪي ڪجهه ڏسندي هئي
هن کان وسري ويو. هفتو کن اڳ هو ۽ اها ٿوري ڪهاڻي
۽ اُتي ڪيس وري درشن ٿيڻ لڳو پر هاڻي اهو درشن ڪيس
سڀني ۾ ٿيندو هو. درشن جو همدجي من تي تمام آمدني
اثر ٿيندو هو ۽ هو ۽ اهو درشن پاڻي ڏاڍي گد گد ٿيندي
هئي. همدجي اهو احساس ٿيڻ لڳو ته سندس جيون ۾ جلد
ڪا عجيب گهڻا ٿيڻ واري آهي ۽ هي درشن انهن اڳواٽ
ڪا عجيب گهڻا ٿيڻ واري آهي ته اها گهڻي جلد اچي پر همدجو
اهڃاڻ آهي. هن چاهيو ٿي ته اها گهڻي جلد اچي پر همدجو
وس ٿي هليو. حضور جن جي موج سان ئي همدجي درشن
نصيب ٿيندو هو ۽ ڪيس چوڻا هئا ته ”نار ره.“ مگر
هو ۽ انهن لفظن جو مطلب سمجهي ڪونه سگهندي هئي.
هن ٻڌايو ته هو صرف پراڻا ٿي ڪري سگهي ٿي ڇا هن
ڪرڻ شروع ڪئي.

هن ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي چيو ته ڪلهه شام جو
هڪ معزز هندستاني سڄڻ پنهنجي زال ۽ ٻارن سان اسانجي
هوٽل ۾ آيو ۽ منهنجي پر واري ڪمري ۾ اچي رهيو. انهن
وقت Look, Life, Time ۽ Sketch وديشي مڙسون هيون ۽
جڏهن کان مان بامبي مان آئي هيس تڏهن کان مون آهي
ڪونه پڙهيون هيون. انهيءَ ڪري ان شام جو ئي مان
سندن ڪمري ۾ ويس. مالڪ جا رنگ نرالا آهن. ظاهري

ٻڌستريز، هڪ پورين مرد ۽ زال سان گڏ اچي آئي سهڙيو.
 سنڌن جون رمزون لڙايون ٿينديون آهن. هو پنهنجن جيون
 کي چمڻ والگر پاڻ وٽ کيندي آئيندا آهن. حضور مهارج جن
 کي ڏسندڙي اها پورين ليڊي ڊوڙي اچي سندن چرلن
 ۾ ڪري. حضور جن پنهنجا ٻئي پوتر هٿ هڃي مٿي تي
 رکيا ۽ هن کي آئي وهڻ لاءِ چيائون پر هو ڪو نه آئي. هو
 اچي روئڻ ۾ چڱي ۽ لڳي حضور جن جي چرلن کي چمڻ.
 اهو اهڙو نه ڊاڙير نظارو هو جنهن جي ڏسڻ لاءِ ديوتائون
 به جيڪر ٿڙڻ! حضور جن هڪ آرام ڪرسيءَ ۾ روئڻ
 اُٿرو هئا ۽ هو پنهنجن ٻوڙهن سان حضور جن جا چرل
 ٻڌائي رهي هئي.

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”ڏي! شانت ڪر. آئي ويه.“
 لوجوان ليڊيءَ ٿورو ڪنڌ مٿي ڪري حضور جن جي
 نيترن ڏانهن لهاريو ۽ وري پنهنجي سر کڻي حضور جن جي
 چرلن ۾ رکيو.

حضور جن وري چيو نه چڱو، هاڻي بس ڪر. آئي ڳالهه.
 تون هي مٿي ٽيڪڙو جو هندستاني طريقي ڪٿان سڳي آهين؟
 چڱو ٻچا! هاڻي اٿس. انهن لفظن ۾ حڪم ٿوڙي پيار ٻئي
 ساهل هئا. اهو ٻڌي هو ليڊي آئي ويئي ۽ چوڻ لڳي،
 ”منهنجا مالڪ! اهو سڀ ڪجهه توهان ئي نه مون کي
 سيکاريو.“

حضور جن ورائيو، ”پر هن کان اڳ نه اسين ڪڏهن
 به ڪڏيا ڪو نه آهيون؟“

”ڇا اڳ ڪڏهن به ڪو نه ڪڏيا آهيون؟ ڇا اسين
 پراڻا متر ڪين آهيون؟“ وري پاڻ کي درس ڪندي
 ايڏيءَ چيو، ”ڇا توهين منهنجي ٻالهي کان وٺي منهنجا

ڪري ٿو ۽ سال پوري ٿيڻ بعد هيڊ ماستر هنڪي مٿئين
درجي ۾ چڙهڻ جي لائق سمجهي ٿو. پر جيڪڏهن هو پنهنجا
سبق ياد نٿو ڪري، برابر اسڪول ۾ به نٿو وڃي ۽ ٻري
صهبت ۾ هيڏانهن هوڏانهن رلي ٻئي ٿو، ايتري قدر جو
هو ان ڪلاس جا ڪم به وساري ٿو ڇڏي ۽ پنهنجي يوگيتا
وڃائي ٿو وهي پوءِ اهڙي حالت ۾ جيڪڏهن اُستاد
کيس واپس هيٺئين درجي ۾ لاهي ٿو ڇڏي ته اهو جائز
ڪونهي ڇا؟

اهڙي ريت هي سنسار به هڪ وڏو اسڪول آهي جتي
هر ڀتا پرماتما اسانکي سکڻ لاءِ ارثاٺ آتم گيان پراپت
ڪرڻ ۽ ستيه کي سڃاڻڻ لاءِ موڪليو آهي. هن سنسار روپي
اسڪول ۾ پڻ گهڻيئي درجا آهن. جيڪڏهن اسين پنهنجي
جيون ۾ اهو سبق سکي ٿا ڇڏيون جنهن جي سکڻ لاءِ اسين
هن اسڪول ۾ موڪليا ويا آهيون يعني پاڻ کي ۽ پنهنجي
مالڪ کي سڃاڻوسين ته پوءِ ضرور مٿئين درجي يعني اوچن
روحاني منڊلن ۾ چڙهيا وينداسين. پر جيڪڏهن سبق سکڻ
بجاءِ اسين اهو سبق، جيڪو اڳئين درجي ۾ سکيا هئاسين
ٻلائي ٿا ڇڏيون يعني منس جنم پائي به جيڪڏهن اسين
ڏورن جهڙي هلت ڪريون ٿا ته ٻڪ ٿي ٻڪ اسانکي
وري حيوانن جي جون ۾ وڃڻو پوندو.

ياد رکڻو قدرت لاءِ ڪاري آهي. قدرت جيڙڪي اهائي
ديه ڏئي ٿي جنهن ۾ هو پنهنجون آڌاريون ۽ اڻپوريون
تمنائون چڱي طرح پوريون ڪري سگهي. جيڪڏهن منس
جنم ۾ جيڙ جون لڄائون ۽ تمنائون حيوانن جهڙيون آهن ته
پوءِ هو ضرور حيوانن جي جون پائيندو.

ان وقت مسٽر ويرپان پنجاب جو ڊپٽي ڊائريڪٽر آف

آهي نه جيڪي گهرندا سو ملندو. اسانجي زندگي اسانجي
 اڃاڻن ۽ ڪامڻن الو سارئي گهڙجي ٿي. اسين جيڪا به اڃا
 ڪريون ٿا قدرت انکي پوري ڪرڻ جو انتظام ڪري ٿي.
 اسانجو جنم، جنم اسٽان، پرپوار ۽ ٻيون حالتون جن ۾ اسان
 کي جنم وٺڻو پوي ٿو، اهي سڀ ڳالهون هميشه ان قانون
 مطابق ئي فيصل ٿين ٿيون. ”جهان آسا تنهان باسا.“ جتي
 اسانجون ڪامڻون آهن اسين اُتي ئي ڪينجي اچون ٿا.
 دليوي پدارتن ۽ پراڻين جو موه ۽ پيار ئي اسانکي ٻار ٻار
 هن دنيا ۾ ڪينجي اچي ٿو. اسانجو موه جيترو گهڻو هوندو
 ۽ اڃاڻون جيتريون پرڀل هونديون اوترو ئي جلد اسين ان
 چاهيل پدارت کي پائينداسين.

اسانجون اڃاڻون ضرور پوريون ٿينديون پر اهو ضروري
 ڪونهي ته اهي هن جنم ۾ ئي پوريون ٿين. ڇو جو ممڪن
 آهي ته ڪنهن خاص اڃا جي پورائيءَ لاءِ هاڻوڪيون حالتون
 موافق ۽ ٺهڪندڙ نه به هجن. تنهنڪري اسانجي اها اڃا
 اسانجي آنتهه ڪرڻ (من جو اهو سوڪير حصو جو اسانجي اڃاڻن
 کي درج ڪندو رهي ٿو) تي اُڪريل رهي ٿي ۽ قدرت
 ان جي پوري ڪرڻ لاءِ ڪوشش جاري رکي ٿي. پر ان
 جي پورائيءَ لاءِ وقت گهرجي. ان اڃا جي پورائيءَ جو مدار
 ان ئي آهي ته اها اڃا ڪهڙي قسم جي آهي يا ڪيتري
 پرڀل يا مٿاڇري آهي. جيڪڏهن اسانجو موجوده شريڪ ان
 اڃا کي پوري ڪرڻ لائق آهي ته پوءِ اسانکي ٻيو اهڙو
 شريڪ ڏاڍو ويندو جنهن ۾ ان اڃا جي بخوبي پورائي
 ٿي سگهي.

سهڻو نه ڪا نوجوان پرڻيل استري بنا اولاد گذاري
 نه وڃي. هن ساري عمر سمن لاءِ اُرداسون پئي ڪيون ۽

آهي پوري مرشد کي ڳولي انهيءَ کان ساڌا سڪي پنهنجي
اصلي گهر ڏانهن وڌو. ٽين منزل آهي معرفت يعني روح
کيان جي پراستي. چوٿين آهي حقيقت يعني مالڪ سان
هڪ ئي وچو. هاڻي ٻڌايو ته ڪير چاهيندو ته هڪ
پهرين منزل تي ئي بيٺو رهان جڏهن هڪي مٿين منزل
بخوري جاڳا آهي ۽ اها به خبر اٿس ته روحاني ترقيءَ
انهن منزل کي طڪ ڪرڻ لازمي آهي.

مسلمان سچو سوال ڪيو ته توهانجو به اهو ئي مارڪ آهي
ان تي حضور مهراج جن ورائيو ته سڀني مهاتمان
هميشه کان هڪ ئي مارڪ رهيو آهي پوءِ ڀلي هر ڪنهن
به ذات، ديش يا ڌرم جا هجن. اهو طريقو هر جڳهه
هر وقت سمان پئي رهيو آهي. اهو ڪنهن انسان جو بظاير
ڪونهي، جنهن به ڪجهه گهڻائو وڌائو يا ٿيڻ گهير جي ضرورت
پوي. اهو ته مالڪ جو خود بظاير آهي جو انسان جي ڇنڊ
ڪرڻ وقت ئي بظاير وڌيڪ آهي ۽ هر زماني ۽ هر انسان لاءِ
يڪسان آهي.

مسلمان سچو پڇڻ لڳو ته حضور اوهانجي روحاني اڀياس
جو مسلمانن لاءِ ڪهڙو آهي؟

”حضور مهراج جن ٿورو مشڪيا ۽ فرمايائون، ”مسلمان
فقير ان کي ”سلطان ال اذڪار“ چولدا آهن جنهنجي معنيٰ
آهي، ”سڀني ساڌن جو بادشاهه.“

ان کانپوءِ مسلمان سچو چوڻ لڳو ته مولڪي هندن جي
پير جنم جو اصول پوريءَ ريت سمجهه ۾ ڪونه ٿو اچي.

حضور جن ورائيو ته مان اهو ٿورو لفظن ۾ توهان کي
سمجهائڻ جي ڪوشش ڪريان ٿو. هن سلسلي ۾ اسان جو
اڃا تون ئي جنم ۽ پير جنم جو ڪارڻ آهن. قدرت جو قانون

118
انهيءَ جو روپ ٿي ٿا وڃن.

عاشقن جي سراج منصور کي چو سروريءَ تي چاڙھڻ
ويو؟ ڇاڪاڻ ته الاهي عشق جي آئندڙ ۾ مھو ٿي هن اناالھي
جو ٺھرو ھنيو. پر پرچي اوستا کان اڳ ڄاڻ ۽ شريعت
پاڻ بند لوڪ منصور جي روحاني ڪٽيءَ کي سمجھي ڪي
سگھيا ۽ هنن منصور جي خلاف ڪفر جي فتوئي ڏيئي ڇڏي
پر شيا جي درويش شمس تبريز جي چيڙهي تي ڪل لائڻ
ويئي ڇاڪاڻ ته هن هڪ مئل ٻار کي چيو ته الله جي حڪم
مان اٿي ڪڙو ٿي مگر هو نه اٿيو. تڏهن وري چيائين
منھجي حڪم مان اٿي ڪڙو ٿي ۽ ٻار اٿي ويٺو. ڪي
صاحب فرمائين ٿا:-

”ڪر ٿا ڪري نه ڪر سگھي، سنت ڪري سو هروءَ“

پڙتو صاحب فرمائين ٿا:-

”رام سمجهي سنت هٿن وي جو ڪرڻ سو هروءَ.“

وي جو ڪرڻ سو هروءَ حڪم ۾ ۽ ان کي صاحب

سنت ڪهڙن سوئي ڪرڻ رام ٿا ڪري ٻايب.

پر ڪو ٿاھ نظر واچڪ گياني الاهيءَ حقيقت کي سمجھو
ٿو سگھي ڇاڪاڻ ته هنکي اها بوجھ ڪانهي ته اهڙو
روحاني منزلون آهن جتي عقل ۽ ٻڌيءَ جي پهچ ڪونهي
مسلمان سچڻ چيو، ”پر شريعت جي ليمن کي نه لٻاھڻ
کڻي.“

حضور جن ورائيو، ”بيشڪ، پر سندن دائري اندر
ڇاڪاڻ ته شريعت کان مٿي دائرو معرفت ۽ حقيقت جو آهي
شاگرد کي هميشه ٻارڻو ڪتاب پڙھڻ ٿو سولھائي. مھاتما
روحاني سفر جون چار منزلون ٻڌايون آهن جنھن مان شريعت
پنھن ل آهي. ٻي منزل طريقت آهي جنھن جو مطالعو

ٻنهنجي ڪتابن ۽ چترائيءَ کي آڳ ۾ ساڙي ڇڏيو ۽ ٻنهنجي
من کي مالڪ جي پيار سان مالا مال ڪريو ۽ ٻنهنجي هردي
روپي باغيچي کي هندي پيار ۽ محبت سان هر ٻو ٻو ٻو
ڇڻائي رکيو.

سٺ مهائون هتي اچي صرف ان مالڪ جي پيار ۽ عشق
جا گيت ٿا ڳائين. هو دنيا جي ريتين رسمن ۽ ڪرم ڪاڊ
يا شريعت ۾ ڪو به دخل ڪونه ٿا ڏين. هو دنيا ۽ دنيا
جي رواجن کي ڪين ڇڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪنهن وس
کا شادي ٿيڻي آهي ته هو چون ٿا ته ٻنهنجي سماج جي
ريتين ۽ رسمن موجب يا جيئن توها لکي وڻي وڃي ڪريو.
مطلب ته آهي گهوت ڪنوار جو هٿيارو ٻڌڻ سان يعني ٻنهي
کي وڙهڪ جيون ۾ ٻڌڻ سان، پوءِ الڪي جيئن چاهيو ادا
ڪريو. موت ڪالپوءِ جي ڪنهن شير جو سنسڪار ڪرڻو
آهي ته سٺ چولدا آهن چاهي آڳ جي سپرد ڪريو چاهي
دفنايو. ٻار پيدا ٿئي ته ٻلي ٻنهنجي ريتين رسمن موجب هن
جو نالو وغيره رکي ڇاڪاڻ ته لعل ٻار مارڪ جو انهن شريعت
جي ڳالهين سان ڪو به تعلق ڪونهي. مالڪ جي درٻار ۾ نه
صرف ٻوٽو ۽ ٻوٽو ٿا جو قدر آهي.

سڌڪ انهيءَ وقت پيدا ٿئي ٿو جڏهن وڇڪ ڳيالي
ٻنهنجي عقل ۽ ٻڌيءَ کي ٻوٽو جي دائري ۾ زبردستي اٿي
ٿو. شريعت جو مقصد صرف اهو آهي ته انسان سماج ۾ لير
۽ شالتيءَ سان رهي پر شريعت جا پابند اهو هوس ٿا
ڪن ته گورمڪن جو پرمالما سان ٻوٽو ۽ پرمالما جو گورمڪن
سان ٻوٽو لامحدود ٿيندو آهي ۽ انهيءَ کي ڪنهن به نهولي
سيم ۾ يا محدود ڪري نٿو سگهجي. مالڪ جا پيارا هتي
جي قانونن کان گهڻو مٿي ٿا وڃن بلڪه هو ته ٻوٽو ۾ ملي

گرم ريتي هاري ويئي . جڏهن هڪ مسلمان درويش ميان
مير، گورو صاحبن سان بددخالي ۾ ملڻ وٺڻ مالڪ جي پياري
گورو ارڃن ڏيو تي هي . ظلم ۽ ستم ٿيندا ڏسي برداشت
ڪري ڪو نه سگهيو . هن گورو ارڃن ڏيو مهاراج جن کي
عرض ڪيو ته جيڪڏهن توهين اجازت ڏيو ته مان هنن سڀني
ظالمن کي مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيان ۽ ان سان گڏ ساري لاهور
علائقي جو نام نشان مٽائي ڇڏيان .

گورو ارڃن ڏيو جن مشڪي فرمايو، ”پيارا ڀاءُ! ٻيهرين
مولڪي هن ڳالهه جو جواب ڏي ته هي جيڪي ڪجهه ٿي
رهيو آهي اهو منهنجي منڙي مالڪ جي موج ۽ مرضيءَ
خلاف ٿي رهيو آهي ڇا؟ جيڪڏهن نه، ته پوءِ هڪجي حڪم
۽ رضا موجب جيڪي ورتجي رهيو آهي ان ۾ مان باڪل
خوش آهيان، ”ٿيرا پاڻا ميلا لاڳي.“

رائڙادي هندراج چيو ته هن دنيا ستمن مهائائن ٿي ڏاڍا
ظلم ڪيا آهن، وٺل وهايا آهن.

بندت ٺاڪر دت چوڻ لڳو ته اها ڪيڏي نه بي رحمي
چڻي جو هڪ انسان تي مهض ان ڪري ظلم ڪيو وڃي ٿو
ڇاڪاڻ جو هو مالڪ جي پوڄا ۽ پرستش ان طريقي سان ٿيو
ڪري جنهن سان ٻيا ڪن ٿا.

مسلمان سچڻ پچڻ لڳو ته حضور ائين ڇو ٿو ٿئي؟
حضور جن فرمايو، ”عقل ۽ عشق جون راهون ٿي نراليون
ٿينديون آهن. پر هر قانون ۽ قاعدي کي ڪو نه ڄاڻي ۽ عقل
ٻڌي ۽ وٽ پيار جو ڪهڙو قدر؟ عقل ٻڌي ۽ قانون هن دنيا
جي ڪمن ڪاربن جي سرالهي ڪرڻ لاءِ آهن پر پرمانا
جي ڌار ۾ پر هر روپي پڪن جي سهاري پهچي سگهيو.
”صد ڪتاب و صد ورق در لار ڪن، .....“ يعني

مولڪي دل و جان سان پيار ڪندا هئا.

مون وٽين کي چڱي ٻاهر ڪڍيو ته ڏسڻ نه صرف پاڻ
الڳ ٻري وسامي ويٺون هيون. اهو ڪيئن ٿيو؟ ان جو
پتو اڄ نائين ڪونه پيو آهي. انهن وٽين ۾ ڪا به خرابي
ڪانه هئي ڇاڪاڻ ته جڏهن پيو پيرو الهڪي ڪم ۾ آندو ويو
ته برابر ڪم ڏنائون.

مسلمان سڄڻ چوڻ لڳو ته ها، ان مان ظاهر آهي خدا
ڪڏهن نه اسانجون پراڻائون اڳهائي ٿو. پر اها خبر ڪانهي
ته انهن کي منظور ڪرڻ لاءِ هن پاڻ وٽ ڪهڙي ڪسوٽي
رکي آهي.

حضور مهراج جن مشڪيا ۽ فرمايائون ته اسانجون هي
اڳيون نه صرف موجوده ڳالهين کي ئي ڏسي سگهن ٿيون
پر پرماتما سروسڪتيدان ۽ سرو گيانا آهي. اسانکي هنجي
حڪم ۾ رهڻ چڱائي ۽ جيڪي ڪي هو اسانکي ڏئي سر
اڳين ئي رکڻ گهرجي. اسانکي هن جي رضا کي بدلائڻ جو
خيال سڀني ۾ به نه اچڻ کپي.

تنهن ئي مسلمان سڄڻ چيو ته بصري جي درويش
بي بي رابع بصريءَ جي ڳالهه ڪندا آهن ته هن پنهنجي
بيماريءَ کي دور ڪرڻ لاءِ ڪوبه جتن ڪونه ڪيو ۽ لڪو
پنهنجي مفلسيءَ کي مٽائڻ لاءِ ڪوشش ورتي. هن اها مفلسي
۽ اهي بيماريون مالڪ جون موڪليل سوغاتون سمجهي
سويڪار ڪيون.

حضور مهراج جن ان ڳالهه کي جاري رکندي فرمايو ته
گورو ارڄن ڏيو ۽ پڄين پالشاھيءَ کي لاهور جي گورنر،
جهانگير بادشاھ جي حڪم موجب ڏاڍيون سختيون ۽ عذاب
ڏنا. هنکي ٽن ٽن ئي وھاريو ويو ۽ سندن شرير مٿان

نه ڏٺم وسفوت (بلاستنگ) ڊاڪل صهيح نه واري پر ٿي چڪي هئي. ان ڪالپوءِ مون ڪم ڪندڙن کي چيو ته هاڻي هلو ته بائي بن رهيل سرنگهن مٿان سليپر ڄمائي رکون. منهنجي اوورسيئر چيو ته سائين! اسان نه انهن جي وٽين کي به باهه ڏيئي ڇڏي آهي.

”باهه ڏيئي ڇڏي اٿو؟ مالڪ بچاءِ! پر انهن تي نه اڃا سليپر به ڪين رکيل هئا. توهه سچو ڪم چوبت ڪري ڇڏيو،“ مون چيو.

ان وقت ته هڪ ڀل به ضايع ڪرڻو هو. مان، جن ٻنهي سرنگهن ۾ باهه لڳائي ويئي هئي اوڏانهن وٺي ڊوڙيس ته جي ٿي سگهي ته پرلدڙ وٽين کي ٻاهر ڪڍي ڦٽو ڪريان. رستي ۾ منهنجي هڪ انگريز زبردست مولڪي ٻنهي ٻانهن سان ڪٿي پڪڙيو ۽ چوڻ لڳو ته مان توهان کي ٽڪرا ٽڪرا ٿيندو ڏسي ڪين سگهندس. ان وقت مون چيو، ”فرنسس، مولڪي ڇڏ ته مان وڃان،“ پر هن ڪين مڃيو.

اوڏي مهل منهنجي دل مان بي اختيار هڪ پراڻا لڪتي. ڪجهه وقت اڳ، مولڪي بابا جي مهاراج جن نام دان بخشيو هو ۽ ان مهل مون نهايت عاجزيءَ ۽ بيڪسيءَ سان کين ياد ڪيو. وسفوت ڪارڻ منهنجي شريهر جو ڪهڙو به حال ٿئي ها، انجي مولڪي ڪڪ برابر به چنڊا ڪانه هئي مگر اهوئي خيال ستائي رهيو هو ته انگريز آفيسر اسان هندستانين لاءِ ڇا سوچيندا جنکي هنن هيڏو اهميت ڀريو ۽ هيڏي جوابداريءَ وارو ڪم سونپيو هو. انڪري مان وسفوت واري هنڌ ڊوڙي ويس بائي پيا سڀ ڏپ جا ماري-حيران بيٺا رهيا. هننکي منهنجي سلامتي جي ڏاڍي چنڊا هئي جو منهنجا ساٿي ڪم ڪندڙ ۽ منهنجا زبردست

ويئي . آخر ۾ منهنجي سڀ کان بالا آفيسر مولڏانهن مخاطب
 ٿي چيو، ”توهان کي به هن مشڪل مسئلي کي حل ڪرڻ
 لاءِ ڪوبه آپاءِ يا رڪت ڪانه ٿي سگهي ٿي؟“ مون کيس چيو،
 ”هينئر مول کي هڪ رڪت ٿري آئي آهي ۽ جيڪڏهن توهين
 مول کي به چار سو ڪاٺ جا سليپر خريد ڪرڻ جي اجازت
 ڏيندا ته مان اهو ڪم پورو ڪري سگهندس . هن چيو، نه
 جيترا به سليپر چاهيو، خريد ڪريو. هي سچو ڪم پوري
 طرح توهان تي ڇڏيون ٿا ۽ جيڪڏهن توهين هن ڏکئي
 مسئلي کي حل ٿا ڪريو ته اسان کي ڏاڍي خوشي ٿيندي.“
 انهن چئي سڀ روانا ٿي ويا.

پهاڙ جي مٿان به ٿي ٿهه سليپرن جا رڪي مون وري به
 باروت سان پهاڙ کي اڏائڻ شروع ڪيو. منهنجي اها تجويز
 ڪامياب رهي ۽ ڪم جو ٽڪڙو اڪلاءِ ٿيندو رهيو. شروع
 ۾ سارو ڪم پنهنجي لنگههانيءَ هيٺ ڪرائيندو هوس ۽
 پنهنجن زبردستن ٽي ڪم ڇڏي ڏيڻ جي همست ٿي ڪوٺ ٿيندي
 هئي. باقي وڏن دڪانن وٽ پهچڻ تائين منهنجا زبردست
 ۽ مزور ان ڪم ۾ اهڙا هوشيار ۽ پريون ٿي ويا هئا جو مون
 کي انهن ٽي پورو پورو وڃي ويا. هڪ ڏينهن صبح جو
 جڏهن دٻول ۽ الڪرازن جي سڀ کان وڏي دڪان جي
 وچ ۾ ڪم هلي رهيو هو ته نوڪر منهنجي لاءِ ڪير ڪٿي آيو.
 انهي ڏينهن صبح جو روزمره کان سوپل مان ڪم ٿي هليو
 آيو هوس ۽ نيرٽ ليار ڪرڻ ٿي سگهي هئي انڪري نوڪر
 کي چئي آيو هوس ته جتي ڪم پيو هلي اتي ئي ڪير ڪٿي
 اچي. مون پنهنجن ماڻهن کي پهرين جمائي رکيل باروت
 جي وٺڻ کي آڱ لڳائڻ لاءِ چيو ۽ مان ٿوري دير اتان
 ڏڪري آيس ته پاسرو ٿي ڪير پئي وٺان. مان ڪير پئي وٺيس

جو انچارج ايس - ٻي - او هوس . مري بهار هڪ اهميت
پريو شهر هو ۽ سرڪار اتي پاڻي پهچائڻ لاءِ هڪ وڏي
رڪٽ بڻائي، جنهن ۾ ڪافي پريان پائپ لائين آڻي هئي ۽
وچ ۾ بهارن کي ٽاڪڻو هو . اهو ڪم مولڪي سپرڊ ڪيو ويو .

هڪ مهيني ڪم ڪرڻ سان اهو انپو ٿيو ته جيڪڏهن
بهارن کي ڇيٽين ۽ ننڍن اوزارن سان ٽاڪيو ته تمام گهڻو وقت
لڳي ويندو ۽ سرڪار جيڪا رٿم منظور ڪئي هئي ۽ وقت
مقرر ڪيو هو، ان ۾ ان ڪم جي سرالاجي ٿي نه سگهندي .
سڄي مهيني ۾ اسان صرف ۲ فرلانگ ٿي وڌي سگهياسين
۽ سرڪاري منظور شدہ رٿم جو چوٿون حصو خرچ ٿي ويو .
مون بالا آفيسرن جي ڌيان تي اها ڳالهه آڻي ۽ ان ڪم کي
باروت جي سرنگهين ذريعي پوري ڪرڻ جي اجازت
گهري . اها اجازت ملي ۽ ڪم ۾ چڱو واڌارو ڏسڻ ۾ اچڻ
لڳو . جڏهن اسين مري شهر جي ڳڻيل ايراضيءَ کان هڪ
ميل پري هٿاسين ته اهو رستو شهر جي ان حصي مان لنگهيو
ٿي جتي انگريزن جا بنگلا هئا ۽ اسانجي پائپ لائين ان
رستي جي هيٺان ٿي وڃي هئي جتي گهڻو ڪري انگريزن
جا دڪان هئا ۽ هڪ وڏي ديول هئي . دڪاندارن ۽
بادرين سرڪار کي نوٽيس ڏنو ته باروت جي وسفوت سبب
جيڪڏهن اسانجو ڪوبه مالي نقصان ٿيو، دڪان جا شيشا
وغيره ڀڳا ته سرڪار کي نقصان پري ڏيڻو پوندو .

تنهنڪري اسان بهارن کي وري ڇيٽين سان ٽاڪڻ شروع
ڪيو پر اتي زمين اهڙي ته سخت ٺڪتي جو خرچ ڏهو ٿو
ٿي آيو . سرڪار لاءِ مشڪل مسئلو ٿي پيو . بالا آفيسرن جي
هڪ ميٽنگ سڏائي وڃي پر اتي به ان پيچيدي سوال جو
ڪو حل نڪري نه سگهيو . سمورو بهت ۽ دماغ پيچي بيڪار

جون ٻار لٽائون ٻڌايون جي ٻڌي سڀ ڏاڍا ڪليا .
ڪبير صاحب جي ٻار ٿيا :-

برڪي پڪت نه ڪيڃي بهه مالا ابي ايجي .
هه مانگه ستن رپيا مٿن ٺاهين ڪسي ڪا دينا .
ماڏو ڪسي ٻني ٿر سڳي آڻ ٿر ديه ٿر ليئه منگي .
(منهنجون ضرورتون هي آهن)

دء سير مانگه چوٽا - پاء گيهه سڳي لڙيا .
اڌ سير مانگه دالي - هرڪه دولهه وڪت جوالي
ڪاٺ مانگه چوپائي سرهالا اڙر لائي .
اڙهر ڪه مانگه ڪيندا ٿيري پڪت ڪري ٿيندا .
مٿن ٺاهين ڪيتا لڙو ڪاٺ ٿيرا مٿن ٿيو .
ڪه ڪبير من مانعا من مانعا ٿه هر جاليا .
(سورنا ڪبير جي ٦٥٦-١٥)

ڏلي جات جي ٻار ٿيا :-

گوپال تيرا آرتا

جو جن ٿوري پڪت ڪرتي ٿن ڪي ڪاڇ سوارا .
ڊال سڏا مانگه گهيءَ همرا خوشي ڪري لٽ ڇيڻ .
ٻنهيٺا چاڊس نيڪا الحاج منگه سڀ سي ڪا .
ٽوڙ ٻنيس منگه لاوڙي اڪلاجن ٿري چنگيري .
ڏهر ڪي گيهن چنگي ان ڏناليموي منگي .
ٻنڊس اٽا ڪردس چيو نه اسين جيڪي گهرون ٿا سو
ملي ٿر ڪونه ٿو .

حضور جن فرمايو ، ” مالڪ اسان کي سڀ ڪجهه ڏيئي
رهيو آهي . سوال آهي ٿر اسان کي گهرڻا ڇا ڪبي ، ان باري
۾ مان توهان کي پنهنجو هڪ انيٽ ٻڌايان ٿو . مان ان وس
اڃا لوڪريءَ ۾ هوس ۽ مري پهاڙ جي ملٽري سڀ ڏوٻزن

نه گهرجي؟

حضور جن وراڻيو، ”نه! پرار ٿا جا ڏاڍا فائدا آهن پرار ٿا ماڻهوءَ کي لهنو ۽ نماڻو بڻائي ٿي، هنجو گهمند ۽ اهنڪار دور ڪري ٿي. پنهنجي پيوسي ۽ عاجزي مالڪ اڳيان ظاهر ڪرڻ سان، منس کي پگتي، پور ٿا ۽ نيڪي حاصل ٿين ٿيون. اسانجو سارو جيون پرار ٿا مه هڻ ڪپي پرار ٿا اسانجو هر دوشڻ ۽ پور ڪري ٿي.“

مسلمان سڄڻ عرض ڪيو ته حضور! مهر باي ڪري اسانکي هڪ سني پرار ٿا ڪرڻ جو نمونو ٻڌايو.

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته مان چيڪر هن ريت پرار ٿا ڪريان:-

”اي منهنجا مالڪ! مان بلڪل نادان آهيان. مونکي خبر ئي ڪانهي ته توکان ڇا گهران. جيڪي مون لاءِ بهتر سمجهين اهوئي مونکي ڏي. مونکي ٻل ٻڌي بخش نه جيڪي ڪجهه تون منهنجي بهتري ۽ پلائيءَ لاءِ ڏين ٿا سا جتي ۽ جنهن حال ۾ رکين، ان ۾ راضي رهان. مون ۾ لڪو ڪو ڪٺ آهي نه پگتي آهي. منهنجا ڪرٽ ڪڍا ۽ گناهين سان پرور آهن. مون ۾ ڪابه چڱائي ڪانهي، من مونکي پوريءَ ريت پائمال ڪري ڇڏيو آهي. اي منهنجا مالڪ! مون جهڙي گنهگار لاءِ، سواءِ تنهنجي پور ڇرلن جي ٻيو ڪهڙو اجهو ۽ آسرو آهي. اي مالڪ مون تي رحم ڪر، مون کي پنهنجي شرن بخش. مونکي پيو ڪي ڪين گهرجي. مونکي پنهنجو داس بڻاه جيئن مان تنهنجو بڻيو رهان ۽ تون منهنجو بڻيو رهين.“

مسلمان سڄڻ چيو، ”نهایت اعليٰ!!“

تنهن کانپوءِ حضور مهراج جن ڪبير صاحب ۽ ڌلي جات

رائزادو چئي وينو، ”پرار ٿا جو هي پهلو اسان لاءِ نه
بالڪل نئون آهي.“

حضور جن فرمايو، ”دنيوي ماڻهو نه ڏاڍيون عجيب
غريب پرار ٿا نون ڪندا آهن. ڪجهه ڏينهن اڳ مولڪي عڪ
وڌيڪي سسنگيءَ جي چئي ملي، جنهن ۾ هن پنهنجي بالتو
پليءَ لاءِ پرار ٿا ڪرڻ لاءِ عرض ڪيو هو جا بيمار هئي ۽
ڪيترن ڏينهن کان ڪجهه ڪولہ ڪاڌو هٽائين. عالمي اهو
عرض ڪنهن ٻالي ٻولي ڇوڪري يا ڪنهن سادي سودي
ٻولائي ڪين ڪيو هو مگر هڪ پڙهيل لکيل ۽ سپر پورين
سڄڻ. ماڻهو پنهنجي ڪالين، گهوڙن، باليل ڪتن، پلين ۽
سورينڙن جي لاءِ پرار ٿا ڪرڻ لاءِ چولدا آهن. ان مان ڇا
ٿو ظاهر ٿئي؟ هنڪي خبر آهي، گهٽ ۾ گهٽ سڀني سسنگين
کي خبر آهي ته سڀ دڪ ٽڪليفون بيمارين جي وڃي
اڳين ڪيل ڪرمن جو نتيجو آهن ۽ اهو ڪرمن جو مرض
ضرور چڪاڻو پوي ٿو. ڪال نه پنهنجو حساب پائي پائي
چڪائي وٺي ٿو ۽ جيڪڏهن هو واسطيدار جيو کان نٿو وصول
ڪري سگهي ته پوءِ هنجي ڪرمن جي اوجھ، نظڌر هنجي
ستگورو ڪان چڪائي وٺي ٿو. سسنگي هن ڳالهه کان بددوي
واقف آهن. پوءِ به هو چاهين ٿا ته پلي سندن ستگورو
کي دڪ ۽ ٽڪليف سهڻي پوي پر سندن ڪتا ۽ بليون
هجي پون.

ان جو اهو مطلب ڪواهي ڇا ته هو پنهنجن ڪتن کي
پنهنجي ستگورو کان وڌيڪ پيار ڪن ٿا ۽ پوءِ به هو اها
دعويٰ ڪن ٿا ته هو ستگورو کي ڪل مالڪ پر ماڻا
سمجهن ٿا.

بدبخت ٽاڪر دست پڇيو، ”پوءِ ته پرار ٿا ڪرڻ ٿي

جي رضا ۽ راضي رهندا آهن .
ان مسلمان سڄڻ وري چيو ته پرار ٿا ڪرڻ ۽ ڪهڙو
هرج آهي ؟

حضور جن وراڻيو ، ” اهل رضا وارا فقير چون ٿا ته
جڏهن پرما ٿا هن ساري سرشتي ۽ جو چرخو هلائي رهيو آهي
۽ جو سڙو گيانا آهي ته پوءِ هنڪي راءِ يا رت ڏيڻ يا پرار ٿا
ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي ؟

پلا هو اسانجي ڪابه اهڙي رت يا صلاح مڃيندو ڇا جا
هنجي نظر ۾ غلط ۽ هاجيڪار ڪهڙي آهي ؟ يا اسانڪي اهو جڳائي
ته کيس چئون ته هيئن ڪر ۽ هيئن نه ڪر .

ان ئي پروفيسر جڳموهنمل چيو ته جي گهرائيءَ سان ڏاڍو
وڃي ته ڪنهن به شيءِ لاءِ پرار ٿا ڪرڻ ڏيکاري ٿو ته اسان
جو پرما ٿا جي نيڪي ۽ سياڻپ ۽ وشواس ڪونهي .

رائزادي هسراج الهندي ڳالهه جي تائيد ڪندي چيو ته
در اصل اسين پرما ٿا ڪي پرار ٿا الهنديءَ ئي خيال سان ڪريون
ٿا ته هو ڪا غلطي ڪري رهيو آهي ۽ اسين کيس ان جي
نتيجن کان اڳواٽ آگاهه ڪريون .

تنهن ئي پندت ٺاڪر دت چيو ته پرار ٿا ٿيون ته ويدن
۾ به ڏنل آهن .

حضور جن فرمايو ، ” پرار ٿا صرف پرما ٿا جي ديا مهر
۽ پنهنجي پاڻن کي بخشائڻ لاءِ هٿ ڪڍي . پرما ٿا کان فنا ۽
ناسولت ڇيڙون ڇو گهرجن ؟ مولانا روم صاحب فرمائين ٿا ،

” خدا کان خدا گهر ۽ سنساري پدارتن جي چمڪا سان
پنهنجي دل جو آئينو سياهه نه ڪر . گورو نانڪ صاحب جن
فرمائين ٿا :-

’ نام باجهون مڪمل سر ڏکان دي دڪ . ‘

دوستن سان ڪيترائي دفعا درشن ڪرڻ اڀدو هو. انهن موعن تي ڏاڍيون وڻندڙ ۽ سڪيادانڪ ڳالهائون ٿينديون هيون. هڪ ڀيري هڪ مسلمان ڪتب حضور جن وقت آيو، جنهن ۾ به برقي واريون زالون پڻ هيون. انهن سان ٿيل وارتالاپ جو ڪجهه حصو هيٺ ڏجي ٿو.

انهن ٻنهي زالن مان هڪڙيءَ حضور جن کي عرض ڪيو ته مالڪ کي پٺاڻا ڪريو ته منهنجي من جي مراد پوري ٿئي. پوءِ خبر پيئي ته هنجو پتي پنجاب سرڪار ۾ وزيرِيءَ لاءِ آميدوار هو ۽ جلد ئي وزيرن جا لالا ظاهر ٿيڻ هئا. حضور جن فرمايو ته مون نه اڄ تائين ڪنهن به شيءِ لاءِ پٺاڻا ڪانه ڪئي آهي. اهو ٻڌي سڀيئي دلڪ رهجي ويا.

رائزادو هينسراج چوڻ لڳو ته حضور! اهو وري ڪيئن؟ پٺاڻا ڪرڻ جي نه هر مذهب ۾ اجازت آهي.

حضور جن پڇڻ لڳا، ”سڀ ڪجهه مالڪ جي موج تي ڇڏي ڏيڻ، ننڍي وڏي ڳالهه ئي جهولي پيارڻ کان بهتر ڪينهي؟ هنڪان گهرڻ جي عيوض، جيڪي به هو پنهنجي سياڻپ سان اسان لاءِ مناسب سمجهي اسان کي ڏئي ان تي صبر ۽ ستوش ڌارڻ ڪري هجي رضا ئي راضي رهجي اهو وڌيڪ چڱو ڪواهي؟“

هڪ مسلمان سچڻ چوڻ لڳو ته پٺاڻا نه هر ڪو شخص ڪندو آهي.

حضور جن وراڻيو ته مسلمانن ۾ فقيرن جا به قسم ٿيندا آهن. هڪڙا اهل دعا جن جو پٺاڻا يا دعا گهرڻ ۾ وشواس آهي، ٻيا ٿيندا آهن اهل رضا جي پاڻ کي مالڪ جي رضا يا موج تي ڇڏي ڏيندا آهن. اهي ڪنهن به چيز لاءِ ارداس ڪونه ڪندا آهن بلڪ پاڻ کي مالڪ جي پاڻي ۾ ڏکندا آهن، هن

حضور جن وري کين چيو، ”تون نه ٿڪو پيو هوندس،
وڃي ٿورو آرام ڪر. تون ڪٿي رهندس؟ مون سان يا
پروفيسر سان! ٻولي ڪي خبر آهي ته تون پروفيسر سان ئي گڏ
رھڻ پسند ڪندس.“ پوءِ حضور جن لوڪر کي چيو ته
سندن سامان ’کوزي ٺڪ‘ واري بنگلي ۾ وڃي رکي جتي
اسين پڻي رھيل هئاسين.

جڏهن هو ويا ته وري پروفيسر ڳالهه جو سلسلو جاري
رکندي چيو ته حضور! توهان پنهنجي جالشين جي باري ۾
جيڪي ڪجهه ٻڌايو ان لاءِ مان توهانجو ڏاڍو شڪر گذار
آهيان. اسان کي انڪري ڏاڍي تسلي ٿي آهي. جيڪو
توهانجو جانشين ٿيندو سو عمر ۾ اڏو نه ٿيندو آهي جو اسان
کي وشواس آهي ته اڃا ڪافي سالن تائين اسان کي توهانجي
موجودگي، درشن ۽ ديا مهر جو لاپ ملندو رهندو.

حضور جن مرڪندي فرمايو ته انهي ڀروسي ۾ نه رھجو.
انتظار ڪريو ۽ ڏسو ته ڇا ٿو ٿئي. ائين چئي چپ چاپ
پنهنجي ڪمري ۾ هليا ويا.

هاڻي ڊلهائوسيءَ ۾ پنهنجي موڪلن جي ڪهاڻي وري
ٿو شروع ڪريان. اسانجا آهي ڏينهن ڏاڍا عوج ۽ مڙي ۾
گذري رهيا هئا. اسين سهڻي ويٺا هئاسين ته حضور جن
هتي آرام ۽ فرحت لاءِ آيا هئا پر ائين ڪونه هو. هتي به
کين فرصت ئي ڪونه هئي. هر روز ڪيترائي ماڻهو سندن
درشن ڪرڻ ۽ ساڻن گڏجڻ ايندا هئا. مشهور ”امرت ڌارا“
جو مالڪ پنڊت ٺاڪر دت شرما، جنهن کي ڊلهائوسيءَ ۾
پنهنجو بنگلو هو، هر روز حضور جن وٽ ايندو هو. رانڌادو
هنسراج چانڊر جو پٽريسٽر ۽ وائسراءِ جي ڪائونسل جو ميمبر
جنهن کي به ڊلهائوسيءَ ۾ پنهنجو بنگلو هو، سو به پنهنجن

لو؟

حضور جن ورائيو، ”وقت ايندو جو توهين ٽسدا نه چالاڪ ۽ خود مطلبي لوڪ ڪهڙي حد تائين وڃي سگهن ٿا. پر ان جو فڪر نه ڪريو.“

انهن ئي مون حضور جن جي چرلن ۾ ويهتي ڪئي نه اسانجا سمرڪ سٽگورو! اسانڪي پنهنجو ايترو نه پيار ۽ صدق بخشو جو اسين ڪڏهن به گمراهه نه ٿي وڃون. سٽگورو جي چرلن ۾ اسانجي پربت ۽ پربت دائما پڪي ۽ بخشي رهي.

حضور جن ورائيو، ”منهنجو جانشين مولڪان ڏهوئي طاقت ۽ ديا مهر ڪٽي ايندو. سٽنگ ۽ ڏيرو خوب ترقي ڪندو، توهانجو پرائم ۽ وشواس وڌندو ويجهندو ۽ توهان کي پاڻ وڌيڪ ديا مهر ۽ سمن ملندو.“ ايتري ۾ حضور جن جا پوٽا سردار چرلسنگهه جن هڪ ۾ لنڊو سوٽ ڪيس ڪٽي اچي اٿان لنگهيا. ائين لڳو جهڙو ته حضور جن پاڻڪي روڪي ڪين سگهيا ۽ بلڪل ڏيهي چيائون ته ڏسو هو اچي رهيو آهي.

هنن حضور جن جي چرلن ۾ اچي سر نوايو ۽ سٽگورن ڏاڍي پيار ۽ ٻا-وه سان پنهنجا پوٽ ڪر ڪمل ڪٽي سندن مٿي تي رکيا.

حضور جن ڪائس پڇيو ته تنهنجي ڪاليج جون موڪلون نه پنڌرهن ڏينهن اڳ ئي ويون آهن، پوءِ تون ايترا ڏينهن ڪٿي هئين؟

سردار چرلسنگهه جن بلڪل لمر ٿا ۽ لهڻائيءَ سان جواب ڏنو، ”حضور مان ڪجهه ڏينهن لاءِ سڙي ويو هوس.“

حضور جن ڪائس پڇيو، ”آلي نه سڀ خوش باش هئا؟“
پاڻ جواب ڏنائون ته ها حضور! سڀ خوش باش هئا.

حضور مهاراج چرن سنگھ جي

جو مالڪ آهي . »

اسان وري ٻيڙا کڻي ، ”حضور ! اسين توهان کان سواءِ هن دنيا ۾ هڪ ٻيل نه رهڻ لڳا چاهيون ، سڄي پالڻاڻا ! توهان بنا هيءَ زندگي موت کان به بدتر ٿي پوندي . ”

حضور جن فرمايو ، ”مان هميشه توهان سان الڳ سنگ رهندس . مان اهو واعدو ٿو ڪريان . ” اهڙي ريت سڳورن وري به اسان کي پنهنجي سياڻپ سان ٻارن وانگر چپ ڪرائي ڇڏي . برابر هو اسان سان هميشه الڳ سنگ رهن ٿا پر اسين نه ساڻن گڏ ڪونه ٿا رهن ۽ اسان نه ڪڏهن اهو سودو ڪونه ڪيو هو . وارتالاپ کي جاري رکندي پروفيسر صاحب چيو ته حضور ڇڳو ! ٻلا توهين ڪرپا ڪري ٻڌائيندا ته اسان کي ڪنهنجي هٿن ۾ سولائي ويندا ؟ توهان جو جانشين ڪير ٿيندو ؟

داناڄن ورائيو ، ” اهو به هينئر ظاهر ڪري نٿو سگهجي . سمي پائي سڀ ڪجهه معلوم ٿي ويندو . هڪ سيواڌارن ، جا نورو وقت اڳ اسان سان گڏ اچي ويٺي هئي ، ان کي حضور جن پاڻي گلاس آڻڻ لاءِ چيو . پوءِ اسان اها ڳالهه سمجهي ته ان سيواڌارن کي دور رکڻ لاءِ ئي کيس پاڻي آڻڻ لاءِ ڪيو ويو هو . جڏهن اها سيواڌارن ويٺي تڏهن پروفيسر صاحب وري حضور جن تي پنهنجي جانشين جو نالو ظاهر ڪرڻ لاءِ زور آندو . پر حضور جن صاف انڪار ڪندي فرمايو ته توهين اها ڳالهه گپت رکي ڪونه سگهندا . وڌيڪ فرمايائون ته اهڙا به ماڻهو پيا آهن جي هينئر کان ئي وٺي عهدي خلاف سازشون سڀيندا .

پروفيسر پڇيو ، ”حضور ! ڇا اهي سڀئي آهن ؟ ڪوبه سڀئي سڳوروءَ جي حڪم خلاف سازش ڪري سگهي

اسين هڪ ٺڌي ئي سندن چرلن ۾ ويٺا هئاسين. مون هڪ ٻار وانگر بلڪل سرلتا سان چيو، ”منهنجا مالڪ! اسين ڇا به ڪٿي گهرون پر توهين وڃن ٿا پر نه اهو منظور ڪندا.“

حضور جن کي ٿڌو ۽ فرمائڻ لڳا، ”مان نه پيغمبر ڪونه آهيان جو بنا ڄاڻڻ جي توهانجي اڃا پوري ڪري سگهان؟“ ”سچي پالشاہ! پيغمبر نه ڇا، بلڪ توهين پيغمبرن کي ٺاهڻ وارا آهيو.“ مون چيو.

ايتري ۾ پروفيسر چڻي ويٺو، حضور! اسين نه اهوئي ٿا گهرون ته اسين توهان کان اڳ ئي عتبان هليا وڃون. شايد ان ڳالهه جي چوڻ جي ضرورت ڪانهي ته حضور مهاراج جن جي روبرو اسين هر دم عيسيل ٿي رهندا هئاسين ۽ ڪڏهن ڪڏهن نه جيڪي چوڻ چاهيندا هئاسين سو به ڀلجي ويندا هئاسين.

”ها“ توهين جڏهن به چاهيو تڏهن وڃي سگهو ٿا پر منهنجو ارادو سيپٽمبر جي آخر تائين هتي رهڻ جو آهي، حضور جن فرمايو.

نه چاهيندي به اسان کان ڪل ڊڪري ويئي. حضور مهاراج جن پڻ کلي ٿڌو ۽ هندي ڪا اهو ظاهر ڪيو ٿي ته هو پڻ اسانجو اصلي مطلب سمجهي ويا هئا.

مون چيو، ”حضور اسانجو مطلب ڏانهن اوسي“ سان ڪونهي بلڪ هن ڏليا مان ڪوچ ڪرڻ جو آهي. تنهنڪري اهڙي موج بخشيءَ جو هن دنيا مان اسين توهان کان اڳ روانا ٿيون.“

حضور جن اتر ٿڌو، ”نه! توهانکي نڪي جيئڻ جي ڪامنا رکڻ ڪهي نه مرڻ جي اڃا. توهانکي نه سڀ ڪجهه ان سرجنهار جي هٿن ۾ سولبي ڇڏڻ ڪهي جو زندگي ۽ موت

حضور جن جي ان جواب ڪري چٻڙ نه اسانجي مٿان
 بجلي اچي ڪڙڪي ۽ اسين سڀ گهري غم ۽ ڇڏتا ۾
 وڪوڙجي وياسين. پروفيسر ڳوڙها روڪي ڪين سگهيو. هن
 ڪالشن پيريل گلي سان پڇيو، ”منهنجا مالڪ! توهين اسان
 کي ڪنهن جي سهاري ٿا ڇڏي وڃو؟“

”ڇو! مان ڪيڏانهن ٿو وڃان؟“ حضور جن پڇيو.
 پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور! توهان ئي نه هيٺس فرمايو
 ته مان تيار ٻي تيار آهيان.“

حضور جن وري فرمايو، ”ها! مان نه تيار ٻي تيار آهيان.“
 تڏهن اسانجي سمجهه ۾ آيو ته حضور جن تيار ٻي تيار جو ٻيو
 ارف لڳائي رهيا آهن جو لهنڪ خالصن جي ٻوليءَ موجب
 آهي ته مان بلڪل تيار ۽ تندرست آهيان. ان ڪالٽو هوءَ
 بلڪل جلد پاڻ ڪٽڻ لڳا ۽ چوٿين ڏينهن پنهنجي بدگلي اڳيان
 چهر ئي ٿوري دير لاءِ اُس ۾ اچي ويٺا.

ٿورن ڏينهن بعد هڪ دفعي جڏهن حضور جن بدگلي
 اڳيان باغ ۾ آرام ڪرسيءَ تي ويٺا هئا، ته مون ۽ پروفيسر
 صاحب ايڪانٽ جو موقعو ڏسي سوچيو ته ڇو ڪين جا ڳالهه
 مدت کان اسانجي من ۾ آهي ان بابت حضور جن جي چرلن ۾
 عرض ڪريون. اجهو هن ريت پروفيسر صاحب وارنالاپ
 شروع ڪيو:-

”مهارج جي! توهين دين ڏيا جا والي آهيو. اسانکي
 به ڪو وردان ڏيڻ جي ڪرپا ڪريو؟“

حضور جن ائين فرمائڻ وارا ئي هئا ته ها گهرو مگر
 اڃا لڪ روڪجي چيائون، ”توهانکي ڇا گهرجي؟“

اسين ٿوري دير خاموش رهياسين. حضور جن مرڪندي
 فرمايو، ”ها، ها، ٻڌايو ته سهين ته توهانکي ڪي ڇا؟“

رو جيئن ماءُ پيءُ گرميءَ جي موڪلڻ ۾ باھران آيل ٻارن
 تي ڪارائي پياري لڙو تڙو بڻائيندا آهن. حضور جن جي
 مان ئي اُتي مهر ۽ رحمت هئي ۽ اسانجي خوشيءَ جو ڪو
 سار ئي ڪونه هو. پر ائين چئجي ته وڌائا کان اسانجي
 خوشي سھاري نه وئي ۽ ساڙ ٻچ محسوس ڪرڻ لڳي.
 مندرھن ڏينھن کانپوءِ حضور مھاراج جن سڌي بيمار ٿي پيا
 اسانجي ساري خوشي مٽيءَ ۾ ملي ويئي. حقيقت ۾
 حضور مھاراج جن بلڪل سڌي بيمار ٿي پيا هئا ۽ ڊاڪٽر
 بلڪل آهستي آهستي ڳالهائيندا هئا. اسانجي ٻچڻ تي
 صرف ائين ئي چولدا هئا، فڪر نه ڪريو، سڀ ڪجهه
 ڪيڪ ٿي ويندو. ان جو اهوئي مطلب هو ته سڀ ڪجهه
 ڪيڪ ڪونه هو.

لڙو حضور مھاراج جن ڪيترن اهڙن گورکن ۽ ٻين ٻھڙي
 موڪن کي نام دان ڏنو هو جن سڄي حياتي ماس کاڌو هو ۽
 ڪرين ۽ ٻين جالورن جون بلهون چاڙهيون هيون.
 عام طرح جڏھن حضور مھاراج جن جيون کي نام دان ڏيندا
 هئا ته سندن طبيعت ڪڇ لاساز ٿيندي هئي پر هن دفعي
 ته سندن صحت ايتري بگڙي جو اسين ھراسجي ۽ گھبرائجي
 وياسين. ڏھين ڏينھن ته سندن حالت نهايت ڪنير ٿي ويئي
 ۽ ڊاڪٽر لراس ٿي پيا. اها حالت به ئي ڏينھن هلي ۽ اسان
 ڪيتريون راتيون اوجاڳو ڪيو. پر هن سڄي بيماريءَ جي
 دوران ستگورن جي خوشمزاجيءَ ۾ رهي پر نه فرق ڪونه
 ٿيو. هڪ ڏينھن صبح جو پروفيسر صاحب کين عرض ڪيو
 ته توهانجي طبيعت ڪيئن آهي؟

حضور جن فرمايو، ”مان تيار پر تيار آهيان“ (وڃڻ
 لاءِ تيار)

کي ايندو ڏٺو. دل زور سان ڏک ڏک ڪري رهي هئي
۽ اسين بي اختيار سندن چرلن تي ڪري پياسين.

حضور جن فرمايو، ”سو ٺوهين اچي ويا آهيو! ٻڌايو
ڪڏهن آيا آهيو؟“

پروفيسر عرض ڪيو، ”بلڪل هيٺ پهتا آهيون.“

ستگورن پڇيو، ”ٺوهان جو سامان ڪٿي آهي؟“

پروفيسر چيو، ”حضور! مهر هوٽل ۾ رکيو اٿئون.“

حضور جن فرمايو، ”اٿي ڇو رکيو اٿو؟“

حضور جن کي ٽي وڏا ٻنگلا هئا ۽ اسين هميشه انهن ۾
سندن ڀرسان رهندا هئاسين. پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور!
ٺوهان ستنديگين کي حڪم ڏنو هو ته ٺوهانجي ڀويان ڊلهائوسيءَ
له اچن.“

ستگورن فرمايو پر اهو حڪم ٺوهان لاءِ ٿورو ئي آهو ۽
اٺين فرمائيندي پنهنجا ڪرڪمل ڪٽي اسان جي مٿي تي
رکيائون. اسانجو سمورو ڊپ، ٿڪ ۽ ڇتو دور ٿي ويا.
اسانجو منهن ٻهڪي پيو ۽ اسانجون دليون خوشيءَ سبب
ٽپڻ لڳيون.

شام جو سير وقت اسين حضور مهاراج جن سان گڏ وياسين
۽ قريب ۷ ۱/۲ بجي ايلسٽر ڪوٺيءَ تي موٽي آياسين ۽ جڏهن
اسان حضور جن کان هوٽل ۾ وڃڻ لاءِ اجازت گهري ته ڏٺوسين
ته اسانجو سڀ سامان هوٽل مان گهرايو ويو آهي ۽ اسانجا بسترا
”ڪروزي ٿڪ“ ڪوٺي نمبر ۲ ۾ لڳايا ويا آهن. حضور
مهاراج جن خود اسانجي سڪ ۽ آرام لاءِ ڪيل انتظام نظر
مان ڪڍڻ لاءِ اسان سان گڏ هليا. اٺين چوڻ جي ضرورت
ڪانهي ته اسين جيڪو عرضو ڊلهائوسيءَ ۾ رهياسين حضور
مهاراج جن جا مهمان ٿي رهياسين ۽ اسانکي اٺين ڪارڊو پياريو

اهو ٻڌي پروفيسر اچي ڪل ۾ چڻڪيو ۽ ڪٿي چپ ڪيائين .
 سان مهر هوڻ ل ۾ ٻه ڪمرا ، هر روز ۳ روپئي مسواڙ ٿي
 ورتا . اهو زمانو ڪهڙو نه سستائيءَ جو هو ! پروفيسر لوڪر
 ٿي چالو . آڻڻ لاءِ چيو ته مون کيس ياد ڏياريندو ته هن وقت
 تمام چو حضور جن ٻاهر سير لاءِ نڪرندا آهن ۽ جي اسان اهو
 درشن جو موقعو هٿان وڃايو ته پوءِ خبر ڪانهي ته ڪڏهن
 درشن ٿيندو ، شايد بلڪل نصيب نه ٿئي .

پروفيسر وراڻيو ، ”مولائي خبر آهي ته تون چالو اڪو
 پيئندو آهين ۽ اڪو ڪنهنڪي پيئڻ ڏين . پر مان نهايت ٿڪل
 آهيان ، چانهه پي تون سان هلاڻ ٿو .“

مون چيو مانس ، ”تو کي جيڪي ڪجهه سو پئي ، مان نه
 انهيءَ لاءِ وڃان ٿو جنهن لاءِ مان آيو آهيان .“ مولائي خبر
 هئي ته هو ڪٿي چالو جي پيئندو آهي ، سا به ڏسري
 ڏسري . اهو ٻڌي هن ڪجهه بيالا لڙ لڪڙ ۾ بيٺا ۽ مون سان
 گڏ ئي هوڻ ل مان ٻاهر لڪيو .

اسان اهڙي هنڌ ٿي پهتو جو فيصلو ڪيو جتان اسين
 حضور مهارج جن جو چڱي طرح درشن ڪري سگهون پر
 اسان کي ڪير ڏسي نه سگهي . پر جڏهن اچي وڌاسين ته
 اسانجا پير اسان کي خود بخود حضور جن جي ڪوٺيءَ ڏانهن
 ڇڪي ويا . پروفيسر گهٻرائيندي چيو ، ”حضور مهارج جن
 جي حڪم جي خلاف تون مون کي سڌو سندن ڪوٺيءَ
 ڏانهن وٺي آيو هلين .“

مون وراڻيو ، ”ڪهڙي وڏي ڳالهه ٿي جي حڪم آڏوليءَ
 جي لمبي لست ۾ هڪ وڌيڪ الحرائفي جڙي ويئي ؟ ٻڌا
 پيو ڪهڙي ڳالهه ۾ سندن حڪم وينا مڙسون ؟“
 اوچتر ٿي اوچتر رستي جي موڙ تان اسان حضور مهارج جن

ٺي زور ڏنو ۽ آخر پروفيسر جڳموهنلعل به اها ڳالهه پوري طرح مڃي.

ٻئي ڏينهن شام جو پنجين اچي اسين مائونٽ ووٽر هٽل واري چاڙهي چڙهي رهيا هئاسين. حضور مهاراج جن جي صدر ڪوٺي ايلسٽيئر جتي پاڻ رهيل هئا هن هٽل کان قريب ڏيڍ ميل کن پري آهي. وٽ ئي هلندي مون ڇو نه جي اسين 'مهر هٽل' ۾ رهون، جا حضور جن جي ڪوٺيءَ کان صرف ٻن فرلانگن جي مفاصلي تي آهي، نه اسين حضور جن جي هنگلي جو درشن ڪري سگهنداسين، نه به اتي جا وڏا وڏا درخت نه ڏسي سگهنداسين ۽ حضور جن جي حڪم جي ادولي به ڪونه ٿيندي.

جڳموهنلعل چوڻ لڳو، "تون وڏو استاد آهين. مان تنهنجي چالاڪي خوب ٿو سمجهان. تون مولڪي ضرور ڪنهن به ڪنهن آفت ۾ اڙائيندين."

مون ٿرٿ ٿي چيو، "دوست! سو وري ڪيئن؟"

پروفيسر جواب ڏنو، "توڪي نه پڪ ٿي پڪ ڪنهن ٺهولي به حضور جن کان معافي ملي ويندي، پر ڏوهه سڄو منهنجي مٿان ئي مڙهندو."

مون هنڪي تسلي ڏيندي چيو ته تون ڪو ٺڪر نه ڪر سڀ ڏوهه مان پاڻ تي هموار ڪندس ۽ حضور جن اڳيان قبول ڪندس ته مان برابر پروفيسر کي هٿ پير ٻڌي هتي پهچائي وٺي آيو آهيان، مون هنڪي زبردستي بس ۾ وهاريو ۽ هن کان زوريءَ اهو واعدو ورتو ته منهنجو ٻالهائوسيءَ جي اومت موت جو پاڙو پاڻ پريندو ۽ هٽل ۾ سندس رهڻ جو انتظام سندس مرضيءَ خلاف ڪيو ويو ۽ هن وقت منهنجو هٽل جو سڄو خرچ ڊاٻه ۽ مڇوريءَ سبب پاڻ ڏيئي رهيو آهي.

۶. هي پڇاڙيءَ جو باب ٿي سگهي ها

گرمين جا ڏينهن هئا. هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي سو نه مولڪي ياد ڪونهي پر الهی سال ڏاڍي سخت گرمي هئي. حضور مهراج جن ڊلهائوسيءَ جي سندر بهارن تي هليا ويا هئا جتي هنن ڪجهه سال اڳ، هڪ مڪان خرېد ڪيو هو. هينجو حڪم هو ته ڪو به سندن پٺيان ڊلهائوسيءَ نه اچي. انهن خاص خاص ماڻهن کي به اجازت ڪانه ڏني ويئي جن جي هن کان اڳ ڪابه ويٺي خالي ڪانه ويئي هئي. ان سال اسانجون آفيسون اولهاري جي وٽڪيشن ڪارڊ جلد ئي بند ٿيون هيون ڇاڪاڻ ته سخت گرمي سبب ڪڇ مروت به ٿيا هئا. پنجاب جي ميدالن ۾ گرمي ۱۱۸° فھر انائيٽ کان به مٿي چڙهي ويئي هئي. پروفيسر جگموهنلعل ۽ مون ڪنهن بهارن تي وڃڻ جو ويچار ڪيو. ٻلا حضور جن جي چران کالسراءِ اسين وڃي به ڪٿي ئي سگهياسين؟ پر هن پيري جو حڪم ڏنو هئائون ته ڪير به نه اچي الڪي ڪيئن در گذر ڪجي!

مون پروفيسر کي چيو ته اسين حضور مهراج جن جو پيڇو نه ڪونه ٿا ڪريون، اسين نه ميدالن جي سخت گرميءَ کان بچڻ لاءِ اُپاءُ ڪري رهيا آهيون. ساڳئي وقت سملو، مسوري ۽ ڪشمير هڪ نه بلڪل پري آهن ٻيو اتي مهانگائي به ڏاڍي آهي. انڪري حضور مهراج جن اڳيان ڪونه وينداسين بلڪه اهائي ڪوشش ڪنداسين جيئن هو اسان کي نه ڏسن. اهڙي طرح وڃڻ ۽ رهڻ ڪري حڪم جي ابتڙائي به ڪين ٿيندي. مون ڏاڍي امنگ ۽ اساهه سان ان ڳالهه

حضور جن فرمايو ته اسان کي نه زندگيءَ جي مقصد جي
 به ڄاڻ ڪانهي ۽ ان کي فضول ۽ بيڪار ڏٺڻ ۾ برباد ڪري
 رهيا آهيون. جيڪڏهن زندگيءَ ۾ پنهنجو اصلي ورثو حاصل
 نه ڪري سگهياسين ته پوءِ اسانجو جيون ئي اجايو ويو.
 انسان ٻن پيرن وارو جالور ڪونهي، پر اڪثر ڪري جانورن
 جهڙو ئي وهندڙ ڪري ٿو. هو نه مالڪ جي اثر ڇڻا آهي
 ۽ پر مائٽا جو روپ آهي. هن ۾ اڀار شڪتيون آهن پر هو
 انهن کي وڙهڻ وڃائي رهيو آهي. هنجي اندر سون جو
 پندار آهي پر هو بيڪاريءَ جيان در در پندو رهي ٿو. هن
 جي زندگيءَ جو مقصد آهي پنهنجي آپاڻڻهار کي ڄاڻي پنهن
 جي نچ گهر واپس پهچڻ. پر اسان انهيءَ انمول موقعي کي،
 جو هڪي لکين جولين پوکڻ کان پوءِ ملي ٿو، وڙهڻ
 وڃايو ڇڏي.

هڪ سسنگيءَ کي لڪي موت جي چاهيا رکڻ گهرجي،
 لڪي موت اچڻ تي هن کان ٻڌڻ کڻي. هڪي پنهجو پاڻ
 پوري طرح ستگورو جي مڃڻ تي ڇڏڻ ڏيڻ کڻي.

بئريسٽر پڇيو ته حضور! جيڪڏهن انسان زندگيءَ مان
 بيزار ٿي پوي ته پوءِ الڪي ختم ڪرڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي؟

حضور جن ورائيو ته موت زندگيءَ جي مصيبتن جو علاج
 ڪونهي، لڪي الهن مان چونڪاري جو اُٻاءُ. نوحين
 جيڏانهن نه ويندا، اهي مصيبتون توهان جي پٺيان اينديون
 رهنديون. جيستائين توهين ڪرم جو حساب ڪوڏي ڪوڏي
 نه ڇڪائيندا تيستائين اهي ڪرم توهان جو پيڇو ڪونه
 ڇڏيندا. آڳاٽا ڪري، ڪرم جي بڙج ۾ پاڻ اضافو آڻي
 ٿئي. ڪرم مان چونڪارو پائڻ جيترو توهين آسان ٿا سمجهو،
 اوترو آسان ڪونهي.

بئريسٽر گهيري ٿا سان چيو ته اها ته ڏاڍي ڳري ڳالهه ٿي.
 مونکي ته اهو خيال ويٺل هو ته مصيبتن جي زندگيءَ مان
 چونڪارو پائڻ آسان ڳالهه آهي پر حضور! توهين ته اسانکي
 مرڻ جي به اجازت نٿا ڏيو. دليون بي دليون، مجبورن
 اسانکي زندهه رهڻو پوندو.

حضور جن فرمايو ته ڪن ٿورن کي خبر آهي ته ڪيئن
 جيئجي. جيڪي جي ڄاڻن ٿا، صرف اهي ئي مري ڄاڻن
 ٿا. اسين جي ڪونه رهيا آهيون. اسين نه صرف وقت جي
 وهڪ ۾ وهي رهيا آهيون. رات ڏينهن روتندا روتندا ۽
 ڇلائيندا رهون ٿا ۽ لڄائن ۽ ڪامنائن جا جهوڪا سهندا
 رهون ٿا. لڌارين جا پوڙ. ۽ مواد اسانکي دکن ۽ دردن
 جي پيرون ۾ ٿاسان رهيا آهن.

بئريسٽر چيو، ”اها بلڪل حقيقت آهي.“

ٺڻن . انسان کي نوان ڪهڙا بهري وري تربت لاهي ڦٽا
ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي ؟

حضور جن مشڪندي فرمايو ته مون سمجهو ٿي ته توهين
اهو ئي سوال پڇندا . ڪنهن آتما کي ڪنهن چولي ۾ ڪيترو
وقت رهڻو آهي ان جو فيصلو هڪ ڳالهه ٿي ته مگر ڪيتري
ٿي ڳالهين تي منحصر آهي . ڪڏهن توهين نئين ريشمي
خميس بزار مان وٺي اچو ٿا ، پائڻ سان ڏسو ٿا ته اها جيتن
کائي ڇڏي آهي يا توهان کي ٺهڪي لڳي ٻيهي يا پوري
ستري ٿيل ڪانهي . ته توهين اها تربت ئي لاهي ڦٽي ٿا
ڪريو . اهڙي ريت منهنجا ڪرم - پراڻا ، سڀيت ۽ ڪريمان
هيڃي قدم قدم تي پنهنجو اثر وجهندا ٿا رهن ۽ شرير ان
حساب سان ڄمي ۽ مري ٿو .

بئريسٽر چيو ته حضور هي ڪرمن جو سدائيت نه ڏاڍو
پنهنجو آهي . توهين اهو کولي سمجهائڻ جي ڪرڻا ڪندا ؟

حضور جن ورائيو ته اهو هڪ وصال مضمون آهي ۽ اهو
ڏاڍو مهتر آهي . الڪي الڪي ٿي ڪٽنداسين . پهرين زندگي
۾ موت جي وشهه کي پورو ڪريون .

بئريسٽر چيو ته چاهي موت پنهنجي آتما تي پنهنجو
ڪجهه نه اثر نه ڪري پر موت کان ته مان ڏاڍو ٿو ڊڄان .
حضور جن ورائيو ته جن کي صحيح حقيقت جي ڄاڻ
هڪانهي ، اهي ئي موت کان ڊڄن ٿا . ڪبير صاحب فرمائين ٿا :

”ڪبير جس مرلي سي جڪ ٻري موهي من آند ،

ڪب مرئي ڪب پائيئي ، پورن پرمالند .“

يعني مان موت کي پيار ڪريان ٿو . دنيا ان کان ڊڄي
ٿي . ڪهڙو نه سٺو ٿئي ڇو مان جلد کان جلد مري پنهنجي
پرستم سڃاڻندو ڪي وڃي ملان .

ڪنڊس نه شرير ساڳئي جو ساڳيو رهي، پوءِ ٻل آتما جو موت ٿيندو ئي رهي.

حضور جن فرمايو ته ليڪ ان مان به ٽوهين ڪڪ ٿي بولدا. بئريسٽر پيو سوال ڪيو ته آتما ۾ ڪا به ڦير ڪهڙ ڪا به ٿي ٿئي ڇا؟ جي نه ته پوءِ ماڻهو ڇڱا ۽ برا ڇو ٿا ٿين؟

حضور جن اتر ڏاڍو نه تبديلي صرف من ۾ ئي اچي ٿي آتما ۾ نه. آتما نه پر ماڻا والڪر هميشه. تبديليءَ جي دائري کان مٿي، اڏول ۽ ڪسان رهي ٿي. گيتا ۾ لکيل آهي:-
”آتما اباسي آهي، امر آهي ڪير به اُنکي ناس نٿو ڪري سگهي.“
(۱۷-۲)

”آتما اجنما آهي، دائما آهي، بقا ۽ پراچين آهي. شرير جو وناش ٿئي ٿو پر آتما جو نه.“
(۲۰-۲)

جهڙيءَ ريت ماڻهو پراڻو لباس لاهي نئون لباس پوري ٿو ٺهڙي طرح جهورو ۽ پراڻي شرير کي ڇڏي آتما نئون شرير ڌار ٿا ڪري ٿي.
(۲۲-۲)

ان آتما کي نه هٿيار ڪٿي سگهي ٿو، نه اٽڪي ساڙي سگهي ٿي، نه پاڻي ٻاري سگهي ٿو ۽ نه هوا سڪائي سگهي ٿي.
(۲۳-۲)

اها تعجب جهڙي ڳالهه هئي جو حضور مهاراج جن ڪڏهن به ڌرمي بستڪ جو حوالو پنهنجي ياداشت مان ڏيندا هئا. ڪڏهن جي حوالي کي ڳولڻ ۾ دير لڳندي هئي ته ان بستڪ جو صفحو پڻ ٻڌائيندا هئا. مان چئي نٿو سگهان ته اها حافظي جي ڪرامت هئي يا الرڪ چمتڪار.

بئريسٽر کي مخاطب ڪندي فرمائون ته انسان کي پراڻا ڪهڙا لاهي ڦٽا ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ڇڄڻ نه ڪهي.
بئريسٽر ڀڄيو ته حضور! پوءِ تازا ڇاول ٻار نه مرڻ ٿي نه

حضور مهراج جن فرمايو ته اسان کي موت کان بچڻ نه
 گهرجي. اسانجي زندگي نه ته هن جنم سان شروع ٿي آهي
 ۽ لکي هن شرير جي موت سان انجي سمائتي ٿيندي.
 زندگي امر آهي. اهڙو ڪوبه سمو ڪونه هو جڏهن اسين
 ڪونه هئاسين ۽ نه ڪڏهن اهڙو سمو ٿيندو جو اسين ڪونه
 هونداسين. پر سنت دادو ديال فرمائي ٿو:-

”جڏهن سرشتي هتي ڪانه ته به مان هوس ۽ جڏهن
 دنيا ڪونه هوندي تڏهن به مان هوندس.“

ڀڳوان ڪرشن گيتا ۾ ارجن کي چيو آهي:-
 ”نه توڙي اهو جهڙو جامت لباس نه ٿو ٿيڻي جهڙو ٿيڻا،
 نه چڙهي نه پويشيام، سروي ويومت ٻرم.“
 (گيتا ۲-۱۲)

ارڻات نه ائين آهي ته مان ڪنهن به وقت ڪونه
 هوس يا ٿون ڪونه هئس يا هي راجائن ڪونه هئا ۽ نه ائين
 آهي ته هن کان پوءِ اسين سڀ ڪونه هونداسين.

ٿريستر چيو ته حضور! ٻلي اسين هميشه رهيا هجن پر
 هي موت نه ڏاڍي پيالڪ چيز آهي.

حضور جن فرمايو ته جي موت نه هجي ها ته پوءِ پاڻ حالت
 وڌيڪ پيالڪ هجي ها. حضور جن پوءِ ڀڳوان ڪرشن جو
 ٻيو شلوڪ ٻڌايو ته جهڙي طرح شرير ۾ بالهه، کان پوءِ
 جواني ۽ پوءِ ٻڌايو نظر اچي ٿو اهڙي طرح آتما کي هڪ
 شرير کان پوءِ ٻيو شرير ملندو ٿي رهي ٿو. الڪري
 تيرجوان پرش موت کان ڪونه ٿا بچن. ان جو سار اهوئي
 ڪونه موت شرير جو ٿئي ٿو مگر آتما ساڳئي جي ساڳي
 ٿئي ٿي.

تي ٿريستر وري چيو ته حضور مان نه ائين پسند

ليزاراون ڪمون، هنجي قدم ۾ ڪري پيو، ڏاڍيون مٿون
۽ انجام اقرار ڪيا ته سهراب اهو ڪجهه ڪري ڏيکاريندو
جو مان خود نه ڪري سگهيو آهيان، هو ساري سنسار مٿان
پرشيا جو جهنڊو جهولائيندو. پر بادشاهه ئي اهڙو اثر ٿيو
جهڙو اولڙي گهڙي ئي پاڻي. سهراب پيءُ جي موني اچڻ
کان اڳ ئي مري چڪو هو. پٽ کي مئل ڏسي، رستم
بيھوش ٿي ويو ۽ ان کان پوءِ هو اڳ وارو رستو ئي
ڪين رهيو.

نوجوان بتر رستم چيو، ”هيءُ ته ڏاڍي دلورز ڪهاڻي
آهي.“

”ها،“ حضور جن ورائيو. ”پر اهڙيون گهڻائون اسين
روزمره جي زندگيءَ ۾ ڏسون پيا. دوهان هن ڪهاڻيءَ ۾
ڏٺو ته ٻه شخص هڪ ٻئي جي جان وٺڻ لاءِ آيا هئا. هڪڙو
ٻئي کي پنهنجو دشمن سمجهي رهيو هو. سهراب کي بي رحميءَ
سان قتل ڪرڻ کانپوءِ رستم روج ڍاڙو ڪري ٿو، هائيدوس
مچائي ٿو ڇو جو هيئنر هو هنکي پنهنجو ”پٽ“ ٿو سمجهي.
ٻئي شخص ساڳيا آهن، حالتون به ساڳيون آهن، انهن ۾
ڪابه ڦير گهير ڪانه ٿي آهي. مگر هيئنر هن ۾ ’مان‘ ۽ ’منهنجي‘
واري پار ٿا جاڳرت ٿي آهي. اها ”مان“ ۽ ”منهنجي“
جي پار ٿا ائين ٿيڻ کان اڳ رستم جي دل ۾ ان اجنبيءَ
لاءِ جنهنکي هن مارڻ چاهيو ٿي، نه ڏيا هئي نه پيار هو.
مطلب ته ڪوئي اسانجو دشمن آهي ۽ نه ڪوئي اسانجو
دوست. اهو اسانجو من ٿي آهي جو ماڻهن کي دوست يا
دشمن جي درستيءَ سان ڏسي ٿو.

بتر رستم هڪدم چيو ته هيءُ آهي موت ۽ زندگي. زندگي
گهڙي نه بپاري آهي ۽ موت ڪهڙو نه پيڪرا

پنهنجي قابليت ۽ طاقت سبب جلد ئي سيناپتي بڻيو. انهن
 ڏينهن ۾ خود سيناپتي به سپاهين وانگر لڙندا هئا. جڏهن
 پيءُ ۽ پٽ جو مقابلو ٿيو ته پنهني کي ان رشتي جي ذري
 ۾ سمڪ ڪانه هئي ۽ لڳاتار پنڌ رهن ڏينهن تائين گهماسان
 لڙائي ڪندا رهيا. رستم وڏي عمر سبب ٿڪ مهسوس
 ڪرڻ لڳو ڪري هن هڪ ڪيڏ ڪيڏي جهنگري سهراب
 ٺاڙ جي زمين تي ڪري پيو. ان موقعي کي غنيمت سمجهي
 رستم جهت پنهنجو خنجر سهراب جي چاٽيءَ ۾ وهائي
 ڪڍيو. سهراب رڙ ڪري چيو ته اڙي ڪمبخت! باد رکج
 منهنجو پيءُ رستم خوب بدلو وٺي ڄاڻي. هو ٽوڪي هن
 چالبازيءَ جي ضرور جوڳي سزا ڏيندو.

سهراب جي ٻانهن ۾ پنهنجو ڏاڍل تعويد ڏسي رستم جا
 ڏند چن سان لڳي ويا. آواز ڏک ۽ پيڙا ڪارڻ هجڻو
 چهرو بدلجي ويو ۽ هنجو سارو شير سڪل پن وانگر ٽڙ ٽوڙ
 ڪنڀر لڳو. بيحال بڻجي هن سهراب کي پنهنجي پاڪر ۾ کڻي
 جڪڙيو ۽ هنجي پيشالي ڇمڪ لڳو. اسير ڏک ۽ سوز ۾ هو
 ٻڪارڻ لڳو، ”منهنجا لعل! منهنجا گوشتي جگر!! منهنجا
 ڏلا!! اي الله، هي مون ڪيو ڇا! رحم ڪر، رحم ڪر،
 نضل ڪر منهنجا خاوند!“ هنجو روج راڙو چٽي طرف
 ٽهليجي ويو ۽ هن جا دوست ٽوڙي دشمن سڀ زار زار روئڻ
 لڳا. هن جيڪو گهاءَ سهراب کي ڪيو هو سو موٽار هو.
 هو گهوڙي تي سوار ٿي اڏامندو پنهنجي بادشاه وٽ آيو
 جنهن وٽ طارق يعني ڪهڙي به گهاٽڪ زخم لاءِ رام ٻارڻ
 دوا هئي. بادشاه سهراب جي سورهياڻي ۽ دليريءَ جا
 گهڻيئي قصا ٻڌي چڪو هو تنهنڪري هو رستم کي طارق
 ڏيڻ کان لٽو اکر واري ويٺو. هن بادشاه کي ڏاڍيون آزون

وڇڙي آهيان ٿڌهن کان روئڻ ڏرڻ ۽ ٿڌن شوڪارن پسن
کالسواء مون وقت پيو ڪي رهيو ئي ڪونهي.

حاضرين وديشي جڳياسن جي سهوليت لاء حضور جن
کين ٻڌايو ته اڪثر ڪري هندستان، پرشيا ۽ ٻين ايشائي
ملڪن ۾ جهنگلن مان پالڻ ڪئي پسنرون ٺاهيندا آهن.

نوجوان پريستريچيو ته حضور! آتما سڃڻ جي جدائيءَ
ڪري ڇو ٿي روئي؟

حضور جن فرمايو ته جدا ٿيڻ ڪري ئي کيس هي ڏک
ڏاڪڙا ۽ مصيبتون سهڻيون پيون آهن. اهو وڇوڙو پاڻ سان
ڏک ۽ درد کڻي آيو آهي. جڏهن اسين ”اسين“ ڪين
هئاسين ٿڌهن اسين پرماتما هئاسين. ان الڳ هستيءَ تي
اسان کي موت، مرض ۽ بيمارين جو غلام بڻائي رکيو آهي
۽ اسانجو سارو آئندو مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيو آهي. انهيءَ ”مان“
۽ ”منهنجو“ هن آزاد ۽ سواڏين آتما کي هن مات لوهه
۾ آڻي کيس سخت زنجيرن ۾ جڪڙي رکيو آهي.

توهان سڀني پرشيا جي رستم نالي بهلوان ۽ هن جي بت
سهراب جي آکاڻي ٻڌي هوندي. اهي ٻئيءَ بت هئا پر
اڳي ڪڏهن به هڪ ٻئي کي ڪو نه ڏٺو هئائون. جنگ جي
ميدان ۾ هو ٻئي هڪ ٻئي جي سامهون آيا ۽ ٻنهي جي هڪ
۾ پنهنجي پنهنجي فوج جي ڏور هڻي. رستم کي سهراب
جي جهنڊ کان ڪجهه وقت اڳ ئي گهر ڇڏڻو پيو هو ڇو
جو پرشيا جي بادشاهه جي حڪم انوسار هن کي دليا کي فتح
ڪرڻ لاء وڇڙو پيو. هو ان فوج جو سينا پتي هو. وڇڙو
وقت هن پنهنجي زال کي هڪ تعويذ ٻار جي ساڄي ٻانهن
تي ٻڌڻ لاء ڏنو ان لاء نه ڪنهن به وقت کيس سڃاڻي سگهجي.
سهراب ننڍي عمر ۾ ئي ٻولان جي فوج ۾ ڀرتي ٿيو ۽

مالڪڙي جي ڀاولا انهن ٿئي ٿي. اسين سڀني شين کي
 پنهنجي ٻڌائڻ جي ڪوشش ڪريون ٿا ۽ الهيءَ جو نتيجو
 نڪري ٿو جهڙو، فساد ۽ واد وواد. پوءِ جن شين کي اسين
 پنهنجو ٿا چئون انهنجو مرهه ۽ پيار اسان کي پنهنجي ٻڌڻن
 ۾ جڪڙي اسانجي وڌيڪ کي ناس ڪري ٿو ڇڏي ۽ اسين
 ابرڪا، حسد، لالچ، ڪروڌ، ڌڪار ۽ اڳيان ڪارڻ انهن
 ٿيل اهڙين بين ايڪ برائين جي چار ۾ ڦاسي ٿا پئون.

ٿرستڙ سوال ڪيو ته حضور! اسان ۾ مالڪ کان پاڻ کي
 الڳ، سهڻو واري ڀاولا ڪڏهن پيدا ٿي؟

حضور جن ورائيو ته جڏهن آتما روپي قطرو سڃڪند
 روپي سمند کان جدا ٿيو تڏهن کان وٺي هن ۾ اها ڀاولا
 آئين ٿي. سڃڪند ته صرف پرڪاش، برم آئند ۽ چيٽنتا جو
 لرمل آتمڪ ديش آهي. آتما جنهن وقت سڃڪند کان الڳ
 ٿي ته 'سوهنگ'، 'سوهنگ'، جو گيت ٻڌائڻ لڳي يعني
 'مان اهوئي آهيان'، 'مان اهوئي آهيان'. ان کان پهرين
 سڃڪند ۾ نڪو 'مان' هئي نڪو "هو". اتي سڀ ڪجهه
 هڪ ئي هو. سمند ۾ بولد کي ڪوبه الڳ وجود ڪونهي
 ۽ لڪي اها پاڻ کي الڳ، محسوس ڪري ٿي. سوهنگ
 ديش ۾ اچي آتما تي پهريون اهم جو ڀرڻو ڇڙهي ٿو وڃي.
 آتما جي ان سڀ کان وڏي جدائيءَ جي وشيه سان ئي
 مولانا روم صاحب مشنويءَ جي شروعات ڪئي آهي. ان
 جي پهريين مصرع هن ريت آهي ته ڪن لائي ٻڌو! بنسري
 (سوهنگ منڊل جو شبد) ڪهڙو نه درد پهريو داستان ٿي
 پيش ڪري. هوءَ پنهنجي غمناڪ جدائيءَ تي هنجون هاري
 رهي آهي. بنسري پنهنجي درد ڀرئي آواز ۾ چئي ٿي ته
 جڏهن کان پنهنجي (اصولوڪي گهر) ٻالن جي جهنگل کان

حضور جن اتر ڏٺو ته برائي نه قدرت جي النظام جو ڪو
 انگ آهي. آءٌ به ئي انجي رٿا هئي. شيطان ڪي ڪنهن
 پيدا ڪيو؟ شيطان فرشتو ڪونهي ڇا، هنڪي پرمانا ڪونه
 بڻايو آهي ڇا؟ هر چيز، ڀلي توڙي بر، هن ئي خلقي آهي.
 اتي راءِ روشنل ڳالهه کي قمري چيو ته حضور توهان نه
 ويدالت جي باري ۾ ٻڌائي رهيا هئا.

ستگورن ورائيو ته ها، ويدالت جو مارگ عام لوڪن
 لاءِ ڪونهي. ڪي جزوي نهايت تيز ٻاهر ماڻهو اچن ٿا
 وٺي سگهن ٿا. ساري سنسار ۾ شايد ڪي ڳاڙ ڀڻيا ماڻهو
 هن مارگ ذريعي مالڪ کي پائي سگهن. تنهن کانسواءِ
 ويدالت جي منزل آهي برهم، جو سنت مارگ جي صرف
 ٻين منزل آهي ۽ ان کان مٿي سنت مارگ جون ٻيون نه
 ئي منزلون آهن. توهين پنهنجي من کي من جي ئي هٿيارن
 سان وس ۾ ڪري ڪين سگهندا. ٻڌي، ڳيان ۽ بوگ
 (پوڊڪ اپياس) من جا ئي پيدا ڪيل آهن. من کي صرف
 ڪنهن اهڙي شڪتي سان قابو ڪري سگهجي ٿو جا من
 کان زياده طاقتور هجي ۽ جا من جي دائري کان ڪنهن
 اوچي منڊل جي هجي ۽ اهو صرف شبد ئي آهي.

لوجوان پريسٽر پڇيو ته حضور! اهر ڇا آهي؟ حضور جن
 ورائيو ته پاڻ کي پرمانا کان الڳ سمجهڻ جي پاڻ کي
 اهر ٿو سڏجي. الهيءَ کي گورو گرنٿ صاحب ۾ ”هوميءَ“
 چيو ويو آهي ۽ مسلمان درويشن الڪي ”الانيت“ ڪري
 سڏيو آهي. منش جي اندر جيڪا ”مان“ ۽ ”منهنجو“ جو
 پاڻ آهي اهو ئي اهر آهي. اها پاڻ ئي منش جي سڀني
 بدن جي ڇڙ آهي ۽ سڀني برائن جي ماءُ. ”مان“ يعني
 پرمانا کان الڳ واري پاڻ مان ئي ”منهنجو“ يعني

منش چولو ڌارڻا ڪرڻو پوي ٿو.

بزرگ پادريءَ چيو ته ڌرا سوچيو ته سهين ته جڏهن هو
جنم وٺي دنيا ۾ اچي ٿو ته اسين هن سان ڪهڙو ٿا وهندوار
ڪريون! وڌيڪه جي ٽوهين اجازت ڏيو ته مان هڪڙو سوال
پڇو به پڇان. جو داس اسڪارٽ، جنهن حضرت عيسيٰ سان
وشواس گهات ڪيو، تنهن جي ڪهڙي گتي ٿي؟
هيئنڙ هو ڪٿي آهي؟

حضور جن کائنس پڇيو ته اوهانجي راه مارجب هو ڪٿي
هڪڙو ڪپي؟

پادريءَ چيو ته هو ضرور ڪنهن دوزخ جا عذاب
پوڳيندو هوندو.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. هو حضرت عيسيٰ سان
گڏ آهي ۽ هنجي گود ۾ ٻرم آندڙي مڙج ماڻي رهيو آهي.
سڀني پادريين جي مک مان خيرت وڃان وڙ لڪري
ويئي. بزرگ پادري چيو ته ڇا اها ڳالهه بلڪل درست آهي؟

حضور جن کين چيو ته ستن جي اهائي ريت آهي. هو
اسانجي عيبن ۽ اوکڻن ڏانهن ڪين لهاري ٿو. هندنجي
پيار ۽ رحمت واري دنيا ۾ دوزخ ۽ الجي آڻڻ جو ڪوبه
استان ڪونهي.

جوان پادريين مان هڪ چيو ته ڇا هڪي پنهنجي گناهن
جي سزا ڪانه ڏئي ويئي؟

حضور جن وراڻيو ته هو ڪرائيسٽ جو ئي ڏوهاري هو
۽ ڪرائيسٽ ئي هنجو اهو قصور معاف ڪري ڇڏيو.

تو جوان پادريءَ چيو حضور! پڇو به سوال آهي ته جڏهن
هن سنسار جو آبائيندڙ پيار ۽ چڱائين سان ڀرپور آهي ته پوءِ
دنيا ۾ بديون ۽ برائون ڪٿان آيون آهن؟

جو سڄو پتر بڻجي ٿو پوي . منس جي شريهر ۾ رهندڙ اها
 برهم آتما، ”پتا“ ٿوڙي ”پتر“ بڻي هڪ آهي . عيسائي جو
 مٿي ڏنل ”مان“ جو اشارو سندس شريهر بابت ڪين هو،
 هندجي آتما پرماٽما ۾ سماجي هڪ ئي ويئي هئي .

پروفيسر چيو ته حضور! شريهر به نه رچنا جو هڪ مکيه
 انگ آهي . ڪرائيسٽ کي به نه اسين سندس شريهر دواران
 ئي ڄاڻون ٿا .

حضور جن ان ڳالهه کي وري دهرابو نه جيستائين پرماٽما
 منس جو چولو ڌار ٿي ڪري نيسٽائين اسين هن مان ڳالهه
 ٻولهه ٿي ڪري سگهون . پرماٽما جو به ڪو وڌان آهي .
 ڇا هو اوچن منڊان مان ٺهران سان ڳالهائي سگهي ٿو؟ هو
 سڙو ڳاٺا، سڙو ويڙهي ۽ سڙو شڪتياڻ آهي پر اسين انهن
 ڳالهين جو نيسٽائين الھو ڪري ٿا سگهون جيستائين هو
 منس جي ديهه ۾ اچي اسان کي سمجهائي ٻڌائي ٿو . صرف
 اسان ئي اسان کي سڀڪاري سگهي ٿو . منس سان سميرڪ
 رکڻ لاءِ پرماٽما کي اول منس بڻجڻو پوي ٿو . ٻار کي پنهنجي
 ڳالهه سمجهائڻ لاءِ اول ماءُ کي طوطلي زبان ٻڌائي پوي
 ٿي . ظاهري طور ستگورو بين معمولي انسان وانگر ڳالهائي
 ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو پر حقيقت ۾ پرماٽما پاڻ عن ۾
 ويهي ڳالهائي ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو . مولانا دهر برماڻي
 ٿو ته مرشد جا ٻول پرماٽما جا ئي ٻول آهن جيتوڻيڪ ظاهري
 آهي انسان جي زبان مان نڪرن ٿا . ٻئي هنڌ چوي ٿو ته
 مرشد جو هڪ، خدا جو هڪ آهي . هن جي ”ها“ خدا جي
 ”ها“ آهي . کورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا ته ستگورو
 اهو ڪجهه ڪري ٿو جو پرماٽما ٿي ڪري سگهي . اسان
 سان گڏ رهڻ ۽ سنسار ۾ ڪار وهندڙ ڪرڻ لاءِ پرماٽما کي

پادري پروفيسر چيو، ”توهان جي اها ڳالهه بلڪل درست ٿي لڳي.“

ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي سٽگورن فرمايو، ”ڪرائيسٽ جي آتما يعني الحد شبد ڪنهن به انسان جي رهنمائي نٿو ڪري سگهي جيستائين هو ڪنهن انسان ۾ پرڳهت ٿي ڪم ڪري. پر ماڻا کي منس جي ديهه انهيءَ لاءِ ڌار ٿي ٿي پوي نه اسين هنڪي ڏسي سگهون، هن سان ڳالهائي سگهون ۽ هنجو اڀدش سمجهي سگهون. ٻيو ڪو طريقو ٿي ڪونهي. پر ماڻا جو شبد روپ نه هئڻ انسان ۾ آهي پر اهو اسان کي اڀدش نٿو ڪري سگهي. هن سرشتيءَ جي رچنا ڪرڻ کانپوءِ پر ماڻا پنهنجي باري ۾ جهون ڪي ڪهڙي لمولي ڳيان ڏنو؟ اسان کي آخر خبر ڪيئن پئجي نه اسانجو اڀائڻهار آهي، اسانجو پر ماڻا آهي؟ عقل ۽ ٻڌي نه پاڻ لوڪن کي وڌيڪه اڳهائي ڇڏي ٿي ۽ نانا پر ڪارن جا شڪ ۽ سوال پيدا ڪري ٿي. عجيب و غريب الومان نه پاڻ وڌيڪه موانع پيدا ڪيو. پر ماڻا اها سڀ ڄاڻ صرف ڪنهن منس اندر ويهي ڏيئي سگهي ٿو. پر ماڻا ۽ ڏيوي ڏيوتائون نه اسين ڏسي نٿا سگهون ۽ ٻيون چوليون نه انسان کان هيٺ آهن. انهيءَ ڪري اهوئي ليم رهيو آهي ۽ رهندو ته پر ماڻا جڏهن به جيون کي رچنا رچيندڙ ۽ ان سان هيلاپ جو ڳيان ڏيندو ته صرف ڪنهن انسان جي ذريعي.

پادري پروفيسر چيو ته عيسائي مسيح چيو آهي ته مان ۽ پر ماڻا هڪ آهيون.

تنهن ئي حضور جن فرمايو ته جيڪو منس پوري سنڌ سٽگوروه جي رهنمائيءَ ۾ پنهنجي اندر ايشوري ڳڻ اڀائي ٿو اهو آخر منس جي روپ ۾ پر ماڻا بڻجي ٿو پوي، پر ماڻا

ستگورو کان اجازت گهر. ٻانهن جو اهو جواب آيو ته
 سٺ سٺ جا اصول اُنل آهن ۽ اهڙي قسم جي اجازت
 ڪڏهن به نٿي ڏيئي سگهجي. ڪجهه وقت کانپوءِ جڏهن
 منهنجي تڪليف ڪافي وڌيل هئي ته ڪال منهنجي ستگورو
 جو روپ ڌاري اندر آيو ۽ چيائين ته خاص حالتن ۾ صحت
 جي صفائي اهڙين شين کي ڪم آڻڻ ۾ ڪوبه اعتراض
 ڪونهي. اهو ٻڌي مون کي حيراني ٿي ته اندران حڪم ڪڙو
 ۽ ٻاهران پيو. جڏهن مون انهيءَ شڪل ڏانهن غور سان ٺهاريو
 ته سمجهي ويس ته هي محض ڊوڪر آهي ۽ مون جڏهن ٻڌڻ
 نامن جو سمجهڻ ڪيو ته اهو ڊوڪيٽر ٻڌي ويو.

پادري پروفيسر ٻڌيو، ”ڪرائيسٽ به اهو سرت شبد
 جو اڀياس ڪيو هو ڇا؟“
 ”ٻائبل ۾ انهيءَ ڏانهن ڪهڙي اشارا آهن،“ ستگورو
 موت ۾ ورائيو.

ٻئي پادريءَ ٻڌيو، ”ڇا ڪرائيسٽ جي آتما اينٽر
 اسانجي سھائتا نه ٿي ڪري سگهي؟“

حضور جن فرمايو، ”نه. قدرت جو اهو قانون آهي ڪونهي.
 جڏهن ڪرائيسٽ هن دنيا ۾ موجود هو ته جن به پرامن سان
 هنجي شرن ورلي تن کي هن ڪرائيسٽ بڻائي ڇڏيو. پر هن
 وقت هنجي آتما رچندا جي هيٺين طبقي کان مٿي چڙهي
 چڪي آهي. هو هن دنيا ۾ پنهنجو مقرر ڪم ڪري واپس
 وڃي انهيءَ شبد ۾ سمايو، جنهن مان هو آيو. ڪرائيسٽ جو
 اصلي سروپ شبد هو ۽ جي اهو شبد جيون جي سھائتا ڪري
 سگهي ته پوءِ ڪرائيسٽ کي ڊيھ ڌارڻ جي ضرورت نه
 ڪهڙي هئي؟ جي ڪنهن وقت هنجو ڊيھ ۾ اچي اُٻديش
 ڏيڻ ضروري هو ته اها ضرورت اڄ به موجود آهي.“

پڄندو. اڄ به اهو شبد ئي پر ماڻا آهي. سپاڳو ۽ ڏنڻي آهي
اهو جنهن جي آتما شبد سان جڙي ٿي وڃي!

ٿريسٽر پڇيو ته حضور 'ڪرائيسٽ' لفظ جي اڪري معنيٰ
ڪهڙي آهي؟ منهنجي خيال ۾ هندجو اهو نالو ئي ڪونه هو.

حضور مهارج جن وراڻيو ته پوري طرح مولڪي پتو ڪولهي.
شايد ان جي معنيٰ آهي رکڻڪ يا لڄاڻ ڏيندڙ. هي سچڻ
(پادري) توهان کي ٻڌائي سگهندا. پر سمجهو ته توهين
سڀني ۾، يا جاڳرت اوستا ۾ يا ڌيان ۾ هڪ سڙو ڏسو ٿا
جو پاڻ کي ڪرائيسٽ ٿو چوي ۽ توهين پوئس پيار ۽ پڳتيءَ
۾ اچي سندس حڪم ۽ چوڻا ۽ هنجي هدايتن تي عمل ڪيو
ٿا. ڪڏهن ڪڏهن هو اوهان کي ايندڙ گهٽيندڙن اڳواٽ
ٻڌائي توهانجي وشواس کي ٻڪو ڪري ٿو ۽ پوءِ ڪنهن
وقت توهان کي وڃي خبر پوي ٿي ته اهو ڪرائيسٽ نه هو
پر ڪال جي هڪ گمراه ڪندڙ شڪتي. هاڻي اهڙي ڊوڪي
کان ڪيئن بچجي ۽ ڪيئن چاڻجي ته سچ ۽ سچ اندر ڪرائيسٽ
آيو آهي؟ توهان ڪرائيسٽ کي نه ڪڏهن ڏٺو ڪونه اهيءَ
ڪري ڪال جون شڪتيون ڪيترن طريقن سان روحاني راه
۾ اهڙي اڀياس ۽ سان ڊولاب ڪن ٿيون.

ٿريسٽر چيو ته ڪرائيسٽ جا فوٽا ۽ تصويرون به شايد
هنجي اصلي روپ کي ظاهر ٿيون ڪن.

ستگورن اڳتي فرمايو، ”زندگي گورو جي هوندي به
آهي مائاوي شڪت مون ساڌڪ کي ڊوڪو ڏيڻ جي ڪوشش
ڪندڙون آهن. هڪ پيري مولڪي ٽنگ جي هڏيءَ جي
چوٽ سبب اسپتال ۾ داخل ٿيو پيو. ڊاڪٽرن ۽ منهنجي
آفيسرن مولتي زور آندو ته بيدار ۽ برتندي ڪر آڻيان ۽
مولڪي آگره ڪيائون ته انهن شين جي ورتائڻ لاءِ پنهنجي

لاء زنده ڊاڪٽر کي ڇڏي ڪنهن گذري ويل مهاڻا جا
لکيل نسخا نه ڪونه پڙهندا رهندا آهيون. ماڻهو آيا جي
بسبب شريهر جو خيال وڌيڪ ٿا ڪن.

حضور جن فرمايو ته پر ماڻها جو اهو وڌان آهي نه سچن
جڳيا سن جي رهنمائي ۽ رهبريءَ لاءِ هنجا پتر. سچا سنڌ
هميشه هن سلسلار ۾ موجود رهن ٿا.

ٻر پستو چيو ته اڄ ڪلهه عام ماڻهو ائين سمجهن ٿا ته
پر ماڻها جي اوتار ۽ پيغمبر موڪلڻ جي شڪتي ختم ٿي
وئي آهي.

حضور جن زور ڏئي فرمايو ته لهه هيءَ دنيا ڪڏهن به ستن
کان خالي نه هوندي آهي.

ٻر پستو چيو ته عام ماڻهو سمجهن ٿا ته موجوده مهاڻا جي
اسان کي ضرورت ڪانهي. ڇاڪاڻ جو گذريل مهاڻا اسانجي
مدد ڪري سگهن ٿا اهو اهڙي طرح آهي جيئن ڪو ڇوي
نه منهنجي ڏاڏي فلاڻي عورت سان شادي ڪئي تنهنڪري
مولڪي شادي ڪرڻ جي ضرورت ڪانهي. اهو اڏي سڀني
ولي ٿو ڏا.

حضور مهراڄ جن ان پادريءَ جنهن چيو هو ته منهنجي
ڪرائيسٽ سان اڏو پيار آهي جو مان منهنجي ڌرم کي ڇڏڻ
لاءِ ڪنهن به طرح بيار ڪونه آهيان، ڏانهن مخاطب ٿي
فرمائڻ لڳا ته اهو چڱي طرح ذهين لاشين ڪرڻ کپي ته ڪنهن
ديوه ڌاري ستگورو جي رهنمائيءَ هيٺ روحاني اڀياس
ڪرڻ جو اهو هرگز مطلب ڪونهي ته منهنجي ڌرم لاءِ
پريٽ ۽ شرڏا ڇڏي ڏجي. ان اڀياسءَ جو اهو بيار ۽ شرڏا
نه پاڻ وڌندا، جڏهن هنجي آيا شبد جنهن کي بائيبل ۾
پر ماڻها چيو ويو آهي، سان جڙندي ٿڌن هو پاڻ بهتر عيسائي

بیمار آهي انهيءَ جي ذريعي هنجي کوج پنهنجي اندر ڪرڻ
کي ڇاڪاڻ ته ڪرائيسٽ جو فرمان آهي ته ”ٻوليو ته توهان
کي ملندو.“

پادريءَ پڇيو، ”اسين پرمائما کي ڏسي ۽ هن سان
ڳالهائي سگهون ٿا؟“

حضور جن هنکي يقين ڏياري چيو ته ها بلڪل اهڙي
طرح جيئن توهين مون سان ڳالهائي رهيا آهيو.
پريسٽر چيو ته حضرت عيسوي کي ته گذرئي ورهيه
ٿي ويا.

حضور جن وڻايو ته ڪرائيسٽ ڪڏهن به مٿو ڪونه آهي
پر هنکي ڏسڻ لاءِ ڏيهه ڌاري ڪرائيسٽ - زندهه ڪورو ڪي
ڳولڻو ٻولندو.

هڪ پادريءَ پڇيو ته عيسوي مسيح جيڪي سکيائون بائيبل
جي روپ ۾ اسان لاءِ ورتي پر ڇڏي ويو آهي، انهن سکياڻن
تي عمل ڪرڻ سان هنکي ڏسي نٿو سگهجي ڇا؟

حضور جن وڻايو ته انهيءَ وشي تي اسانکي ادارنا ۽
عملي روپ ۾ سوچڻ کپي. خدا جي بادشاهت اسانجي اندر
آهي ۽ حضرت عيسوي به اسانجي اندر آهي. ڪو به پستڪ
اسانکي اندر وڃڻ جي ساڌنا سيکاري سگهي ٿو ڇا؟ بائيبل
۾ ڪٿي به انهن ڪريائن ۽ ساڌن جو ذڪر آيو آهي ڇا جي
ساڌن خود ڪرائيسٽ ۽ هنجي پوئلڳن اندر وڃڻ لاءِ اختيار
ڪيا؟ يوڪ ايباس تي ڪيترا وڏا وڏا پستڪ لکيا ويا آهن
پر انهن پستڪن ۾ سڀ کان اول اها چيتا وٺي ڏنل آهي ته
ڪنهن جيوت گورو ڪي. لکرائي ۽ رهنمائيءَ کانسواءِ يوڪ
ايباس جي پٿر ۾ مور نه پهر پائجو.

اتي اءِ روشنل چيو، ”اسين بيماريءَ مان شفا پائڻ

ي آهي.

ايو، ”ويدانت جو سار نه ڪي ورتا
 ادا ۽ اڳياڻي ماڻهن جو نه انهيءَ ۾ سراسر
 ٻڌي مارڪ پرڀرم، لمر ۽ دڻيا جو مارڪ
 ۽ اهي ڪٿا هميشه پسند ايندا آهن ۽ انهن
 ۽ ڪو نقصان ڪونه پهچندو، بلڪ پرمارتي
 ٿيندو. پر ماڻها سان پرڀرم جي هڪ لهر سون
 ڪي ڏوٽي آئي ڇڏي ۽ پرڀرمي جڳياسوءَ کي
 ڪيائين ۽ عالمن فاضلن کان سرشت بظاير ڇڏي.

ل عرض ڪيو، ”ويدانت جو اصلي مقصد
 ۽ جي ايڪتا ثابت ڪرڻ. پراچين ويدانتين
 ڪ ساڌنائن جو سهارو وٺي پنهنجي اڀياس کي
 شروع ڪيو ۽ ٻوهر ۾ وڃي سماتا.

ريءَ چيو، ”منهنجي خيال ۾ نه اسانجو ڌرم
 آهي.

نعل پنهنجو رايو ڏيندي چيو، ”جيئري قدر
 عقيدت جو سوال آهي اها نه سڀني مذهبن جي
 آهي.

جواب ڏنو، ”منهنجو ڪرائيسٽ سان اڳ
 پنهنجي ڌرم کي ڇڏڻ لاءِ ڪنهن به طرح

”ڌرم مٽائڻ جي نه ڪا ضرورت نهي
 آهي نه لوهانڪي ڪرائيسٽ کي پنهنجي
 ئيسٽ جي سڄي حياتي پرڀرم بيار ۽
 اسانجي واسطي انهيءَ کان وڌيڪ
 ۽ پر لوهانڪي ڄمڪو هن لاءِ

ٺوهين چٽو ٿا نه پري پورڻا پرمالما من ۽ ٻڌي ۽ جي دائري
کان مٽي آهي، پوءِ نه ٺوهين هنڪي من ۽ ٻڌي ۽ سان سمجهڻ
چاهيو ٿا.

ٻئريستڙ سوال ڪيو ته حضور! ويداليتين جو ائين چوڻ ته
هن سرشتي ۽ جي ڪابه هستي ڪانهي، اها نه اڳي هئي،
نه هينئر آهي ۽ نه هوندي، اهو ڪيتري قدر صحيح آهي؟

ستگورن فرمايو ته ها. اهو سوامي شنڪر آچاريه جي
گورو ۽ گوپد آچاريه جو لکيل اجايو اد (سرشتي ۽ جو الادياد)
آهي. هندجو چوڻ آهي ته هن سرشتي ۽ جو ٽنهي وقتن -
ماضي، حال توڙي مستقبل ۾ ڪو وجود ئي ڪونهي. يوگ
وسشت، جو ويدانت تي هڪ ڀروسي جوڳو گرنت آهي، ان
۾ درشت سرشت واد جي وياڪيا ڪيل آهي ته اها ٺوهالجي
درشتي آهي جا سنسار ٿي رچائي. درشت معنوي ڏسڻ ۽
سرشت جي معنوي آهي سنسار. يعني ٺوهين ڏسو ٿا الڪري
ٿي سنسار آهي.

ٻئريستڙ قبول ڪيو ته حضور! اهو مذهبي سمجهه کان ٻاهر آهي.
حضور جن فرمايو ته ٽام ٿورا ماڻهو اها ڳالهه سمجهي
سگهندا. ان لاءِ ٿي ته مون اڳ چيو ته اهو مارڪ سيني
لاه ڪونهي، بلڪه مورڪن جي هٿ ۾ اهو ته اهڙي طرح
آهي جهڙي طرح ڪنهن ننڍي بالڪ جي هٿ ۾ لڪي چڙهي.
تنهن تي ٻئريستڙ چيو ته مان سڀ جو ڪر ٿا ۽ پرمالما آهيان
انهيءَ چوڻ ۾ آند نه ڏاڍو آهي.

ستگورن وراڻيو، ”چوڻ ۾ نه بلڪه سچ پچ بطحا ۾
آند آهي.“

راه روشنعل پڇيو، ”مهارج جي! اهڙي حالت ۾
ويدالتيءَ جو اهڪاري، هيلر اپناسي ۽ گهمڊي بطحا

۴. ڊمر - يعني لاندريون جو ڊمر .

۵. اُڀرئي - سنساري پڌارتن کان من کي هٽائڻ ۽ ڌار ڪرڻ
رستن دشمن جي ٻڌڻن کان پاڻ کي آجو رکڻ .

۶. ٺٽڪشا - سھن شڪتي ، مصيبتن کي خبر سان سھڻ .

۷. شرڏا - يعني ڳورو ۽ جي وچين ۾ پوروڻ وڻواس .

۸. سواڌان - من جي چستي ۽ اڳاڳرنا .

۹. ممڪشا - مڪتي يعني پرماتما جي پراپتيءَ جي
پرڀل اڇا .

جنهن ۾ مٿيان سد ڪٿ هوندا سوئي ويدانت جي اڀياس ۾
ان ڪاري سمجهيو ويندو آهي . هاڻي ٻڌايو ته ڪيترن ۾
آهي ڪٿ هوندا ؟ جي ڪن جزوي پڙهيل لکيل ۽ سمجهو
ماڻهن انهيءَ مان لاپ ورتو ته باقي ڪروڙين ماڻهن جو اڌار
ڪيئن ٿيندو ؟ ڇا هو پرماتما جي ديا مهر جي ٻانڀ جا لائق
ٿي نه آهن ؟ پر پوءِ پراپتيءَ جو مارڪ نه سمجهي مردن زالن ،
پڙهيلن ۽ اڻ پڙهيلن ، ودوانن ۽ مورڪن لاءِ سمان آهي ۽ اهو
آهي ڳڻتي مارڪ جنهن تي ڇهن سالن جو ٻار به آسانيءَ سان
هلي سگهي ٿو .

پادري پروفيسر چيو ته اهو بلڪل صحيح آهي .
پريسترو چيو ته حضور ! اسين نه پاڻ کي بادشاهه سمجهي ويٺا
هئاسين . توهان نه اسان کي تخت تان ئي لاهي ڇڏيو .

حضور جن ورائيو ته ائين ڪولهي . مان نه چاهيان ٿو ته
توهين صرف نالي طور بادشاهه نه بڻجو بلڪه سچ بچ بادشاهه
بڻجو . رڳو زباني جمع خرچ ڪرڻ واري وانگر نه چئو ته مان
آتما آهيان ، انادي ، اننت ، امر ، جاڻي جاڻڻهار ، سرو
وياسي ، سرو گيانا ، سرو شڪتيوان ، اڄل ، رڇڻهار ، من ۽
اندريون جي دائري کان مٿي آهيان پر حقيقت ۾ ائين بڻجو .

ٻڌڻي ۾ ڇو نه حضور! ويدن اوسار نه سرهم کان مٿي
ڪجهه ڪونهي

حضور جن اتر ڏنو ته ويد صرف ستو، رجو ۽ لمو ٺهڻي
گڻن جو ذڪر ٿا ڪن جيڪو ڪم آهي اڻپڻي ڪرڻ، پاڻ ۽
لباس ڪرڻ. ويدن ان سرو شڪت هون جي باري ۾ ڪجهه نه
ڪين ٿا ٻڌائين جو برهم کي ستا ۽ پرڪاش ٻڌان ڪري ٿو.
ڪرشن پڳوان گيتا (اڌ يا ۳ شلوڪ ۴۵) ۾ ارڃن کي اڀڻيش
ڪري ٿو ته ويد صرف ٽن گڻن جي باري ۾ ذڪر ڪن ٿا.
جيڪڏهن ٽون ستيه کي پٺاڻڻ چاهين ٿو ته انهن ٺهڻي گڻن
کان پاڻ کي مٿي ڪڍ. (ٿر نه گڻيه وشيا ويدا استر نه گڻيو ڀو
ارڃن).

ٻڌڻي ۾ ڇو نه ويدانت ڪافي ڪنن وشيه ٿي معلوم ٿئي.
حضور جن فرمايو ته ويدانت جي شاسترن اوسار ويدانت
جي اڀياس ڪرڻ جو صرف اهو اڌ ڪاري آهي جو هيٺين
ٽن شرطن کي ٺاهي ٿو. الهيه مان ٿي ظاهر آهي ته ويدانت
جو اڀياس ڪي ڳاڻ ڳڻيا ٿي ڪري سگهن ٿا. اڌ ڪاري
۾ هيٺيان ڳاڻ هئڻ گهرجن.

۱. وويڪ - يعني صاف سوچ ۽ ويچار دواران محسوس
ڪرڻ ته ڪهڙي وس تو سڃي، ڏانها ۽ امر آهي ۽ ڪهڙي
وستو مٿيا، عارضي ۽ فنا آهي. اڌ ڪاري اهو بخوبي ڄاڻي
ٿو ته آتما کان سواءِ باقي سڀ فنا ۽ ناسولت آهي.

۲. ويراڳ - يعني سنساري ٻڌارتن کان لرموهه ٿيڻ ۽
سڙي، ڌن ۽ سنتان وغيره کي مٿيا ۽ ناسولت ڄاڻي انهن
سڪت نه ٿيڻ.

۳. سم - يعني من جي استر نه ۽ شالست

لوپ، موٽ ۽ اهنڪار آتما کي غلام بڻائي وينا آهن. جيستائين پوري ستگوروءَ کان پيد وٺي ساڌڪ پنهنجي چيستن کي لون دوارن مان هٽائي، ٽنهي شريون کي لاهي، آتما کي من ۽ مايا جي گراوت کان بچائي ٻار برهم ۾ لٿو پهچي نيستائين زبان سان سوهنگ چوڻ فضول آهي ۽ اهو اهڙي طرح آهي جيئن ڪو مسخرو استيج تي پاڻ کي راجا سڏائيندو آهي. ٻار برهم ۾ پهچي ڇڏهن آتما محسوس ڪري ٿي ته مان ستپرش جو جزو آهيان ۽ فرق صرف اهو آهي ته هو سمب آهي ۽ مان اٽچو قطرو، لڏهن ئي سوهنگ چوڻ سھائي ٿو ۽ ان کان اڳ نه.

پريستڙ چيو ته سائين! توهان جيڪي فرمايو سو بلڪل ٺيڪ آهي. مون سوهنگ چئي جيڪا پرماڻا جي هر جس هئڻ جي دعويٰ ٿي ڪئي، تنهن کان مان هٽ ٿو ڪٿان.

حضور جن فرمايو ته هوشيار وڪيل وانگر توهان کي خبر آهي ته ڪٿي ۽ ڪڏهن پنهنجي هار مڃجي. سڀ اچي ڪل ۾ چٽڪيا. جيڪڏهن ڪو مزور لبدن جي سڙڪن تي چوندو وٺي ته مان انگريزن جو شهنشاہ آهيان ته جهٽ هندي سڀ نهوقوف سمجهندا.

پريستڙ چيو ته حضور اسانجو من اسان کان عجيب و غريب ڪم ڪرائي ٿو.

داناڄن ورائيو ته اسان کي جڳائي نه جيڪي اڳيان جا پرڏا اسانجي آتما تي وڪوڙيل آهن انهن کي پوري گوروءَ کان نام وٺي هٽايون. پوءِ ئي آتما جو پرڪاش پوري روپ ۾ ظاهر ٿيندو ۽ صرف اها دعويٰ ڪرڻ سان نه اسين پرماڻا آهيون، اسين پرماڻا بڻجي ڪين پونداسين پر ان وڃايل ”خدائيءَ“ کي پاڻ لاءِ اسان کي صحيح اُٺا وٺا پوندا.

جيستائين راجڪماري دشمن جي قيد ۾ آهي تيستائين هنجي
اها هار هٽڻ نه مان راجڪماري آهيان، وٽس آهي. اهڙي
ڳالهه لي پاڻ دشمن هنجي مذاق اڏائيندا.

پريسٽر پڇيو ته حضور! اسين پاڻڪي دليا جي لالچن کان
ڇو ڪين ٿا روڪي سگهون؟

حضور جن وراڻيو ته اسانجي آتما ايترو نه ترپل ۽ ضعيف
ٿي چڪي آهي جو من سان مقابلو ڪرڻ لاءِ پنهنجي سموري
طاقت وڃائي ويٺي آهي. جيستائين اسين آتما جون زنجيرون
هڪ هڪ ڪري نه لاهينداسين، جنهن ڪال ڪوٺڙيءَ ۾
هوءَ قيد آهي، اٽان کيس آزاد ڪري ڪلي ۽ صاف وايومنڊل
۾ نه آڻينداسين ۽ جيستائين انڪي اعليٰ زره ۽ هٿيارن سان
نه سڃاڻينداسين ۽ انهن هٿيارن کي هلائڻ لاءِ ڪنهن استاد
جي رهبري ۽ رهنمائي اختيار نه ڪنداسين تيستائين هوءَ
پنهنجو وڃايل شان ڪيئن هٿ ڪري سگهندي؟

تنهن ئي پريسٽر چيو ته پوءِ سوهنگ جو نعرو هٽڻ نه
فضول آهي؟

ستگورن فرمايو، ”سوهنگ معنيٰ آهي، ’اهو مان آهيان‘،
هي آتما جي موجوده حالت سان لاڳو نه آهي ڇو ته هن
وقت هوءَ شريهر جي قيد ۾ ۽ من جي اڏيس آهي. اهو اشارو
ڪنهن خاص روحاني اوستا ۽ منزل ڏانهن آهي ۽ صرف
زبان سان سوهنگ چوڻ بيسود آهي جڏهن آتما شريهر من
۽ ماڻا جي ٻنڌن ۾ قيد آهي.

مان توهان کي وڌيڪ کولي سمجهايان. هن وقت اسانجي
آتما استول، سوڪير ۽ ڪارڻ شريهرن ۾ قيد آهي. انهيءَ
ڪاسبواءِ من ماڻا، ٽنهي گڻن، پنجن ٽنن ۽ پنجويهن ٻن ڪرڻن
جي ٻنڌن ۾ ٻري طرح جڪڙيل آهي. ڪام، ڪروڙ،

اهو سڀ زبان سان چوڻ آسان آهي پر صرف عقل ۽
 ترڪ ذريعي انهيءَ ۾ وشواس رکڻ مشڪل آهي. انهيءَ
 ڪري ويدانت جا آچار ۽ ماڻهو آچار ۽ ٻين پالڻجائي پوک
 جي مدد سان پنهنجي مقصد کي برابست ڪرڻ جي ڪوشش
 ڪئي. ڪڇ وقت کانپوءِ ماڻهو آچار ۽ گماليشور ايتري قدر
 ڇڏي مارڪ دنارن تي موڪل ملي سگهي ٿو.

نوجوان پٽ پٽر ڇڏي نه ٻاڻڪي پر هر سمجهڻ وارو سڌانت
 مونکي ڏاڍو پسند آهي. شيوڪ ٿيڻ بدران سوامي چوڻ
 ٿجي؟ پٽ کان نه پٽي ۽ ٿيڻ بهتر آهي.

حضور جن مشڪي وراڻيو ته اهو ڳيان پوک جو مارڪ
 اُٿي ڪئن ۽ خطرناڪ آهي. ڪسائين نلسيداس رامائڻ ۾ ڳيان
 مارڪ کي تلوار جي ڌار سان پيٽيو آهي. ليڪن مان ڪوهڪ
 انهيءَ ذريعي پنهنجي لڪش کي پائي سگهي ٿو، هر هڪ
 جو ڪم ڏاڏي. ڪو وياس، وششت يا شڪر آچار ۽ جهڙو
 ڪامياب ٿئي نه ٿئي، نه نه ٻين لاءِ مشڪل آهي.

”مان سمجهان ٿو ته آتما، جا پرماتما جو اٿس آهي، بلڪه
 پرماتما کي به ڪيترين سمائن اندر ڪم ڪرڻو پوي ٿو،
 سو هانجو ان باري ۾ ڪهڙو راز آهي؟“ نوجوان پٽ پٽر
 پڇيو.

ستگورن پرماتما، ”آتما بيشڪ راجڪماري آهي پر هن
 وقت من ۽ اندر ٻين جي بندن ۾ قيد آهي. اهڙي حالت ۾
 پرماتما جو اٿس هوندي نه وشيت وڪارن جي طوفاني لهرن
 جو مقابلو ڪيئن ڪري سگهندي؟ ٻائي ڪٿي ظاهري اسين
 پنهنجون ڪمزورين ۽ پاپ سوڳار نه ڪيون پر اسانکي اها
 پوري ڄاڻ آهي ته من جي اشارن تي اسين رات ڏينهن
 اچي رهيا آهيون ۽ اڌ رات وائڻن جو شڪار بڻجي ٿا وڃون.

ٺڏيو آهي .

حضور مهاراج جن وٽ اڪ فرمايو ته اسانجي آئنا ٻردن ۽
ڪن سان ڏيکي پيئي آهي . منڻ جيون جو اصلي مقصد
هي انهن ٻردن کي هٽائي آئنا کي ٻرمانا سان ملائڻ . فرق
صرف اٺن طريقن ۽ ساڌن جو آهي جي طرح طرح جا
مٽ مٽلتر انهن اڳيان جي ٻردن کي هٽائڻ لاءِ اختيار ڪن ٿا .
يدانت گيان مارڪ يعني عقل ٻڌي ۽ جو مارڪ ڏيکاري ٿي پر
ٻرمانا چاهي ٿو ته اسين اها ٻرڪ ۽ واد وواد جي راهه ڇڏي
ڀرم ۽ پڳتيءَ جي ٻرن جي سهاري هن ڏانهن اڏامون .
عقل اسانکي صرف دليري ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ مليو آهي .
من اکر ۽ اسيم ٻرمانا کي سمجهڻ لاءِ اسانجو هي عقل ۽
ٻڌي محدود ۽ ڪاٺر آهي .

ويدانتي ٻار کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪري
وڃي ٻار کي شريرو ، من ۽ پراڻن وغيره کان الڳ ڪرڻ
جي ڪوشش ڪري ٿو . هو ٻرڪ ڏٺار ان نتيجي تي
هڻڻ جي ڪوشش ڪري ٿو ته هو لکي شريرو آهي ، لکي ٻار
هي (جي شريرو کي هلائين ٿا) ۽ لکي پراڻن کي ستا ڏيڻ
ارو من آهي . هو آئنا آهي . هو شريرو ، ٻار ۽ من کي جيون ۽
لکي ڏيڻ واري سڄي چيٽن ستا آهي . اها چيٽن ستا ئي
رم آئنا آهي ، برهم آهي ، سهو روڻ سرشتيءَ جو ڪرنا
هي . ويدانتي چون ٿا ته آئنا جي الڳ هستي آهيئي
ڪانه ، اهو سڀ ڪوڙ آهي . مان ئي سنسار آهيان ۽ سنسار
جو سنسار آهيان . مان ئي ٻرم چيٽنا جو ساگر آهيان ۽ هي
سنسار ان جون لهرون ، وير ۽ گجي آهن . اڳيان دواران انهن
مل مايا ڪارڻ ئي منڻ خود برهم هوندي به ٻار کي نيچ
ٺيچ سمجهي رهيو آهي .

پادري پروفيسر عرض ڪيو، ”مهراج جي! اسان توهانجو ڪافي وقت ورتو آهي ۽ اوهان نهايت تحمل سان اسانجي شڪاين جو سماڏان ڪيو آهي. جي توهانجي اجازت هجي ته مان فقط هڪ وڌيڪ سوال پڇان.“

حضور جن ورائيو، ”وڏي خوشيءَ سان پڇو. اهو منهنجو فرض آهي بلڪ مونکي سچن جهيپياسن جي سوالن کي سلجهائڻ ۾ وڏي خوشي ٿيندي آهي.“

تڏهن پادريءَ پڇيو، ”سائين! ڪجهه روشني ويدانت تي وجهو. ويدانت، يوگ ۽ سنت مت ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“

ستگورن فرمايو، ”ڀارت ۾ درشن جون ڇهه شاخون آهن جنهنکي ڪت درشن چئبو آهي ۽ ويدانت ان مان هڪ آهي. يوگ به ڪت درشن جو هڪ انگ آهي ۽ ويدانت کان پيارو آهي پر سنت مت جي ڄاڻ انهن ڇهن ئي کي ڪانهي. سنت مت جي منزل ۽ رسائي انهن سڀني کان مٿي آهي. پهرين پهرين وياس رشيءَ ويدانت شاستر لکيو پر ويدانت کي موجوده روپ شڪر آچاريه (۷۸۸ کان ۸۸۸ عيسوي) ڏنو. هن ادويت واد جي استاڻا ڪئي جنهنجو سڏائڻ آهي ته برهماڻا کان سواءِ ٻيو سڀ ناسولت ۽ بي بڻا آهي.“

راماننڇ آچاريه (۱۰۱۷ کان ۱۱۳۷) جنهن ادويت واد سڏائڻ جو پرچار ڪيو. اهو برهم جي سرڪڻ روپ ۾ وشواس رکي ٿو ۽ چوي ٿو ته برهم ۽ آتما الڳ الڳ آهن پر ادويت واد ٻنهي کي هم جنس مڃي ٿو. هو چون ٿا ته برهم کانسواءِ ٻيو سڀ ناسولت آهي. ”ايڪو برهم ديه ناستي.“ هي جيڪي ڪم نظر اچي ٿو سو مادياري سڏبو آهي ۽ صرف اڪيان جي ڪارڻ نظر اچي ٿو. جهڙي طرح دولهون اک مان لڪري اک کي لڪائي ڇڏي ٿو اهڙي طرح هن مادي برهم کي لڪائي

هلت چلت به جاوړن والگر آهي، نه پوه چو کين قدرت
 اهږي انسان کي هيلين نيچ جولن به موکليندي جدي هو
 سچ به لائق آهي؟ انهن جوړ به پرايل آزمودا ۽ اليوهدي
 وکاس ۽ انتي لاء لاپدائک ٿيدا. پيو توهان اهو به ډار
 هوندو نه کي کتا، بليون يا بيا کي جانور کن انسان
 کان به وڌيک سني هلت کندا آهن. پوه چو کين پرمالما
 اهږين آلمان تي ديا کري مدش چولو بخشيندو جنهن لاء
 هو صديچ روپ به لائق آهن؟ قدرت جيکو سبب انهن
 آلمان کي سيکارځ چاهيو ٿي اهو سبق هنن بخوابي سكي
 چډيو نه مدش جنم پائي حيوالي ۽ هندک ورتاء کړځ
 کيدو نه هاجيکار آهي. در اصل، هي سپ ځالهيون اله
 د ناران سمجھو جهڙيون آهن باقي ټډي ۽ اصف مباحثي ذريعي
 اهي سمجھي نه سگهيون.

يادري پروفيسر سهمت ٿيدي چيو نه ائين برابر آهي.

ټريسټر چيو نه جيکډهن سپ دک، درد ۽ بيماريون
 اسانجي گذريل کرم جو قل آهن نه پوه انهنکي دور کړځ
 جي کوشش ۽ ابا ۽ کړځ جو نه کو سوال ٿي ډيو اٿي؟

حضور جن فرمايو نه اهو درست کولهي. جيتوڻيکه آهي
 کشت ۽ کليش اسانجي کيل کرم کارځ آهن نه به اجو
 اهو ارت کولهي نه اسانکي انهن کان چوټکارو پائځ لاء
 کو به جتن کړځ نه گهرجي. ممکن آهي نه کي دک ۽
 مصيبتون اسانجي هن جنم جي غلطين يا کرم کارځ هجن
 ۽ شايد اسين سولائي ۽ سان انهنکي دور کري سگهون ۽
 جڏهن اسين انهنکي دور کړځ جي کوشش کنداسين نه
 من به ستوش رهندو نه اسان پنهنجي کوشش کټي آهي.
 الهي ۽ کري انهن دک کي چپ چاپ سهي سگهنداسين.

جي سنتن ۽ مهاڻائن الهنجو ذکر ڪيو آهي ۽ الهنجو وچن
ڪڏهن به غلط نه ٿيندو آهي. جيڪي هو پنهنجي اندر اس
اکين سان ڏسن ٿا اهو ئي سمجهائين ٿا.

هڪ يادريءَ چيو ته جڏهن ڪنهن ماضيءَ جي مهاڻا
جي وچن جي هر ديش ۽ وقت جا مهاڻا ٿا ٿين ٿا ڪن به
آهي وچن ضرور مهتو پورو ۽ پروسي جوڳا هوندا.

حضور جن فرمايو ته عجب جي ڳالھ نه اها آهي ته ماڻهو
سمجهن ٿا ته هو سڀ ڪجهه پنهنجي عقل ٻڌيءَ ذريعي
سمجهي سگهن ٿا. انهن کي اها ڄاڻ ڪالهي ته اها به لوڪ
۽ منڊل آهن جي هينجي عقل ٻڌيءَ جي پهچ کان بلڪل
پري آهن.

ان ئي مسلمان ڊاڪٽر چيو ته اهو انسان جو محدود عقل
۽ ٻڌي آهي جنهن هڪ ئي قرآن شريف جي مڃڻ وارن کي
باهتر فرقن ۾ ورهائي ڇڏيو آهي ۽ عيسائين ۾ ائڪ پٽ
چار ڪري ڇڏيا آهن.

ياد رهن مان هڪ حضور جن کي ياد ڏياريندي عرض ڪيو
ته توهين پدر جنم جي باري ۾ ڪجهه ٻڌائي رهيا هئا.

حضور جن فرمايو ته توهان پڇيو ٿي ته انسان کي ٽيهه ۽
اڻڇ ڇولين ۾ ڇو ٿو موڪليو وڃي؟ توهين ڏسو ته قدرت
جي هر ڪار ۾ مصاحف رکيل آهي. جڏهن قدرت ڏسي
ٿي ته ڪنهن ماڻهوءَ تي شڪار ڪرڻ ۽ جيو عتيا ڪرڻ جو
پرس سواري آهي ته هو هنڪي لاءِ ٽي اعڙي جوڙي ٿي
ڏئي جهڙوڪ شينهن جي پاڇيتي جي، عتي هو آسانيءَ
سان پنهنجي ان پير پل اڇا جي پور ٿي ڪري سگهي.
جيڪڏهن ماڻهوءَ ۾ اڇا آهي ميواني عادتون آهن ۽ منهن
جنم جهڙي اولاد ڏنڻ جو ڪوبه قدر ڏنو ڪري ۽ سندس

ستسنگين کي لڙڪ ۾ وٺي ويندا آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته نه، جنهن به جيو کي پوري ڪورو ۽
کان نام مليو آهي، ڄمڊوت ان جي نزديڪ اچڻ جي به
همت نه ڪن. نه رڳو ايترو بلڪه ڄمڊوتن جو مالڪ ۽ مڙج
به ست-ڪورو ۽ جي شيد کان وٺين ٿو وڃي. جي ڄمڊوت
ڪنهن ستسنگيءَ کي لڙڪ ۾ وٺي ويندا ته ان جي رهائيءَ
لاءِ پوري ڪورو ۽ کي اُتي نرڪن ۾ وڃڻو پوندو ۽ ان جو
نتيجو اهو نڪرندو جو لڙڪن جي سڀني جيون جا بند خلاص
ٿي ويندا ۽ سڀ لڙڪ خالي ٿي ويندا، جا ڳالهه ۽ مڙج کي
قيام قبول ڪانهي.

ٻڌيسٽر پڇيو ته حضور اهي ڏکڻائي ۽ مڙج ۽ ان جا دوست
جو بڻايا ويا آهن؟

ستگورن فرمايو ته جي ڪڇرو ڪٽائڻ هوندو آهي ته مهتر
کي سڏ ڪيو آهي، جي ڪنهن بد معاش يا ڊاڪٽر کي پڪڙائڻو
هوندو آهي ته پوليس واري کي سڏ ڪيو آهي. ٿوهين
خود سمجهي سگهو ٿا ته سماج جي انتظام لاءِ پـوليس جو
مهڪم اهڙو ئي ضروري آهي جهڙو ۽ ٻيو ڪو سماج سڌار
مهڪم.

ٻڌري حضور جن جي وچن جي ٿاڻيد ڪندي چيو ته
برابر ڏليا پر پرماتما کي ٻنهي ڀرن ۽ ڀلن لوڪن سان واسطو
پوي ٿو.

ٻڌيسٽر چيو، ”مان ته سمجهان ٿو ته هي سرڳن ۽ نرڪن
جون ڳالهون صرف ڪلپنا آهن ۽ انهيءَ مطلب سان گهڙيون
ويئون آهن ته لوڪ ٻرائيءَ کان ڊڄي پڪيءَ ڏانهن ماڻل ٿين.“
اهو ٻڌي سڀني وٺي کليو.

حضور جن فرمايو ته اهو درست ڪونهي. سڀني ڌرمين

مائيءَ وقت وٺي ويندو جنهنڪي ويجهڙائيءَ ۾ اهڙا الهو ٿيا آهن .

اٺي ٻين ويندن ۽ خاص ڪري امير ڪن پادريئن ان مائيءَ کي ڏسڻ جي چاهندا ڏيکاري . اڪري حضور دين ديال جن مولڪي آگيا ڏٺي ته مان هي بي رکيءَ کي ٿوريءَ دير لاءِ وٺي اچان .

هي بي رکيءَ پنهنجا اڀو ٻڏايا جن جو مون انگريزيءَ ۾ الواد ڪري ٻڌايو جو جو ويندن ۾ ڪيترا هي بي رکي جي پنجاڀي ٻولي چڱيءَ طرح ڪين ٿي سمجهي سگهيا .

ان ملاقات کانپوءِ سڀني کي سندس ٿيو .
ٽريسٽر وڌاڪ ٻڌيو ته حضور! سرڳ ۽ لڙڪ ۾ به آيا
کي ڪا ديهه هوندي آهي ڇا ؟

حضور جن فرمايو ته ها پر هيءَ استول ديهه نه ، سوکير ديهه ٿيندي آهي ، اُهي سوکير شريز اهڙا هوندا آهن جهڙا سڀني ۾ ڏسبا آهن ۽ سڀڪ ۽ ڊڪ جو اثر محسوس ڪندا آهن .

ٽريسٽر وري سوال ٻڌيو ، ” سوکير شريز به موت اچن ٿي مڙهي ٿو ڇا ؟ سمجهو ته ڪو ماڻهو موت کانپوءِ هڪ ڪتي جي چون پائي ٿو ، هنجي سوکير شريز کي به ساڳيءَ حالت مان لنگهڻو ٻوڏو ڇا ؟ ”

حضور جن فرمايو ته نه ، سوکير شريز هميشه ٻڪسان رهي ٿو . سوکير شريز پنجن نئن پڙ ٿوي ، پاڻي ، اڪئي ، وايو ۽ آڪاش جو ٺهيل ڪونهي . بلڪه نون سوکير نئن مان ٺهيل آهي ، روپ ، رس ، سهرش ، گند ۽ باهي پيا چار آهن ان ۾ ، ٻڏي ، چٽ ۽ اهنڪار .

ٽريسٽر وري ٻڌيو ته ڪڏهن ڄمڻو ۽ ڇڏڻو ڇا ؟

آهي. اهڙو منس پاڻ کي اهڙن گرمين کان بچائيندو رهي
 اوه سندس دل ۾ ٻن گرمين لاءِ قدرتي طور نفرت پيدا
 ٿئي ٿي.

ٻٽريسٽر چيو ته اها صرف وشواس جي ڳالهه چئجي ٻلا ان
 کي ثابت ۾ ڪري سگهجي ٿو يا نه؟
 حضور جن فرمايو ته ها، جن پيارن کي سوکير مندن جي
 ڪاروبار کي دست جي اندرولي اک مالڪ بخشي ٿو،
 الهدي وچن يا سندن امڪيتن مان اها ڳالهه ثابت ٿئي ٿي.
 ٻٽريسٽر تنهن تي پڇيو ته هتي به ڪو اهڙو شيوڪ آهي
 جنهن کي اها التريڪ اک حاصل ٿي هجي ۽ جيڪو اسان کي
 پنهنجا اهڙا اٺو ٻڌائي سگهي؟

حضور جن ورائيو ته هتي اهڙا پيارا گهڻي آهن مگر هو
 گمنام رهڻ ئي پسند ڪن ٿا ۽ پنهنجو پاڻ ظاهر ڪرڻ
 نٿا چاهين.

ٻٽريسٽر چيو ته ان ۾ هيندي خود نمائي يا مشهور ٿي ڪرڻ
 جي نه ڳالهه ٿي ڪانهي. صرف منهنجي جڳياسا جو سماڏان
 ئي ٻولدو.

حضور جن فرمايو ته اهڙا سڄڻ به توهان کي صرف پنهنجا
 اٺو ٻڌائيندا پر ان مان توهان کي ڪيئن ٺسلي ٿيندي ته هو
 جيڪي ڪجهه چون ٿا سو سچ آهي؟

ٻٽريسٽر چيو ته مولڪي هندي ٻڌائڻ ئي ٿي وشواس
 اچي ويندو.

”پوءِ توهين منهنجي چوڻ تي ڇو ڪين ٿا وشواس
 ڪريو؟“ حضور جن مشڪندي فرمايو.

تنهن تي سڀيئي اچي ڪل ۾ چٽڪيا.

حضور جن فرمايو ته چڱو، دريائي لعل توهان کي هڪ

ان شڪاري کي صرف هڪ ٻري عادت ڪارڻ سڙ جنم وٺي اهو ڪرمن جو اوج چڪاڻو پوندو. قدرت پنهنجو اهو پراڻو قانون بدليو ئي ڪونهي ته جان جي بدلي جان ۽ اک جي بدلي اک ڏيئي حساب چڪاڻو آهي. اهو قانون اڃا به پوري طرح لاڳو آهي. سو ڪرمن جو حساب ڪتاب چڪاڻو ئي آهي. جيڪڏهن موت کان اڳ اهو ليکيو چڪو نه ٿيو ته قرضدار کي اهو ليکيو پورو چڪاڻ لاء وري جنم وٺو ئي پوندو. صرف چولي جي بدلائڻ سان قرضدار کي معافي ٿئي ملي. هنجي سڀني ڪرمن جو ليکيو ۽ لھڻو ڏيکيو هنجي الله ڪرڻ تي ٻڪي طرح اڪريل رهي ٿو. ان ڪرمن جي بنديءَ کي نه ته ڪو ڪوڙي ثابت ڪري سگهي ٿو، نه بدلائي سگهي ٿو ۽ نه ئي ناس ڪري سگهي ٿو. ان ۾ درج ڪيل هڪ هڪ ڪوڙي به چڪاڻي پوندي. هر هڪ ليک ڪرم جو عالم ملڻو آهي ۽ هر هڪ ٻري ڪرم جي سزا پوئتي آهي.

ٻئي بئريسٽر پڇيو ته اسان کي سزا ڇو ٿي ڏني وڃي؟

حضور جن ورائڊر ته اسانجي نسي پلي ۽ بهتريءَ لاءِ، اسان کي سڌارڻ سوارڻ لاءِ ۽ اسانجي ٻارن کي ڏوٽ لاءِ.

بئريسٽر سوال ڪيو ته جڏهن اسان کي ياد ٿي ڪونه ٿو رهي ته اسان ڪڏهن ڇڏ ڇڏ ڪرڻ ڪيا ۽ اسان کي ڪٿڙي ڪرم ڪارڻ سزا ڏني وڃي ٿي ته پوءِ ان سزا جو ڦاٽو ڪهڙو جڏهن سزا ملندڙ کي پنهنجو قصور ئي ياد نٿو رهي؟

حضور جن فرمايو ته ان سزا جو اثر الله ڪرڻ تي امت روپ ۾ اڪريل رهي ٿو ۽ ايندڙ جنمن ۾ آتما اعتزاز ڪرڻ کان انهن ٿي وٺڻ وڃي جيئن ڪو زهريلي نانگ کان بچندو

۽ آزمودا آئيا جي آلتِي ۽ وڪاس لاءِ ضروري آهن. آئيا جي لباس مٿان جو لالو آهي مٿس. آئيا کي هڪ ٽئين ڏيهه ملي ٿي جنهن ۾ الڪي پنهنجي ڪرمن اوسار اهڙي طرح حاصل ٿين ٿا جي حقيقت ۾ هنجي آلتِي لاءِ ضروري ۽ مفيد آهن.

جڏهن منهن جو مرڻو ٿئي ٿو تڏهن هڪ صرف بڻي ڪارڊ ڪيترن ۾ وڃي ٿو پر سندس ڪيل ڪرمن جو حساب ڪتاب هن سان گڏ رهي ٿو. هو جتي وڃي ٿو اتي انهن ڪرمن جو قرض کيس چڪاڻو پوي ٿو. قدرت سنگدل مهاڄن چيان آهي. جيڪي قرض اوهان ڪڍيا آهن اهي پوري ٿي اوهان لاءِ ٻيو چارو ٿي ڪونهي. دنيا جي سڀني ڌرم ان سڌايت کي بخوبي مڃيو آهي ته جيڪي پرڳڻو سڙي لڳو. انسان پنهنجي ڪيل ڪرمن جي ڦل لاءِ خود ئي ذميوار آهي. اهو ئي ڪرمن جو قانون آهي ۽ جنم جو سڌايت به ان سان ناهي ٻيئي وانگر جڙيل آهي. ٻنر جنم کانسواءِ ڪرمن جو سڌايت اڌورو ۽ اڻپورو رهجي ٿو وڃي. اسين سڀ لڳاتار ڪرم ڪندا وڃون ٿا ۽ اهڙي ريت نت نئون قرض کڻي پنهنجي اوجي کي ڌار ٿي رهيا آهيون. هي سڀ قرض چڪاڻا ٿي پوندا. ان کانسواءِ ٻين جو ڪو ٻيو اُٻاءُ ٿي ڪونهي. هڪڙي ئي جنم ۾ اسين ڪرمن جو ايترو نه اوج کڻي ٿا وڃون جو هڪ حياتي ۽ ۾ چڪاڻا لامڪن ٿيو پوي. نوجوان پريستڙ ٻچو نه حضور! اهو لامڪن ڇو آهي؟

حضور جن فرمايو ته سمجهو هڪ ماڻهو شڪار ڪرڻ جو ڏاڍو شوقين آهي ۽ هو پنهنجي زندگيءَ ۾ سو جالور ماري ٿو. اهو پارِي اوج صرف تڏهن ئي ختم ٿيندو جڏهن اهي جالور واري واري سان ان شڪاريءَ جي جان وٺندا. سو

آهن. ڪي نه وري سندر ۽ سڊول روپ رلڪ
۽ سٺو دماغ کڻي ابتدا آهن ۽ شاهوڪاريءَ ۾ لاڏ ڪوڏ سان
بلبا آهن. ڪٿي ائين به ڏسبو آهي ته انسان جي ٻار کان
ڪٿي جي ڪلڙي يا ٻليءَ جي ٻولنگڙي جي وڌيڪ سار
سٺيال ٿيندي آهي.

ڪٿي ڏسندا آهيون ته غريب ڪٽنب جو هڪ ئي ڪٽڻ
ڪمائن وارو آهن کان ڪسيرو ويندو آهي ۽ ويچارا چٽا چورا،
بي سهارِي ۽ اٽل بڻجي پوندا آهن. ڪٿي نه ڪنهن پيرس
کي اڻ ميو ۽ اٽل ڏن پير آهي پر هڪي ڪوبه اولاد يا
وارث ڪونهي جو ان ٺاڻي مان چوڙي ۽ مٽي. هڪ
گهر ۾ پتي جوان ۽ سندر استريءَ کي ڏهاڳ جو داغ ڏيئي
ٿو وڃي ۽ کيس ساري عمر روج ۽ راڙي لاه ڇڏي ٿو وڃي.
ان ساڳئي گهر ۾ وري هڪ ٻيڙي جهنگي گهر ۾ ڪير به
ڪول نه ٿو چاهي، پيئي جيئي. هن جون اهڙي اڳاڳي جيون مان آزاد
ٿيڻ لاءِ ارداسون ۽ التجائون اڳاهن ئي ٿيون. ڪو ٻار جاني
چم کان ڪوڙهي آهي ته ڪو گوليگو ۽ ٻوڙو.

اٽي حضور جن سڀني کان پڇيو ته اهو سڀ ڇا جي ڪري
آهي، اهو راز ڪهڙو آهي؟ ڇا پرمانا پنهنجي من ماني ٿر
ڪري يا هڪڙن سان باخاطري ٿو ورتي ته ٻين سان زور ظلم؟
يا پرمانا غلطي ٿو ڪري جنهن لاءِ کيس پوءِ افسوس ۽ پڇتاءُ
ڪرڻو پوي ٿو؟ صرف ڪرمن جو ليڪو يا پٺر جسم جو
سڌالت ئي ان منجهيل مسئلي جو صحيح ۽ سٺو نتيجو
جواب آهي. اسانجي هيءَ موجوده ٿوري زندگي ان وڏي
نسبي ۽ اٽل جيون جو هڪ ننڍڙو حصو آهي، جنهن ۾
اسانجي آتما کي اليڪ جولن مان لنگهڻو پوي ٿو ۽ طرح
طرح جا آزمودا ۽ تجربا حاصل ڪرڻا پون ٿا. اهيئي تجربا

حضور جن فرمايو ته سنت انڌ و شواس رکڻ لاء ڪڏهن
هدايت ڪونه ڪندا آهن بلڪ هو ته دعوت سان چولدا آهن
نه ڪوبه ڪمائي ڪري آهي سڀ نظارا پنهنجي اندر
ڏسي سگهي ٿو.

نوجوان بٽريسٽر چيو ته آتمڪ ايماس لاء ڪنهن خاص آسن
جي ضرورت آهي ڇا؟

حضور جن ورائيو ته شبد ٻڌڻ لاء هڪ خاص آسن سهنج
پريو ۽ وڌيڪ لاپڊاڪ آهي پر آسن جو خاص مهتو ڪونهي.
ڪهڙي به سولي ۽ آرام ڏاڪ آسن ۾ ويهي ايماس ڪري
سگهجي ٿو. پر جيڪا مهتو پورڻ ڳالهه آهي سا آهي من جي
ايڪاگرتا، نه ڪ آسن.

هڪ پادريءَ چيو ته مان هڪ سوال پڇي سگهان ٿو؟
هندن جو پندر جنم ۽ آواگون ۾ و شواس جو سڌالت منهنجي
سمجهه ۾ ڪونه ٿي اچي. منس جنم مان ڪري، جالور جي چوڻ
پائي سگهجي ٿي ۽ جالور منس جو چولو پائي سگهي ٿو،
اهڙي طرح جيو آتما جوليون بدليندي رهي، اهو منهنجي
عقل کي ڪين ٿو آڻي.

حضور جن ورائيو ته سنسار ۾ روزمره جيڪي وچتر
گهٽتائون، اسانجي سمجهه ۾ نٿيون اچن، انهن جو اهوئي
صحيح ۽ نر جواب آهي. اسين هر روز عجيب و غريب
ڳالهون ڏسندا آهيون. هڪ ٻار دولتمند ۽ آسودي گهر ۾
جنم وٺي ٿو، سون جي پينگهي ۾ پلجي ٿو. ٻيو آلي جنم
وٺي ٿو جتي نه وچائڻ لاء ڪو ڪپڙو آهي نه پهرڻ لاء
وسٽر. ڪي جنم کان ئي انڌا، لولا لنگڙا ڄمن ٿا، ڪي
مورڪ نه ڪي جنم کان ئي اپراڙي ورتي ڪڍي ايندا آهن.
ڪن کي مائٽ غربت ڪارڻ رستن ۽ راهن تي اچائي ڇڏيندا

سمرن ۾ لڳائين ٿا. سنت مت جي اڀياس ۾ پهرين ۽
مڪيه ڳالهه آهي پر ماڻها جو سمرن. پر سمرن هجي لڳاتار ۽
اٺوت جيئن من کي هيڏانهن هوڏانهن پٽڪڻ جو موقعو ئي
نه ملي. ان مهل پنهنجو خيال ٻنهي نيترن جي وچ ۾ ڄمائي
رکڻ گهرجي. اها ساڌنا ڪيڏي مهل ۽ ڪٿي به شالتيءَ سان
ڪري سگهجي ٿي ۽ ان ۾ ڪابه تڪليف يا ڪنڌائي ڪانهي.
ان اڀياس بابت مڪمل هدايتون دڪشا ڏيڻ وقت ڏنيون
وينديون آهن.

توهان اهو ڏٺو هوندو ته من جنهن به شيءِ جو خيال ڪندو
آهي ته ان شيءِ جو آڪار ۽ روپ به اچي اڳيان ايندو آهي.
ان کي چڱيڻ، ”ڌيان.“ سنت سنسار ڪڍڻ جي ڌيان
جي بجاءِ گوروءَ جي ڌيان ڪرڻ جي هدايت ڪن ٿا.
گورو لالڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”اڪال مورخ هيءَ ماڻه سنڌن ڪي،

ٺاهر ليڪي ڌيان ڪو.“

ارٿاڪ سنڌن جو امر ۽ ابداسي سروب من کي ٽڪائڻ لاءِ
امر ساڌن آهي:

ڌيان ڪالپوءِ الهد شبد يا الاهي آواز کي ٻڌبو آهي. ٿوري
۾ چڱي ته آلمه اڀياس جو اهوئي سار آهي. پهرين سمرن،
پوءِ ڌيان ۽ پوءِ ڌن يعني آتما کي ان ادگيت سان چوڙڻ.
سمرڻ ذريعي اسين پنهنجي خيال کي ٻاهرين ٻڌارڻن مان
سميٽي نيسري ٿل ۾ اڻڪاڙ ڪريون ٿا، ڌيان ڪرڻ سان
اسانجو خيال ان مرڪز تي ٽڪجي ٿو ۽ الهد شبد جي
سهاري اسانجي آتما اوچن منڊلن ڏانهن پرواز ڪري ٿي.

ٻاڌري پروفيسر چيو ته اها ڳالهه صحيح معلوم ٿئي ٿي
۽ دل کي لڳي ٿي.

امڪان ڪونه هوندو آهي. اهڙو شالتميه وانا ورڻ ٻڃڻ
سمرڻ لاءِ نهايت ڪارائتو ٿيندو آهي ۽ پنهنجي من جي
ورنيءَ کي سولائيءَ سان اندر اڳاڙ ڪري سگهيو آهي.
اهڙي سٽل ۽ شالتميه سمير اڀياسيءَ کي گهرجي نه پنهنجي
من کي اسٽر رکي پنهنجي خيال کي شوليتر ۾ اڳاڙ ڪري.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته ڏيان ڏيئي ٻڌو ته اسانجي
شريهر ۾ من ۽ آتما جو اسٽان اڪين جي پويان آهي. جنهن کي
تيسرا لاءِ ٽين اڪي، شوليتر، اسٽ دل ڪندو يا لفظ سويڊا
ڪري سڏيو ويو آهي. هيءَ اها ئي جاءِ آهي جتان اسانجو من
۽ آتما شريهر جي نون دوارن ذريعي دنيا ۾ ڦهلجي وڃن ٿا.
اهي نو دوار آهن، ٻه اڪيون، ٻه ڪن، ٻه لاسڪائون، وات
۽ ٻه هيٺيان دوار. اسان کي پنهنجي ڦهليل خيال کي سڀني
طرفن کان سمجهي انهيءَ مرڪز تي اڳاڙ ڪرڻو آهي. ان
ڪيندر تي پنهنجي من کي آڻي بلڪل شانت ۽ اڏول
ڪري بيهارڻو آهي.

ستن مهائين ان منزل مقصود کي حاصل ڪرڻ لاءِ من
جي سياڻو جو بخوبي اڀياس ڪري ڏنو ته هيءَ من هروقت
سنساري پڌارتن جو سمرن ۽ ڏيان ڪندو رهيو. توهان
سڀني اهو ڏٺو هوندو ته توهين بلڪل شانت ۽ خاموش ويٺا
هولدا آهيو تڏهن به توهانجو من اندر ئي اندر ڪجهه نه
ڪجهه سوچيندو رهندو آهي، ڪجهه نه ڪجهه ڏهرائيندو
رهندو آهي يا ڪنهن نه ڪنهن ويچار ۾ غلطان هوندو
آهي. من ڪڏهن به اسٽر ڪونه رهندو آهي. هر هڪ ڀل ۾
هو هڪ وستوءَ کان ٻيءَ وستوءَ ڏانهن ڊوڙندو ئي رهيو.
سنت من جي ان عادت جو ڦاٽو وٺندا آهن. هو من کي
دليوي سمرن ڪرڻ جي بجاءِ پرمالما جي پوئو لامن جي

هن . پرمارئيءَ کي پنهنجي نظر صرف هن انساني جاءِي جي اصلي مقصد يعني پر مشور برابتي تي رکڻ چڱائي . جيڪي منڊل جي ڏرستڪر ۾ لکيل آهي ، اهو هڪي اوس ملندو ۽ انهيءَ ڪري کيس رضا ئي راضي رهڻ گهرجي . اميري غريبي ، مک ڏک ، مان ايمان ، بيماري ندرستي ، دلچ ۽ راحت طلب نه جيڪي انسان کي ملڻو آهي اهو اڳيئي پنهنجي سلامت ۾ لڪائي آيو آهي .

راه روشن لعل حضور جن کي عرض ڪيو ته ستگورو جي !
 وهان سمع مت جي اڀياس بابت ڪجهه ٻڌائڻ چاهيو ٿي .

حضور جن ورائيو ته ها ٿورو مضنون ٿيو اچي ويو .
 مادڪ کي سڀني اڃاڻن کي دل مان ڪڍي ، ڪنهن اڳڪاٽ
 سڻان ئي يا گوڙ بڪيڙي کان پري ڪنهن ڪمري ۾ رهڻ
 پئي . سڄ اُڀرڻ کان به ، يا ئي ڪلاڪ اڳ واري سمي
 جي هندو شاسترن ” برهم مهرست “ سڏيو آهي . اهو وقت
 بگٽيءَ لاءِ بي مثل آهي . هونءَ نه سمورو وقت ئي برمالا
 ٿو آهي ۽ اڀياسءَ کي جنهن به وقت سهوليت ٿئي ان وقت
 مالڪ جي ياد ۾ ويهي سگهي ٿو پر امرت ويلي ڀڄڻ ڪرڻ
 کي خاص خوبيون آهن جي ٻئي ڪنهن وقت ۾ نٿيون
 ٿي سگهن . . .

سويل صبح جو اسانجو ٽن ٽوڙي من رات جي آرام
 ڪرڻ بعد تازو تازو رهي ٿو . اڳئين ڏينهن جون چئنائون
 ڪم ڪاريون اسان کان وسري وڃن ٿيون . ٽئين ڏينهن
 تي ڪم جو بوج اسانجي من تي اڃا غالب ڪونه هوندو
 هي . چوڌاري شالتي ۽ سن سناٽ هوندي آهي . آمدرفت
 و شور غل به ڪونه هوندو آهي ۽ ٻار به سهيل هوندا آهن .
 من مهل ڪنهن به اوچتي مهان يا ملاقاتي جي اچڻ جو

رنگن پوئين جو اڀياس ضروري آهي. نامردان
پهرين اها ڳالهه ڄاڻيائون ڪي سمجهائي وڃن
روحاني اڀياس صرف پرماتما جي پائڻ لاءِ
آهي ۽ نه سنساري سڪن ۽ نعمتن لاءِ.

سوال ڪيو ته حضور! ڪوبه آهي روحاني
ڪري من جون مرادون پائي سگهي ٿو ڇا؟ انهن
چا ٿو هٿ حاصل ٿئي؟

جن فرمايو، ”دنيا ۾ ڪيترائي ماڻهو ٽن دولت
ڏي، ۽ شڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪيترن ئي قسمن
جهڙن ٿا ۽ ساڌن ٿا ڪن ٿا پر سڄي مٽلاشيءَ کي
ڏسڻ لڳي جو مول مقصد صرف پرماتما جي پراپتي
رهي. دراصل، هي انمول مالش چولو مالڪ صرف
ملڪ لاءِ بخشيو آهي.“

جوان پريسٽر پڇيو ته انهن ساڌن سان ٽن دولت يا
حاصل ڪري سگهجي ٿو ڇا؟

حضور جن ورائيو ته ها، سنسار جون اڇائون پورو
ڪرڻ لاءِ الڳ الڳ مٽر ۽ الڳ الڳ ساڌن ٿا ڪن.

پوءِ پريسٽر پڇيو، حضور! ڪجهه نه حاصل ڪري سگهجي
ٿو ڇا؟ يا اڻ ٿيڻ ٿا؟

پوءِ چاهي سندر استري هجي يا اڻ ٿيڻ ٿا؟
حضور جن فرمايو ته اهي سڀ شيون ملي سگهن ٿيون پر
رهائشي ان لاءِ وڏي قيمت ڇڪائي پوندي ۽ ساڳئي
وقت توهانجي ڪرمن جو بوج پڻ پاري ٿيندو. آهي اڇائون
آهي اسانجي جنم مرڻ، پيدائش ۽ ڪليش جو ڪارڻ آهي.
پرماتما جي ڪوچيءَ کي ڪڏهن به سنساري پڌارتن جي اڇا
نه رکڻ کپي. آهي هن روحاني راهه ۾ وڏا روڙا ۽ رتڻ ڪون

ان

۽

ن

ڪر

ن

طلب

ل

نشان

ن

مالڪ

انسان

کي

کي

پکي

براهمي

مالڪ

رکي

لي

س

ڪر

ڪر

هي

آهي

هر

ان

۵. سنت مٽ جون روحاني سائنائون

ٻئي ڏينهن صبح جو سڀيئي حضور مهراج جن جي
ڪوٺيءَ ۾ پهچي ويا. ان ڏينهن ڏاڍي ٿڌ هئي. حضور جن
سگري ٻارڻ جو حڪم ڏنو. هنن پادريهن کان پڇيو ته راحه
توهان آرام سان گذاري؟ انهن سڀني حضور جن جي ڪيل
اعليٰ انتظام ۽ لڏپلائي هندن لاءِ شڪر ادا ڪئي.
گيسٽ هائوس جي ساهون نديءَ جي سيري ۽ پريان هماليه
بهاڙ جون برف سان چاٽيل چوٽيون هنڪي ڏاڍيون رڻيڪ
لڳيون.

پادريهن جي اڳواڻ چيو ته هتي جي شاعرن ۽ آندڙين
واناورڻ ڪارڻ من کي ڏاڍي راحه ملي ٿي.

ان کانپوءِ ڳالهيون شروع ٿيون. پادري پروفيسر چيو ته
حضور! جيڪڏهن اوهين ٺيڪ سمجهو ته اسان کي ٻڌايو ته
توهان جا دستبندگي پرمانا جي پراڻي لاءِ ڪهڙا پرماني
سڏن ۽ ڪريائون ڪندا آهن؟

لوجوان بئريسٽر چيو ته اهي ڳالهيون ته شايد گهٽ رڳيون
وينديون آهن.

حضور جن ورائيو ته مان توهان کي سڀ کولي ٿو سمجهايان.
پوءِ توهين پاڻ ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته اسين ڪجهه
گهٽ رڳون ٿا يا نه. ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي حضور جن
وڌيڪ چيو ته پهرين اها ڳالهه ڏيان ته رڳو جوڳي آهي
ته امام جي دڪشا وٺڻ لاءِ ڪنهن قسم جي ڪرم ڪانڊ يا
ريٽين ٻڌاڻ جي ضرورت ڪانهي ۽ لڪو ڪي وڌا وڌا
مٽر باد ڪرڻا آهن. ان لاءِ ڪي ڏکيا امر ڪونهن ۽ لڪو

جتي ڇاهي اٿي اٿي موڪلي .
 تڏهن ئي پريسٽر پڇيو ، ” جي توهين ماس ڪانڊ جي
 منع ڪريو ٿا ته پوءِ ڇهڙي جا ٻوٽ ۽ ٻيون ڇهڙي جون
 شيون ڪم آڻڻ ڪيتري قدر جائز آهن ؟ “

ستگورن فرمايو ، ” مان نٿو سمجهان ته خاص ڪري
 ٻارٽ ۾ ڪو صرف ڇهڙي وڪڻڻ جي واسطي ٿي . جانورن کي
 ماريو ويندو آهي . ڪيترا جانور قدرتي طور هن ٿا جن مان
 ڪافي ڇهڙو حاصل ٿئي ٿو . پوءِ نه زبردستي گذر ڪرڻ لاءِ
 ڪا به ڪا سڀا لشچٽ ڪرڻي پوندي پر اهڙا به ماڻهو آهن
 جي ڇهڙي جا ٻوٽ پائيندا ٿي ڪولهن . “

مشنري پروفيسر چيو ، ” ستگورو جي ! اسين توهان جا
 نهايت شڪر گذار آهيون جو توهان اسان کي سست مت جا
 اصول اٿي سندر ۽ سرل ڍنگ سان کولي سمجهايا .

حضور جن پوءِ سڀني جڳياسن ڏانهن مخاطب ٿي فرمايو ،
 ” ڪافي دير ٿي چڪي آهي ، هاڻي توهين ڀلي آرام ڪريو . “
 مشنري پروفيسر ورائيو ، ” اسان هتي سڀاڻي به رهڻ
 جو فيصلو ڪيو آهي ۽ اسان مان هڪڙو لاهور وڃي وڏي
 پادريءَ کي ان بابت اطلاع ڏيندو . “
 ستگورن فرمايو ، ” تمام سٺو . صبح جو لوڻن اچي گڏ ٻاسين . “

ولندرو ولهن يا موج مزي لاء مارڻ جو حساب اوس
ڏيڻو ٻوندو.

يادري پروفيسر ڀڄيو ته ڀلا ڪٿا، سها، هڪڙو، ٽڏيون ۽
ڪيڙا ماکوڙا ڇيڪي فصل کي برباد ٿا ڪن، الهن جو
ڇا ڪجي؟

حضور جن وراڻيو ته توهين الهن کي ماري سگهو ٿا. جڏهن
ٻن ٿرڀن مان هڪڙي چونڊڻي پوي ته وڏي برائيءَ کي
جڏي ڏيڻ ڪپي. آخر رکيا لاءِ نالڪن، شينهن ۽ ڇيتي جهڙن
خطرناڪ جانورن کي مارڻ ۾ باپ نٿو لڳي.

يادري ڇيو ته ڪڏهن ماس کائڻ به نه ضروري ٿيندو
آهي؟

حضور جن وراڻيو ته ماس کائڻ سان ماڻهوءَ جي دل
ڪنور بڻجي پوي ۽ هنجو ٻين جيون ڏانهن رخ سرڻي ٿيو
پوي. ماس کائڻ ڪري ديا ۽ ڪولتا جون ڀاونائون لشت
ٿي وڃن ٿيون ۽ روحاني چڙهائيءَ ۾ وڏو وڳهن ٿو پوي.

ٻڙيسٽر وري ڀڄيو ته حضور! جن جانورن جو ماس
کائون ٿا، اسين نه پاڻ الهن کي سرشت جوئين ۾ پهچائڻ ۾
سهاڻڪ بڻجن ٿا.

اهو ٻڌي حضور جن ٺهڪ ڏيئي فرمايو، ”جڏهن توهين
ڪنهن جانور کي ماري انجو ماس کائو ٿا تڏهن توهين
صرف الهيءَ کي جسماني طور نقصان پهچايو ٿا پر الهيءَ
جي آتما ٿي نه هالڄو ڪو به ڪنٽرول نٿو رهي. روحاني
ترقي نه آتما جي ٿيندي آهي، شرير جي نه. توهين ٻڌايو
ته جنهن جانور جو ڪو ماس کائي ٿو ته الهيءَ جي آتما جي
آنتيءَ جي باري ۾ ڪو هو فيصلو ٿوروئي ڪري سگهي
ٿو؟ اهو فيصلو الهيءَ عرشي طاقت جي هٿ ۾ آهي ۽ عزم

آهي، لڏهن هنن طبع ڪيو ته اهڙيون شيون ڪانجن جنکي گهٽ ۾ گهٽ پيڙا جر احساس ٿئي ۽ اهڙي طرح گهٽ ۾ گهٽ پاپ لڳي. تنهنڪري هنن ويڻو پوڄن اختيار ڪيو. ساڳي سمڙين يا قل فروت ۾ درد ۽ پيڙا محسوس ڪرڻ جو مادو قريب قريب هوندو ئي ڪونهي. آهي ٻين جيون والگر لکي چيڏن، لکي چلائن. سنت فرمائن ٿا ته ڪاڏي بغير زندهه رهي نٿو سگهجي تنهنڪري پنهنجو آهار اهڙو رکجنهن جي ورتائڻ سان ڪرمن جو بوج گهٽ ۾ گهٽ لڳي ۽ اهڙي سنسار کي ڇڏڻ جو اُدم ڪريو جتي جيون هڪسا ڪرڻ بنا رهي نٿو سگهجي؟ جو توهانجو ”اصلي گهر“ ڪونهي.

نوجوان پروفيسر پڇيو ته حضور! ڪال اهڙو عجيب انتظام ڇو ڪيو آهي؟

حضور جن فرمايو ته ڪال هن سنسار جو حاڪم آهي، هو نٿو چاهي ته هنجي ان جيلخالي مان هڪ به آتما آزاد ٿي نڪري وڃي، هو هڪ هڪ آتما لاءِ خوفناڪ جنگ جوڙي ٿو.

پادري پروفيسر چيو ته حضور! توهانجو چوڻ آهي ته شڪار ڪرڻ، مڇي مارڻ ۽ سڀ ڪنهن قسم جي چيو هڪسا خراب آهي. ڀلا ڇيتي يا واڳهه کي مارڻ به خراب آهي؟

حضور جن وراڻيو ته اهو حالتن تي مدار ٿو رکي. جانورن کي مارڻ ۽ انهن تي ظلم ڪرڻ خراب آهي پر ڪڏهن اهڙو موقعو اچي ٿو جڏهن توهان کي انهن کي مارڻ ئي پوي ٿو. سمجهو ته هڪڙو چيتو آهي جو توهانجي شهر يا ڳوٺ لاءِ هڪ قابل آزار بڻجي ٿو. هو توهانجا جانور کڻي وڃي ٿو ۽ ڳوٺ جا ڪيترائي ماڻهو ماري ٿو. اهڙين حالتن ۾ هنجو خاتمو ڪرڻ جائز نٿو سمجهجي ٿو. پر جانورن کي محض

آهي . باقي ٻيا چار نٽ بلڪل ٿوري الداز ۾ هوندا آهن ۽ ڊپل هوندا آهن . انهيءَ ڪلاس ۾ ساڳي سبزي ، وڻ ٽپ اچي ٿا وڃن ۽ انهن ۾ پاڻي ۽ جو نٽ مکيه هوندو آهي . ڪي اهڙيون ڀاڄيون هونديون آهن جي سڪاڻا سان ڏهين پتي وڃي پچنديون آهن .

۲ . ٽئين ڪلاس ۾ آهي جيو اچي ٿا وڃن جن ۾ ٻه نٽو اگنيءَ ۽ پر ٿوري پرڏان هوندا آهن ، جهڙوڪ جيت جيترو ، ڪوٺا ، بلائون وغيره .

۳ . ٽئين ڪلاس ۾ اچن ٿا پکي ۽ پرڏا جن ۾ ئي نٽ - چل ، اگني ۽ هوا پرڏان هوندا آهن .

۴ . چوٿا ڄالور چوٿين ڪلاس ۾ ٿا اچن جهڙوڪ گاليون گهوڙا وغيره . هنن ۾ آڪاس يعني ٻڏي ۽ جي نٽ کان سواءِ باقي ٻيا چار ئي نٽ هوندا آهن ۽ اهڙي سبب آهي جو ڄالورن ۾ ٻڏي يا سمجهه گهٽ هوندي آهي .

۵ . پنجين ڪلاس ۾ آهي انسان جنهن جي شرير ۾ پنجئي نٽ پوري ميزان ۾ موجود آهن .

الڪري ماڻهوءَ کي مارڻ جي سزا موت آهي پر گهوڙي يا ڪتي کي مارڻ جي سزا موت ڪونهي . نوهين ان ڄالورن جي مالڪ کي عيوض ڏيئي راضي ڪري سگهو ٿا . جهڪڙن نوهين ڪو پکي ٿا مارو نه اٿجو پاپ ڪتي کي مارڻ جي پاپ کان گهٽ آهي . ساڳئي وقت جو پاپ ڪڪ ڪوئي يا سهي کي مارڻ سان لڳي ٿو ، اوترو ڪڪ ڪل پٽڻ يا گجر کاڌ سان ڪين ٿو لڳي . الڪري جڏهن پراڻين رشين مينن ڏٺو ته ڪال هن سسار جو انتظام ائين ئي ٻڌائي رکيو آهي ته هڪڙو جيو ٻئي جيو کي کاڌ سان ئي زندهه رهي سگهي ٿو ۽ ساڳئي وقت جيو هسا ڪرڻ ۾ به پاپ

ڪندو. جالورن جو ماس ڪاٺ سان لسان جي ٻڏي پرشت
ٿيو پوي ۽ هو جالورن جهڙو ئي بڻجيو پوي.

پروفيسر وراڻيو ته اسين پيڙهين کان وٺي ماس ورتائيندا
آيا آهيون. هاڻي اهو ڇڏڻ اسان لاءِ ڪيڏو نه مشڪل ٿيندو!

حضور جن فرمايو ته جتي ڇاهه آهي اتي راهه آهي ۽ مالڪ
الهن جي مدد ۽ سهائتا ڪري ٿو جي ليڪي ۽ دٻا جي
مارڪ تي هلڻ جا چاهڪ آهن. سوين اميرڪا ۽ يورپ جا
ستسنگي آهن جي ويڻشو پوڄن ورتائين ٿا ۽ ڪابه ٽڪيائي
مھسوس ڪانه ٿا ڪن.

پادري پروفيسر چيو ته پرمائيا جي ٻياري خاطر اسان کي
ڪجهه نه ٿياڳ ڪرڻو ئي پوندو.

نوجوان پريسٽر چيو ته سنڌن ته ائين به چيو آهي ته وڻ ٺٺ
۽ ساڳ سمڙيءَ ۾ به جان ۽ چيٽنتا آهي.

حضور جن فرمايو ته اها حقيقت آهي. جيڪو ڪڻڪ جو
داڻو اسين کائون ٿا ان ۾ جان آهي. گورو نالڪ صاحب
فرمائين ٿا، ”جيتي دالي ان کي جيٽا باجهه نه ڪوء.“
مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ”سبز گاهه وانگر مان ڪئين
دفعاً پيدا ٿيو آهيان ۽ چوراسي لک، چوٿيون پوڳيون اٿم“
پر جيون جي چيٽنتا، مھسوس ڪرڻ جي شڪتي ۽ وڪاس
۾ تفاوت ٿيندو آهي ۽ اندري ڪنهن به ساهواري کي ڪاٺ
جو پاپ ان مطابق لڳي ٿو جيترو اهو دڪ ۽ ڪشت مھسوس
ڪري ٿو. مان ان حقيقت کي وڌيڪ صاف ڪريان ٿو.
ڇڱو ڌيان ڏيئي ٻڌو. هن ساري وچنا کي پنجن درجن ۾
ورھائي سگھجي ٿو. تنهن جي زيادهه يا ٿوري مائرا ۾ هٽڻ
ڪري سنسار ۾ پنجن قسمن جا جيو آهن.

۱. پهرئين ڪلاس جي جيون ۾ صرف هڪ ئي مکيه هوندو

ڪيائون ته ڪنهن به پراڻي ۽ ڪي دڪ نه ڏيو. گورو ارڃن ڏيو
 مهاراج جن ڪي جڏهن خبر پيئي ته ڪي ستسنگي انهيءَ
 حڪم جي پوري طرح بجاواري لڳا ڪن ته هندن خود انهيءَ
 حڪم کي دهرائيندي آيا ڏي ته گورو ناناڪ صاحب جن
 ڪڏهن به اهڙي غلط اجازت ڪنهن کي به ڪانه ڏني هئي.

حضور جن انهيءَ وشيه تي وڌيڪ روشني وجهندي
 فرمايو ته انهيءَ حقيقت کان ڪير به انڪار ڪين ڪندو ته
 جن جانورن ۽ پکين کي اسين ماريون ٿا انهن مان ڪير به
 مرڻ ڪونه ٿو چاهي ۽ هر ڪو پنهنجي جان بچائڻ جي پوري
 ڪوشش ڪري جيئن چاهي ٿو. توهان ڏٺو هوندو ته ڪا سائي
 جڏهن جانور کي ڪٽڻ لاءِ پڪڙيندو آهي ته هو ڪيئن نه
 پاڻ ڇڏائڻ لاءِ سر ٽوڙ ڪوشش ڪندو آهي. انهيءَ ڳالهه
 کان ڪير انڪار ڪري سگهندو ته هو انهيءَ وقت سخت
 پيڙا محسوس ڪن ٿا. ڇا هو پرمانا جا جيو کولين ۽
 هنن کي بي رحميءَ سان ذبح ڪرڻ جي سزا پرمانا اسان کي
 ڪونه ڏيندو؟

پادري پروفيسر چيو ته ها اها حقيقت آهي ته جڏهن
 اسين مرغين يا ٻين پکين کي ڪاٽيندا آهيون ته هو درد لڳائڻ
 ۽ دل سوڙ آواز ۾ چيخندا آهن.

حضور مهاراج جن فرمايو ته جيڪڏهن پسون ۽ بکي سک
 دڪ محسوس ڪن ٿا ته پوءِ هنن کي مارڻ ۽ ڇاپاپ آهي ۽
 هندجو خالق اسان کي الله ڪڏهن به معاف ڪين ڪندو.
 پروفيسر اهي اکر وري به دهرايا ته هو ايڏا نه محسوس
 ڪن ٿا.

حضور جن فرمايو ته جيڪو به پرمانا کي بيار ڪري ٿو
 ۽ هن سان ملڻ چاهي ٿو اهو ڪنهن به جيو جي عتيا ڪين

نه ڪي ٻين جو . (هتي پنهنجي ماس ڪاٺڻ جو مطلب آهي عبادت ۽ رياضت ڪري پنهنجي شريڪن کي ڏٻرو ۽ پتلو بڻائڻ)

مسلمان ڊاڪٽر چيو ته ها ، حضرت محمد صاحب سڄي حياتيءَ ۾ صرف چار دفعا ماس کاڌو هو . قرآن شريف جي هڪ آيت آهي ته قرباني ڏنل جانورن جو ماس خدا کي منظور ڪين آهن پر هنکي منظور آهي صرف پگتي ۽ ليڪ پاڪ زندگي .

اٺي ٻاوا هر نامسنگه چيو ته ڪورو نانڪ صاحب جن نه ڪڏهن به ماس ڪاٺڻ کان منع ڪين ڪئي .

حضور جن ورائيو ته هنن نه بلڪل منع ڪئي آهي . پوءِ هنن مولڪي حڪم ڏنو ته مٿان منهنجي ڪمري مان هڪڙو فارسي ڪتاب کڻي آءُ جنهنجو نالو آهي ”دبستان مذاهب“ . پروفيسر جگموهنل اهو ڪپور ٿلا جي راجا جي لائبروري مان کڻي آيو هو .

مان جلدي وڃي مٿان اهو ڪتاب کڻي آيس ۽ اچي ستگورن کي ڏسڻ . هنن ڪتاب کي ڪيترن ئي هنڌن اٽلايو ۽ ڪجهه منٽن کانپوءِ ٻاوا هر نامسنگه کي اهو ڪتاب ڏيندي چيائون ته هنجو ليڪ هڪ وڏو مسلمان ودوان محسن ٿاڻي هو . جو گورو ارجن ديو مهاراج جن جو سمر ڪالين هو ۽ سندس ڪتاب ۾ انهيءَ وقت جو وشواس جوڳو ذڪر ٿيل آهي .

ٻاوا هر نامسنگه انهيءَ ڪتاب مان ۲۴۸ صفحي تان پڙهڻ شروع ڪيو جنهن ۾ لکيل هو ، ”گورو نانڪ پنهنجي سکن کي ماس ۽ شراب ورتائڻ جي سخت منع ڪئي . هنن پاڻ ڪڏهن ماس کولڻ ورتايو ۽ پنهنجي سنگت کي هدايت

تي ۽ ڪرمن جو پاري قرض چڙهي ٿو. ماس ڪاٺڻ سان
روحاني راهه ۾ رڪاوٽ پوي ٿي. ”

بئريسٽر وري پڇيو ته ڀرمالما هي ڀسون ۽ پکي اسانجي
ڪاڇ لاءِ ڪين اڀايا آهن؟ ”

حضور جن کليو ۽ ڪالٽس پڇيو ته جي شينهن ۽ چيتا انسان
جي باري ۾ ٽوهان کان اهو سوال پڇن ته ٻيو ٽوهين
ڪهڙو جواب ڏيندا؟

بئريسٽر اعتراض ڪندي چيو ته ائين ڪڏهن به نٿو ٿي
سگهي ته ماڻهو جانورن جي خوراڪ لاءِ بڻايو ويو آهي.

حضور جن وراڻيو ته جانورن جا ويچار توھانجي ويچارن
کان مختلف ٿي سگهن ٿا.

نوجوان وري سوال ڪيو ته حضور سڀ مسلمان ٿوڙي
عيسائي نه ماس ورتائيندا آهن.

حضور جن فرمايو ته ڪنهن به سنت پنهنجي سکن ۽ شيوڪن
کي ڪڏهن به ماس ڪاٺڻ جي اجازت ڪين ڏئي آهي پوءِ
چاهي هو ڪهڙي به مذهب، ملڪ يا وقت جو هجي.
عرصي پڄاڻان، جڏهن ماڻهو انهن سنتن جون اصلي سکياڻون
وساري ٿا وھن ته پوءِ هننجا شش جيڪي صرف لائي جا
شش آهن، انهن منع ڪيل شين کي ورتائڻ شروع ٿا ڪري
چڏين. حضرت محمد پيغمبر صاحب جي جيون ئي مون هڪ
ڪتاب ۾ پڙهيو ته هن اوائلي زندگيءَ ۾ صرف ۴ دفعا ماس
ورتايو هو. مرلانا روم صاحب جو ڪلام آهي:-

”لھن ڪي گفت سلطان زمان،

لھي خود گشتا نه لھي ديگران.“

يعني ان عالي سلطان (پيغمبر محمد صاحب) جنهن ماس
ڪاٺڻ جي اجازت ڏني آهي، اهو تنهنجو پنهنجو ماس آهي

ٿئي ٿو جيڪو هڪ اڀياسِي آتما کي، جنهن کي روحاني دکها ملي آهي، مٿين منڊلن ۾ پرويش ڪرڻ وقت ٿئي ٿو. نوجوان بئريسٽر چيو ته اها جيئري ئي مرڻ واري ساڏنا

نه ڏاڍي ڪشت ڏاڻڪ ٿيندي. حضور مهاراج جن فرمايو ته نه ائين ڪينهي. ۶ سالن جو ٻار به ڪامل مرشد جي رهنمائي ۾ اها ساڏنا آسانيءَ سان ڪري سگهي ٿو.

پادريءَ پڇيو ته پوءِ سڀ ماڻهو ائين ڇو ڪونه ٿا ڪن؟ حضور جن جواب فرمايو ته اهو سڀ انگري جو انهن کي لکي گورو مليو آهي ۽ نه انهن کي هن مارگ جو پتو آهي.

بئريسٽر پڇيو، ”پلا مولڪي الهيءَ روحاني راز کي ڄاڻڻ لاءِ اهڙي دکها ملي سگهي ٿي؟ الهيءَ لاءِ ڪي شرط آهن يا ڪا خاص تياري ڪرڻي پوندي؟“

حضور جن وراڻيو ته ها، ان لاءِ سڀ نشيدار شين، ماس مڇي، بيدا، مرغِي يا انهن مان ٺهيل ڪيڪن، پيسٽرين کان پرهيڙ ڪرڻي آهي ۽ نيڪ پاڪ زندگي گهارڻي آهي.

بئريسٽر عجب وڃان چيو ته ڇا ڪيڪ ۽ پيسٽريون به ڇڏايون پونديون؟ اها ته سچ پچ مشڪل ڪسوٽي آهي. ديا جي ساگر حضور مهاراج جن مشڪي فرمايو ته ان ڳالهه جو سارو مدار آهي ته انسان ڪهڙي ڳالهه کي ٿو وڌيڪ مهتو ڏئي. هن زندگيءَ جون ناني ۽ ٿڪيون خوشيون

ڪن بڻاڌار روحاني دولت! نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ماس کائڻ جي پلا ڇو

منع ڪيل آهي؟ ”جيئن جي جان وٺڻ ڪري دل ڪنور ۽ بي رحم بڻجي

صحيح ارف معلوم ٿيو آهي .

ستگورن فرمايو ته هر ڪو سرت شبد جو اڀاسي اهر جيئري مرڻ جو مشاهدو ماڻي ٿو . موت وقت ڇا ٿو ٿئي ؟ پهرين آتما شير جي الڳن - هٿن ، پيرن ، ٽنگن ٻانهن مان سميتجي ، پهرئين چڪر يعني گدا چڪر ۾ اچي ڪني ٿئي ٿي . اُتان پوءِ ٽنري ٽنري مٿي اچي ڪنٺ چڪر ۾ ڪني ٿئي ٿي . ان مهل هٿ ، پير ۽ شير ٽڌو ٿي پوي ٿو . اکين جون پٽليون مٿي چڙهي وڃن ٿيون ۽ آتما اکين جي مرڪز مان پرواز ڪري وڃي ٿي . موت ائين ٿيندو آهي . اڀاسي هر روز انهيءَ حالت مان گذري ٿو ، جنهنڪي جيئري مرڻ سڏجي ٿو . حضرت محمد صاحب ٻڌا چيو آهي ته ”موت قبل مؤتو“ يعني موت اچڻ کان اڳ مرو . هڪ مسلمان ڊاڪٽر چيو ته مونکي هاڻي سمجه ۾ آيو ته حضرت صاحب جن جي ان قول جو ڪهڙو مطلب آهي .

نوجوان بريسٽر پڇيو ته جيڪڏهن اڀاسيءَ جي آتما پڇن ۾ شير خالي ڪرڻ کانپوءِ ان ۾ واپس نه اچي ته پوءِ ڇا ٿيندو ؟

حضور جن وراڻيو ته ائين ٿيندو ئي ڪونهي . هنجي مرضيءَ مطابق آتما اچي وڃي سگهي ٿي . اها ڳالهه اڀاسيءَ جي وس ۾ آهي . هر هڪ اڀاسيءَ کي مرڻ پوءِ جي دوار کي هر روز ٻار ڪرڻو ٻولدو آهي . شير جي ٻاهرين حصن مان سميتجي ، آتما جو اندر وڃڻ ، اهر ساڌنا جو پهريون ڏاڪو آهي . شو ليتر ۾ بهيڻ کان اڳ مرڻ جي حالت پيدا ڪرڻ يعني سرت کي شير مان مڪمل طور سميتڻ لازمي آهي . پراچين گريس جي مشهور فلاسافر پلوٽارڪ جو به ساڳيو اهو آهي . هو چوي ٿو ته آتما کي موت وقت اهو ساڳيو اهر

ڪهر جي ڇو جو آهي ته پرماتما جا اوتار هوندا آهن .
 حضور جن فرمايو ته سنت جمر مرڻ کان نيارا آهن . هو
 جيستائين چاهين زندهه رهي سگهن ٿا . آلهنجي موج ۾ ڪنهن
 جو به داخل ڪولهجي . هندجو موت عام ماڻهوءَ جيان ڪين
 ٿيندو آهي . جڏهن به سنت ستگورو شريز ڇڏڻ چاهيندو
 آهي ته هو ان کي ائين ڇڏي ڏيندو آهي جيئن پراڻا ڪپڙا
 لاهي ٿڌا ڪجن . هو هر روز ٻچن سمورن ڪري پنهنجي آتما
 کي ارڇن منڊلن ۾ وٺي وڃن ٿا جنهنجو مطلب ئي اهو آهي
 ته هو روز مرن ٿا . هننکي هن سنسار جو يا زندگيءَ جو
 ڪوبه موهه ڪولهجي ۽ آلهيءَ ڪري هو موت کان ٿڌا ڏجن .
 دراصل ، اهڙن سنتن کي هيءَ دنيا هڪ وڏو جيلخانو
 لڳندو آهي ۽ جڏهن سندن مشن يا مقصد پورو ٿئي ٿو ته
 هو هن دنيا کي ٿياڳي پنهنجي پرم ڌارم ۾ وڃي نواس ڪن
 ٿا . آلهيءَ ۾ شڪ ڪولهجي نه جي هو چاهين ته صدين تائين
 هڪ ئي شريز ۾ زندهه رهي سگهن ٿا پر اهڙن ڪرشن
 ڏيکارڻ ۾ سنتن جي رڙ جي بلڪل ڪانه ٿيندي آهي . ٻين
 وانگر هو پر ڪرڻيءَ جي سڀني ليمن جو پال ڪندا آهن .

راءِ بهادر مناعل وچ تي چيو ته سنتن جي گتي نه نهايت
 اتم آهي پر اسين رواجي ستسنگي به هن سنسار ۾ پاڻکي
 خوش ٿڌا سمجهون ۽ آلهيءَ انتظار ۾ رهون ٿا ته هن جيل خاني
 مان جلدي بند خلاص ٿين .

اتي حضور جن ڪبير صاحب جي ٻاڻيءَ جو هي حوالو ڏنو:
 ” ڪبير جس مرلي سي جگ ڊري موهي من آئند ،
 ڪب هي مرئي ڪب هي پائيئي پورن پرمالند . “
 مشنري پروفيسر ٿاڻيد ۾ چيو ته سينت پال به لکيو آهي
 ته مان روز مړندو آهيان پر اڄ ئي مولڪي سندن وڃڻ جو

گراوت ۽ گندگي هميشه ڇر ٿي اچي ؟

حضور جن جواب ڏنو ته اهو به قدرت جو قانون آهي .
 زمين جڏهن بيجر ٿي پوندي آهي ۽ کيتي ۽ جي لائق نه
 رهندي آهي ته انکي وري اُڀڃائو پٽائڻ لاءِ ، تڙا ڦل ڦول
 ۽ صحت بخش سبزائون پيدا ڪرڻ لاءِ پاڻ جي ضرورت
 پوندي آهي .

نوجوان پادريءَ وري پڇيو ته پرمانا ائزن عمدن ۽ ارمل
 اصولن جي ارد گرد اها گندگي ۽ غلاطت ڇر ٿو ڪئي
 ڪرڻ ڏئي ؟

حضور جن وراڻيو ، ته ائين ئيڪ آهي ، پر جڏهن انهن
 ڊيٽين ۽ رسمن جي به غلاطت ڪئي ٿئي ٿي ته پوءِ روحانيت
 کي وري روشن ۽ صاف سڌو ڪرڻ لاءِ کيس ئي دنيا ۾
 اچڻو پوي ٿو .

ان گفتي کي ٻڌي سمجهي وئي تهڪ ڏنا .

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته اها ڳالهه ڪڏهن به وسارڻ
 نه ڪجي ته هن سرشتيءَ جو سڃاڻڪ ، پرڻ پتا پرمانا جيڪي
 ڪري رهيو آهي سو هميشه اسانجي پلي ۽ بهتريءَ لاءِ
 هوندو آهي . انهن دکن ، ڪليشن ۽ ڏلتن ۾ اها حڪمت
 رکيل آهي ته اُن سرجهڙا جي دٻا مهر جو ساگر جوش ۾
 اچي انسان جي پاپن کي ڌوئڻ لاءِ روحاني رحمت جون
 لهرون موڪلي .

ان کانپوءِ حضور جن انهن پادريهن کان پڇيو ته گوروءَ جي
 باري ۾ اڃا به ڪڇ توهانکي پڇڻو آهي ؟

ڪو جواب ڏئي تنهن کان اڳ نوجوان بئريسٽر پڇيو ته
 حضور ! سٺ مرن چوڻا ؟ اُن سوال تي سمجهي وئي ڪليو .
 تنهن ئي ان بئريسٽر چيو ته ها ، انهن کي نه مرڻا ئي نه

پڳتيءَ جو دان ڏيڻ لاءِ اچن ٿا. آهي مالڪ سان ملائڻ جو
مارگ ڏيکارڻ لاءِ، هنجي بادشاهت ۾ داخل ٿيڻ جو دروازو
کولڻ لاءِ هن سنسار ۾ اچن ٿا.

هڪ پادريءَ ٻڌايو ته عيسيٰ مسيح کي ”کرنا“
”مارگ“ ”سنسار جي جوت“ ۽ ”سچاڻ ريتوار“ سڏيو
ويو آهي. پادري پروفيسر چيو ته عيسيٰ کي ”شبد“
”لوگاس“ ”ديھ ڌاري شبد“ ۽ ”اوتار“ به چيو
ويو آهي.

ننهن ئي حضور جن فرمايو ته پڳوان ڪرشن جنهنکي هندو
پرمانا جو اوتار ڪري مڃين ٿا، گيتا ۾ چيو آهي ته جڏهن
جڏهن ڌرم جي هاڃي ٿئي ٿي ۽ سنسار ۾ پاپ ۽ آڌرم
چالڻجي ٿو وڃي تڏهن مان خود ڌرم جي استاڻا ڪرڻ
لاءِ اوتار ڌاري اچان ٿو. (گيتا ۴-۷)

پادري پروفيسر چيو ته ڪير انهن کي ڪٿي ڪهڙي به
نالي سان سڏي مگر آهي پرمانا وٽان ئي اچن ٿا ۽ پرمانا
جي طاقت ڪٿي اچن ٿا.

حضور جن فرمايو ته ماڻهو انهن نالن تي فضول جهڳڙا ۽
فساد مڃائين ٿا. جيڪڏهن ڪوبه ادارو صاف دل سان
کوچ ڪندو ته هنکي هر ڌرم ۽ مذهب جي ٿلهه ۾ ساڳي
سچائي ملندي. جڏهن به روحانيت بيڪار ريتين رواجن يا
بيجان ڪرم ڪالڊ جي ڌنڌ ۽ دولهي سان ڀڪجي پرشت
۽ بدنام ٿئي ٿي تڏهن آهي پرمانا جا پيارا وقت بوقت
هن سنسار ۾ اچي ان کي چيٽنا ڀردان ڪري روحاني راهه
کي روشن ڪن ٿا. اهڙي ريت هيءَ روحاني مشعل هر جڳهه
۾ ۽ هر سمي ۾ پُر ڪاشميءَ رکي وڃي ٿي.

اٺي پادري پروفيسر پڇيو ته حضور! ڇا روحانيت ۾ اها

اڳ، تي چئي چڪو آهيان ته ائين ڪونهي ته جي ڇيڙون
 اسانجي سمجھ ۾ نٿيون اچن، اُلهندڙ ڪو وجود ئي ڪونهي.
 سياڻي سقراط کي به اهو مڃڻو ٿي پيو ته گمان جو ڪو اهڙو
 منڊل به ٿي سگهي ٿو جو منطق (Logic) جي پھچ کان پري
 هجي. ڪنهن پيرا لوجوانن کي ڏسندا آهيون ته هو اهڙين
 ڳالهين جو ڀروسو ۽ دعويٰ سان بيان ڪندا آهن جن بابت هندي
 ڌرو به اوجھ ڪانه هوندي آهي. ڪهڙي نه ڪل جهڙي ڳالھ
 چئجي! اُنهن نڪي هن ڀرمارڻي وشه جو اڀياس ڪيو آهي،
 نڪي ان باري ۾ ڪا ڪوچ ڪئي آهي. ان هوندي به
 توهين ڏسندا ته هو آتما، پرمانا، سرڳ، ترڪ ۽ سرشتيءَ
 جي ليلا جي باري ۾ بي فائدي پنهنجا رابا ڏيندا رهندا آهن.
 اتي لوجوان ڀادريءَ پٺ چيو ته عيسائي مسيح فرمايو آهي
 ته مان ۽ ڀرم پتا هڪ آهيون.

حضور جن فرمايو ته ها ۽ کيس بائيبل ۾ ايشور پتر به سڏيو
 ويو آهي.

هڪ ٻئي ڀادريءَ چيو ته عيسائي خود به ائين فرمايو آهي،
 حضور جن فرمايو ته توهين اهڙن شخصن کي ”خليل الله“
 يعني خدا جو دوست به چئي سگهو ٿا، جيئن ابراهيم کي
 چوندا آهن. توهين انهن کي رسول الله يعني خدا جو قاصد
 يا پيغمبر سڏي سگهو ٿا جيئن حضرت محمد صاحب کي
 سڏيندا هئا. توهين هندي ساکيات پرمانا به چئي سگهو ٿا
 جيئن رام ۽ ڪرشن لاءِ چئبو آهي. اُهي هن سنسار ۾ نجات
 يا مڪتي ڏيندڙ، وچ وارا يا سفارش ڪندڙ بڻجي اچن ٿا،
 يا ائين چئو ته ان پرمانا ڌناران موڪليا وڃن ٿا. اُهي پرمانا
 جي روپ ۾ منس ۽ منس جي روپ ۾ پرمانا هوندا آهن
 جي دٻا مهر جو سنڊيش کڻي اچن ٿا ۽ دنيا کي پرڪاش ۽

جنهن وقت توهين ڪنهن به سوال جو جواب ڏيڻ شروع ٿا ڪريو ان مهل دماغ ۾ اڇاڪ ۽ پرڪاش جي جهلڪ اچي وڃي.

حضور مهارج جن فرمائن لڳا ته ان ڳالهه کان نه ڪوبه اڪار ڪونه ٿو ڪري ته اسانجي آتما اڌيائيمڪ سمبڊ جي هڪ بولد آهي يا اسين ائين چئي سگهون ٿا ته اسان سيني جي اندر ان پرماتما جو انش موجود آهي ۽ ڪوبه جيو جهيٽرو وڌيڪ ان پرماتما جي ويجهو وڃي ٿو اوترو وڌيڪ اهو انش هن ۾ پرگهت ٿئي ٿو. هڪ ڪوي، فلاسافر وڻيگيانڪ، يوگي يا ان کان وڌيڪ هڪ پهتل آتما جي اندر، هڪ معمولي انسان جي پيٽ ۾ اهو پرماتما جو انش وڌيڪ ظاهر ظهور آهي. جيئن ئي هي اسانجا استول پرڌا لهندا وڃن ٿا تيئن ئي اهو پرڪاش يا اسانجي اندر ۾ جيڪو پرماتما آهي اهو وڌيڪ روشن ٿئي ٿو ۽ ايت اها اوستا اچي ٿي جڏهن هو پنهنجي سمپورٽ روپ سان اسان ۾ پرگهت ٿئي ٿو. جڏهن اها اوستا اچي ٿي ته اسانجي آتما ئي ڪي به حدن جا بنڌن يا رڪاوٽون نٿيون رهن. اسين پنهنجي اڇا اوسار اوچن مڊلن جو سير ڪري سگهون ٿا. انهن مڊلن جا رهسپ ۽ راز اسانجا راز بطجن ٿا ۽ انهن مڊلن جون شڪتيون اسان جون شڪتيون ٿيو پون. آتما ان اسير پرماتما ۾ ملي هڪ ٿيو پوي. بوند سمبڊ ۾ سمانجي سمبڊ ئي بطجي پوي ٿي. در اصل، هرڪو آتما استول پرڌن ۾ ڇپيل سرو شڪتيوان پرماتما ئي آهي. بادلن کان مٿي ته نرمل آڪاش آهي جتي سورج پوري آب تاب سان چمڪي رهيو آهي.

اهي بادل ئي ان اندڪار جو ڪارڻ آهن. جڏهن تيز هوا ڪڪرن کي ٽيڙي پڪيڙي ڇڏيندي آهي ته سورج پنهنجي پوري پرڪاش سان روشن ڏسبو آهي. پر جيئن مان

ويگ ۾ اچي منڊ ڇولو ڌارڻ ڪري هنجي ڏکڻ ۽ ڏور
کي دور ڪرڻ لاءِ مجبور ڪين ٿيندو؟

حضور مهاراج جن اڃا ائين چئي مس بس ڪيو ته
راءِ روشنلال وڃ ۾ ئي چيو ته منهنجي سمجهه ۾ نٿو اچي ته
جو پرماتما اٿس، اکر ۽ سرو ويڙهي آهي سو ڪيئن هڪ
انساني شير ۾ سمائجي سگهندو؟

حضور جن فرمايو ته راءِ صاحب، اڄو سبب اهو آهي جو
ماڻهو سمجهن ٿا ته پرماتما ونڪٽ ۾ ڪنهن هنڌ براجمان
آهي ۽ اُتان ئي هن سنسار جو چرخو هلائي رهيو آهي. هر
ان اکر پرماتما کي محدود دائري ۾ بند ڪن ٿا. پرماتما ته
الڪ آهي، اڳاڏ آهي، هر جاءِ حاضر ناظر آهي. حسابن
جو ڪوبه ڄاڻو اوهان کي ٻڌائيندو ته جيڪڏهن اڪٽ
(Infinity) مان اڪٽ گهٽائبو ته به اڪٽ ٻڌندو. بيحد مان بيحد
ڪاٿبو ته باقي بيحد ئي ٻڌندو. آشواس اُپشدين جي شالتي
پاٽ ۾ هن ريت ورتل ٿيل آهي:-

”اوم پورڻا مڌا پراڻا مدنڪ پُورٽ پراڻا امُود چتي“

هتي پورڻا جو ارت آهي مڪمل، اسير، بيحد. پرماتما
پورڻا آهي، اسير آهي. جيڪڏهن اُن پورڻا مان پورڻا
ڪاٿبو ته پورڻا ئي باقي ٻڌندو. جيڪڏهن اسين هنجي
منڊ ڇولي ۾ اچڻ جي يوگيتا ۾ شڪ يا گمان ٿا آڻيون ته
اسين ”پورڻا“ ۽ ”اسير“ جي مهيتو کي وساري ٿا ڇڏيون.
ڇا سڀ روپ ان جا روپ ڪونه آهن؟ چڱو اها ڳالهه مان
توهان کي ٻڌي نمولي ٿو سمجهايان.

پر راءِ روشنلال وڃ ۾ ئي چيو ته حضور! هاڻي ته سڀ
ڪجهه چڱي طرح سمجهه ۾ اچي ويو آهي. ڏسجي ائين ٿيو
ته توهين ڪا به ڳالهه صرف واڻيءَ سان ڪن ٿا سمجهايو پر

ڏيکاري نٿو ڏئي .

بيداهي ڪا هنجي سمجهه ۽ ڪم ڪرڻ جي شڪتي نه گهٽبي وڃي ٿي پر هن کي لوب ۽ وشي واسنا پاڻ وڌيڪ وڪوڙي وڃي ٿي . هندجو شرير مرجھائجي وڃي ٿو ۽ هن جي صحت برباد ٿي وڃي ٿي . هر ڪو هنکي ڏڪار پري نظر سان ڏسي ٿو . هو لاعلاج بيمارين جو شڪار بڻجي ٿو . پنهنجن لڄائن کي پورو ڪري نٿو سگهي پر پوئس جون واشنائون جيڪي نرپت نه ٿي سگهيون آهن اهي پڙڪو کائي هنجي جيءَ کي جلائينديون رهن ٿيون . هي اهڙيون غلطيون ڪيو وهي جيڪي ڪڏهن به معاف نٿيون ٿي سگهن ۽ اڪري نه رڳو هنکي ٻين جا طعانا مهڻا سهڻا پون ٿا بلڪه هنجي استري ۽ ٻار به هنکي مدھن ٿي وڃاڻو ڪين . هو موت لاءِ واهائي ٿو پر موت اچيس نٿو . ڪڏهن ڪڏهن نه اهڙي مصيبت کان چوٽڪارو پائڻ لاءِ آپگھات ڪرڻ لاءِ به سوچي ٿو .

سڙاها آهي منش جي زلڏگي جنهن ۾ اسين سرگردان آهيون ۽ اهڙا دشت جيو جيڪي پنهنجي پاپن جو پڇتاءُ ڪرڻ بنا مري ٿا وڃن انهنکي هزارن سالن تائين دوزخ جون عقوبتون ۽ عذاب سهڻا پون ٿا . افسوس ! چئن ڏهاڙن جي هن منش چولي جو غلط اپيوي ڪرڻ لاءِ ڪيڏي نه پيالڪ جزا ۽ سزا پوڻي پوي ٿي !

دوزخ جي عذابن جو نه توهين سوچي به نٿا سگهو . روح روئن رڙن ٿا ، چيڙن ٿا چلائن ٿا پر ڪوبه هنن جي ورلاپن کي اولائي ڪونه ٿو . ٿرلو ڪي ۽ جو مالڪ ، ڪال ديا مان ڇا ڄاڻي ؟ پرم پتا پرمائما کي پنهنجي اولاد جي هيءَ بري درد شا ڏسي جهوپو ڪين ايندو ؟ هو ديا جي

جڏهن واسنائن جي طوفان جو اهو پهريون دؤر پورو ٿئي
 ٿو ته پوءِ هنڪي ڪمانڊاءَ گذاري ڪرڻا جو ٺڪر اچيو ويڙهي.
 ان لاءِ هو در در پٽڪي ٿو ۽ روزگار جي تلاش ۾ آفيسن
 جا پڪر ڪائي ٿو. جتي وڃي اُتي هنڪي دڙڪو داب ۽
 قنڪار ملي ٿي. جتي وڃي ٿو اتي لڪيل ڏسي ٿو، ”هتي
 لوڪري خالي ڪانهي.“ هنجي استري، هجا ٻار هن ئي
 زور آئين ٿا ته وڻيئي ٻني اچ، وڻيئي قرض کڻي اچ يا
 چوري ڪري اچ پر پيسا کڻي اچ، اسين پتر ڪائي ڪونه
 جيئنداسين. رات ڏينهن اهو چمٽا جو گهٽر هنجي ڪليجي
 کي ڪائيدو رهي ٿو. هو آواري ڪتي وانگر هيڏانهن جو
 هوڏانهن پيو پٽڪي. سمورو وقت اهو ٻاري-برجو هنجي
 چمٽ ئي چڙهيو ئي رهي ٿو. نتيجو اهو ٿو لڪري جو هن
 جي گهر ۾ گهڻي ۽ ڪلڪل اچيو واسو ڪري ۽ هنجي وواھت
 جيون جو سڄو آئند ڪافور ٿير وڃي.

گهر گرهستيءَ جون فرض آڏاڻيون، ٻارن جي لڪائي
 پڙهائي ۽ شادين مرادمن جون ريمون رسمن لٻاهڻ لاءِ
 هي مجبور ٿي قرض کڻي ٿو ۽ ان ئي وياج وڌي ايندو ته
 هن لاءِ ٻوج بڙجو پوي جو چڪاڻا ئي مشڪل ٿيو پوي.
 ويڃاري کي ڪورٽ ۾ کهليو وڃي ٿو. هو پنهنجين اکين
 لڏالين ۽ غلطين لاءِ ٻڃائي ٿو پر ’اب ٻڃائي ڪيا هون،
 جب چڙيان چڳ ڪئي ڪيت‘.

ڏک ۽ ڏوجھرا لڳاتار برسات وانگر هن ئي نازل ٿيندا
 رهن ٿا. هي ’چل-ٻن مچلي‘ وانگر ٽڙٽندو رهي ٿو. هو
 وقت کان اڳ ئي ٻڌو ٿيو پوي، هجڻ واريون ڪم ڪرڻ
 کان جواب ڏيو وهن. هنڪي چو طرف سواءِ اولده الذڪار
 جي ڪجهه به نظر نه اچي. ڪٿان به هنڪي مدد جو نورو

هو ڳولڻو ۽ ٻوڙو، هندوري ۾ پيو رهي ٿو ۽ پنهنجو
 دڪ درد ڪنهنڪي به ٻڌائي نٿو سگهي. سؤر مٿي ۾ اٿس
 پر هجڻا مانا پتا کيس پيت جي سؤر جي دوا ڏين ٿا ۽
 سندس پيڙا ۾ پاڻ اضافو ڪن ٿا. هو ٻري طرح روئي ٿو،
 رڙي ٿو، پر اهو نٿو ٻڌائي سگهي ته کيس ڪٿي درد آهي.
 هجڻا ماءُ پيءُ به منجهي ٿا پون ته هنجو ڪهڙو علاج ڪريون.
 مجبور ٿي ماءُ ٻار جي چيخڻ ۽ چلائڻ مان تنگ ٿي کيس
 ماري ٿي. هنجو ٻالڳ ڪهڙو نٿو بيمارين ۾ ئي گذري ٿو.
 ڪڇ وڏو ٿئي ٿو ته ٻيون مصيبتون اچيو هن کي گهيرين.
 هنکي زائد ولد جو شوق ٿو ٿئي پر مائٽ هنکي اسڪول
 ۾ موڪلڻ چاهين ٿا. هو ان بيموادي شغل کان بچڻ لاءِ
 ڪئين بهانا ٻڌائي ٿو پر ان مان کيس ڪوبه چوٽڪارو نٿو
 سگهي. گهر ۾ مائٽن جي چينپ ۽ ٽڪار ۽ هوڏانهن اسڪول
 ۾ ماستر جوڏلدو. هنجو اهو غفلت جو سمجهه دڪن ۽ پريشالين
 ۾ لڪري وڃي.

ان ڪالپوءِ اچي ٿي جواني، جا آهي غلطين ۽ آرمانن جو
 پندار. نه چاهيندي به قدرتي خواهشون ۽ انهنجو زور ايترو
 ته هنکي وڪوڙي ٿو ڇڏي جو هنجي عقل ۽ هوش تي
 پردو پئجي ٿو وڃي ۽ هو اهڙا ڪرم ڪريو وهي جنجو
 نتيجو سواءِ شرم ۽ افسوس جي ٻيو آهيئي ڪونه. ڪام ۽
 ٻلدرين جا پوک هنجي چٽ ٿي ڇاڻيل رهن ٿا. حياءُ ۽
 آسم سنجم هن وٽان پري ڪيو اڏامي وڃن. هو خوبصورت
 چهرن پٺيان ٻوڙلدو وڃي ٿو. ٻي به توهان سڀني کي سڏ
 آهي ته جوانيءَ ۾ ماڻهو ڪهڙا ڪهڙا نه ڪندو ڪري ٿو.
 جڏهن شادي ٿو ڪري ته مٿن مائٽن ۽ ڀائرن ڏانهن پنهنجا
 فرض ۽ جوابداريون وساريو وهي.

نه مالڪ جا پڳت آهن جن سک ۽ شائتي پرايت ڪرڻ لاءِ
 پنهنجو نانو پرڻو سان جوڙي رکيو آهي. ڏن دولت مان
 ڪڏهن به سک ۽ سنشوش لٿو ملي سگهي. جي ائين هجي
 ها نه ڪروڙن ۽ اربن جو خاوند راکفيلر پنهنجي ڪارخاني
 جي هڪ مزدور کي، جو پٺي تي بوجھ ڪڍيو پئي ويو، ڏسي
 ڪين چئي ها ته ڪو منهنجي ساري پوئجي وٺي ۽ ان جي
 عيوض هن مزدور جي تندرستي مولڪي ڏئي.

ڏن دولت دليا جي سڀني دڪن ۽ مصيبتن جو ڪارڻ
 ڪٿي نه به هجي پر سک ڏهڻ واري شيءِ نه ڪانهي.
 اها نالي ۽ ڪٿا پٺي آهي، اڄ هڪ وقت ته سڀان پئي ورت.
 اها انسان کي لوپي، مغرور، سنگدل ۽ لردئي بڻائي ٿي.
 هڪ مهائو جو ڪٿن آهي:-

”پاپان باجهون هوءَ نه ڪئي، مٽي ساٿ نه جاني.“

يعني ان ڏن دولت کي ڪٿي ڪرڻ ۾ منش کي اليڪ
 عيب پاپ ڪرڻا پون ٿا پر موت سمير نه اها ڪجهه مدد
 ٿي ڪري سگهي ۽ نه ساڻ ٿي هلي. عيش عشرت ۾ پا
 دليوي پوئڻ ۾ ڪا خوشي ڪانهي. پوئڻ جو نتيجو آهي
 روڳ. گورو لالڪ صاحب فرمائين ٿا ته عيش عشرت
 واري زندگي دڪن جو گهر آهي. اندر مان جي سواند ڪري
 اليڪ ايمارون پوئڻيون پون ٿيون ۽ اهڙن ماڻهن جو انت
 سمور ڏاڍو دکدائي ٿئي ٿو. اهڙو سک ئي گهرو ۽ پوءِ ڏک
 ڏئي. سڀاڻو اهو آهي جو ڪرم ڪرڻ کان اڳ ان جي
 نتيجي کي سوچي ٿو.

سرامي جي مهاراج جن پنهنجي هڪ شيد ۾ منش جي عمر
 کان مٿيو نائين دڪدائي حال جو ذڪر ڪن ٿا. جيو دنيا ۾
 روتندو اچي ٿو ۽ هنجو ٻالڻ ڏاڍي مصيبت ۾ گذري ٿو.

رهيو آهي نه ڪو ڏيئي جي وڌو! ٻڌجڻ تي ڏکي آهي -
 ڪو بيماريءَ سبب تنگ آهي نه ڪو غريبيءَ سبب پريشان!
 ٻئي طرف پيروزگاري بي حال ڪري رهي آهي. هتي نه
 راجا نه ڏکي نه رعيت نه ڏکي. راجائون، رائيون، شهزادا،
 ڪروڙپتي، ڪارخايدار، وڏا وڏا واپاري هر ڪو چئنائون
 جي چڪيءَ ۾ پيسجي رهيو آهي. جڏهن شاهوڪارن سان
 اهڙي ويڙهه آهي ته ويچارن غريبن جي ڳالهه ئي ڪهڙي
 ڪجي! مرض، مفلسي ۽ مصيبتون ئي هندجو ڏاج آهن.
 گرفتاريءَ جا وارايت، سامان جي ظبطين، قرض نه چڪائڻ
 ڪري جيل جي سزا، ار آدر ۽ اي عزتي - اهي سڀ هنن
 لاءِ روزمره جون گهٽتائون آهن.

شايد توهين چواندا ٿفلاڻي ماڻهوءَ وٽ سڀ ڏيڻي نعمتون
 ميسر آهن ۽ اڪري هو ضرور سڪي هوندو. هن وٽ پيشمار
 دولت، سندس استري، سعادتمند اولاد، شهر ۾ عاليشان
 محلات، شهر کان ٻاهر سهڻو بنگلو، سير نماشي لاءِ موٽر آهي
 ۽ وردي پهريل نوڪر چاڪر هن جي چاڪريءَ لاءِ هڪيا
 لکيا حاضر بيٺا آهن. باقي هن وٽ ڪمي ڪهڙي آهي؟
 توهين صحيح ٿا چئو پر هن وٽ وڃي ڪانئس ڀڄو نه نون
 سڪي آهن؟ ڏسو هو ڪهڙا ٿو سور روئي. اهڙو ئي موقعو
 هوجو ڳورو نانڪ صاحب جن جي مک مان هي واک لکيا:
 ”نانڪ ڏکيا سڀ سنسار، سو سڪيا جس نام آڌار“
 سهڻو ٻائي - راجستان جي مشهور مهاڻا جو هڪ دوهو آهي:
 ”ڏيولتي ڏکيا سيني، نرتن ڏک ڪا روپ،
 ساذ سڪي سهڻو ڪهي، پاڻو پيد آلوپ.“

ارتاٿ - مون سيني ڏوانن ۽ اميرن کي ڏکي ڏٺو آهي،
 غريب ۽ نرتن نه آهن ئي ڏکن ۽ ڪليشن جو روپ. سڪي

و ڏسڻ وڃي ٿو. شام جو ڪو ٽيڙو طوفان اچي ٿو ۽ سڀ
ان جي لپيٽ ۾ اچي ٿا وڃن. ٻيا سڀ ٻار گهر پهچي
جن ٿا پر ٿو هائجو پٽ گهر ڪونه ٿو اچي. رات ٿي وڃي
پر ٿو هائجو ٻار لاپڻ آهي. ٿو هائجي پٽي زوڻدي رڙندي
هائجي آفيس يا ڪلب ۾ اچي ٿو هالڪي ٻڌائي ٿي ته ٻار
ڪونه ڪونه ٿو ٿيو آهي. اوڏي مهل ٿوهين پنهنجو ٿو ٻولو يا
ڪٽ ڪٽ ٻڌائي ٻار جي ڳولاءِ ڪين وٺي ڏوڙ لڌا؟ ضرور،
هيئن وٺي پهچندا. نيڪ اهڙي طرح اسانجو ڀرڻ پٽا جو دٻا
ريار ۽ همدرديءَ جو ساگر آهي اهو پنهنجن اچڻ
هن دڪ درد، غم ۽ گوندون پرڻي سمند مان ڪين
اُڪاريندو؟

هيءَ دنيا ته هڪ وڏو جيلخانو آهي جنهن ۾ آلمانون قيد
جن. هن ڪشڻ ۽ ڪليشن واري دنيا ۾ اسانجي زندگي
ڪهڙي آهي! موت هر وقت اسانکي نڪي رهيو آهي.
ستري اولاد، ڪٽنب قبيلو، مطلب ته ڪوبه هن کان اچي
ٿو سگهي. اهو خوف هر وقت دل تي رهي ٿو ته اُهي
سڀ اسان کان وڃڻي ويندا. سڀ جيو موت، مرض ۽ وئاش
و شڪار بڻجن ٿا. هن ساري دنيا ۾ ٿو هالڪي ڪونه سرڻ
مڪي ڪونه ملندو. هڪڙو پنهنجي استريءَ جي مرنهه هڪ
سبب ڳچ ڳاڙي رهيو آهي ته ٻيو به هڪڙو ٻيو هاري جو
سندس استري چندي آهي. ڪو پٽ لاءِ اُرداسون ٻيو
ڪري ته ڪو ٻيءَ جي موت لاءِ جهولي ڦهلائي بيٺو آهي.
اسپتال ۾ وڃي ڏسو، ڪچهري ۾ ۽ جيل ۾ وڃي ڏسو،
سڀ هن دڪ درد چاليو پيو آهي. ڪنهن کان نه بچي ڏسو
نه ٿون سگهي آهين؟ هو پنهنجي دردن جو داستان ڪولڻ
شروع ڪندو. ڪر پنهنجي پٽ جي موت تي ڳوڙها ڳاري

گورو ارڄن ڏيو فرمائين ٿا ته
 ”گورو ڪرنا گورو ڪرلي جوڳي.“

گورو ڪرنا آهي گورو سڀ ڪجهه ڪرڻ وارو آهي .
 گوروءَ جي ٻهچ کان پري ڪجهه ڪونهي . هن جو ئي حڪم
 ٻيو ورتجي .

گورو صاحب جن وڌيڪ فرمائين ٿا ته گورو سروسڪتيوان ،
 سروسواپي ۽ نر آڪار آهي ، گل مالڪ آهي ، اکر آهي ،
 بي الت آهي ، اڪت آهي . هنجو ورنن ڪرڻ لسان جي
 ٻهچ کان پري آهي .

گورو نانڪ صاحب جن جي ٻاڻي آهي :-

”سمند وروڻل شريهر هم ڏيکيا لڪ وست اَنوڀ ڊڪائي ،
 گورو گوڀند، گوڀند گورو هي ، نانڪ پيد نه پائي .“

اڻڻاٽا - هن شريهر روپي سمند کي مون ولوڙي هڪ
 عجيب ڳالهه ڏني ته گورو پرماٿا آهي ۽ پرماٿا ئي گورو
 آهي . ٻنهي ۾ ڪو به پن پيد ڪونهي .
 هڪ ٻيو اٻڙان جو مهاٿا فرمائي ٿو :-

”نوري حق ظاهر بود اندر ولي“

سنت جي اندر پرماٿا جو پرڪاش صاف نظر اچي ٿو ،
 جيڪي پنهنجي اندر جي اک کولين ٿا اهيئي ان کي ڏسي
 سگهن ٿا . ڪبير ، دادو ، پلٽو ۽ ٻيا ٻين سڀني سنتن جو
 اهوئي ڪٿن آهي .

يادري پروفيسر چيو ته ڪرائيسٽ به فرمايو آهي ته مان
 به مڏهنجو پٽا هڪ آهيون ، منهنجي هدايت اوسار هلو ته
 توهين پرماٿا جي بادشاهت ۾ پهچي ويندا .
 حضور مهارج جن فرمايو ته هاڻي ان ڳالهه کي ٻئي لفظ نگاهه
 سان سوچيون . سمجهو ته توهانجو ۶ سالن جو ٻار هڪڙي ڏينهن
 صبح جو پنهنجن ٻارن دوستن سان گڏجي گهر کان دور ڪو

باد ڏانهن مخاطب ٿيندي حضور جن کين چيو ته شايد
 ان ڳالهه تي وشواس ڪرڻ توهان کي مشڪل لڳي پر بائيبل
 ۾ به ائين ئي چيل آهي ته ” Word made flesh “ ” شبد ئي
 شريڙ ڌارڻ ڪيو. “ ورڊ (شبد) يا لوگس پرمائما آهي ،
 آپائڻهار آهي . بائيبل جي پهرئين باب ۾ ان ڳالهه جي پوري
 نائيد ٿيل آهي . توهان سمجهي ڪي ان بابت خبر آهي . اهو
 ڪجهه هن طرح لکيل آهي . ” آڊ ۾ شبد هو . شبد پرمائما
 سان گڏ هو ۽ شبد ئي پرمائما هو . سڀ ڪجهه شبد دواران
 بڻايو ويو ۽ ڪا به شيءِ ڪانه ٺهي جا شبد بنا ٺهي هجي . اهو
 شبد ئي شريڙ ڌارڻ ڪري عيسوي جي روپ ۾ سنسار ڪي
 لڄات ڏيڻ لاءِ آيو. “ مونکي اميد آهي ته الهي ۽ باري ۾
 مت پيد جي ڪا گنجائش ڪانهي .

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته پنجاب جي هڪ مسلمان
 درويش بلي شاهه پنهنجي ڪلام ۾ چيو آهي ” مولا آدمي
 بس آيا. “ يعني پرمائما مدش جو چولو ڌارڻ ڪري اچي ٿو.
 گورو ارڄن ڏيو بي ڌڙڪ فرمائين ٿا :-

” هر جي نام پڙيو رامداس “

مولانا روم ته اڃا به قدم اڳتي وڃن ٿا ته مرشد ۾ خدا
 ۽ پيغمبر ٻئي سمايا پيا آهن .

شمس تبريز فرمائي ٿو ته

آن بادشاهه اعظم در بود هست محکم ،

پوشيده دل کي آدم - يعني ڪ بهر در آمد .

ان شاهن جي شاهه پنهنجي محل جو دروازو بلڪل ٻاڙو
 بند ڪري رکيو آهي . پوءِ هو انساني جامو پهري ان دروازي
 کي کولڻ لاءِ لهي اچي ٿو .

شام جو ۲-وري ائين اچي سڀ حضور مهاراج جن جي
ڪمري ۾ پهچي ويا .

حضور جن وڏي پادريءَ کي چيو ته توهين ٻڌايو ته گورو
جي باري ۾ ڇا ٿا ڄاڻڻ چاهيو؟

نوجوان پريسٽر وڃ ۾ ئي چيو ته حضور! سڀ ڪجهه .
ڇو جو ان باري ۾ اسان کي پوري ڄاڻ ڪانهي .

حضور جن فرمايو ته ڇڳو مان توهان کي خود سندن ڄا وڃڻ
ٻڌائيندس ته گورو جي باري ۾ هنن جا ڪهڙا ويچار آهن
۽ هو ڇا ٿا چون .

پروفيسر وشواس پرتي نوع ۾ چيو اهو ڏاڍو ٺيڪ ٿيندو .

حضور جن مون کان پنهنجي ڪتابن جي ڪمٽ مان
سوامي جي مهاراج جن جو سار اچڻ بستڪ گهرايو ۽ کولي
مون کي 'راڌاسوامي ڌرا سر روپ جڳت مين' گورو هويل
جي چٽائي' وارو شبد پڙهڻ لاءِ چيائون . پوءِ پادريئن کي
چيائون ته مان پهرين سوامي جن جي وڃڻ سان شروع
ڪريان ٿو ۽ پوءِ سوامي جن جي وڃڻ جي ٿاڻيد ۾ پين
سندن جا حوالا ڏيندس . سوامي جن فرمائين ٿا ته پرائمنا
منش جو چولو ڌارن ڪري جيون کي سڃاڳ ڪرڻ لاءِ
گورو بطجي هن جڳ ۾ اچي ٿو . هو جيون کي پنهنجي لڄ
گهر جي ياد ٿو ڏياري ته توهين ڪل مالڪ جو انش آهيو .
پوءِ جيڪي هن ئي وشواس رکن ٿا انهن کي هو واپس پنهنجي
لڄ ڌام وٺي ٿو وڃي .

حضور جن فرمايو ته توهين ڪر نه ڪريو. سڀ
الٽظام ٿي ويندو. رات پنهنجي آهي. هيٽر پل توهين
وڃي ۽ ڪلاڪ کن آرام ڪريو پوءِ ماني کائي ۸ بجي وڏي
خوشيءَ سان مون وٽ اچي سگهو ٿا.

نوجوان بئريسٽر چيو ته ائين ڏاڍو سنو ٿيندو. گورو جي !
اها ته توهانجي وڏي ديا آهي.

تنهن کانپوءِ حضور جن راه بهادر مناعل ۽ ان جي سائين
کي چيو ته توهانکي وڻي نه توهين به ڀلي اچجو.

شخص کي پاڻ ئي ڏسڻ گهرجي ته هڪي ڇا ٿو پاء پوي ۽
 ڪيترو ٿو پاء پوي. يورپ ۽ اميريڪا واسين لاءِ
 اهو ئي ڪافي آهي ته هو مانس مڇي، بيدن ۽ شراب کان
 ڪنارو ڪن.

برمارت جي ڇاهڪ کي راجسي ٿوڙي ٿامسي کاڌن کان
 بچڻ کپي. ان جو سبب پٿرو پيو آهي. مانس ڪاٺ سان
 ماڻهو ٺرڻي ۽ ڪروڙي بڻجي ٿو. پارو ٿو کاڌو ماڻهوءَ ۾
 سستي ۽ آلس آڻي ٿو. سادو کاڌو، صحيح ماڻرا ۾ ڪاٺ سان
 ماڻهوءَ جي ٻڏي لرمڻ رهي ٿي، هو شانت ڇت، چست ۽
 ٿڌيلو رهي ٿو. هڪ ساڌڪ (جنهن دنيا مان رٽائر ڪري،
 پرمالما جي پراپتي ئي پنهنجو مول مقصد بڻايو آهي) کي
 صرف ٻه دفعا ئي هر روز پوڄن ڪرڻ گهرجي پر جي هڪ
 ڀيرو ڪري ته پاڻ وڌيڪ سنو. پربل ڀيت آئمڪ اڀاس ۾
 وڏي رڪاوٽ آهي. اهو غلط خيال آهي ته گهڻو کاڌو کائڻو
 ته گهڻي طاقت ايندي. حقيقت ۾ اسانجو کاڌو ضرورت کان
 وڌيڪ آهي. جنهن کي زبان جو چشڪو آهي اهو ورلي اڀاسي
 بڻجي سگهي ٿو.

ان وقت شام جا ۶ لڳا هئا ۽ سڄي لهي چڪو هو. حضور جن
 پادريئن کي چيو ته توهانجو ڪهڙو پروگرام آهي. توهين
 لاهور ڪڏهن ٿا وڃڻ چاهيو؟

بزرگ پادريءَ ورائيو ته حضور پهرين ته اسانجو خيال
 اڄ شام جو ئي وڃڻ جو هو پر ”گورو“ بابت اڃا مولڪي
 وڌيڪ ڪجهه سمجهڻو آهي. اها ڳالهه اڃان منهنجي خيال ۾
 ڪانه ويئي آهي. پر مولڪي سد ڪاهي ته اسين هتي وڌيڪ
 ڪين ترسي سگهنداسين ڇو جو سڀاڻي صبح جو ۱۰ بجي
 لاهور پهچڻو آهي.

جو رچيندڙ آهي، وشدو پالڻ پوشت ڪندڙ آهي. هو سنسار
کي رزق تو رسائي ۽ شو يا مهيش هن سنسار جي پرک ڪندڙ
يا لباس ڪندڙ آهي. اها ٿمورلي آهي جا ساري سنسار جو
چرخو هلائي رهي آهي ۽ جا هر ذري ذري ۽ ڪٺ ڪٺ
پر ڪم ڪندي نظر اچي ٿي.

انهن ٽنهي جي مائرا پر گهٽ وڌائي هئڻ سبب پدارٿن
جا الڳ الڳ آڪار ۽ روپ بڻجي پون ٿا. اهي ٽيئي
گڻ پدارٿن پر ٽيهر گهر ڪندا رهن ٿا. علم طور انهن ٽنهي
گڻن مان جيڪو به گڻ ڪنهن به پدارٿ پر اڌڪ مائرا پر ٿئي
ٿو، اهوئي ان پدارٿ جي خاصيت يا وڃڻا جو ڪارڻ
بڻجي ٿو. باقي ٻيا به گڻ ٻهريين گڻ جي زير اثر رهن
ٿا ۽ انهن جو ڪو خاص اثر نٿو رهي. انهن جون خاصيتون
آهن (۱) شائتي - (۲) ٽڙلي - (۳) سستي. جن ماڻهن پر
ستو گڻ زياده هوندو آهي، اهي خوش مزاج، سمجھو ۽ شانت
پسند ٿيندا آهن. راجسي سپاه وارا ماڻهو ڇنڊل مهنتي ۽
اشانت رهندا آهن. نامسي سپاه وارا وري سست، ڏلاڻا
۽ ٿوري عقل وارا هوندا آهن. مون توهان کي اڳي به ٻڌايو
آهي ته اسين جهڙو ان کانئون ٿا، اسانجي من جون ورتيون
به اهڙيون بڻجن ٿيون. جيڪي ماس آهاري آهن، اُهنجو
سپاه به وحشي ۽ خونخوار بڻجو پوي. سانوڪ پوڄن شائتي،
سيتلتا، پيار ۽ ميناڄ پيدا ڪري ٿو. سانوڪ ڪاڏا آهن -
ڪٽڪ، چانور، جو، مڱن جي دال، کير، مکڻ، سابون
پاڇيون ۽ جلد هضم ٿيندڙ ميوا. سانوڪ پوڄن به حد کان ٻاهر
ورائڻ سان نامڪ بڻجي پوي ٿو. ڪاڏو نه تمام گهڻو هئڻ
گهرجي نه تمام ٿورو. ڪاڏو اهو ورتائڻ کپي جو نه قبضي
ڪري، لڪي پاري لڳي يا بي چيني پيدا ڪري. هر ڪ

ڪهر جي، نه ڪه نامڪ يا راجسڪ. توجوانن ڪسي پنهنجي
 ڪاڏي ۾ چڱي چوڪي ساوڌالي رکڻ کپي. آزمائش طور شراب
 ۽ ماس آهار يعني گوشت، پيضا، مڇي وغيره کائڻ کان
 هڪ مهينو ڪنارو ڪيو، ڏسو ته ڇا نه اڻجڻ اڻڻ ٿئي! پر
 سڀ کان گهڻي مدد پورن سنگورو ڪان ملي ٿي جو پنهنجي
 شين شيون ڪن کي مايا جي ڌرين ۽ ڦٽن کان بچائڻ جي
 دمياري پاڻ ئي هموار ڪندو آهي.

پروفيسر حضور جن جا شڪر ادا مڃيندي چيو ته ڪاڏي
 متعلق توهانجي هدايت تمام سٺي آهي. مان به اهڙي آزمائش
 ڪري ڏسندس. پر حضور سانوڪ پوڄن چاڪي ٿا سڏيو؟
 حضور جن فرمايو ته سانوڪ پوڄن اهو آهي جو من کي
 شانت، سنبوڻشي ۽ سٺيل رکي. پر مارت جي راهه ۾ وڌندڙ
 سانوڪ کائڻ پيئڻ جو ايترو نه جلد اڻڻ گهرڻ ڪري ٿو جو
 پاڻ يا ايتريالي ۽ وچان اسانوک پوڄن جو ذرو به هڏجي ڪاڏي
 ۾ ملي وڃڻ ڪري هن ۾ راجسڪ خيال يعني پيڇڻي وغيره ۽
 نامسڪ ورتيون جهڙوڪ آلس آڏي اچي ٿيون وڃن.

پروفيسر عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري اسانکي انهن ٽنهي
 قسمن جي پوڄن ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون شيون شامل آهن آهي
 وٺي سمجهايو.

حضور جن فرمايو ته ها، مان توهانکي کولي ٿو سمجهيان.
 ٽن جا ٽي ڪرڻ آهن. ستو، رجو ۽ ٽمو. سر شئيءَ جي
 پٺا ۾ آهي مڪه انک آهن. ستو ڪرڻ سانوڪ اڀتي ڪري
 رجو ڪرڻ پاڻ پوڻ ڪري ٿو ۽ ٽمو ڪرڻ پاس ڪري ٿو.
 ان ڏسندا ته سر شئيءَ ۾ هر هڏ آهي ٽيئي شڪليون
 ڪر ڪن. هڏن سانوڪ ۾ انهن ٽنهي شڪلين کي
 وڌو ۽ مهيش ڪري سڏيو ويو آهي. پر هئا سر شئيءَ

برمارف بابت ڪافي لکيو ويو آهي. لوهين اهر بستڪ
گهري ڏيان ۽ ويچار سان پڙهو ۽ پوء پاڻ ئي سندس جي
سڪيانن کي عيسائي ڌرم جي سڪيانن سان پيئڻجو. ان ۾ ٺوھائجي
سڀني سوالن جا جواب اچي ويندا.

تنهن ئي نوجوان بئريسٽر پڇيو ته اڄ ڪلهه جي زماني ۾
حضرت عيسيٰ جي اها سڪيا ڪيتري قدر وهندوارڪ ۽ عمل
جڙڪي آهي ته جيڪڏهن ڪير هڪ ڳلي ئي چماٽ هڻي ته
ان کي ٻيو ڳلو به ورائي ڏيو ۽ جيڪڏهن ڪو خميس ڪٽي
پڇي ته انکي ڪوت به لاعبي ڏيو. اصل ۾ انهن وچن دواران
حضرت عيسيٰ اسانکي ڇا ٿي سمجهائڻ چاهيو؟

دین ديال ستڪورن فرمايو ته انهن وچن دواران حضرت
عيسيٰ اهوئي سمجهائڻ چاهيو ٿي جو انهن جو صحيح اڪري
مطلب آهي. اڄ جي جڙ وادي دنيا کي ڀلي اها
سڪيا عجيب يا غير عملي لڳي پر هڪ سڄي جڳياسو ۽ پراڻ
جي نمائڻي پرهمي ۽ ڪي اها اءِواڪ سڪيا هرسمي ۽ هر جڳ
۾ پرون، عملي ۽ صحيح لڳندي. پر سوال آهي ته منس
ڇاڪي ٿو وڌيڪ مهتر ڏئي. هن دنيا جي موج ۽ مزن کي
ڪين پرلوڪ جي ان مٿي آندو ڪي؟

بادري پروفيسر چيو ته هڪ ٻيو به سوال پڇڻ چاهيان ٿو.
من ۾ ايندڙ ٻرن ويچارن کي ڪيئن روڪجي؟
حضور جن ورائيو ته سوال نه ڏاڍو سنو آهي پر ان جي
جواب لاءِ ڪافي مدد سندس ڪرڻ جي ضرورت آهي.
ٿوري ۾ ائين چئجي ته جيڪڏهن ڪنهن کي غليظ ويچار ستائين
ٿا ته انهن کي روڪڻ لاءِ سنن ويچارن جو ڏيان ڪجي.
منا بستڪ پڙهڻ ان راهه ۾ وڌي هڻي ٿا ڏهن. کاڌي جو
اسانجي من تي گهرو اثر ٿئي ٿو. اسانجو پوڄن ساوڪ هئڻ

ڪهڙي راءِ آهي ؟

حضور جن فرمايو، ”يسوع مسيح جي زلديءَ جي ڪهڙي
 بهلوءَ جي باري ۾ منهنجي راءِ ڄاڻڻ ٿا چاهيو؟“
 پادريءَ چيو ته هنجي شخصيت، ۽ هنجي ذمہ بابت
 توهانجي ڪهڙي راءِ آهي ؟

دانا جن ورائيو ته هو اعليٰ درجي جو پيغمبر هو. هنجي
 ذمہ، سسار ۾ ڪيترائي مهان پرش پيدا ڪيا آهن.
 پادريءَ چيو ته مان اهو پڇڻ چاهيان ٿو ته هڪ ڌارمڪ
 نيتا جي حيثيت ۾ هنجو ڪهڙو درجو آهي ؟

حضور جن فرمايو ته مولڪي معاف ڪجو. اسانڪي ڪنهنجي
 به شخصيت تي رايو ڏيڻ نه گهرجن، خاص ڪري ڌارمڪ
 نيتائن جي باري ۾. ان مان لکي وري لکي سري. اهو
 بهتر ٿيندو ته ڌارمڪ نيتائن کي عزت جي نگاهه سان ڏٺو
 وڃي ۽ هنجي هڪ ٻئي سان پيٽ ڪري سندن پوئلڳن
 جي پالنائن کي نه ڏکونجي.

پادريءَ پڇيو ته سنت مت جي سڌائتن موجب ڪرائيسٽ
 هڪ سنت هو ؟

حضور جن کيس چيو ته مولڪي معاف ڪجو. اهڙن بحثن
 مان ڪجهه نه ورتو ڪونهي. توهين مولڪي غلط نه سمجهجو.
 ان ئي پادريءَ چيو ته حضور پلا جيڪڏهن ڪير حقيقت
 تي ڄاڻڻ چاهي ته پوءِ .....

حضور جن جواب ڏنو ته انڪي اهڙي ڄاڻن ٻين ڀاڱي تي
 ڪرڻ گهرجي. توهانجي ديشواسي ڊاڪٽر جالسن سنت مت
 تي ’دي پات آف دي ماسٽرس‘، ‘The Path of the Masters’
 نالي هڪ ڪتاب لکيو آهي. مان انجي هڪ ڪاپي توهان
 کي ڏيندس. اهو پستڪ ويچار جوڳو پستڪ آهي ۽ ان ۾

سند به بنا اعتبار ٿي ڪري پر ستن جي وچن تي وشواس
ٿئي رهي جي پنهنجي ذاتي ايو دوران چون ٿا ته اسان
پر مائما کي پنهنجي اندر اکين سان ڏٺو آهي.

اٽي راءِ روشن لعل چيو ته حضور! مان ائين چوڻ کانسواءِ
رهي نٿو سگهان ته توهانجي سمجھائڻ جو طريقو ڪهڙو نه
عجيب آهي جو مشڪل کان مشڪل مضمون کي به سوهين
سرل ۽ سليس ٻڌائي ٿا ڇڏيو.

نوجوان پڙيسٽر پڇيو ته حضور! توهانجي مٿ جي ڪهڙي
خاص خواهي آهي؟ يعني ٻين متن متالترن جي پٽ ۾
توهانجي مارڪ جون ڪهڙيون خاص وصفون آهن؟

حضور جن اتر ڏيندي فرمايو ته سنت مٿ جي اها خاص
وشيشتا آهي جو اڃا ساڌڪ پنهنجي ورثي ٻاهران هٿائي
الترمڪ ڪندا آهن ۽ پنهنجي نج ڌار بهڃندا آهن. پر عام
ماڻهن جي ورثي ٻاهر مڪي هوندي آهي جتي دڪ ڪليش
۽ پريشاليءَ کانسواءِ ٻيو ڪي ڪينهي. سنت چون ٿا ته
توهانجو اڀائڻهار توهانجي اندر آهي. پنهنجي زندگيءَ ۾ ئي
اندر وڃي پر مائما کي ڏسو. مرڻ کاپوءِ ڪٿي ۽ ڇي آسري
ٿي نه لڳو. ڇهڙي ئي هڪي پرايت ڪريو. سوچو! نه
هڪ اڻڙهيل آدمي جنهن کي الف بي جي پرچو ڪانهي
سو موت کاپوءِ ايسر. اي ڪيئن ٻڌجي سگهندو؟ زندگيءَ ۾
چور آهي اهو موت کاپوءِ ساڌو ڪيئن ٿي سگهندو؟ نه،
مرڻ کاپوءِ مڪتيءَ جون ڳالهيون سڀ بيسود آهن.

بزرگ پادريءَ چيو ته حضور! مان ڪجهه سوال پڇي
سگهان ٿو؟

حضور جن ورائيو، ”وڏي خوشيءَ سان.“
پادريءَ چيو ته يسوع مسيح جي باري ۾ توهانجي

ڪن ورلي
ساز جي جا
پر ڪرلي
مکي

لوهالجي وڏي شهر باني .
بي سٽي ۽ سليس لوهائي

[illegible][illegible]

سال آيهه، نيھ سال ڪشالا ڪڍڻا پون ٿا پوء به اسين اها
 هام لڌا هئي سگهون ته اسان ان وڳيان جي مڪمل ڄاڻ
 حاصل ڪئي آهي. اسين ان ۾ پورن ريت ڪشلا پائي لڌا
 سگهون. پر توهين ڏسو ويٺا ته ماڻهو آتم وڳيان جي اڀياس
 ڪرڻ بنا آتما ۽ پرمانا کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ جي دعويٰ
 ٻيا ڪن خاص ڪري جڏهن هيءَ سائنس پڻ سائنس جي
 پيٽ ۾ اٿي ڪنن آهي.

ٽريسٽر سريڪار ڪندي چيو ته حضور! ائين ئيڪ آهي.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته مان توهانجي ويچار لاءِ
 هڪ ٻي ڳالهه جو ذڪر ڪريان ٿو. توهين انسان جي شرير
 کي ئي ڏسو. پنڄ، تس، پرٿوي، پاڻي، اُگهي، وايو ۽
 آڪاش جن مان هي شرير ٺهيو آهي سي هڪ ٻئي جا وروڌي
 آهن، ڪهڙي نه قابليت ۽ ڪاروبگريءَ سان هڪ ٻئي سان
 ملي انساني شرير ۾ ڪم ڪري رهيا آهن. پاڻي باهه کي
 وسائي ڇڏي ٿو، وايو پاڻيءَ کي سڪائي ڇڏي ٿي ۽ پرٿوي
 انهن سڀني کي کائي ڇڏي ٿي. پر اهي پنڄ ئي تس، جي هڪ
 ٻئي جا دشمن آهن، انساني شرير کي هلائڻ لاءِ ڪيئن نه قرب
 ۾ جڪڙيل آهن. ڇا اسانجو شرير پاڻ کان پاڻيهي پيو هلي؟
 توهين ڏسندا آهيو ته موت ڪاپوءِ شرير زمين تي اڳئين
 وانگر ائين جو ائين پيو هوندو آهي پر اها وسههجي اندران
 نڪري وڃي ٿي، جنهن هنڪي هلايو ڇڏيو ٿي. اها
 ڪهڙي وسهه هئي جنهن شرير کي ستا ئي بخشڻي، اُڪي
 هلايو ڇڏيو آهي؟ توهين چوندا ته ٻران، پر انهن ٻران کي
 هلائڻ وارو ڪير آهي؟ من؟ ڇڱو من کي ڪير ٿو هلائي؟
 آتما؟ ٻارڙ اها آتما ئي آهي جنهنکي پرڪاش ۽ جيون ان
 شڪتيءَ جي پندار مان ملي ٿو جنهنجو از غيبي ۽ ادرشت

ٺڏهن ٺڏسي سگهندا ۽ سمجهي سگهندا جڏهن ٺوهين صحيح رهبر ۽ رهنما پاڻ سان کڻندا ۽ ٺوهان وٽ گهربل پاس پورفت هوندو ٺڏهن ئي هندي آفيس ۾ پير پائي سگهندا، هندي ڌار ۾ وڃي سگهندا.

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته اهو سڀ قدرتي قانون مطابق خود بخود نه ڪونه ٿي رهيو آهي؟

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته ٺوهين ”قدرت“ ڇاڪي ٿا سڏيو ۽ اڃا قانون قاعدا ڪهڙا آهن؟

بئريسٽر وراڻيو ته جهڙي ريت سورج جو ڪم ٿي آهي پر ڪاش ۽ گرمي ڏيڻ ۽ ڇنڊرما جو سڀاءُ آهي رات جو سیتل چالڊي ٿهلائڻ.

حضور جن فرمايو ته ان ڳالهه جي گهرائيءَ ۾ وڃو، ته انهن ڇڙ شين کي اها قدرتي شڪتي ڪٿان ۽ ڪهڙي طرح ملي. هي سورج ۽ ڇنڊرما ڪيئن بڻيا؟ ڇو صرف سورج گرم آهي پر ڇنڊ ۽ ڌرتي نه؟ سردي ۽ گرمي ڪٿان ٿيون اچن؟ سردي گرمي، پر ڪاش ۽ انڌڪار بڻائڻ جو ويچار ڪنهن کي آيو؟ انهن ويچارن ڪيئن عملي روپ اختيار ڪيو؟

نوجوان منظور ڪيو ته سچ پچ آهي ڳالهيون منجهائيندڙ ۽ پيچيدگيون آهن.

تنهن تي ڏاڏا جن فرمايو ته اُن ۾ الجهن جي ڪا به ڳالهه ڪانهي. الجهن ۽ مونجهارو پيدا ٿي ٺڏهن ٿو ٺٽي جڏهن اسين آئوڪ منڊان جي کوچ ۾ هن ڇڙ سنسار جي سڌالتن جو سهارو ٿا وٺون. ڇڙ جڳت ۽ چيٽن آئوڪن بيهي لاءِ ساڳيو قانون لاڳو ٿي نٿو سگهي. آئوڪ جي ٻه سائيس آهي ۽ اها ٻيٽ ٻين سائيسن وانگر سڪڙي پوندي آهي. هن دنيا جي معمولي وڳيان جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي ويهه ويهه.

ڪم نروگهن پيو هلي . هر روز سڄ پنهجي مقرر وقت
 اُڀرندي کان اُڀري سارو ڏينهن دنيا کي پرڪاش ڏيئي
 جو پنهجو ڪم سندر چندرما کي سپرد ڪري پاڻ
 اولهه ۾ ڇپائي ڇڏي ٿو . ان کانپوءِ جڳ مڳ ٿارا ليلي
 کي روشن ڪن ٿا . ڌرتي پنهجي مهور تي ڪيئن نه
 گهمي جيئن سڄ جو پرڪاش ڌرتيءَ جي هر حصي
 ٻڙي . ڌرا ڏسو نه سهين نه ڪيئن بيشمار ٿارا ۽ گرهه
 جي مقرر ٿيل رهن تي هلي رهيا آهن ، پنهجي مارڪ
 هڪ لڳ به هيڏانهن هوڏانهن لٽا ٿين ۽ نه وري ڪڏهن
 ۾ ٽڪرجن ٿا . پر نوهين ڪيترائي دفعا ٻڌندا آهيو ته
 ڪاڏيون ۽ استيمر جنڪي قابل انجنيئر بلڪل هوشياريءَ
 هلائين ٿا ، اهي به پاڻ ۾ ٽڪرندا آهن ، پر نوهان
 هن به ڪو ٿارو پتي سان ٽڪرندو ڏٺو آهي ؟

ڏسو ڌرتيءَ کي سر سبز ۽ هريو ڀرپو بانيڻ لاءِ آڪاش
 ۾ نه پاڻي برسائي ٿو . ڪهڙي طرح ڪڪر ڏورانهن
 ۾ ٿان پاڻي آڻين ٿا ۽ موسمي هوائون ڪيئن نه انهن
 چوڌاري کڻي وڃن ٿيون . ڏيئون ۽ جهڙڻا ڪيئن ٿا
 کي زنج ڏين . ڪيئن ساڳ سڙيون ۽ عمدا ميوا ٿا
 ٿين . ڌرتيءَ ڪيئن پنهجي سيني مان رڻيڪ سندو ،
 ۽ سرهاڻ پُر پل گل ڦل پيدا ڪري ٿي ! اهو سڀ انسان
 ٻڌيءَ کي چڪر ۾ وجهيو ڇڏي . هي سنسار جو وصال
 خالو ڪهڙو نه اُتر ۽ اعليٰ آهي ۽ اڃي هر ڪا مشين
 ۾ نه لهر الوار ۽ صهيح ڍنگ سان پنهجو ڪم پيئي
 ي ! پوءِ ڪيئن چئي سگهيو ته اهو سارو ڪاروبار ڪنهن
 بغير بنا هلي رهيو آهي ؟ نه ، ڇا ! انهن ڪولهي . اڃو به
 بغير آهي ، پر نوهين ان مهان انجنيئر جي اها ڪار گذاري

ڪٿي آهي. ڪير صاحب فرمائين ٿا:-
 ”وست ڪنهن ڏوندي ڪنهن آوي ڪنهن ٻڌ هاءِ،
 ڪه ڪير تب پائين ٿي، ڇب پيڏي لڇي سامه.“

هن چڙ سنسار ۾ هنن اسٽول اکين سان اسين صرف اسٽول
 شيون ۽ چڙ جڳت کي ئي ڏسي سگهون ٿا. هنن اکين سان
 پرمانا يا روحاني نظارا ڏسي نٿا سگهجن. سڀ کان اول
 اها اک پيدا ڪريو جنهن سان پرمانا کي ڏسي سگهجي.
 پرمانا من ٻڌي ۽ جو مضمون ڪولهي. اسان سڀني کي اهو
 ڪڏهن نه ڪڏهن اهو ٿيو آهي ته هن چڙ سنسار جون ڪي
 ڳالهيون سمجهڻ ۽ سلجهائڻ ۾ اسانجي ٻڌي صحيح رهنمائي
 ٿئي ڪري سگهي. ڪيترائي ڀيرا اسين بي اختيار چولدا
 آهيون ته هيءَ ڳالهه اسانجي سمجهه ۽ ٻڌيءَ کان پري آهي.
 آما ۽ پرمانا جو مضمون اهڙو باريڪ ۽ پيچيدو آهي جو
 مدش جي ٻڌي اٽڪي سمجهڻ لاءِ بلڪل اسمرق آهي.

پر هيءَ ڳالهه نه ساڌارڻ ٻڌي ۽ واري ماڻهو کي نه سمجهه ۾
 اچي سگهي ٿي ته هيءَ وشال رچنا، س-روج، چندرما،
 تارا، پرڻوي، ٻهاڙ، سمنڊ ۽ هي سارو سنسار پنهنجو پاڻ
 ڪين بڻيا آهن. ڪارڻ ۽ ڪاريءَ جي اصولن تي هلندڙ هن
 دنيا ۾ ڪنهن به ڪارڻ بنا ڪوبه ڪاريءَ ٿي نٿو سگهي.
 هر ڪاريءَ جو ڪو نه ڪو ڪرڻا آهي. سرشتيءَ جي هن
 عجيب ڪارخاني ڏانهن نه ٺهاريو. ڪهڙي نه ليم ۽ رٿائتي
 ڀلڪ سان آجئون بي انتها مشينون پنهنجو ڪم سرانجام
 پيئون ڪن. سڀ ڪا شيءِ ان ڪارخاني جي سياڻي سڃاڻڪ
 جي بظايل قاعدن ۽ قانونن اوسار ڪيئن نه پنهنجو ڪم پيئي
 ڪري. ڪڏهن به ڪنهن نيم جو انگهن ڪونه ٿو ٿئي. هن
 ماري لپلا کي هلائڻ واري اُن الاهي آواز جي حڪم اوسار

جو لڙڪ ڪري نٿا سگهن، اڪي اهو ئي ٿا ٻڌائي سگهن ته هيءَ دنيا ڪيئن بڻائي ويئي، ڇو بڻائي ويئي، هن دنيا ۾ ٻرايون ڇو آهن يا اها ڪٿان آيون؟ جيڪڏهن توهين صرف پنهنجي عقل ٻڌي ۽ ئي پاڙيندا ته پرماتما جي سچي گيان حاصل ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ڪامياب ڪين ٿيندا. ٻڌي ۽ ويچار کان پري ٻيو نه مارڪ آهي جنهن تي هلي، اوچيون منزلون طئي ڪري اسين مالڪ جو گيان پراپت ڪري سگهون ٿا.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته هيءَ سرشتي، آتما، پرماتما، ڪرمن جو قانون، چوراسيءَ جو چڪر، جنم مرڻ، موت کان پوءِ جو جيون ۽ ٻيا ڪيترا روحاني راز، اهي سڀ اهڙيون ڳالهيون آهن جن لاءِ هڪ دفعو منشي کي سنتن مهائائڻ جي وچين ۽ گواهيءَ تي وشواس ڪرڻو ئي پوندو. وار جي کل لاهڻ مان ڪو لاپ ڪونه ٿيندو. منشي کي پنهنجو ڏاڻي اٿيو ۽ گيان پراپت ڪرڻ گهرجي ۽ ان کي حاصل ڪرڻ جو ساڌن پٽ آهي. توهين پنهنجي اندرين اک، آتما جي اک کوليو. اسانجي اندر اهڙي اک آهي ۽ اها ڪولي سگهجي ٿي. گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا:

”نانڪ سي اڳڙيان بي هن جني دسندو مان پرين.“

اهي اکيون ٻيون آهن جن سان پرين پسي سگهجي ٿو. سڀني سنتن جو اهو ئي ڪٿڻ آهي ته هنن پنهنجن اکين سان مالڪ جو درشن ڪيو آهي، دادو صاحب جن فرمائين ٿا:

”دادو ديڪا ديدا سب ڪوئي ڪهت شيڊا.“

هوا حرس اندر بس ڪيدا، تب به دل ٻيا سيڏا.

انهڊ ناد گگن گڙ گرجا، تب رس ڪايا آميدا.

سکمن سُن سُرعت مهلن مين، آيا اُجر عقيدا.

اشت ڪنول دل درگ مين درشن پايا خڏ خڏيدا.

جو اهو ئي سرجنهار آهي. هي سنسار سھاري بنا ۽ نر آڌار
ڇو نهجي پر اهو مالڪ اکر، اپار، بي انت ۽ اپيد آهي ۽ ان
جو بار اسين پاڻي لٽا سگھون.

ٻڌي ۽ ترڪ شڪتي لاندريون دناران پراپت ڪيل اهيون
جو سار آهي يا توهين ائين چئي سگھو ٿا ته اهي ڪرمن
۽ پورو رئين جو نتيجو آهن. ٻڌي صرف اسانجي دليوي
ڪمن ڪارين ۾ رهنمائيءَ لاءِ آهي پر انجو دائرو
محدود آهي. پوءِ اسانجي ٻڌي روحاني ڳالهين ۾ ڪهڙو
ٿي ڪم ڏيئي سگھي، جي هندي پنهنجي کان پري آهن.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته هن محدود ٻڌيءَ سان
پرلڪش سنسار جون ڪيتريون ڳالهون اسين سمجهي لٽا
سگھون. پوءِ لاندريون کان پري جي دنيا جي ڳالهه، ٿي ڪهڙي؟
سمجهو ته ڪو بار پنهنجي ماءُ کان ٿو پڇي ته امان! مان
ڄاڻس ڪيئن؟ جيتوڻيڪ ماءُ کي ان جو جواب اچي ٿو پر
اهو بار جي سمجهه ۾ ايندو؟ هوءَ مشڪي چويس ٿي ته
مون توکي هڪ ڳالهه بدوش مائيءَ کان اڪو ڏيئي خريد ڪيو.
تنهن ئي لوجوان پٽر سٽر چيو، حضور! وڳيان ۽ مدش
جي ٻڌي نه وڌا وڌا ڪرڻا ڪري ڏيکاريا آهن.

حضور جن ورائيو ته مان ان کان انڪار ڪونه ٿو ڪريان
پر وڳيان ۽ مدش جي ٻڌيءَ صرف پنهنجي دائري ۾ ئي
ڪم ڪيو آهي. وڳيان، ٻڌي ۽ ترڪ وڌيڪ ۾ وڌيڪ
الومان لڳائي سگھن ٿا، جي ڪڏهن صحيح ثابت ٿين ٿا ته
ڪڏهن غلط. پر جڏهن اسين هن سنسار جي هلائڻ واري
جي رهسپور رازن کي پنهنجي ٻڌيءَ دواران سمجهڻ جي
ڪوشش ڪندا آهيون ته اسانجي نتيجن جي غلط ڄڻ جو
امڪان باق وڌيڪ ٿو رهي. سائنسدان سنسار جي آڌ ۽ انت

ڪيو. ايران جي مسلمان درويشن ۽ چين جي مهاڻاڻن به
الدرين آليون جو ساڳيو ٿي ورتل ڪيو آهي جيتوڻيڪ هن
کي هندو شاسترن جو ذرو به ڳيان ڪونه هو. هو لڪي
سنسڪرت يا هندستان جي ڪا به ٻي ٻولي ڄاڻندا هئا ۽
نڪي هنن ڪڏهن ڪنهن هندو سنت مهاڻا جو درشن
ڪيو هو. ستگورو دڪشا ڏيڻ وقت الدرين روحاني سفر
جون خاص خاص نشانيون مختصر طور سمجهائي ٿو. جيڪي
شش الدرين ٿا آهي ان مارڪ جون سڀ ڳالهيون ذري
پرزي پنهنجي ستگورو کي وستار سان ٻڌائين ٿا ۽ سڀني
ششن جو اهو ورتل بلڪل ساڳيو ٿيندو آهي. پر آهي الدر
جا راز سڀني الدر سانڍيندا آهن ۽ ٻين کان گپت رکندا
آهن. الدر جا آتمڪ اهو اهڙائي ٿوس، حقيقت پر يا ۽ سچا
آهن جهڙي هيءَ ٻاهرين چڙ دلڻا.

اڻي بئريسٽر پڇيو ته حضور! سچ پچ پرماڻا آهي يا
ٻالن ٻولن انسانن سان صرف مذاق ڪئي ويئي آهي. پرماڻا
جي ضرورت ئي ڀلا ڪهڙي آهي؟ اسانجو ڳاڏو هن کان سواءِ
لغو هلي سگهي ڇا؟

حضور جن جواب ڏنو ته مان پهريئن به اها ڳالهه ڪري
آيو آهيان ته ڪي ڳالهيون اسانجي ٻڌيءَ جي پهچ کان پري
آهن ۽ اسين انهن کي صرف مباحثي يا ترڪ دواران ثابت نٿا
ڪري سگهون. اهڙي طرح پرماڻا اسانجي ٻڌيءَ، من ۽
الدرين جي پهچ کان پري آهي. ويدن جا ڳائڻا رشي مني،
گريس ۽ روم جا پراچين فلاسفر، چين جا مهاڻا، عربستان ۽
پرشيا جا درويش جن آتما ۽ پرماڻا جي باري ۾ وٺيائون
ڪوچ ڪئي آهي ۽ اڌ آتما ڪن چان پين ڪئي آهي، انهن سڀني
جو اهڙو ئي ساڳيو ڪمن آهي ته پرماڻا آهي ۽ هن سرشتيءَ

انهن مهاڻائن تي، جيڪي اندر ويا آهن ۽ جن پنهنجي اڌرين اکين سان ڪجهه ڏٺو آهي ۽ اڻيو ڪيو آهي، ڀروسو ۽ وشواس لٿو اچي نه پوءِ هو خود اندر وڃي هنن ڳالهين جي سچائي معلوم ڪري سگهي ٿو. مان توهان کي هڪ ابي ڳالهه به ٻڌايان ٿو. سنسڪرت ورڻ مالا جا اُڻيتاليهه اکر عيّنن ۾ ڇڪڻ جي ڪملن جي اُڻيتاليهه پنڪڙين مان لکڻا آهن. ائين ٿو لڳي ته ڀارت جي رشتن مٿن آهي اکر انسان ئي ڪيا آهن ۽ انڪري ئي سنسڪرت کي ڏيو وائي ڪولجي ٿو. انهن ڇڪڻ کي ٻار ڪرڻ وارن مسلمان فقيرن پڻ ان حقيقت جي نائيد ڪئي آهي. ان ڳالهه جي سچائي تذڪرات ال غزنيا مان پڻ معلوم ڪري سگهجي ٿي، جنهن ۾ هڪ مشهور و معروف مسلمان مهاڻا پنهنجي اڻيون جو ذڪر ڪيو آهي. اهو ائين چو آهي، اها ته ان جي رچيندڙ کي سڏ، پر هر ڪو اندر پريوش ڪندڙ اڻياسِي ائين ئي چوي ٿو ته اها حقيقت آهي. پادري پروفيسر حيرت وچان چيو ته اها ته عجيب ڳالهه چئجي.

حضور جن فرمايو ته پرمانا جي سرشتي ۾ ان کان به ڪئين وڌيڪ حيرت انگيز ڳالهيون آهن.

لوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور، ڇا اهو ڀرم نه ڪونهي يا من گهڙت يا خيالي ڳالهيون نه ڪونهن ڇاڪاڻ ته ماڻهو اهوئي ڪجهه اندر ڏسي ٿو جيڪي کيس ٻڌائجي ٿو ته اندر آهي.

حضور جن ورائيو ته بيشڪ ائين چئجي ها جيڪڏهن اهو اڻيو هڪ يا ٻن ماڻهن جو هجي ها. پر جيڪي ٻيڙا اندر ويا آهي ڇاهي الڳ الڳ ديشن ۽ ڌرم جا هئا، الڳ الڳ وقتن ۾ آيا، انهن سڀني اندر ۾ ساڳيو اڻيو برابر

۽ ڪروڙ مهل اسانجا ويچار ساڳيا ڪو نه هوندا آهن جهڙا
شانت وائاورڻ ۾. منس جي ٻڌي عمر ۽ من جي ورهين انوسار
بدلجندي رهي ٿي. بالڻ ۾ ٻڌي چواليءَ واري ٻڌيءَ کان
علحددي هوندي آهي، ساڳي ريت غريبيءَ ۾ ٻڌي
شاهوڪاري واريءَ ٻڌيءَ کان لراي هوندي آهي. اها
هميشه ٻيئي بدلجي. جنهن ٻڌيءَ جو پيمانو هميشه پيو
بدلجي، پوءِ ان ٻڌيءَ جو ڪهڙو وشواس ڪجي!

نهن ئي نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ان جي معنيٰ
نه بحث مباحثو ڪرڻ آيا جو ڪم ڪونهي؟

مهارج جن فرمايو ته نه، اهو اسانجي دماغ جو ڪم آهي.
اسانجو دماغ صرف اهي ڳالهيون سمجهي سگهي ٿو جيڪي
اسانجي اندر ۾ دواران پروڙي سگهجن ٿيون. پر ان اُمر
۽ اڳاڏي پروڙڻ دماغ جي دائري کان ٻاهر آهي. پر مان
۽ ان جي ليلا ڪي نه صرف آيا ٿي سمجهي سگهي ٿي. آيا
پنهنجي شڪتيءَ دواران ٻڌيءَ جي مدد ڪانسواءِ ٿي ۽
چاڻي سگهي ٿي.

”هي نه ڏاڍيون اچرج ڀريون ڳالهيون آهن.“
بئريسٽر تعجب ۾ چيو.

حضور جن فرمايو ته اسانجي ٻڌيءَ جي پهچ کان پري
طبيعي الزميون ڳالهيون آهن. اهو ڪو صرف بي بنياد
واس ڪو اهي بلڪ هڪ نرس حقيقت آهي ته پنهنجي
وڻ اکين سان ٿي سگهجي ٿو. جي اسان ڪي انهن مهائائن تي
اس ٺاهي جن پنهنجي اندر جهاني پائي آتم ڪيان پراپت
نه پوءِ حقيقت ڪرڻ جو صرف اهڙي طريقو آهي ته
پنهنجي اکين سان اندر وڃي ڏسون. پر مان اهڙي
وڃا ڇو بڻائي اهو نه مان چئي لڌو سگهان پر جنهنڪي

ٻڌڻي ۾ ڇيو ته ان جو مطلب اهو آيو ته ڪنهنڪي به ان سوال جي جواب جي ڄاڻ ڪانهي.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي، مگر انهن سڀني ڳالهين ۾ ڪو نه ڪو راز رکيل آهي. ڪن حقيقتن جي بهت ۽ ترڪ دواران نه، مگر ذاتي انهن دواران تي ڄاڻ حاصل ڪري سگهجي آهي. انهيءَ ڏس ۾ انساني ٻڌي ۽ چترائي زبانه مدد نٿيون ڪن، ڇو جو انهنجو دائرو بلڪل محدود آهي انهن کي ڇڏي اسان کي اندروني لکت جو سهارو وٺڻو پوندو، آتما جي ان اک کي کولڻو پوندو، جا ان سوکير ۽ چيٽن پرماتما کي ڏسي سگهي ۽ ان اک کي کولڻ لاءِ اسان کي پورن سنگورو ۽ جي مدد ۽ سهائتا جي ضرورت پوي ٿي.

”پوءِ پرماتما اسان کي ٻڌي ڇو ڏئي؟“

اوجوان ٻڌڻي سوال پڇيو.

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته دنيا جا ڪم ڪار پون ڪرڻ لاءِ هن اسان کي ٻڌي ٻڌان ڪئي. ان کان مٿي ٻڌي ڪم نٿي ڏئي. دراصل اسانجي ٻڌي آهي ڇا؟ هن ڇڙ سسار ۾، اسانجي ڇڙ اندر ٻين دواران بابت ڪيل تجربن جي لڇوڙ يا سار کي ٻڌي ٿو ڇڻجي. الڳ الڳ ماڻهن جي ٻڌي الڳ الڳ ٿيندي آهي. آس پاس جو وائاورڻ، زندگيءَ جون حالتون، تعليم وغيره انهن سڀني جو منڍ جي ٻڌي بڻائڻ ۾ وڏو هٿ آهي. نتيجو اهو آهي ته ڪرڪ بهنجي پنهنجي نموني ۾ سوچي ٿو.

هڪ امريڪن جي سوچڻ جو ڍنگ، هڪ انڊين جي حبشيءَ جي سوچڻ کان لڙالڙو رهي ٿو. هڪ انگريز ۽ هڪ جرمن جا ويچار انهن کي الڳ الڳ نتيجن تي پهچائين ٿا. چوڻي ۽ جا دليل پنهنجا آهن نه روسي ۽ جا پنهنجا. ڪار

پر ماڻها پنهنجي ديا سان اهڙيون شڪتيون ٻڌان ڪيون هجن، جو ڪرامتون ڏيکاري سگهي ۽ جنهن پنهنجي اندر ڪرائيسٽ ۽ پيريءَ جو درشن ڪيو هجي ۽ عيسائي ڌرم اوسار کيس دکشا ملي هجي.

حضور جن فرمايو، ”سک، ساڌو ۽ سنت، اهي سنت مت پر روحاني ڊگريون آهن جهڙي طرح وديا جون هي. اي، ابر. اي ۽ پي. ايڇ ڊي. ڊگريون ٿينديون آهن. مون توهان کي هن کان اڳ به ٻڌايو ته اکين کان هيٺ شرير جا چه چڪر آهن ۽ چه اکين کان مٿي. جيڪو هيٺين چهن چڪرن کي طئي ڪري تنهن کي پورٽ يوگي چئبو آهي ۽ جيڪو مٿي سھنس دل ڪنول ٽائين وڃي تنهن کي سڪ يا شيوڪ چئبو آهي. پر هم جي دانش ٽائين ويندڙ کي پر هم گيالي يا يوگيشور ۽ پار پر هم ٽائين جنهنجي رسائي آهي تنهن کي ساڌو چئبو آهي. انهيءَ کان مٿي ست لوڪ ٽائين ويندڙ کي سنت سڏبو آهي ۽ انهيءَ کان به مٿي جنهن الاميءَ ٽائين رسائي حاصل ڪئي آهي تنهن کي پر هم سنت سڏبو آهي. انهيءَ آخرين مقام مان سنت جيون کي واپس وٺي وڃڻ لاءِ هن ماٺ لوڪ پر ابتدا آهن.“

لوحوان پريسٽر پڇيو ته حضور! پر ماڻها اهڙن پيچيدن منڊلن ۽ چڪرن کي بڻايوئي ڇو؟ دراصل نه هن هيءَ دليا ئي ڇو بڻائي جا هيتري دک درد ۽ شوڪ ستاب سان پري پئي آهي؟

حضور جن مشڪي فرمايو ته ان سوال جو موزون جواب مان هڪ پراچين سنت جي اکرن پر دهرايان ٿو، ”انهيءَ کان پوءِ جنهن اها سرشتي بڻائي آهي. جڏهن مالڪ وڃي ڪٿي تڏهن مان هن سان گڏ ڪونه هوس.“

مان هندستان جي هر سماج ۾ ويو آهيان پر مونکي رسائيءَ وار يون آئنائون تمام ٿوريون مليون آهن .

حضور جن وڌيڪ فرمايو، ”ساڌو اهو آهي جنهن بسج وڪار - ڪار، ڪروڙ، لڀ، موھ ۽ اعڱار تي وجهي پائي آهي، پنهنجي من کي وس ۾ ڪيو آهي ۽ جو سهنس دل ڪڍول، برهم ۽ پار برهم کي پار ڪري ست لوڪ پهتو آهي.“ جهڙي طرح پاڻيءَ جي بوند سمند ۾ سمانجڻ کاپوءِ بولد لٿي رهي مگر سمند جو ئي روپ اختيار ڪري ٿي، اهڙي طرح مالڪ روپي سمند ۾ گورو ۽ جي آئما ملي پنهنجي هستي ڪڍائي ڇڏي ٿي ۽ پرماتما سان ملي پرماتما ئي بڻجي پوي ٿي. ظاهري طور گورو ساڌارڻ منس ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر اندر هنجي حيثيت ۽ رطبي جو اندازو ٿئي لڳائي سگهجي. جيڪي اندروجن ٿا آهي ٿي اهو ڄاڻي سگهن ٿا. مولانا دهر صاحب فرمائين ٿا ته آهي پرماتما جا پيارا پتر آهن ۽ پرماتما کين اهڙي شڪتي بخشي آهي جو قضا جو تير واپس موڙي سگهن ٿا. گورو ارجن ديو جن فرمائين ٿا ته سنتن جي شڪتي اپار آهي. هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن ٿا. ٻلا اهڙا سنت جي ڌرم ٿا ٿين وڃن ٿا بلڪ وڌيڪ، درست ائين ٿيندو ته جيڪي ڌرم کان اچن ٿا تن جي نوحين ڪهڙي مهما ڪري سگهندا؟

نوجوان پادريءَ پڇيو ته حضور! جنهنکي انگريزيءَ ۾ Saint سينٽ چئجي ٿو تنهنکي ٿي نوحين سنت ٿا سڏبو؟ حضور جن فرمايو ته پهرين نوحين ٻڌايو ته نوحين ”سينٽ“ ڪنهنکي سڏيندا آهيو؟

پادريءَ ورائيو ته اسين ان کي سينٽ چوندا آهيون جنهن ساڌو ڪري الوڪ شڪتتون حاصل ڪيون وڃن يا جنهنکي

ٻائي ! انهن ننڍين ننڍين ڳالهين کي ڇڏي الهيءَ سڄي نام
کي پڪڙيو جو ٺهندي اندر آهي ۽ پنهنجي لڄ گهر پهچو .
انهيءَ لاءِ توهان کي پوري گوروءَ جي کوچ ڪرڻ کپي .

پر مشڪلات اها آهي ته دنيا ۾ ائڪ پر ڪارن جا گورو
آهن . پوڳي ، ويدانتي ، سنڀاسي ، آڏاسي ، ويدراڳي ، لرملا ،
لھنگ ، نقشبدي ، پاس اُن فاس ، بهائي وغيره . اهڙي حالت
۾ سڄي گوروءَ کي ڪيئن سڃاڻجي ؟ انهيءَ جو جواب آهي
ته پر مائتا خود سڄي گوروءَ جي کوچ ڪندڙ جي سھائتا ڪري
ٿو . جڳياسوءَ کي جڳائي ته هو پنهنجو اُشت سڃڪندڙا امر لوڪ
رکي ، جو پرلٽ مها پرلٽ کان پري آهي ۽ انهيءَ ڌار ٽائين
ويندڙ مهاٿما جي ڳولا ڪري . اهڙا پورن مهاٿما تمام ٿورا
ٿيندا آهن پر جڳياسا سڄي هوندي ته ضرور پرماتما ميلاپ
ڪرائيندو . اهڙا ڪامل فقير هندن ، مسلمانن ۽ ٻين قومن ۾ به
ايجاد آهن پر ٿيندا جزوي آهن ۽ سرشت پاڻ واري کي
ملندا آهن .

اتي راءِ روشنعل پڇيو ته گورو صاحب ساڌن جي ابتري
مهما ڇو ڪئي آهن ؟ هو ته ابتري قدر چوڻ ٿا :

”چرن ساڌ کي ڌوءَ ڌوءَ پيوو ،

ارپ ساڌ ڪم اپنا جيوو ،

ساڌ کي ڌور ڪرھ اشدان ،

ساڌ اوڀر جائيئي قربان .“

حضور جن فرمايو ته اهو سچ آهي . پر توهين ساڌو ڪنهن
کي ٿا سڏيو ؟ گورو ٿا ڪهڙا بهر بندڙ ۽ بکيا پمندڙ ساڌو
ڪونه آهن . اڳين آدمشماري موجب هندستان ۾ ۵۰ لک
ساڌو آهن . پر سڃا ساڌو جن ڪجهه روحاني ترقي ڪري
رهن ۽ مندان جي ڇڙهائي ڪئي آهي سي ڳاڻ ڳڻيا هوندا .

گورو نالڪ صاحب فرمائين ٿا:-

”تن من ڪوجي نو نام ٻائي.“

يعني الهيءَ نام کي ٻائڻ لاءِ پنهنجي نس ۽ من جي ڪڙج ڪڙي ٻڙي ٿي. شمس تبريز جو مسلمانن ۾ وڏو ڪمائيءَ وارو فقير ٿيو آهي، الهيءَ نام جو ذڪر ڪندي فرمائي ٿو ته هر وقت منهنجي ڪنن ۾ هڪ مٿر آواز آڪاش منڊل مان ٻڌڻ ۾ اچي ٿو. ڪنهن ورلي وڏاڳيءَ کانسواءِ الهيءَ کي ڪير ٻڌي نٿو سگهي.

پيشڪ ڪو قسمت وارو الهيءَ نام کي ٻڌي ٿو پر اهر نام سڀني جي اندر موجود آهي، پوءِ هو چور هجي يا ٻاڪو. الهيءَ الاهي آواز کي اسين الهيءَ ڪري ٿا ٻڌي سگهون ڇو جو اسانجي اکين جي پويان ٻچر ڪپاٽ لڳل آهن. جي خوش قسمتيءَ سان ڪو ٻورو سنت ستگرورو ملي وڃي ته پوءِ اندر جا ڪن ۽ اکيون کلي سگهن ٿيون ۽ الهيءَ نام کي ٻڌي ۽ ٻڌي سگهجي ٿو. جي سڀني متن ۽ مذهبن جا پوئلڳ الهيءَ نام جي ڪوج ڪن ته پوءِ سڀئي مذهبي جهڳڙا ۽ واد واد ختم ٿي سگهن ٿا.

هيترا مذهبي جهڳڙا ۽ متعبد چوٽا ٿين؟ صرف اڪيان ۽ سوارٿ جي ڪارڻ. جڏهن به ڪو سنت مهالما اچي ٿو ته هو انهيءَ اصلي نام جو اُپديش ڪري ٿو. هو ڪنهن به ڌرم يا مذهب کي ٻڙيا نٿو ڪري پر هنجي وڃڻ کاليوه اسين ٻليا جا ماڻهو پاڻکي مختلف متن متالترن ۾ ڦاسائي ٿا ڇڏيون. پنجمبر، محمد صاحب هڪ هو، قرآن شريف هڪ آهي پر مسلمانن ۾ اڄ باعتر فرقا آهن. گورو نالڪ صاحب ڪا سڪ ڌرم جي استقامت ڪانه ڪئي پر اڄ سڪن ۾ ٻاويهه فرقا آهن. سنتن جي سکيا نه لهابت سرل آهي. هو چوڻ ٿا ته

پروفيسر پڇيو ته حضور! 'نام' توهين ڇا ڪي ٿا چئو؟
حضور جن ورائيو ته 'نام' جي اڪري معنيٰ آهي نالو،
يا پرماتما جو ڪو پوٽر نالو. پر ستن جو نام لکڻ، پڙهڻ
يا ٻولڻ وارو يعني ورناتمڪ نام ناهي. انهن جو نام انگريزيءَ
۾، پارسيءَ ۾، سنسڪرت ۾ يا ٻي ڪنهن به ٻاشا ۾ نه لکي
سگهجي ٿو نه زبان سان اُچو بيان ڪري سگهجي ٿو. اُچو
ڪنهن به ٻوليءَ سان واسطو ڪونهي. اُچو لفظن ۾ اظهار ٿي
ٿو سگهي، نڪي زبان اُچو ورتل ڪري سگهي ٿي.
جيڪڏهن پرماتما جو نام ڪنهن هڪ ديش جي ٻوليءَ ۾،
يا ڪنهن هڪ قوم يا ذات جي ٻوليءَ ۾ هجي ها ته پوءِ اها
نه جيڪر ٻين ديشن ۽ قومن سان وڏي بي انصافي ٿئي
ها. پرماتما جو نام نه سڀني لاءِ هڪ ئي آهي ۽ سڀني لاءِ
سمان آهي. اهو نه لکڻ ۾ اچي سگهي ٿو ۽ نڪي زبان سان
اُچو بيان ڪري سگهجي ٿو.

ان نام کي روشن مٿين ”آڌاش واڻي“، ويدن، نادر
۽ اُپنشدن انکي ادگيت ڪري ورتل ڪيو آهي. مسلمان فقيرن
انکي لدائي آسماني يا سلطان ال اذڪر ڪري ڪوٺيو آهي.
گورو نانڪ صاحب الهيءَ کي شبد، حڪم، ڪيرٿن ۽ ٻين
لفظن سان سڏيو آهي. بائيبل ۾ الهيءَ نام جو word يا Logos
ڪري ذڪر ڪيو ويو آهي.

انهيءَ نام هيءَ سڀ رچنا بڻائي ۽ الهيءَ جي سھاري
هي سڀ ڪچ هلي رهيو آهي. گورو نانڪ صاحب جن
پرماتمن ٿا:-

”شبدي ٿرلي شبدي آڪاس،

شبدي شبد ٻيا پرڪاس.“

هاڻي ڪو به لفظ ڪڏهن سرشتيءَ کي بدائي سگهي ٿو ڇا؟

پرمانا ڪونه مليو آهي. راوڻ نه رڳو وڏو ودوان هو بلڪه چئن ويدن جو ٽيڪا ڪار پنڊت پڻ هو. هنجي ويدن تي ڪيل ٽيڪا سروسريشت مڃي ويندي هئي. پر هندو اخلاق ڪهڙو هو؟ نوهان سڀني کي سڌ آهي ته ڀارت جي هر ڳوٺ ۽ شهر ۾ هر سال سندس پتلو ڇو جلايو ويندو آهي؟ پرمانا گرنتين پوئين ۾ ڪونهي. هو نه نوهانجي اندر آهي. گرنتن ۾ نه صرف هنجي مهما آهي. ڪيول ڏيهه ڌاري گورو تي هڪي حاصل ڪرڻ جو مارڪ ڏيکاري سگهي ٿو. ڪنهن ڪامل مرشد يا پورڻ گورو ۽ ڇي کوچ ڪريو ۽ هڪان اندر وڃڻ جو پيد وٺو. جڏهن نوهين اکين جي پويان تيسري ٿل ۾ پهچندا ته ڏسندا ته ستگورو نوهان جي انتظار ۾ بيٺو آهي. ان کان پوءِ هو سڌيو نوهان سان انگ سنگ رهندو، ڪڏهن به نوهانجو ساٿ ڪونه ڇڏيندو.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته نوهين ڀلي يورپ وڃو، اميرڪا، آفريڪا يا ڪنهن ٻئي ديش وڃو، ستگورو هروقت ۽ هر هنڌ نوهان سان الڪ سنگ آهي. نوهين پنهنجي ڪهري ۾ در بند ڪري ويهي رهو، ستگورو کي ياد ڪريو، هو نوهان جي سامهون اچي پرگهت ٿيندو. نوهين ڪائس ڪري سوال پڇو، هو الجو جواب ڏيندو. هو هر مصيبت ۾ نوهانجي مدد ڪندو، هر ڪشت ۽ ڪندائيءَ مهل ڇي رهنمائي ڪندو. جهنگلن ۾، ٻاڙن ۾، سمنڊن ۾، ان ۾ هو نوهانجي رکيا ۽ حفاظت ڪندو. پڳڻيءَ جو سڄو مارڪ آهي، باقي ٻيو سڀ مايا جو بسارو آهي. لاءِ ٿڌي دل سان سوچيو ته هن سنسار ۾ ڪهڙي شيءِ ڪرڻ يوگي آهي؟ اها صرف لامر جي پوڄي آهي. ۾ توڙي ٻراوڪ ۾ اسانجي سهائتا ڪري ٿي.

ذريعي نڪري، استري، پٽن، ڌيئرن، ماءُ، پيءُ ۽ ٻين
رشتيدارن دوستن ۽ سنسار جي ڄڙ ۽ چيٽن پٺاڙن ۾ چڻڻي
پهتي آهي. جڏهن اهو پيار سڀني طرفن کان هڻي ڪيول
ستگورو ۽ لاء ڪيندرت ٿئي ٿو ته پوءِ ان ۾ ڪيتري طاقت
۽ شڪتي اچي ٿي ۽ اهو ڪهڙا ڪرڻا ڪري سگهي ٿو
ان جو اندازو به لڳائي نٿو سگهجي.

پروفيسر پڇيو، ”حضور گورو ۽ لاء اهڙو پيار ڪيئن ٿو
آپن ڪري سگهجي؟“

دانا جن وراڻيو، ”مان خوش ٿيو آهيان جو توهان هي
سوال پڇيو آهي. سڄو پيار ۽ پگهتي ڇا آهي؟ گورو ارڃن ديو
هن شبد ۾ ان جو جواب ڏين ٿا. ”ستگورو وچن ڪماوڻا
سڄا ايهه وڃار.“ يعني ستگورو جيڪو به حڪم ڏين ٿا،
انجو اٽل وشداس سان پالڻ ڪرڻ آهي ستگورو ۽ سان سڄو
پيار ڪرڻ. ستگورو حڪم ڏئي ٿو ته شراب ڪباب کان ڪنارو
ڪريو ۽ ليڪ پاڪ جيون گهاريو. ڪنهنجو به ڌن پڌارت
چوري نه ڪريو. ڪام ڪروڌ کي نياڳيو ۽ وشيه وڪارن مان
هن کي هٽائي اندر روحاني منڊلن جي چڙهائي ڪري مالڪ
جي مهل ۾ پهچو، اهو آهي انساني ڀلڙيءَ جو صحيح مقصد.
ستگورو ۽ سان پيار ڪرڻ آهي گويا اڀاڻڻهار سان پيار ڪرڻ.
ستگورو ۽ جي پيار کي مڪمل ڪريو. ستگورو پرماتما جي
پيار ۾ پرايوڙڻ آهي ۽ جيڪڏهن اسين ستگورو ۽ سان پيار
ڪنداسين ته اسين پرماتما جي پيار سان پاڻمرادو پريور ٿي
وينداسين. پرماتما ۾ لين ٿيڻ جو اهو ئي مارڪ آهي. ستگورو
۽ سان پريم ڪرڻ آهي پريو پراپتيءَ جو پهريون ڏاڪو.

اڄ تائين ڪنهنڪي به گرنت پوٽيون پڙهڻ سان يا ميرت
پڙهڻ سان يا گنگا آدي لڏين جي اڻڻ سان

۽ راجا بهي جي گورو هو پر زلدي ۽ ڇوڪريءَ جو ڪم ڪندو رهيو ۽ ماڻهن جون جتيون مرممت ڪندي پنهنجي روزي ڪندو رهيو. سنڌ نامديو ڪپڙو ڇري پنهنجو گذر ڪندو رهيو. گورو مالڪ جن کيتي ڪئي. منهنجا ستگورو بابا جمل سنگهه جن ڏوج ۾ ڪم ڪندا هئا ۽ رٽائر ڪري معمولي پيشن تي گذر ڪري سنگت جي شيوا ڪندا رهيا. مالڪ جو پيارو ڀڳت هميشه حق حلال جي ڪمائيءَ جي روئي کائيندو ڇو جو غلط طريقن سان ڪم ڪرڻ روئي ۾ ڪي ملين ٿي ڪري ۽ اڀياس ۾ وڏي رڪاوٽ ٿي وڃي.

”اهو انسان ڪهڙو نه خوش نصيب آهي جنهن کي پاڻ ڪنهن اهڙي سنڌ سان ملائي ٿو! هو اسانجي سار سنڀال لهي ٿو ۽ اسانجي زلديءَ جي واڳ ڏور سنڀالي ٿو. پوءِ هن کان وڌيڪ ٻيو ڪير اسانجو عزيز، پيارو، مٿر ۽ سهاڪ ٿي سگهي ٿو؟ الڪري ٿي گورو ارڃن ڏيو پوڄا ۽ پيار جو بهريون اسٽان گوروءَ کي ڏنو آهي. پر گورو پنهنجي پوڄا ۽ ڪرائي ۽ لڪي هن کي اسانجي پيار جي ضرورت آهي. سندس پيار پورن ريمت مالڪ سان لڳل آهي ۽ هو اهائي سکيا ڏئي ٿو ته توهين به مالڪ سان پيار ڪريو. پوءِ ٻلا گوروءَ سان پيار ڪرڻ جو ضروري آهي؟ صرف الهيءَ لاءِ نه اسانجو پيار سڀني طرفن کان هتي ٻرمارڻ جي طرف لڳي وڃي.“

جڏهن ڪنهن ٽانڪيءَ جو پاڻي جو ڪيترن ئي سوراخن ۽ ٿلن رستي وهي ويندو هجي، ان جا ٻيا سڀ ٿل ۽ سوراخ بند ڪري جيڪڏهن صرف هڪ ئي ٿل کان اهو پاڻي وهائجي ٿو ته ان ۾ ڪيڏو نه زور ٿو ٿئي. اهڙي ساڳيءَ ريمت اسانجي آتما جي ڌارا اکين، ڪمن، نڪ ۽ ٻين دوارن

ڪو نه چوندو آهي نه مان گورو آهيان . هو نه چوندو آهي
 نه اوهين مولڪي پنهنجو پاڻ، مٿر، استاد، پٽر يا شيوڪ
 ڪري سمجهو پر منهنجو چوڻ ۽ ٻيو ۽ پنهنجي اندر هلو .
 جڏهن اندر ويندا ته خود ئي ڏسندا ته گوروءَ جو اصلي
 روپ ڇا آهي ۽ هو ڪيڏي حيثيت جو صاحب آهي . پوءِ
 جيڪي نوهالڪي وڻي ٿين ڪيس سڏيو . اڄ تائين ڪنهن به
 سنت اها دعويٰ ڪانه ڪئي آهي نه هو گورو آهي . سنت
 سدائين پاڻڪي شيوڪ ۽ داس چوندو آهن . گورو نالڪ ۽
 ڪبير صاحب هميشه پاڻڪي داس چوايو .

گورو ڪنهنجي به ڪوڏي قبول نٿو ڪري ، جي وٺي
 ٿو نه هو گورو ڪين آهي هو منگتو آهي . گورو دانبا بڻجي
 بخشيش ڪرڻ اچي ٿو ۽ نه منگتو بڻجي ، هٿ ڦهلائڻ ٿو
 اچي . پورو گورو پگهر جو پورهيو ڪري پنهنجو جيون ارواه
 ڪندو آهي . هو مهنت مزوري ڪري، وڻج واپار پاڪيتي ٻاري
 ڪندو . پر ٻين جي دان جو سهارو ڪين وٺندو ۽ لڪي ٻين تي
 پوڄهه بڻجي رهندو . اوهين سنتن جي جيون جو لٽاس پڙهي
 ڏسو . ڪبير صاحب جي شهن ۾ راجائون ۽ مهاراجائون به
 هئا ، ان هوندي به زندگي ۾ هڪ غريب ڪوريءَ جو ڪم
 ڪندو رهيو . سندس گهر ۾ صرف ٻه منجون هيون جي سندس
 گهر ۾ جيڪي ساڌو مهالائون ايندا هئا انهن کي ڏيندو هئو
 ۽ پاڻ ۽ سندس پريوار پٽ تي سمهندا هئا . سندس گهر ۾ کاڌي
 جي هميشه ڪومت رهندي هئي ۽ اهو به ساڌن کي ڏيئي
 ڇڏيندو هو ۽ پاڻ مٿ ۾ پگڙن تي گذارو ڪندا هئا . ڪبير
 صاحب جي جيون جي اها تصوير ڪبير صاحب جي پٽي
 مائي لوليءَ جي هڪ گيت مان ملي ٿي .

”روپداس وڏي ڪمائيءَ وارو سنت هو . هو راڻي ميران

پورو ڪري ٿو، چاهي هنجو شيوڪ پنهنجو غرض لباھي يا نه، ان ڳالھ جو هو ذرو به خيال نٿو ڪري. اها پريٽ لڏھن اچي ٿي جڏھن شيوڪ پنهنجي اندر وڃي ستگوروءَ جي ڪاريءَ کي ڏسي ٿو. مون اهڙيون ڪيتريون ستسنگياڻيون ڏٺيون آهن جن موت جي ڏينھن پنهنجي ٻارن جو موھ ڇڏي ڏنو ۽ اُلهيڪي ٿي ڏيڙ کان به انڪار ڪيو. جيڪڏھن ڪنهنجي سس سندس ٻار کڻي کيس ڳوڏ ۾ ڏنو ته به هن وٺڻ کان انڪار ڪندي چيو ته مان پاڻ هيٺر ستگورن جي ڳوڏ ۾ آهيان ۽ منهنجو هيٺر سنسار ۾ ڪوبه موھ ڪونه رهيو آهي.

ڪلو لنگل ۾ سوھنسنگھ نالي هڪ ستسنگي هو. وڏيءَ عمر ۾ هنکي ٻار ڄاوا هئا ۽ هنجو ٻارن ۾ ايترو نه موھ هوندو هو جو سندس ٻار دوست کيس چيڙائيندا هئا ته موت وقت سندس گردن هنجي اولاد جي ٻالھن ۾ هوندو ۽ پير جمڊوئن جي هٿن ۾. پر جڏھن هنجو سنسار مان ڪڍجڻ جو وقت آيو ته ڪجهه ڏينھن اڳ ئي هنکي اندر ۾ اهڙو نه رس ۽ آئندڙ اچڻ لڳو جو ٻارن کي ڊيڄارڻ لاءِ هن هڪ لت کڻي پاسي ۾ رکي ۽ کين ڊيڄارڻ جي خيال کان چوڻ لڳو ته جيڪو به منهنجي ويجهو ايندو انکي ماري ڇڏيندس! نام سڀ سنساري لڳل لاڳاپن کان لرموھ ٿو بڻائي ۽ هردي جون مڙئي غلاظتون ڪڍي ٿو ڇڏي. شش جي موت وقت ستگورو هنجو سڀني طرفن کان زبان عٺائي اندر ۾ لڳائي ٿو.

پروفيسر پڇيو ته حضور ڪوروءَ جو ملڻ به ڏاڍو مشڪل ڪين آهي؟

مهراڇ جن وراڻيو نه ها، اهو سچ آهي. ڪورو ڪڏهن

جهنجي پاڻ پوش لاءِ اسين ڪيڏا نه پاپ ڪمايون ٿا، اهو به اسان کي ڏوڪو ٿو ڏئي. جيڪڏهن موت جي سمي ڪير اسانجي مدد ٿو ڪري ۽ ڏرمراءِ جي درٻار ۾ اسان سان گڏ ٿو هلي ته اهو صرف گورو ئي آهي. موت کالهنءِ پيو ڪوبه اسانجي سھائتا نٿو ڪري سگهي. جيڪڏهن سر پست پائڻ ڪري جيو کي ستگورو ملي وڃي ۽ هو کائڻن نام دان وٺي ٻر ٻر پيار سان ڪمائي ڪندو ته پوءِ پڪ آهي ته موت جي سمير ستگورو اچي پرگھت ٿيندو ۽ کيس پاڻ سان وٺي ويندو. ٻيءَ حالت ۾ ان گھڙيءَ جمڊوت اچي وٺيو وڃن. جيڪڏهن موت جي اڀار ڪشت وقت، گورو سھائتا نٿو ڪري ته اهڙي گورو ڌار ڌار ڪرڻ مان فائدو ئي ڪهڙو؟ اڪيف ۽ پيڙا جي هن نازڪ گھڙيءَ ۾ سھائتا ۽ دلداريءَ لاءِ ئي گوروءَ جي شرڻ وٺڻي پوندي آهي. جيڪڏهن گوروءَ کان اها مدد نٿي ملي ته اهڙي گوروءَ کي ٻريان ئي پر نام. لهنڪري ڪامل مرشد کي ٻولڻ ۾ ڏاڍي ساوڌالي ورتڻ گھرجي. موت جي سمي پراڻن نڪرڻ مهل ڏاڍي پيڙا محسوس ٿيندي آهي. پر سندسگيءَ کي موت جي وقت جڏهن ڪامل مرشد درشن ڏئي ٿو تڏهن هنجي خوشيءَ جي حد ئي لٽي رهي، ايڏي خوشي محسوس ٿو ڪري جو پنهنجي شاديءَ جي به نه.

اٺي بادري پروفيسر چيو ته سمجهو ته شيوڪ اندر ۾ ٽرني ڪين ڪئي آهي ته پوءِ به ستگورو هن وقت موت جي سمي ايندو؟

حضور جن فرمايو، ”ضرور“ ڇو جو گوروءَ جي معنيٰ ئي آهي دٻا مهر. شش کي نام ڏيڻ وقت ستگورو اها ذميواري پاڻ تي هموار ڪري ٿو. هو پنهنجو واعدو ضرور

پڄندا ته مون گوروءَ جو ذڪر پهرين ڪيو، پر مانا جو پوءِ، سو ڇو؟ اهو سوال سڀاويڪ آهي. سڀني سنتن مهائمان، پيرن پيغمبرن جن پرمارت جي ڪرڇ ڪڍي ۽ جيڪي اندر ويا آهن انهن جو ڪٿڻ آهي ته پرمانا اسانجي اندر آهي پر گوروءَ جي ڪرپا بنا هن کي ڪير به ڏسي نٿو سگهي. هو سڌيو اسانجي الڳ سنگ آهي، اسانجي اندر آهي، پر توهان سڀني کي سڏ آهي ته هنجي اندر موجود هوندي به اسانجي ڪهڙي دردشا آهي. جڏهن گوروءَ سان ميلاپ ٿيو ۽ هن جڳتي ڏٺي ته پوءِ ئي اسان کي پرمانا جو ساڳيو درس ٿيو. تنهنڪري مهائمانا ڪنهنجي ڇٽي؟ سنگت ۾ ڪيترن ئي ڇيو ته بيشڪ، گوروءَ جي. ان سٽيه جو ورتل ڪير صاحب جن پنهنجي ئي ڀاڱ سان ڏنو آهي:

”گورو گوپند دونؤ ڪڙي ڪاڪي لاڳئن پايه،
 بلهاري گورو آپڪي جن گوپند ديو دکايه.“

حقيقت ۾ هن سڏاوت کي ڪنهن وڏي ترڪ جي ضرورت ڪانهي ڇو جو مالڪ جي اندر هئڻ جي باوجود اسان سرڻن ۽ ترڪن ۾ ڌڪا پئي کاڌا ۽ بار بار ڪيڙن ماڪوڙن، پسن ۽ پکين جي جونين ۾ پئي آياسين. ڪڏهن اسان گاهه يا وڻ ٿي جنم ورتو ته ڪڏهن ڪيڙي ماڪوڙي، نانگ يا سهي جي جنم ورتي. ڪنهن به اسانجي مدد لاءِ هٿ ڪين ڏکهيڙيو. پر جڏهن اسان کي ستگورو مليو ته هن اسان کي دوزخ جي آڱ کان بچائي ورتو ۽ مالڪ جي محل ۾ وٺي ويو. موت جي وقت اسان کي ڪير ٿو ساڻ ڏئي؟ ان گهڙيءَ اسان کي پنهنجا رشتيدار، متر، ماءُ پيءُ، ڀائر پينرون، پاڙيسري ۽ ڀروھت به ڇڏي ٿا ڏهن بلڪه هي اسانجو سرور

حضور مهاراج جن پنجن پاشاهي سري گورو ارجن ديو جن
جو هينون شبد کٽي ان جي وياکيا ڪرڻ شروع ڪئي .

”گورو پرميسر پوجئي من ٿن لائي پيار ،
ستگورو دانا جيءَ ڪا سڀ سي ديت آڌار .
ستگورو وچن ڪماوڻي سچا ايهه ويچار ،
ان سادو سنگت رتئا مائيا موهه سڀ چار .
ميري ساجن هر هر نام سمال ،
سادو سنگت من وسعي پورن هوريج گهال .
گورو سمرت اپار گورو اڙ پياگي درسن هوءَ ،
گورو اگوچر ارملا گورو جيون اڙر نه ڪوءَ .
گورو ڪرنا گورو ڪرڻهار گورمڪ سچي سوء ،
گور تي باهر ڪڇ لهين گور ڪيتا اوڙيس هوءَ .
گورو پيرت گورو پار جات گورو منسا پورن هار ،
گورو دانا هر نام ديت آڌري سڀ سنسار .
گورو سمرت نرلڪار گورو اوچا اگم اپار ،
گور ڪي مهما اگم هي ڪما ڪئي ڪتنهار .
چيڙي قل من باچيئه ٿيڙي ستگور پاس ،
پورب لڪي پاوڻي ساچ نام دي راس .
ستگورو سرڻي آئمان باعڙ نهين يناس ،
هر نال ڪدي نه پسرءِ ايهه جيءَ پند پيرا ساس .“

حضور مهاراج جن فرمايو ته ڪير به چيزون اسانجي
پوڄ ۾ رکي آهن - هڪ گورو ۽ ٻيو پرماتما . شايد توهين سوال

کیر جو کاڌل بچندو ڪولهي .

هوش ۾ اچڻ کانپوءِ جڏهن پاڻي شاديءَ کي سڃي گهٽيا جي ڄاڻ پئي ته هو اچي زار زار رونڻ ۾ چڻڪيو ۽ چيائين، ”منهنجا مالڪ! مون جهڙي پايءَ جي ڪرمن جو بوج توهان جو پنهنجي سر تي ڪير؟ مون جهڙو گندگيءَ جو ڪيڙو اهڙي ديا مهر جو پائر بلڪل ڪونه آهي،“ پوءِ مون کي چيائين ته منهنجي پياري مالڪ کي توهان جو ٻڌايو؟ توهان کي ائين ڪرڻ ڪين گهر ٿو هو. گلاب جهڙي ڪوئل منهنجي ستگوروءَ کي ٿورو به آهنگ رسي تنهن کان ته مان بيسجي وڃان اهو لڪ ٻار بهتر آهي .

مون چيو، ”پاڻي شادي مون ڪين ڪونه ٻڌايو.“ هن وري چيو ته مولڪي مرڻ ڏيو ها ڇاڪاڻ ته منهنجي دائر کي ته ڪا تڪليف ڪانه پهچي ها .

اڻي حضور جن حڪم ڪيو ته ان ڳالهه جي وڌيڪ اڀتار نه ڪيو. پاڻي شادي جنم کان مسلمان هو. پر پنهنجي رشتيدارن ۽ ذات پائن جي غصي ۽ طعنان جي ڪابه پرواهه نه ڪري هن دائريءَ سان هڪ هندوءَ کي پنهنجو مرشد ڌارڻ ڪيو جو سندس رشتيدارن جي نظرن ۾ ڪفر جو ڪم هو. پاڻي شاديءَ شادي ڪين ڪئي ۽ پنهنجي سڃي زندگي مرشد جي چاڪريءَ ۾ وٺي ڪئي .

اسين چانهه پي رهيا هئاسين ۽ ڳالههون به پئي ڪيولسين ته هڪ ماڻهوءَ اچي ٻڌايو ته حضور مهاراج جن چئمن بجي شام جو سٽنگ ڪندا. ان وقت ٻوڙا چار ٿيا هئا ۽ اڌڪري اسين پئي لئين سٽنگ گهر ڏانهن هلڻ لڳا-مين. پادري جي ٽوليءَ به ڇڏي ڦاسائڻ جو ارادو ڪر ڪري سٽنگ ٻڌڻ جو فيصلو ڪيو.

مان پنهنجي آقا کي پيت ڪريان؟ نه مان هنن کي نانگ جو زهر پيئا کين ڏيندس. مان هن سان سهمت بلڪل ڪونه هوس پر هن مون کي اهڙي ڏک ڀرتي ڏني هئي پر منهنجي عزت کي ڪٽي جو مان هنجي مرضيءَ خلاف ڪجهه ڪين ڪري سگهيس. ايتري ۾ پاڻي شادي بيهوش ٿي ڪري پيو؛ شايد مري ويو.

جڏهن اسين ڪافي پري رهجي وياسين ته حضور جن اڇاڪ پٺيان نهاريو ۽ اسان کي گهٻرايل ڏسي پنهنجو گهوڙو ورائي آئي آيا جتي اسين پاڻيءَ شاديءَ جي شراب کي گهيري پيئا هئاسين.

حضور جن کي هيءَ ساري گهٽيا جو ورنهائت ٻڌي ڏاڍو ڏک آيو ۽ اسان کي حڪم ڏنائون ته پاڻي شاديءَ کي گهوڙي تي چاڙهي سرسي اسپتال ۾ کڻي هلو. پر اهو ممڪن ڪونه هو ڇو جو اسان ٻن جڻن جي جهلڻ جي باوجود پاڻي شاديءَ جو شراب گهوڙي تي ٽڪي لڳي سگهيو. الڪي پٽ ۾ هڪ چادر وڇائي کيس ان تي لٽايوسين. حضور جن فرمايو ته ڏسو ڪٿي لهر جو وڻ آهي؟ چولدا آهن ته لهر جا پٺن نانگ جي زهر لاهڻ لاءِ ڏاڍا ڪارگر ٿيندا آهن. پر ڪٿي به وڻ جو نانءُ نيشان ڪونه هو. پر مان هڪ ننڍي ٻوٽي کي ڏسي حضور جن هڪ ماڻهوءَ کي موڪليو ته ان مان هڪ ٽاري چٻي کڻي اچ. ٽاري وٺي اها گهاءَ تي ڦيرائيندي حضور جن فرمايو ته ٻڌو اٿم ته هن ريت ٽاري ڦيرائڻ سان زهر لهي ويندو آهي. پر اسان سڀني ڄاڻو ٿي ته زهر لٽو ڪيئن ٿي! انڪل ڏهن منٽن کانپوءِ پاڻي شادي هوش ۾ آيو پر مان ته جيڪر ائين چوان ته هن ۾ وري جان آئي ۽ جو جو هو قريب قريب مري چڪو هو. هنجو سارو جسم لهن کان چوٽيءَ تائين ڪارو ٿي ويو هو. عام ماڻهو چولدا آهن ته

ڏيکاري ته مون ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي چيو ته سنت
 ڪڏهن ڪڏهن ٻين قسمن جا چمڪار به ڏيکاريندا آهن پر بلڪل
 خاص موقعن تي ۽ ڪن خاص ڪارڻن ڪري. ساڳئي وقت پوري
 ساوڌائي رکي ويندي آهي جيئن اها ڳالهه واشڪاف نه ٿئي. مان
 نوهالڪي اهڙي هڪ پنهنجي اکين ڏٺي واردات ٻڌايان ٿو.
 هڪ دفعي حضور مهراج جن پنهنجي سڪندر پر وارين
 ٻين کان سرسي اچي رهيا هئا جتان کين پياس وڃڻ لاءِ ريل
 ۾ چڙهڻو هو. پاڻ گهوڙي تي سوار هئا ۽ ميان شادي
 (حضور جن جو مسلمان شيوڪ) مان ۽ ٻه ٻيا سستنگي پيدل
 حضور جن جي پوئتان پئي هلياسين. ان ايراضيءَ ۾ تمام
 زهريلو نانگ ٿيندا آهن ۽ الهن ڏينهن ۾ ڪي پڪا رستا
 ڪونه هئا، اڪري اسين پوکيل ٻنن مان هلي رهيا هئاسين.
 پاڻي شاديءَ اوچتو وٺي رڙ ڪئي ته مولڪي ڪپر نانگ
 کائي وڌو آهي. نانگ اُتي ئي ويٺو هو ۽ اسان ان ئي
 ماري وڌو. چوڏا آهن ته ڪپر ڪارهر نانگ وانگر مولمار
 ٿيندو آهي، اڄو زهر هڪدم چڙهي ويندو آهي. ان علائقي
 جي ماڻهن جي هڪ عام ڪهاوٽ آهي ته ڪپر پنهنجي ڪڪيل
 کي چوندو آهي، ”جنهن پاسي مان وينو آهيان اهيءَ پاسي
 نه ڪرج، ٻئي پاسي ڪرج.“

پاڻي شاديءَ جو رنگ هڪدم بدلتجي ويو. هو هلي
 به لٽي سگهيو. حضور جن اسان کان ٿورو اڳڀرو هئا ۽ جيئن
 مان هنن کي اها واردات ٻڌائڻ لاءِ پئي ويس ته پاڻي شاديءَ
 درد ٻڙي آواز ۾ التجا ڪئي ته مهرباني ڪري حضور جن
 کي نه ٻڌائج.

”ڇو ڪين؟ مولڪي ته کين ٻڌائڻ ئي ڪبي.“

مون چيو، ”نهن کانسواءِ ان ۾ هرج ئي ڪهڙو آهي؟“

پاڻي شاديءَ چيو ته ڇا صرف اهو ئي لڌرانر آهي جو

وڻندڪ روبر ۾ جهوٽا کائيندي گذاري رهيو هو ته هڪ
معزز ماڻهوءَ کيس ڪلهي تي ٽپڪي هڻي، اچي جاڳايو. هو
ڇوٽ ڪاهي ٿي جو ٽيون ميمبر هو.

هن پڇيس، ”تون ئي سرپرست ڪپور آهين؟“
”جي ها،“ سرپرست وراڻيو.

هن پڇيو، ”ڇا تنهنجو پٽا ڪپور ٿلا ۾ سيشن جج آهي؟“
سرپرست چيو، ”جي ها.“

تنهن تي هن ٻڌايو ته تنهنجو پٽا ۽ مان ٻئي هم ڪلاسي
هئاسين. منهنجي کين يادگيري ٽي سال ۽ ڇهه ڇاڻ نه حالانڪ
۲۰ سال گذري ويا آهن جو اسين پاڻ ۾ گڏيا به ڪونه آهيون
پر منهنجي دل ۾ هنن لاءِ اڄ به اهوئي سمنان ۽ سنيهه آهي
جهڙو مولڪي سندن لاءِ ڪاليج جي ڏينهن ۾ هو. ڪڏهن
مان ضرور اچي ساڻن گڏيس. تون منهنجو نالو ڄاڻڻ
چاهيندين. هي منهنجو ائڊريس ڪارڊ آهي، (ان ئي نالو
لکيل هو راءِ بهادر ..... ڊوگرا، ڊپٽي انسپيڪٽر جنرل
آف پوليس) تون ڇو نه ٻيهر ٻيون لمبر آيو آهين. مان هيٺ
ئي وڃي ٿو تنهنجي مقرريءَ جو آرڊر ڪڍايان. اسين ٽوڪي
روهنڪ ۾ رڪون ٿا. سٺو ائين ٿيندو جو جلدي روهنڪ
وڃي ٽوڪيءَ تي چڙهه ڇو نه ڪڏهن ڪڏهن ڪي ڪلاڪ
اڳواٽ ٽوڪيءَ تي چڙهڻ ڪري به وڏو فرق پئجي ويندو
آهي. (سچ پچ اڳتي هلي ائين ٿيو) ستگورن اهو سڀ
انتظام ڪيئن ڪيو؟ ڇا ڪرڻ سان سرپرست کي پتو پيو ته
هن پوري بورڊ تڻ مسلمانن کي ڪٽڻ بجاءِ صرف ٻن مسلمانن
کي مقرر ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ ائين جيڪا ائين جڳهه اچي
اها گورنر جي سفارشي هندوءَ کي ڏني وئي.

جڏهن پروفيسر ان ساري ورتالت ۾ گهري دلچسپي

سمجهيو. هن سمجهيو ته امبالي وڃڻ سان وقت، شڪتي ۽
بيسي جو اڃا پڻ زيان ٿيندو پر مون کيس مقرر ڏينهن تي
اوڏاهن اماڻيو.

اٽڪل ۱۲۵ کن امدوار هئا جنکي ۲۵ - ۲۵ جي ٽولين
۾ چوٽ سميت ۽ الڌر گهرايو. منهنجو پٽ پهرين
ٽولي ۾ ويو ۽ قدرت سان پهرين قطار ۾ پهريون امير وڃي
بيٺو. چوٽ سميت ۽ جي پريز ٻڌنت مسٽر هملٽن هارڊ لڄ هن
جي درخواست پڙهي کيس چيو ته تون ڪاليج ۾ نينس ٿير
جو ڪم ڇڏين ۽ هاسٽل ۾ پرفيڪٽ (Prefect) رهيو آهين.
پر اهي ٻئي ڳالههون ٺوڪي هن ٺوڪريءَ ۾ ڪهڙي
ڪم اينديون؟ اهو سوال اهڙي نفرت ڀري ۽ چڙ
ڏياريندڙ نوع ۾ پڇيائين جو منهنجي پٽ کي ڪروڙ
اچي ويو. هنکي سمجهه ۾ نٿي آيو ته اهڙي طبعي پرايل سوال
جو ڪهڙو جواب ڏئي؟ هو رڪو ۽ ناداليءَ پريو جواب اڃا
ڏيڻ تي هو ته چوٽ ڪاٽي ۽ جي هڪ ٻئي ميمبر چيو
ته ان مان ته پاڻ ظاهر آهي ته وڌيڪ ڀڄي ڇڏي ۾ به هڪي
ڪم ڪرڻ جو ڏانءُ هو ۽ اڳوان ٻڌجڻ جي پوڳيتا.

ايتري ۾ منهنجي چوڪري به هوش سنڀاليو ۽ جواب
ڏنائين ته جناب، ان مان ظاهر آهي ته مان سنگهڙش ڪري
ڄاڻان ۽ آسانيءَ سان هار مڃڻ وارو ڪين آهيان. هڪ وڪيل
۾ انهن ٻنهي گڻن جو هڪڙو لاهست لازمي آهي. ”پر توکي
وڪالت جو نه تمام ٿورو آزمودو آهي،“ پريز ٻڌنت چيو
۽ ان سان گڏ انٽرويو ختم ٿي. هو ٻاهر لڪو ۽ گهر وڃڻ
لاءِ پهرين گاڏيءَ کي ٻڪڙ لاءِ اسٽيشن ڏانهن واپس ٺٺي
ته هڪجي دوست جنهن وقت رات جو ٺڪيو هو، کيس زوريءَ
ڏياريو ۽ چيو ته نتيجو ٻڌي پوءِ وڃ. هو اهي ڏکيون گهڙيون

پروفيسر چيو ته ٺوهين جيترو به ٻڌائي سگهو، ٻڌايو.
مون چيو ته ڏاڍو چڱو. مان توهان کي هڪ ٻي گهٽيا به ٻڌايان
ٺو. منهنجو پست جيڪو جلددر پر وڪالت ڪندو هو،
تنهن پنجناب سرڪار کي پوليس پراسيڪيوٽر (سرڪاري
وڪيل) جي نوڪريءَ لاءِ درخواست ڪئي. اهڙيون ڪل
ٻڌج، جايون خالي هيون جن مان ئي مسلمانن کي ڏيڻيون هيون
۽ هڪ ڪنهن سڪ اميدوار کي يعني هندو وڪيل لاءِ. باقي
صرف هڪ جڳهه ئي هئي ۽ ان هڪڙي جاءِ لاءِ قريب
چاليهه، اميدوار هئا. انهن مان هڪ لاءِ ته پراڻت جي ڪوٺر
جي سفارش هئي ۽ ٻئي هڪ کي وري هاءِ ڪورٽ جي
چيف جسٽس جي پوري پستي هئي. اڪري منهنجي پست
کي اهو وشواس ٿي ويو ته سندس چولڊر جي نه ڪا آشا
ٿي ڪانهي. خاص ڪري الاهيءَ ڪارڻ به، جو هن ٻن سالن
جو نئون وڪيل هو. تنهنڪري هن چوڊ ڪاميٽيءَ جي
اڳيان پيش ٿيڻ جو خيال ئي لاهي ڇڏيو. مير اوسار اسين
آرٿوار جو ڏيري آياسين ۽ اڌر ڏينهن چونڊ هئي.

جڏهن اسين حضور جن کان موڪلائڻ وياسين ته سردار
پڪٽ سنگهه وڪيل، جنهن سان گڏ منهنجو پست جلددر پر
وڪالت ڪندو هو، تنهن مهاراج جن سان چولڊر جو ذڪر ڪيو.
منهنجو پست حضور جن جي ساڄي پاسي بلڪل ويجهو اينو هو.
حضور جن پنهنجو ساڄو هٿ هڃي ڪلهي تي رکيو ۽ فرمايو،
”بچا! انسان جي تقدير کي هلائڻ واري شڪتي انسان کان ڪا اوچي
طاقت آهي. وڃي تقدير کي آزما.“ ٻاهر لڪرڻ سان ئي
مون کيس واڌايون ڏنيون ۽ چيو ته بچا تون چولڊر جي وٽين، پر
ٻار نه لپٽ ٻار ئي ٿيندا آهن سو هن حضور جن جو اشارو ڪين

انهيءَ عمر ۾ ڪير ٿو انهن ڳالهين جي پرواهه ڪري! ٻئي
ڏينهن لام دان هوءَ منهنجي اڀرڻ ڏاري جي ڪنهن سٽسنگي
رشتيدار وٽ هئي. ناشتي کائپوءِ هو. مون کي چوڻ لڳو ته تون
ڇو نٿو نام وٺين؟ اهڙو سولهي وجهه هتان ڇو ٿو وڃائين؟

مون من ۾ سوچيو ته ڇو نه اهو ٿاڻو ڏسجي! الهيءَ يار
سان ئي مان نام وٺڻ لاءِ ويو هوس پر مالڪ جي هوج بي
انت آهي. مان لادن ۽ ناستڪ هوس ۽ ٻيو ڇا نه هوس! پر
ستڪورن صرف منهنجي آتما ڏي لهاريو ۽ انکي ٿارڻ جي
ڪوشش ڪئي. نام منهنجي زندگي ٻيئي ڇڏي ۽ سندن
آخرين سهرش نه ڪا به ڪسر ڪانه ڇڏي. جي مان پنهنجي
ٻين سائين وانگر شروع ۾ ئي پنهنجي اندر شبد ڏن ٻڌان ها
ته پوءِ مان الهيءَ اليو کي هڪ رواجي ۽ سپاويڪ ڳالهه ڪري
سمجهان ها ۽ گورو جي مهلتا جو مون کي ڪڏهن به احساس
نه ٿئي ها. سندن ديا درشتيءَ سان جيڪي ڪجهه ٿيو تنهن
مون کي چڱي طرح ذهين لئين ڪرايو ته منهنجي سمڪ اها
مهان هستي آهي جيڪا ڏسڻ ۾ هڪ رواجي انسان وانگر
لڳي ٿي پر در اصل هڪ الوڪ ڪو شڪتي آهي جا جيو
آتما کي سساري ڪيچڙ مان ڪڍي انهن عرشي منزلن تي
پهچائي سگهي ٿي جتي مڌر اندر شبد هر وقت پيو ڳوڻجي.

اهو پهريون چمتڪار هو جنهن جو مون اليو ڪيو. ڇا،
اهو اڄ تائين پهرين پيغمبرن ۽ سنتن مهالمان جي ڪيل
چمتڪارن کان ڪنهن حالت ۾ گهٽ هو ڇا؟ ان کائپوءِ اهڙو
هڪ ڏينهن به ڪين گذريو آهي جڏهن مون اهڙي الوڪ
ديا مهر نه ڏٺي هجي.

مان ڪجهه دير شانت رهيس ۽ پوءِ پروفيسر کان پڇيم ته
انهيءَ وشيه جي باري ۾ اڃا به ڪجهه وڌيڪ ٻڌڻ چاهيم.

جهڙو سان ڇڻ نه سجد ٿڻ جو پندار کلي پيو. د ٻول جي
 گهڻن وانگر صاف ۽ لڪو آواز اچڻ لڳو. مٿئين طرف ڇڪ
 ٿيڻ لڳي ۽ آتما شرير منجهان سميت ڇڻ لڳي. سڌ ٿي ڪانهي
 نه مان اتي ڪيترو وقت ويٺو هوس. مون لاء اهو عرصو
 ڇڻ نه ڪي منٽ هو. پوءِ مان باطمراڻو اچي ڪل ۾ ڇڪيس
 ۽ اکيون کولي ڇڏيم. حضور مهاراج جن پڻ کلي ٿو ۽ مون
 کان پڇيائون ته تون ڏن ٻڌي؟ ”حضور ها، توهانجي ديا
 مهر سان.“ مون جواب ڏنو. حضور جن فرمايو، ”ڏاڍو سنو،
 تنهنجا ڪارج راس ٿيا. ان ڪاپوءِ ڪيترن مهنن تائين حضور
 مهاراج جن مون سان اندر الڳ سنگ هئا ۽ ڏينهن رات اها
 گهٽي جي مٿر ڏن گونجندي رهندي هئي.“

مان سمجهان ٿو ته جيڪي ڪجهه ٿيو اهو اڳيئي طم ٿيو
 پيو هو پر حضور مهاراج جن جي موج مطابق هڪ خاص
 مقصد جي پوري ڪرڻ لاءِ ئي ائين ڪيو ويو. مان ويهن
 سالن جو الڙ نوجوان ۽ تنهن کانسواءِ ناستڪ وڃياري جو ۽
 جنهنجو دماغ وديشي استادن دواران ڌرم کان پوري طرح
 باغي ٿي چڪو هو، ان لاءِ اهڙي چوٽ ضروري هئي.
 مان ڏيري ۾ لام وٺڻ يا پرمانا جي کوچ ڪرڻ لاءِ ڪونه آيو
 هوس. لائال جي موڪل هئي ۽ مان پنهنجي ڪاليج جي
 سائين سان بياس لڏي ٿي پيڙي جي سير ۽ پڪڊڪ (Picnic)
 لاءِ آيو هوس. سير ۽ تفريح ڪاپوءِ اسان شام جو حضور جن
 جو بستنگ الهه ۽ خيال سان ٻڌو ته ڏسون ته چوڻ ڇا ٿا.
 بستنگ وقت منهنجو من ٻاهر پڪڊو رهيو ۽ مون کي صرف
 اهي ٻه ئي ڳالهون ياد رهيون ته مڏس ڏيهه هڪ انمول
 موقعو آهي جنهن ۾ پرمانا جي پراپتي ٿي سگهي ٿي ۽ ان پرمانا
 کي ٻاهر ڳولڻ بجاءِ پنهنجي شرير اندر ئي کوچ ڪرڻ کپي. پر

جنهن وسيلي اسين الڳ الڳ مڊلن جو ٻيڊ سمجهي سگهون ۽ اهڙي ريت حضور جن ان الترك مارڪ جون ٻيون به ڪيتريون هدايتون ڏيون. اهو سڀ ڪجهه سمجهائي اڄهائي حضور جن اسان کي ٻن تجربڪار ستسنگين جي حوالي ڪري پاڻ هليا ويا. هنن ستسنگين کي اسان کي نام ياد ڪرائڻ جو ڪم سولايو ويو. انهن نامن جو چاپ ڪرڻ، اسانجي اڀياس جو پهريون انگ آهي. مان پنهنجي پورين استادن کان ڏکين ڳالهين کي ياد ڪرڻ جو سولو طريقو سکيو هوس. سو پنهنجن نامن جو پهريون پهريون اکر گڏي هڪ نئون لفظ ٺاهيم ۽ الاهيءَ ڪري اهي نام ۽ هدايتون پوري طرح ياد ڪرڻ ۾ ذهن مٿن کان به گهٽ وقت لڳو، جتي منهنجي سائين کي پورو ڪلاڪ لڳي ويو.

ٻين اهو سارو وقت بلڪل ايڪاگرتا سان پور نام تي ياد ڪرڻ ۾ وڃي ويو ڪيو پر مان بيچينيءَ سان ان گهڙيءَ جو انتظار ڪري رهيو هوس ته هو ڪيڏي مهل ٿا اهو ڪار به پورو ڪن. ان کانسواءِ مان اڃائي ايمان ۽ غرور جو شڪار ٿي پيس. پنهنجي اڪاري ۽ حافظي جو گهمند منهنجي من تي چاڻهجي ويو. نتيجو اهو نڪتو جو ڪلاڪ ڪالپوءِ جڏهن حضور مهاراج جن ٻڌايا ۽ اسان کي پنهنجي آتما کي شيد ڏن سان جوڙڻ جي ڪر با سيکاريائون ته ٻين سڀني پنهنجي اندر ان الاهي مدر ڏن کي ٻڌو پر مولڪي نه ڪجهه به هڙ ٻڌ ڪين پيو.

جڏهن حضور مهاراج جن کي اهو ٻڌايو ويو ته هنن مولڪي سڏي پنهنجي سامهون مولڪي ڏيان ۾ وهاريو ۽ پوءِ پنهنجي ساڄي هٿ جي آڱر منهنجي مستڪ جي وچ تي رکي پڇيائون ته هتي توکي ڪڇ به ٻڌڻ ۾ لڳو اچي؟ سندن آڱر جي

وار دامت کا پوء موهن ڪيترا سال ڇيٽرو رهيو. جڏهن انهيءَ
ڪوٺڪ جي گورو هر گو بند صاحبن کي خبر پيئي تڏهن هنن
اٺل کي گهرائي چيو، ”هيءَ جا تو ڪرامت ڏيکاري آهي،
انهيءَ جي عيوض توکي ٻا مولڪي چولو ڇڏڻو پوندو.“
بابي اٺل پنهنجي غلطيءَ جو نتيجو پاڻ تي هموار ڪيو. هڪدم
ليٽي پيو ۽ ديهه ٿيا ڳيائين.

پروفيسر تنهن ئي چيو ته هتي ته ماڻهو چون ٿا ته حضور
مهاراج جن گهڻي ڪرامتون ڏيکاريون آهن.
”ها“ مون جواب ڏنو، ”پر اهي ڪرامتون ٻئي قسم جون
آهن جن جو سنت مهاڻائون خوب اڀوڪ ڪندا آهن ۽ جن
جو سندن سک ۽ شيوڪ پڻ روزمره آيو ڪندا آهن. هتي
توهين ان بابت ڪنهن کان به پڇي ڏسو. هو توهان کي پنهنجا
ڪيترائي ذاتي آيو ٻڌائيندا. جيڪڏهن توهان کي ٻڌڻ جو
شوق آهي ته مان به ڪي پنهنجا ذاتي آيو ٻڌائي سگهان ٿو.“
پروفيسر مون ئي زور آڻي چيو ته مهر ٻالي ڪري ضرور
ٻڌايو. هي سڀ ڳالهيون ڏاڍيون دلچسپ آهن.

مون ورائيو ته ڇيٽري قدر منهنجو تعلق آهي، هي
ڪرامتن جي رحمت سندن مينهن، جنهن ڏينهن کان وٺي
مولڪي لام مليو بلڪ ائين چئجي ته اڃا پورو لام به نه مليو
هو، ان وقت کان وٺي مون ئي بربندو رهيو آهي. لام دان
جي وقت ئي مولڪي پنهنجو پهريون آيو ٿيو. لام اڪثر ٻن
حصن ۾ ڏٺو ويندو آهي. پهرئين حصي ۾ حضور مهاراج جن
اسان کي اندر جي مارڪ جون ڪجهه ڳالهيون سمجهايون.
رستي جي خاص خاص منزلن جا نالا، انهن منڊلن جي ڏٺين
جا نالا ٻڌايا. انهن روشن جو ورن ڪيو جي اسانجي رستي
۾ رهنمائي ٿيون ڪن. ان الهد ناد پاڻ جي باري ۾ سمجهايو.

جو پڇرو وڃي رهيو. ڪجهه پُراڻن سٽسنگين هن جي طرفان
حضور جن جي چرلن ۾ ويٺي ڪئي ۽ کين حضور جن جي
ايمان پيش ڪيو ويو.

حضور جن مشڪي کيس چيو، ”ٻچا هاڻي ڪهڙو حال
آهي؟“

ٻائي وزيري پنهنجا ٻئي ڪن پڪڙي چيو، ”دين ٻڌو!
مان سبق سکيس. هاڻي مولڪي معافي ڏيو.“

حضور جن چيس ته چڱو وڃ، وري اهڙي غلطي نه ڪڍ.
وارثا کي سمايت ڪندي مون چيو ته ٻائي وزيري کي
وري روحاني دولت واپس ملي پر پوءِ هو هميشه خاموش
۽ شانت رهيو ۽ هنڪي هيٺ ڇولدا ئي آهن، ”وزيرو-مؤلي.“
پروفيسر چيو، ”توهان هڪ نهايت دلچسپ ڳالهه ٻڌائي
جڏهن لاءِ مان توهانجو تهڊل شڪر گذار آهيان.“

مضمون جو سلسلو جاري رکندي مون چيو ته مان توهان کي
هاڻي ٻڌائيندس ته هڪ مهالما پنهنجي ٻٽ، جڏهن ڪرامت
ڏيکاري، ان سان ڪهڙو ورڻاءُ ڪيو. بابا اٺل، ڇهين گورو
هر گوبند صاحبن جو سپٽر هو. جڏهن هو قريب ڏهن سالن
جو هو تڏهن هنجو هڪڙو دوست موهن گذاري ويو. اٺل
موهن جي گهر ويو ۽ ڏٺائين ته هنجي ماءُ ۽ ٻيا رشتيدار
هنجي مرنو ڪارڻ زار زار روئي رهيا هئا. موهن جي ماءُ
اٺل کي پنهنجي پاڪر ۾ جهلي چيو ته پنهنجو دوست موهن
نه گذاري ويو آهي. تنهن ئي اٺل چيو ته گذاري نه ڪونه
ويو آهي، صرف مڪر ٿو ڪري، ڇاڪاڻ ته منهنجو ڪلهوڪو
راند جو وارو وٽس رهيل آهي. سو مان هنجي انهيءَ ڌوڪي
۾ نه ايندس. ائين چئي وئي موهن کي ٻانهن کان ۽ ڪيائين
ته موهن اُتي بيٺو ۽ کيس ٻاهر راند لاءِ وٺي ويو. انهيءَ

کيس اُتي بيٺو لاء چيائون ۽ ڪڇ زوردار آواز سان فرمايو
 ته مان تنهنجي بابت هي ڪهڙيون عجيب و غريب ڳالهيون
 ٻڌي رهيو آهيان؟

پاڻي وزيرِي ورائيو، ”حضور ڇا توهين ساري رچنا
 جا اپاءُ ظاهر ڪين آهيو؟ ڇا توهين سڀني جي جيوت جي
 جوت ڪين آهيو؟“

حضور جن فرمايو ته اهي روحاني راز کولڻ نه ڪپن. توکي
 الڪري نقصان سهڻو ٻوندو.

پاڻيءَ چيو ته حضور مان ته صرف سچ کي ظاهر ڪري
 رهيو آهيان.

حضور جن کائنس پڇيو ته توکي اهو ٻڌائڻ لاء ڪنهن
 چيو آهي؟

پاڻي وزيرِي جواب ڏنو، ”حضور! توهان!“

حضور مهاراج جن فرمايو، ”ڇڏو مان اها اجازت موٽائي
 ٿو وٺان.“ ائين چوڻ جي دير هئي، پاڻي وزيرو خالي رهجي
 ويو ۽ هن لاء اندر جا دروازا بند ٿي ويا. مالڪ پنهنجي
 رحمت ۽ بخشش موٽائي ورتي. پگتيءَ ۽ پرامن جو سروت
 سڪي ٿوڻ ٿي ويو. ٻچن ۽ وهڻ هن لاء مشڪل بڻجي پيو.
 نه هن ۾ اهو انساهه رهيو ۽ نه اها لکڻ. روحاني دولت
 جي وڃڻ ڪري جو صدمو پريمي ستسڱيءَ کي رسي ٿو اهو
 دليوي دولت جي وڃڻ کان ڪئين دفعا زياده آهي. پاڻي
 اهو برداشت ڪري ڪين سگهيو ۽ لڳو ڏينهن رات روج
 راڙو ڪرڻ. حضور جن هن سان ملڻ کان به انڪار ڪري
 ڇڏيو. اندر جي درشن بند هئڻ سان هنکي ٻاهرئين درشن
 کان به محروم رکيو ويو. اها روئداد پورو مهينو هلي.
 پاڻي وزيرِي جي اند ۽ اک غائب ٿي ويئي ۽ سڪي هڏن

واري سٽسنگيءَ سان گڏجائي سگهندا ؟

مون چيو ته ڪمائيءَ وارا گهڻيئي آهن پر اهڙا بريمي پاڻڪي لڪائي رکندا آهن. مان ٿوري به رهندڙ اڀاسين جي باري ۾ سوچي ٿي رهيو هوس ته جنهن ڪمري ۾ اسين ويٺا هئاسين، انهيءَ جي ٻاهران پاڻي وڙو اچي لنگهيو. مون هنڪي اندر سڏيو ۽ پروفيسر آئي هنڪي ڪارو ۽ پنهنجي ڀرسان وهڻ لاءِ چيو پر پاڻي اچارو هو. سو هيٺ پٽ تي ويهي رهيو. ڪجهه منٽن لاءِ پنهني هڪ ٻئي ڏانهن پئي نهاريو ڇاڪاڻ ته پاڻي وڙو ته انگريزي ڄاڻندو ئي ڪونه هو.

ڪجهه وقت کانپوءِ پاڻي اسان کان اجازت وٺي هليو ويو. مون پروفيسر کي ٻڌايو ته هي ننڍي هوندي کان ٿوري به رهندو آهي ۽ نهايت غريب ۽ گهٽ جانيءَ جو آهي. نام ملڻ کانپوءِ هن خوب ڪمائي ڪئي ۽ اندر ايتري ترقي حاصل ڪئي جو هنڪي هر هڪ پراڻيءَ ۽ پڌارت جي اندر گورو نظر اچڻ لڳو. ڪڏهن وڻ ڪي پاڪر پاڻي چوندو هو، ”گورو“ ”منهنجا پيارا ستگورو“ يا ڪنهن ڪٿي کي ڪڇ ۾ کڻي چوندو هو، ”منهنجو گورو هن ۾ به آهي.“ ڪيترا ڀيرا ڪلاڪن تائين ڀڳي جي مالش ڪندي ٻيو چوندو هو، ”منهنجا ستگورو ڪيئن هن داس سان خوش آهي؟“ ڪڏهن وري جنهن هنڌان حضور مهاراج چڻ لنگهندا هئا اتان مٽي مٽي ۽ منهن کي لڳائيندو هو ۽ چوندو هو ته من جي ميل لاهڻ جو اهڙو ڪيتر سڏن آهي. هڪ ڏينهن هو حضور مهاراج جن جي چرلن ۾ جهڪي چوڻ لڳو، ”منهنجو گورو ڀرمالما آهي، سڀ جو اُٺاڻڻو آهي.“ حضور جن ته هنجي انهن سڀني ڪارگزارن جي باري ۾ ٻڌو هو ۽

ٿيندو هو. قدر قدر ٿي بد نصيبي هنجو پيڇو ڪندي هئي. مون هڪ دفعي کيس به سڙ روپيا ڏنا ته ڪو ننڍو وڏو ڏنڌو شروع ڪري. گهر ٿي ڪين پهتو ته ڪو ڳنڍڪپ پئي سڙ سڙ وارا دعوت ڪڍي ويس. وري پئي دفعي سندس چاچي کيس هڪ سبڙ جي مشين وٺي ڏني، جيئن سندس زال سلائي ڪري ڪجهه ڪمائي سگهي. هوءَ تمام سٺي سلائي ڄاڻندي هئي. پر جيئن ئي کيس سلائيءَ جي مشين وٺي ڏني ويئي ته بيمار ٿي پيئي ۽ دوائن وغيره جي بلن ڪي چڪاڻ لاءِ سندس مڙس کي ڪجهه رن مشين وڪڻي پيئي.

اهو منهنجو رشتيدار سنو اڀاسي هو ۽ اندر ڪافي روحاني ترقي ڪئي هئائين. غريب هوندي ۽ زال ۽ مائٽن جا طعانا سھندي به هميشه پنهنجي حال ۾ خوش رهندو هو. هڪ رات جو جڏهن هو بچن ۾ ويٺو هو ته هنکي اندر ڪنهن شڪتيءَ مھرن جي ٿيلهي آچي، جا ڪمزوريءَ ۽ اڻڄاڻائي ڪارڻ هن قبول ڪئي. هنکي اها سمجهه ڪار هئي ته اندر جيڪي ملي سڙ وٺڻ ڪپي يا نه. نتيجو اهو ٿيو ته هو وڏو امير بڻجي پيو پر الهيءَ سڀ لاءِ کيس پڳتيءَ ۽ پرير جي قيمت چڪاڻي پيئي. الهيءَ کانپوءِ هن ڏيري جي ڪڏهن شڪل ڪول ڏني. مونکي جڏهن ڳڏو آهي ته چوندو آهي ستگورن جي درشن لاءِ ڪڏهن ايندس، پر هو دليوي ڌڻن ۾ اهڙو ڦاٽل آهي جو اڃا تائين نه ڏيري اچي ڪول سگهيو آهي. مايا ۽ رام ٺهي جي پڳتي ڳڏو ڳڏي ٿي سگهي. پر ماڻا چويون ته جي مونکي پاڻ چاهين ٿو ته پوءِ ٻين سڀني جو بيمار ڇڏو پوندو. جيئن عام ڪهاوت آهي ته هڪ ميان ۾ به تلوارون نه سمائجي سگھنديون آهن.

ان ئي پروفيسر پيڇو ته هتي ڏيري ۾ ڪنهن ڪمائيءَ

ڏيکارڻ سبب صليب تي ڄاڙهيو ويو؟

مون جواب ڏنو ته مان اهو نه چئي نٿو سگهان پر سنت
انهن رڌين سڌين جي نمائش کي ڪڏهن به همٿائيندا ڪونهن.
اڀياسي جيترو آتمڪ منڊلن ۾ وڌيڪ چڙهائي ڪندو وڃي ٿو
اولو وٺي وڌيڪ هو مالڪ جي مڙج ۾ راضي رهيو. هو انهن
محسوس ڪري ٿو ته هن سرشتيءَ جو چرڇو بلڪل صحيح ڏيک.
سان اهڙي سڃاڻ سڃاڻ ڪجي نگرانيءَ ۾ هلي رهيو آهي
جو ڪڏهن به غلطي ڪري نٿو سگهي. پوءِ هو هنڊجي ڪم
۾ فضول ڇڏي ڏئي؟ مالڪ جيڪي ڪري ٿو سو پلائيءَ
سان پڙ پور آهي.

پروفيسر چيو ته انهن لوڪن سڌين ۽ طاقتن کي حاصل
ڪرڻ نه هڪ عجيب ۽ اڻوڪي ڳالهه چئجي!

مون جواب ڏنو ته انسان ۾ ڪيتريون لڪل شڪتيون
آهن. جڏهن اڀياسي ڪنهن پورڻ ستگوروءَ جي رعمانيءَ ۽
رهبريءَ ۾ پنهنجي جاڳرت ڪري ٿو ته هو قدرت جي سڀني
شڪتن کي قابو ۾ رکي سگهي ٿو. حقيقت ته اها آهي ته
انسان، پورو انسان بڻجي ٿي ٿڌن ٿو جڏهن هو اهي طاقتون
حاصل ڪري ٿو. اهو هنڊجو قانوني ۽ موروثي حق آهي ۽
انهن طاقتن حاصل ڪرڻ بغير انسان سڄي معنيٰ ۾ پاڻ کي
انسان چوان ٿو جو حقدار ناهي. ٻيءَ حالت ۾ هن کي صرف هڪ
پسون ٿي سڏبو، البت وڪاس ڪيل ٻڏيءَ وارو پسون.

نهن ئي پروفيسر پڇيو ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو پنهنجي
ڌن دولت وڌائڻ لاءِ انهن طاقتن جو استعمال ڪري ته ان
۾ ڪو هرج آهي ڇا؟

مون چيو ته مان توهان کي پنهنجي هڪ عزيز جو ڏاڻي
اڻو ٻڌايان ٿو. هو تمام سٺو هو ۽ سندس گذر ڏاڍو ڏک

مون وراڻيو. ”سنت پنهنجي ششن کي هميشه اها سکيا
 ڏيندا آهن ته انهن شڪتين کي استعمال نه ڪرڻ گهرجي
 ڇاڪاڻ ته ائين ڪرڻ خطرناڪ آهي. ڪڏهن ڪال خود
 اڀاسي ۽ جي اڳيان اچي کيس چوندو آهي ته انهن سڌين ۽
 شڪتين جو فائدو وٺ. اها صرف هنجي چالاڪي هوندي
 آهي جنهن دوران هو ساڌڪ کي ماما جي چار ۾ ڦاسائيندو
 آهي ۽ روحاني ترقيءَ ۾ رڪاوٽ وجهندو آهي. آتمڪ
 اڀاسيءَ کي روحاني چڙهائيءَ جي دوران ۾ اهي شڪتيون
 تمام جلد ملڻ شروع ٿينديون آهن. پر انهن جو اڀيوڪ ڪرڻ
 سلامتيءَ ڀريو ڪولهي. ڪڏهن ته انجي سزا ڏاڍي سخت
 ملندي آهي. ائين ڪرڻ سان نه رڳو ساڌڪ جي روحاني
 چڙهائي بد ٿي ويندي آهي پر ڪڏهن ته هو تمام گندين
 گندين واشدائن جو شڪار بڻجي پوندو آهي ۽ پوءِ هنجون
 سڀ شڪتيون ڪافر ٿي وينديون آهن.

پروفيسر پڇيو ته سنتن کي انهن ڪرامتن جي ڏيکارڻ
 سان ڪو به ضرور رسي نٿو سگهي پوءِ هو ائين ڪرڻ ۾ ڇو
 سڌوچ ڪندا آهن؟

مون جواب ڏنو ته هنڪي انهن ڪرامتن ڏيکارڻ جي
 ضرورت نه ڪهڙي آهي؟ هنڪي ته ڪو به پنهنجو دنياوي
 سوار نه سڌ ڪرڻو ڪولهي. هنڪي پنهنجي مان وڌائي ۽
 ناموس جي ڪار به ڪانهي. انهنڪي ٺڪي پنهنجي مشهوري
 گهرجي ۽ لکي نالو. ڪرامت ڏيکارڻ جي پرور تي هميشه
 پاڻ سان مصيبتون کڻي ايندي آهي. اها اسانکي ٻڌائي ٿو
 ملتان جي شمس نبراز جي جيتريئي ڪل لائي وئي جو هن
 پنهنجي روني پڇاڻڻ لاءِ سورج کي هيٺ لاٿو.

پروفيسر پڇيو ته ائين آهي ڇا ته عيسائي به ڪرامتن

ڪر
 آهن.
 رهبري
 شڪتين
 انسان، پوءِ
 حاصل ڪر
 انهن طاقتن
 انسان چوانا
 بسن تي سڌ
 نهن لي.
 نه دولت و
 ڪر هرج آ
 مون چيو آ
 اهو ٻڌايو آ

ن دواران پرماتما جي موج ۾ داخل ٿيڻ بدران هنجي
 راضي رهڻ کي وڌيڪ مهتو پورو ۽ سياڻپ ڀريو
 ويندو آهي. سنڌ ڪيڏي شڪتيءَ جا صاحب آهن،
 ڪيڏي اڀار طاقت آهي الجوا الومان به لڳائي نٿو
 . هو پرماتما جا پيارا سپوت آهن جنکي هن سڀ
 ن ٿنڀون آهن ۽ هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن
 ڪرامتن کي هو ٻاراڻا رانديڪا سمجهندا آهن ۽ انهنکي
 مهتو ڏيندا آهن جهڙو پاڻيءَ جي ٻڏڻ کي.
 پروفيسر پڇيو، ”پر ڇمڪار نه وڏي روحاني شڪتيءَ
 بهار آهن!“

ن جواب ڏنو، ”الهيءَ ۾ شڪ ناهي نه عام ماڻهو
 فارن کي آدر، ڊپ ۽ تعجب سان ڏسندا آهن. پر
 مل، انهن ۾ ڪا اصلي روحانيت نه هوندي آهي.
 ڪار من جا ڪل آهن. جڏهن من پوري طرح ايڪائر
 نه ساڌڪي ڪئين قسمن جون الوڪڪ سڏيون ٻرايت
 ٿيون.“

پيار کي ليڪ ڪرڻ، الڙي کي اڳيون ڏيڻ، بيڪاريءَ
 امير بڻائڻ، هلندڙ ٽرين کي پيهارڻ، مينهن وسائڻ، پاڻيءَ
 ڦليل، هوا ۾ اڏامڻ، پوت ٻريٽ ڪڍڻ، هڪ روئيءَ
 هزارن کي ڪارائڻ، ڪنهن به اسٽان تي اڇا انوسار ٻهڙڻ
 ٻن ڪيتريون ڪرامتون اهڙو ساڌڪ ڏيکاري سگهيو.
 فندر وڃڻ سان جيڪي شڪتيون حامل ٿين ٿيون انهنکي
 ڪرڻ بدران، انهنجي دليا ۾ نمائش ڪرڻ، آهي انهن
 لاجائو استعمال ڪرڻ.“

پروفيسر پڇيو ته جڏهن اهڙيون شڪتيون ٻرايت ٿين ته
 انهنکي ڏيکاريو ۾ ڪهڙو هرج آهي؟

جي چر ڇا ڪنهن ٻئي وقت ڪنداسين. پوءِ مون ڏانهن نھاري
 فرمايائون ته بهتر ٿيندو جي توهين انهيءَ وشيه تي ھنن سان
 ڳالھايو. پر ڇاڪاڻ ته مان ھن وشيه تي ڳالھائڻ ۾ آسمرڪ
 ھوس، انڪري منھنجي پريشاليءَ کي ڏسي حضور جن
 پنھنجي مھر ڀري درشتي سڌو منھنجي اکين تي وڌي. ڇا
 اھا ساڌارڻ درشتي ھئي! نه!! اھا صرف درشتي ڪين
 ھئي، اھا ھئي پر ڪاش جي جھلڪ، ڇا منھنجي اکين
 ذريعي منھنجي دماغ ۾ ھلي ويئي. اھڙي درشتي ڇا نه ٿي
 ڪري سگھي؟ انهيءَ جي سھاري ڳوٺگر، چئن ويدن جو
 پاٽ ڪري سگھيٿو. اھائي ڏيا درشتي ھئي جنھن ذريعي
 ڪلا ڳوٺ جي اڻڙھيل مسلمان عورتن، ماڻي حسيني، ڇيما
 جي پندرت رام رتن کي ويدن جو ھن سلوڪ، ”ھو ٽي گرپ
 سنو رت نڪري“ جو رت سمجھائي سگھي. انهيءَ ڪري
 منھنجي پريشالي دور ٿي ويئي ۽ حضور مھاراج جن جيڪي
 مولڪان چوايو سو مون موجوده سنگورن جي اجازت سان
 ھيٺ درج ڪيو آھي، ڇاڪاڻ ته وديشي جڳياسو ڪراھتن
 جي وشيه کي ڪافي مھتو ڏيندا آھن.

پروفيسر مولڪان پڇيو، ”حضور مھاراج جن ڪڏھن ڪا
 ڪرامت ڏيکاري آھي؟ ڪرائيسٽ ته پنھنجي زلديءَ ۾
 گھڻي ڇمڪار ڏيکاريو.“

مون اتر ڏٺو، ”سنت لوڪن جي نمائش واسطي ڪرامتون
 ڪونه ڏيکاريندا آھن ليڪن ڪڏھن قدرتي طور ھنن کان اھڙا
 ڪرشمات ٿي ويندا آھن. پر ھو انھن کي ڇپائي رکڻ لاءِ ھدايت
 ڪندا آھن.“

پروفيسر پڇيو ته ائين ڇو؟ مون جواب ڏنو ته سنت الھن
 ڪرامتن کي ڪو به مھتو ڪونه ڏيندا آھن. سنت مت ۾

۲. چمتڪار

پهرين مون پنهنجي پريچيه نوجوان پادري پروفيسر کي
 ڏني جنهن مون کي پنهنجي ٻين ساٿين سان واقفيت ڪرائي.
 مون کين ٻڌايو ته لاهور جي جنهن ڪاليج ۾ هو ڪم ڪندا
 آهن، ان مان ئي مون پي. اي پاس ڪئي هئي. اتفاق سان
 هو منهنجي هڪ پراڻي پروفيسر جو پست لکتو. پيار مان
 منهنجي ٻنهي هٿن کي پڪڙي پڇيائين ته توهان مشن ڪاليج
 ۾ ڪهڙي سال ۾ پڙهندا هئا؟ مون جواب ڏنو ته ۱۹۰۸
 کان ۱۹۱۰ تائين. هن ورائيو ته ان وقت ته مان اڃان لنڊو
 ۾ هوس.

انهيءَ پريچيه اسان کي قدرتي هڪ ٻئي جي ويجهو آندو
 ۽ منجهند جي پوڄن کالپوءِ جيئن مون هن کان رخصت گهري
 ته هن مون کي پنهنجي ڪمري تائين هلڻ لاءِ چيو. مون
 خوشيءَ سان اهو قبول ڪيو ۽ ڳالهه ٻولي مان معلوم ٿيو ته
 جيتوڻيڪ سندس عمر انهن سالن کان به گهٽ هئي پر سندس
 سوالن مان ظاهر هو ته هو هڪ تيز فهم ودوان ۽ روحاني
 جو سچو ڪالڪي هو. عيسائي مت ڏانهن سندس وڌيڪ
 لاڙو هئڻ سڀاويڪ هو پر تنهن هوندي به هن اربندو گهوش،
 دامن ڪرشن پرمهنس ۽ سوامي وويڪاننڊا بستمڪ ۾ پڙهيا هئا
 ۽ ويدانت ۽ ٿياسافيءَ جي به کيس چڱي خامي ڄاڻ هئي.

پهرين ڪت درشن جي چرچا ٿي. پوءِ ڪرامتن جو ذڪر
 آيو. حضور جن کان رخصت وٺندي مهل هن ڪرامتن بابت
 سوال پڇيو هو. جنهن جي جواب ۾ ستگورن فرمايو ته انهيءَ

پوءِ مولڪي چيائون ته هنن کي ڪيسٽ هائوس ۾ وٺي وڃي
پوڄن ڪرايو.

پنڊرين ۽ راءِ روشن لعل کي چيائون ته اسانجو ڏيرو
شهر کان پري آهي آهيءَ ڪري شايد توهان کي ڪي لڏيل
شيون کائڻ لاءِ نه ملنديون ۽ ڪرپا ڪري اسانجو سادو سودو
پوڄن سويڪار ڪندا.

تمهن تي هنن سڀني ستگورن جا شڪرانا ادا ڪندي
چيو ته اڄ توهان پنهنجي سندر واپار سان اهڙو روحاني
پوڄن ڪرايو آهي جو ڪنهن ٻئي پوڄن جي تمنا ئي نه
رهي آهي.

به ڪٿي پائيندا نه به کين ان روحانيت جي صرف جهلڪ ٿي
 ڏسڻ ۾ ٿي ايندي. الهن چڪرن ۾ هٽڪي آهي ديوتاڻون
 ملندا جي شريز جي ڏيکڻال ڪندا آهن. الهن بند جي ڇهن
 چڪرن کان مٿي آلد جا ڇهه چڪر آهن، جن کان مٿي برهمند
 جا ڇهه چڪر آهن. رچنا جي چوٽيءَ تي سڀ لوڪ آهي
 جو امر ۽ ابداسي، پرلڪ ۽ مها پرلڪ کان مٿي سترش جو
 نم ڌار آهي. الهي ڌار مان آتما رچنا جي شروع ٿيڻ سان
 ٿئي آهي ۽ سندس اصلي رغبت الهي منزل ڏانهن ئي
 رهيتي. آتما جي بينڪ آگيا چڪر يعني ڇهين چڪر ۾ آهي.
 الهي ڪري مٿيون روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿيڻ کپي.
 شريز جي هيٺين چڪرن ۾ ڌيان ڄمائن آهي پنهنجو سفر لٽو
 ڪرڻ ۽ وقت کي برباد ڪرڻ.

يوگي ڳڏهن شريز جي چڪرن کي ڪافي عرصي کانپوءِ
 طم ڪري ٿر يا پد ۾ پهچن ٿا نه ٿڪجي ڇو ر ٿيو پون ۽
 اُتي جي مالڪ کي ئي برمانا سمجهي ٿا وهن. سندس مع
 ۾ روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿئي ٿو. هي نهايت سول ۽
 آسان اڀياس جو طريقو آهي جو ساڌڪ کي اوچي ۾ اوچي
 منزل تائين پهچائي ٿو. اسانکي پنهنجو مقصد اها آخري
 منزل رکڻ کپي جا ڳڏهن به فنا نٿي ٿئي. بند، آلد ۽
 برهمند جا سڀ چڪر ناسولت آهن، جي پرلڪ مها پرلڪ
 ۾ فنا ٿيو وڃن. صرف سڀ لوڪ ئي الهن جي اثر کان
 مٿي آهي.

الهي بيمبي رلي آئي ۽ ڇهائين نه به لڳڻ وارا آهن ۽
 پوڄن کي ڪافي دير ٿي ويئي آهي. حضور جن پنهنجي
 واسڪوت مان واڃ ڪڍي وقت ڏنو ۽ فرمايائون ته دير
 ٿي ويئي آهي مون توهانجو ڪافي وقت ورتو آهي.

بهماري ٿيڻ جو امڪان آهي .

اوجوان پادريءَ چيو ته ماڻهو چوندا آهن ته يورپي هزارين سال جيئرو رهي سگهي ٿو.

دانا جن اتر ڏٺو ته نه صرف ايترو پير هنڪي ڪيترين ئي رڌيون سڌيون حاصل ٿين ٿيون ۽ هو ڪيترين ئي ڪرامتون ڏيکاري سگهي ٿو. هو جتي به وڃڻ چاهي ٿو اتي پهچي سگهي ٿو ۽ مرضيءَ مطابق ڪابه وسيلو ڪٿان به گهرائي سگهي ٿو. هو تمام پاري يا تمام هلڪو، تمام ڊگهو يا تمام ننڍو ٿي سگهي ٿو. اهڙيون ارڙهن قسمن جون سڌيون آهن پر انهن کي حاصل ڪرڻ اسانجو مول مقصد ڪونهي ۽ انهن کي حاصل ڪرڻ جو مارڪ نٿو ۽ ڪن آهي .

پادريءَ چيو، ”حضور توهين ته اهڙيون شڪليون حاصل ڪري سگهيا ٿي پوءِ توهان اهي ڇڏي هي نئون مارڪ جو اڀايو؟“

حضور جن ورائيو، ”جيئري قدر پرمائيا جي پراپتيءَ جو سوال آهي، يورپ اسانکي ان مارڪ ۾ گهڻو مٿي لٿو پهچائي سگهي. يورپين جي سڀ کان اوچي ۽ آخري منزل ٿر يا پد آهي جا سنڌ مٿ ۾ پهرين منزل آهي.“

پادريءَ پڇيو، ”اسانکي اهو وشواس ڪيئن ٿئي ته يورپين جي آخري منزل توهانجي پهرين منزل آهي؟“

ستگردن فرمايو، ”سڀ يورپ شاستر ان ڳالهه جي تائيد ٿا ڪن. يورپي سڀ کان هيٺئين چڪر، مول آڌار (گدا چڪر) تي ڏيان ڄمائيندا آهن ۽ ان کي سڌ ڪرڻ ۾ سندن زندگيءَ جو ڪافي عرصو لڳي ويندو آهي. گدا ڪرڻ کان مٿي ٻيا به پنج چڪر آهن. جي انهن سڀني تي وجهه.

بادريء جواب ڏنو، ”ائين نه اساجي ڪنهن خاص
۾ رڙجي ڪانهي.“

ستگرون فرمايو ته يوگي عالم طور پدم آسٽ يا سڌ آ
۾ وهندا آهن. پدم جي معنيٰ آهي ڪنول. انهيءَ آسن
زمين تي ويهي ساڄي ڪڙي ڏاڻي ستر تي رکي آهي
ڏاڻي ڪڙي ساڄي ستر تي. پوءِ ساڄي هٿ کي پٺيءَ کي
ورائي ساڄي پير جي پٺ کي جهلمو آهي ۽ کاٻي هٿ
ساڄي پير جي پٺ کي. شروع ۾ اهو آسٽ ڏکيو لڳندو آهي
پر اڀياس ڪرڻ سان آسان ٿي پوندو آهي. سڀئي آسن
خالي ٻيٽ سان ڪرڻ کپن. سڌ آسٽ ڪڇ سولو آهي. انهي
۾ زمين تي ويهي ڏاڻي ڪڙي اندرين جي ٻنهي دوارن جو
وچ تي رکي آهي ۽ ساڄو پير ڏاڻيءَ ڪڙيءَ تي رکي، هٿ
گڏڻ تي رکبا آهن.

يوگ اڀياس هميشه ڪنهن اهڙي يوگيءَ جي نگراني
هيٺ ڪرڻ کپي جو پنهنجي وڌيا ۾ پورو ماهر هجي ۽ يوگ
جي سڀني ڪريائن جي سيکارڻ ۾ ٻر ويٺو هجي. يوگين ۾ اهو
هڪ پراڻي ڪهاوت آهي ته جيڪو صرف ڪتابن مان يوگ
ٻايت پڙهي يوگ ساڌنا شروع ڪريو سو نه رڳو بيمار پون
خرید ڪريو پر پنهنجي عمر ۾ به ڪتر وجهي ٿو.

حضور جن اڳتي فرمايو ته پراڻاڀار ۾ منهن ٺهوار آهي،
جا هڪ طرف نه ڇڏو ٿي لاپ پهچائي سگهڻي پر نقصان به
ابترو رسائي سگهڻي جنهنجو پوراڻو ٿيو ٿي سگهي.
مون ڪن ورلن کي ڏٺو آهي جن کي پراڻاڀار مان فائدو ٿيو
هجي پر نقصان ٿيندو گهڻي کي ڏٺو اٿم. گرهستيءَ کي ان
۾ الجھڻ نه گهرجي. جيڪڏهن ڪو برهمچاري نه آهي ته
انکي پراڻاڀار جو اڀياس نه ڪرڻ گهرجي. ان ۾ فتنن جي

رھڻ. انهيءَ جو مطلب اهو ڪونهي تہ پنهنجي حالت بهتر بڻائڻ لاءِ ڪوشش ٿي نہ ڪرڻي آهي. استروش ۽ لالچ جي پاڻا کي ڇڏڻو آهي. دراصل، ڏٺو وڃي تہ انسان جون ضرورتون کي گھڻيون ڪونهن نہ تہ راجا بہ سوچي ٿو تہ مولڪي اڃا بہ ڪي وڌيڪ گھرجي.

۳۔ لپ يعني آئمر سنجر - سردي گرمي، بک پياس، اس چاڻو، راجہ ڏيئش، اميري غريبي، ندرستي بيماري، لغو نقصان - انهن سڀني کي صبر ۽ ستموش سان سويڪار ڪرڻو آهي. انهن ڪرڻ سان ساڌڪ جي اڃا شڪتي پُر ٿي ٿئي ٿي ۽ ڪشت ۽ ڪليش ۾ هو گھيرائجي نٿو.

۴۔ سواد ياس يعني گردن پوئين جو اڀياس - انهيءَ ۾ ستن مهائنان جو ستمنگ بہ اچي وڃيٿو.

۵۔ ايشور پراڻڌان - پرماتما ۾ انومت وشواس رکڻ ۽ پاڻ کي هنجي مڃڻ تي ڇڏي ڏيڻ. سدائين پاڻ کي هنجو داس سمجهي ٿو جي اڃا تہ رکڻ. سلسلي کي جاري رکندي حضور جن فرمايو تہ پڳتي يا شبد بڻج جي آئمر لاپ جي ڳالهه تہ نياري آهي پر صرف جيڪو ساڌڪ انهن ۾ن ۽ ليمن جو سچائيءَ سان اڀياس ڪندو تہ هو شڪتين سان پُر پور ”سڌ پُرش“ بڻجي پوندو. مثال طور جيڪو ڪنهن بہ حالت ۾ سچ کي نٿو ڇڏي يعني سچ جي اندر ايترو لين رهيو جو سڀني ۾ بہ هن جي زبان مان ڪوڙو وچن نٿو اڪري انهيءَ کي ”واڪ سڌي“ ملي ٿي يعني جيڪو وچن هنجي مڪار بند مان اڪرندو سو ضرور پورو ٿيندو.

اوجوان بئريسٽر چيو تہ اها تہ توهان سٺي ڳالهه ٻڌائي ۽

مان به چاهيندس نه الڪي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪيان.
مهرباني ڪري ٻڌايو ته لاهيءَ واک سڌيءَ کي پراپت ڪرڻ
لاءِ گهڻو وقت ڪٿي؟

ستگورن ورائٽور، ”اها نهايت اوچي اوستا آهي جنهن
۾ سچ ئي زندگيءَ جو مول آڌار آهي بلڪه جان ۽ پُراڻ بچجي
پوي ٿو. اها سڌي تڏهن حاصل ٿئي ٿي، جڏهن سچ شرير
جي انگ الڪ ۾ بلڪ دور دور ۾ سمائجي وڃي ٿو.

نوجوان بئريسٽر چيو، ”اها نه ڪنن ڳالهه آهي. هڪڙو
وڪيل الهيءَ ڪم ۾ ڪيئن ڪامياب ٿيندو؟ مون جهڙي
ماڻهوءَ کي نه ڪو ٻيو ساڌن ڪرڻو پوندو. ڀلا جي اهڙاڪي
اڀرائجي نه ڪهڙو فائدو پوندو؟“

حضور جن اُٿر ڏٺو، ”شينهن ۽ چينتا به توهانکي نقصان
ڪونه پهچائيندا ۽ نانگ بلائون توهان جا دوست بچجي
پوندا.“

بئريسٽر چيو ته اها تمام سٺي ڳالهه آهي پر ....
حضور جن فرمايو ته الهيءَ ساڌا ۾ ابي به هڪ خوابي
آهي. جيڪڏهن انهن مان ڪنهن به هڪ ٻي ڪي مڪمل طور
سڌ ڪبو ته ٻيا به ڪم پائمرادو اچي ويندا.

نوجوان پادري پروفيسر جيڪو حضور جن جا وچن
لکندو پڻي ويو، ستگورن کي عرض ڪيو ته آسٽن جي باري
۾ ڪجهه روشني وجهو.

حضور جن فرمايو ته ”آسٽ“ لفظ جي معنيٰ آهي ”بينڪ“
يا وهڻ جو طريقو. هڪ ئي آسٽ ۾ ڪافي دير تائين وهڻ
سان اڀياس ۾ وڏي هٿي اچي ٿي. آسٽ ئي ڪيترا ئي
ڪتاب آهن. ڪن ۾ لکيل آهي ته آسٽ ۸۴ آهن پر ڪي

موتل آهي روڪڻ يا جيتڻ. گھڙ ڪري سڀني متن ۾ الهنجور
ذڪر ٿيل آهي. پنج ٻي آھن :-

۱- اھنسا

۲- ستھ

۳- استھي، چوري نه ڪرڻ

۴- برھمچريہ

۵- اڀرگرھ، تپاڻ

الھن لھمن جو سڀني ساڌڪن کي ٻالن ڪرڻ پڳاڻي ڇاڪاڻ
تہ روحاني راھ جا اھي پھريان ڏاڪا آھن، جن بنا ممڪتي
ملڻ ناممڪن آھي.

آلھڪ آئيءَ لاءِ اوچو اخلاق نہايت ضروري آھي.
الھيءَ باري ۾ مان لھو سمجھان تہ بہ رابا ٿي سگھن ٿا. سڀني
ڌرمن جي عدايت آھي تہ جيڪو جيو ھتيا ڪري ٿو يا ڪنھن
ٻئي شريز، من يا پاونائن کي ڏکوي ٿو، سو ڪنور دل، لرد ٿي
آئيائي ۽ ظالم آھي ۽ انجو سياڻو ۽ عادتون ٻين جھڙيون ٿين
ٿيون. شڪاري جانور جيئو ٿيڪ ھيبتناڪ، جھنگلي ۽
شوڻ سياڻو جا ٿيندا آھن پر ٿيندا گھڙ ڪري ڪاٺر آھن.
پر جيڪي جانور ماس نہ کائيندا آھن يعني ڍڳا وغيره سي
ٻاڻ وڌيڪ ھمت پريا ۽ بي ڊڻا ٿيندا آھن. زبان سان ھنسا
جھڙوڪ لندا، چٽلي، پراني پجار يا مالھڪ ھنسا جھڙوڪ
رٻس، حسد، وڀر ڀاڱ آھي کي جسماني ھنسا کان گھٽ خراب
ڪو نہ آھن.

اھڙي طرح جيڪو ڪوڙ ڳالھائيو تنھنجو من ميلو ٿئي
ٿو ۽ يوڪ ايباس جي ساڌنا لائق نہ رھي. ھن ۾ ٻڌلي،
بي حياتي ۽ غرض ادانيءَ ۾ ڪوئاھي ۽ ويچار شڪتيءَ جي
ڪمي رھي ٿي.

گھڙو مٿي پهچائي ٿو ۽ اسين پراڻا پام جو ساڌن ڪونه
آپنائيندا آهيون.

”اشتازنگ يوڪ آهي ڇا؟“ نوجوان بئريسٽر پڇيو.
”پانچالي يوڪ کي ئي اشتازنگ يوڪ چوندا آهن. اشته
معنيٰ اُت ۽ انگ معنيٰ عضوا يا حصا.“ حضور جن فرمايو.
”انهن ئي بئريسٽر چيو ته ڪرپا ڪري انهيءَ جي وياڪيا
وڌيڪ تفصيل سان سمجهايو.“

ستگورن فرمايو، ”اشتازنگ يوڪ جا ٻه هيٺيان انگ
انگ آهن..“

۱- بم - اهي سڀ ٻه نمون عادتون جيڪي ڇڏڻ
گهرجن.

۲- نيمر سنيون عادتون جيڪي آپنائڻ کپن.

۳- آسٽ - اڀياس وقت وهڻ جو نمونو.

۴- پراڻا پام.

۵- پريهار - راندين جي ٻاهرهه کي ڪرڻ کي انٽرڪ
ڪرڻ.

۶- ڌار ٿا - ايڪاگرتا.

۷- ڌيان.

۸- سماڌي.

پهريان پنج انگ ته ٻاهرهه کي ساڌن آهن ۽ ٻيون ٽي
انٽرڪي ساڌنا جا انگ آهن. اها وياڪيا ڪافي آهي يا اڃا
وڌيڪ کولي سمجهايان؟“ حضور جن پڇيو.

نوجوان پادريءَ ورائيو، ”هن وقت مان يوڪ شاستر جو
اڀياس ڪري رهيو آهيان. انهيءَ ڪري ان وشي تي جي
وڌيڪ پريڪاش وجهندا نه بهتر.“

حضور جن فرمايو ته ٻه پنجن قسمن جا آهن. ٻه لفظ جي

مهايمان جي نڪ وٺڻ ٿا، جيڪي هنن ڪڏهن ڏٺو ئي ڪونهي؟
 اهو ڊاڪٽر جهڙي ڏندڙي ورهيه ٿيا هن وقت توهان جو
 علاج ڪري سگهيو؟ هنجا لکيل ڪتاب توهانجي مدد ڪري
 سگهن ٿا؟ توهانڪي ۾ قدر قدر تي موجوده ڊاڪٽر جي
 صلاح، عيادت ۽ ديوڪال جي ضرورت پوي ٿي. ڪڏهن
 ت توهانڪي کيس آڏي رات جو گهرائڻو ٿو پوي جو خبر
 ناهي ت صبح نائين توهانجو ڪهڙو حال ٿئي. ڇا هڪ
 چوڪري ڪنهن گذاري ويل ماڻهوءَ سان جنهن جي تصوير
 هن ڪنهن پهري پستڪ ۾ ڏني آهي، شادي ڪري سگهيتي؟
 ڪو فوت ٿي ويل وڪيل توهانڪي ڪنهن مسئلي تي قانوني
 صلاح ڏئي سگهيو؟ ٻه هزار ورهيه اڳ ديارو پتا پنهنجي
 پتر کي ڇيڻ جي اڌار لاءِ موڪلڻ لاءِ سمجهو، ڇا هو کيس
 عيئر ٿو موڪلي سگهي؟ ڇا عيئر هن وٽ پيار ۽ ديا مهر
 ڪانهي يا ديا جي حالت بداجي وئي آهي؟ رام جو هزارين
 سال اڳ هن ديا ۾ آيو هو سو هن وقت يا اڳتي مدد ڪري
 سگهيو؟ نه، منهنجا مترو نه، ائين ڪونهي. پر ماڻا جي
 پيار جو ساڳو سڪي ڪين ويو آهي. اهو نه سدائين آب ۽
 تاب سان اچڻ ڏئي پيو وهي. هنجا پيارا پتر (سنٽ)
 سڏيو هن ديا ۾ موجود آهن ۽ ديا انهن کان ڪڏهن به خالي
 نه رهندي. رهندي پر ماڻا جو وڌان آهي.

بادرين جي ان ٻار ٿي مان هڪ نوجوان جنهن لاءِ مون کي
 پوءِ پتر پيو تہ مشن ڪاليج جو پروفيسر هو، چيو تہ توهان
 جيڪي ڪجهه چئي رهيا آهيو سو تہ باڪل ٿيڪ ۽ وزلدار
 پيو لڳي. توهانجو مارڪ به اشتهانگ يوڪ وانگر آهي ڇا؟
 حضور جن فرمايو تہ، اسانجو مارڪ ان کان وڌيڪ
 سٺو آهي ۽ اهو ساڌڪ کي اشتهانگ يوڪ جي پٽ ۾

يعني زنده ڪرائيست جي ضرورت آهي جنهن سان اسين
 ٻالھائي سگھون، پيار ڪري سگھون ۽ پنهنجي روحاني مسئلن
 لاءِ صلاح وٺي سگھون. هونئو اسان کي سيکاريندو ته شرير جي
 نون دوارن مان خيال ڪڍي شوليت ۾ پهچي شبد کي ڀڃڻ جي.
 اسان کي ته اها خبر ڪالهي ته اکين دوارن، ڪنن دوارن،
 اک دوارن يا ڪنهن ٻئي دوار ذريعي چڙهائي ڪرڻي
 آهي. الهيءَ ڏس ۾ صرف زندهه مهاتما اسانجي سھائتا
 ڪري سگھيٿو. اهو شبد هميشه ڪنهن ديهه ڌاري ستگروءَ
 جي روپ ۾ دنيا ۾ موجود رهيو آهي ۽ جنکي پرماٿا سان
 ملڻ جي سڃي بهاس آهي تن جي سھائتا ۽ رهبري ڪري ٿو.

”اھائي هڪ عام غلطي آهي جا اسين ڪريون ٿا. جنهن
 مهاتما کي گذرڻي هزارين سال ٿي چڪا آهن سو اسان کي
 سکيا يا دکشا نٿو ڏئي سگھي. ساڌارڻ ماڻهو اهڙا ننگدل
 ٿيندا آهن جو هو ڪڏهن به سچائيءَ کي سوکار ڪونه
 ڪندا آهن جيستائين هنن کي سندن ئي گروئن پوئين دوارن
 سمجھايو نه وڃي. پرماٿا پنهنجي ”پياري پٽر“ کي آلمانن
 جي چٽاڻن لاءِ رڳو ٻه هزار سال اڳي ڪونه موڪليو بلڪه هر
 زماني ۾ پنهنجي اهڙن پيارن کي موڪليندو رهيو. ڪنهن
 مهاتما چيو آهي، ”سنتءِ هونئو جيڪو مين چل مرن سسار.“

الدرين روحاني مارڪ اهڙو پيچيدو ۽ اڻانگڙو آهي جو
 قدم قدم تي گوروءَ جي سھائتا جي ضرورت پوي ٿي.
 مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ته جيڪو مرشد بنا الدر
 وڃي ٿو تنهن کي شيطان جون شڪتيون گمراهه ڪري
 گھوري اونداهي ڪوهه ۾ اڇلائين ٿيون. جڏهن زندهه مهاتما
 جي شش کي ڪال سندن گوروءَ جو روپ ڌاري دوکو ڏئي
 ٿو ته پوءِ انهن جو ڪهڙو حال ٿيندو جيڪي ماضيءَ جي

جو هنن اون د وارين جي محل - منس شريز جي اندر پريوش
ڪرڻ جو رستو ڄاڻندو هجي ۽ جيڪو اسان کي پرماتما سان
ملائي سگهي. بس، ٿوري ۾ اهي آهن سنت مت جون
سڪيانون.

نهن ئي بزرگ پادريءَ چيو، ”بائبل ۾ لکيل آهي ته
خدا جي بادشاهت نهنجي اندر آهي ۽ تون زنده خدا جو
مندر آهين.“

حضور جن فرمايو ته اها روحانيت هر ڌرم جي نه ۾
هوندي آهي پر ڌرم جي سنسٽاپڪن جي وچ ۾ ڪاپوءِ ماڻهو
ان اصليت کي وساري ٿا وهن ۽ پرماتما کي مورتين،
مندرن، نيرٿن، پٿرن، سڙيلن يا پوئين ۾ ڳولڻ جي ڪوشش
ٿا ڪن.

پادريءَ چيو ته ٿوهانجا شيوڪ چون ٿا ته توهين مستڪ
۾ ڪيرن ٻڌڻ سڀڪار ٻڌا آهيو.

حضور جن ورائيو، ”سنت مهاتما تون پنهنجي شيوڪن
کي الحد شبد ٻڌڻ سڀڪار ٻڌا آهن. هي اهوئي شبد آهي
جنهن جي باري ۾ بائبل ۾ لکيل آهي ته آءٌ ۾ اهوئي شبد
جو پرماتما سان هو، بلڪ پرماتما هو ۽ جنهن سڀ رچنا
پيدا ڪئي.“

پادريءَ چيو ته اهوئي شبد (Word) ڪرائيسٽ (Christ)
آهي.

حضور جن هن کي درس ڪندي فرمايو، ”آهي نه، پر
هو. ڪرائيسٽ برابر ڏيهر ڌاري شبد هو. هو پنهنجي وقت
جو مهاتما هو ۽ جن سندس شرن ورتي ٿي پرم پنا وقت
وٺي ويو. پر هن وقت هو اسان کي پرماتما سان ملڻ جو ساڌن
ڪيئن ٿو سڀڪاري سگهي؟ اهيءَ لاءِ اسان کي موجوده مهاتما

جي شريهر ۾ گونججي رهيو آهي، پنهنجي آتما کي ان سان جوڙيو. سڀني ديشن جي سنتن پنهنجي گرتن ۾ انجو ورتن ڪيو آهي.

ان وقت حضور مهراج جن جو لوڪر اندر آيو ۽ چيائين ته حضور ڪجهه ”جول بين“ آيا آهن ۽ اندر اچڻ جي اجازت ٿا گهرن.

حضور مهراج جن هنجو مطلب سمجهي ويا ۽ کيس چيائون ته ڀلي اهن پورپنس کي اندر وٺي اچ ۽ اهن لاءِ ڪجهه ڪريون ٺاهي رک. لوڪر ڪن پورپنس کي پاڻ سان وٺي آيو جي بياس لڏي جي سينري ڏسڻ ۽ مڇي مارڻ لاءِ آيا هئا. اهن مان به ڇڻا ڪرسچن ڪاليج لاهور ۾ پڙهيو هئا. حضور مهراج جن اتي بيهي هنجو آدر پاءُ ڪيو ۽ کين ڪرسين تي وهاري کائڻ چانهه لاءِ پڇيو. ان ٻارئيءَ بي سر ڪري، جو هڪ بزرگ سڄڻ هو، چيو ته صبح جو ٻاشٽو بياس اسٽيشن تي ڪري آيا آهيون. اسان نوان جي مت جي باري ۾ ڏاڍي تعريف ٻڌي آهي اهيءَ ڪري لهيءَ بابت ڪجهه ڄاڻڻ چاهيون ٿا.

حضور جن فرمايو ته سنت مت جي سکيائڻ بابت مان توهان کي ٿورن لفظن ۾ سمجهائيندس. اسين هينئر ان باري ۾ ٽي ڳالهائي رهيا هئاسين. سنتن جو اهو اڀديش آهي ته پرمانا اسان سڀني جو ڏالو ٻڙم ٻڙا آهي ۽ انهيءَ سان مٿان ڪرڻ ٻڙا منڇ جي دڪن ۽ ڪليشن جو انت لٿو ٿئي. پرمانا ڪٿي به ٻاهر ڪونه ملندو. اسانجو هي منڇ شريهر تي اهو مندر آهي جنهن ۾ هو لواس ڪريٿو. هو صرف منڇ ڏيڻ ۾ ئي ملي سگهجيٿو، ٻيءَ ڪنهن به جڙن کي اهو شرف حاصل ڪونهي. اسان کي اهڙي ڪوروءَ يا رهبر جي ضرورت آهي

استان آهي. اتي گهڻي مدت لواس ڪرڻ ڪالپوه انهن مان
ڪن چيڪي ڪجهه ڪمائي وارا هئا، پر ڪاش جا
ٽيز ڪرڻا مٿان ايندا ڏٺا. ان پر ڪاش جو سهارو وٺي اڳڀرو
ويا ۽ ٽرڪتيءَ ۾ وڃي پهتا. اتي پهچي انهن يوگيشورن
جو اهتي وڌڻ روڪجي ويو ۽ ٽرڪتيءَ کان مٿي ڪين وڃي
سگهيا ۽ الاهي ڪڍول (برهر ديش) کي ئي پرميشور، سنسار
جي رچنا ڪرڻ واري، پالنا ڪرڻ واري ۽ سنسار کي ناس
ڪرڻ واري جو ڌار ڇوڙ شروع ڪري ڇڏيو.
اوجوان بريسٽر ڇوڙ لڳو ته حضور مولڪي نه ڪجهه به
سمجهه ۾ نٿو اچي. مولڪي نه ”يوگ“ لفظ جي معنيٰ به
نٿي اچي.

حضور جن فرمايو ته مان توهان کي سڀ سمجهائيندس پر
گورو ڌارڻ ڪرڻ خلاف توهانجو اهو بيان خود ئي توهانجي
ٽرڪ جو سڀ کان وڏو جواب آهي.

بريسٽر چيو ته حضور مان پنهجا اکر واپس ٿو وٺان.
حضور جن فرمايو ته يوگ يا جوگ لفظ اصل سنسڪرت
جي شبد ”بج“ مان اڪتو آهي، جنهنجو ارت آهي
ملائڻ يا جوڙڻ. تنهن ڪري يوگ جو ارت ٿيو آتما کي
پرماٽما سان ملائڻ جو ساڌن.

راء روشن لعل چيو ته رليجن (Religion) اکر جي به معنيٰ
ساڳي آهي. اهو اکر لئٽن ٻوليءَ مان نڪتو آهي. ري
(Re) معنيٰ واپس ۽ ليگرس (Lagaris) معنيٰ جوڙڻ. آتما کي
بنهجي مالڪ سان ملائڻ ئي رليجن (ڌرم) جو مقصد آهي
ها هٿڻ گهرجي.

”من ۽ ان جا اليڪ ڪسمن جا ڦرڻا پرماٽما کي پراپت
ڪرڻ جي مارڪ ۾ وڌي رکاوٽ آهن“، حضور جن فرمايو.

يوک جو مقصد آهي انهن رکاوٽن کي دور ڪرڻ. ٻانڌجڻي
رشي پنهنجي پرسڌ گرنت يوک سوئر ۾ يوک جي ٻرپاشا
ڏيندي چيو آهي ته يوک اهو ساڌن آهي جنهن سان چٽ
جي ورتين کي روڪي سگهجي ۽ من جي سڀني ڪرمانن
کي وس ۾ ڪري سگهجي.

ٻٽريسٽر چيو، ”چٽ جون ورتيون ڇاڪي ٿو چٽجي؟“
”چٽ جي ورتين جو انگريزيءَ ۾ الواد ڪرڻ تمام
ڪن آهي. چٽ انتهڪرڻ (اندر جي آرس، من)
جو اهو حصو آهي جنهن تي پڌارڻ جو عڪس پوي ٿو.
نادا پرڪارن جا آڪار ۽ روپ جيڪي اندرون چٽ اڳيان
آڻين ٿيون ۽ انهيءَ ڪري چٽ جون جيڪي اوسٽائون
بدلجنديون رهن ٿيون يا بار بار لڳندڙ وڌيڪ وڪارن جون
لهرون جيڪي چٽ جي سطح کي اشاعت ڪن ٿيون، انهن
کي چٽجي ٿو ورتيون. من جي سطح تي انهن داڻا اُٿندڙ
طوفالي لهرن کي روڪڻ يوک جو ڪم آهي.“

ٻٽريسٽر چيو، ”سائين توهان ڪهڙي نه سندر ۽ سرل
ڍانگ سان هر مضمون کي کولي سمجهايو آهي.“

ستگورن غرمايو ته اها خوشيءَ جي ڳالهه آهي جو توهان کي
منهنجي سمجهائي سرل لڳي ٿي ته ته يوک ۽ ٻيا پرمارئي
راز زبان دواران سمجهائڻ ڏکيا آهن.

تنهن تي راءِ روشن لعل چيو، ”توهانجي ساڌنا ۽ ٻانڌجڻي
يوک ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“

حضور جن ورائيو، ”اسانجو طريقو سرت شبد يوک جو
آهي، جنهن کي اڀسڻ ”اڄد شبد“ ۽ ويد ”اڌ گيت“ چون ٿا.
مسلمان فقير انهيءَ کي ”سلطان ال اذڪر“ سڏين ٿا. اهو
سهج يوک آهي جنهنجو اڀاس سڀني ڌرم ۽ ديشن جا

بلڪل لازمي آهي پاڪ ڪجهه ان کان به وڌيڪ گهرجي .
جيڪڏهن ڪو ماڻهو سارو ڏينهن ٽالهيون ۽ پليٽون مليندو
رهي ۽ کاڌي جي ميز تي سڃاڻي رکندو وڃي پر انهن
کاڌا لاءِ ڪجهه به نه وجهي، نه ڇا ائين ڪرڻ سان هن جي
هڪ لمبدي؟ زندگيءَ کي ليڪ پاڪ ٻڌائڻ آهي ته ائين ڪري
صاف ڪرڻ. اهڙي طرح من برابر سرمل ٿيڻو ۽ روحاني
چڙهائيءَ جي لائق بڻجي ٿو پر من جي صفائي هڪ ذريعو
آهي پر زندگيءَ جو مقصد نه .

من کي پوتر چوڻو ڪجي؟ صرف انهيءَ لاءِ نه پوتر ڇو
پر ماڻها جي درٻار ۾ پهچي نٿي سگهي . من کي نرمل ڪرڻ
کانپوءِ به آدمڪه چڙهائيءَ لاءِ ڪوشش ڪرڻ کپي جنهن جي
سوجھي ڪنهن ساڌو مهاڻا وٽان ملندي نه ته آواگون جو
ڇڪر ختم نه ٿيندو . پوتر زندگي گهارڻ ۽ ليڪ ڪرم ڪرڻ
جو ڦل اهو ملندو جو مدش يعني جنم ۾ رئيس راجا ، مهاراجا ،
يا نور يا ملڪ جو سر ڪردو بڻجندو يا ديوتا يا فرشتو بڻجي
ڪنهن سرگ ۾ ويندو پر هوندو ساڳيو ئي چوراسيءَ جي
ڇڪر ۾ .

لوجوان بئريسٽر پڇيو ته ديوتائون ۽ فرشتا به ٿيندا
آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته جيڪي آتمائون مدش چولي ۾ لڳي،
پسيا يا دان بهج ڪن ٿيون يا پيا پر اڀڪار جا ڪرم ڪن
ٿيون يا سرگ جي پراپتيءَ لاءِ وڻندو، شو يا لادر جي پوڄا ڪن
ٿيون، انهن کي پنهنجي شپ ڪرم جو ڦل ماڻڻ لاءِ طرح طرح
جي سرگن ۾ موڪليو ويندو آهي، اهي ئي ديوي ديوتائون
آهن ٿا . هن ماتر مبدل والگر اٿي به لادرين جا پوڄا آهن .
اٿي هنن جو شرار سرگير آهي ۽ پنهنجي پنهنجي ڪرمن اوسار

الي لمبي عرصي تائين رهندا آهن. مقرر معياد تائين پوک
پوکڻ بعد انهن آئنائن کي وري مات لڙڪ ۾ واپس موڪليو
ويندو آهي. سڀ سرڳ ۽ لڙڪ چوراسيءَ جي دائري ۾ آهن.
راء روشن لعل بچيو، ”حضور! توهانجي آلمڪ ايباس
جو طريقو ساڳيو پالندڙي رشيءَ جي پراڻاڻام جهڙو نه
ڪين آهي؟“

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. پالندڙي پوک ڇو
مڪمل سڌن پراڻاڻام آهي. اهو اڄ ڪلھ جي زماني سان
لهڪي ڇو جو پراچين زماني بمسبت اسان ۾ ايتري شڪتي
۽ ذيرج ڪونهي. ڪو وراڻو برهمچريءَ يعني سڌاچار جي
جو پالن ڪريو ۽ ليڪ پاسڪ جيون گهاري ٿو. ماڻهن جو
جهڪاءُ اڪثر ڪري پوک ۾ هلاڪ ٿيندو آهي. اڄ ڪلھ جي
زرد ۽ بيمار جهڙن وارا نوجوان پراڻاڻام جي ڪن سڌن يا
پوک جون ڪريائون جهڙوڪ ڌوئي، نيتي ۽ بستي ڪيئن
ڪري سگهندا؟ پر ان هوندي به اهو پوک اسانکي سهنس
دل ڪندو کان مٿي پهچائي نه سگهندو.

پراچين ڪال ۾ جوڳين کي پنڊ جي ڇهن ڇڪرن کي
بار ڪرڻ ۾ ورهين جا ورهيه لڳي ويندا هئا ۽ ايترو به
ڏاڍي مشڪلات سان ڪري سگهندا هئا. انهنجو آخري
مقام اشت دل ڪندو آهي پر سنت مت جي نه شروعات
ٿي اُتان ٿي ٿئي. آتما کي هيٺين ڇڪرن مان مٿي ڪٽڻ لاءِ
پوکي، پراڻن جو سهارو وٺندا هئا پر ڇڏاڪاش (شر ۾
پهريون آڪاش جو ليٽرن جي پويان ٽيسري لڙ ۾ آهي) ۾
پهچڻ سان پراڻ ڇڏاڪاش ۾ سمائجي ويندا هئا ۽ انڪري
پوکي ان کان مٿي چڙهائي ڪري نه سگهندا هئا. اهي پوءِ
ائين مڃڻ لڳا ته اهو استان ٿي روحانيت جو سڀ کان اوچو

بلڪل لازمي آهي باڪ ڪجهه ان کان به وڌيڪ گهرجي
جيڪڏهن ڪو ماڻهو سارو ڏينهن ٽالهيون ۽ پليٽون مليندا
رهي ۽ کاڌي جي ميز تي سڃاڻي رکندو وڃي پر انهن
کاڌا لاءِ ڪجهه به نه وجهي، نه ڇا ائين ڪرڻ سان هن ۾
اڪ اهڙي؟ زندگيءَ کي ليڪ پاڪ بڻائڻ آهي ائين ڪرڻ ڪرڻ
صاف ڪرڻ. اهڙي طرح من برابر اسرائيل ٿيڻو ۽ روحاني
چڙهائيءَ جي لائق بڻجي ٿو پر من جي صفائي هڪ ذرا
آهي پر زندگيءَ جو مقصد نه.

من کي پوتر چوڻو ڪجي؟ صرف الاهيءَ لاءِ نه پوتر ۽
برمانا جي دربار ۾ پهچي نٿي سگهي. من کي لرميل ڪرڻ
ڪاڀرو به آڻڻ ڪرڻ هائيءَ لاءِ ڪوشش ڪرڻ ڪجي جنهن ۾
سوچي ڪنهن ساڌو مهاڻا وٽان ملندي نه آواگون ۾
چڪر ختم نه ٿيندو. پوتر زندگي گهارڻ ۽ ليڪ ڪرڻ ڪرڻ
جو ڦل اهو ملندو جو منس ٻئي جنم ۾ رئيس راجا، مهاراجا
يا قوم يا ملڪ جو سر ڪردو بڻجندو يا ديوتا يا فرشتو بڻجي
ڪنهن سرگس ۾ ويندو پر هوندو ساڳيو ئي چوراسيءَ ۾
چڪر ۾.

لوجوان بئريسٽر پڇيو ته ديوتائون ۽ فرشتا به ٿيندا
آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته جيڪي آتمائون منس چولي ۾ رهي،
نيسيا يا دان پنج ڪن ٿيون يا ٻيا پر اڳڪار جا ڪرم ڪن
ٿيون يا سرگ جي پراپتيءَ لاءِ وڻندو، شوق يا لالچ جي پوڄا ڪن
ٿيون، انهن کي پنهنجي شپ ڪرڻ جو ڦل ماڻڻ لاءِ طرح طرح
جي سرگن ۾ موڪليو ويندو آهي. اهي ئي ديوي ديوتائون
ٿين ٿا. هن مذهب ۾ بدل والگر آهي نه لالچين جا پوڄا. آهن.
اڳي هنن جو شير سرگس آهي ۽ پنهنجي پنهنجي ڪرمن اوسار

نه منس ڪي پوتر زندگي گهارڻ ڪپي، جيترو ٿي سگهي
 پنهنجي دوستن عزمن جو پلو ڪري ۽ ڪنهن به پراڻي ۽
 ڪي دڪ يا نقصان نه پهچائي. ايمانداري ۽ سان پنهنجي
 روزي ڪمائي ۽ پتا شڪتي انسان ذات جي شيوا ڪري.
 اها ئي سرو سريشت پوڄا ۽ پڳتي آهي ۽ مان سمجهان ٿو ته
 اهوئي ڪافي آهي.

حضور مهاراج جن فرمايو ته ساڌڪ لاءِ روحاني سفر جون
 چار منزلون آهن.

پهرين منزل آهي ڪرم ڪانڊ يا شريعت.
 ليڪ ڪرم ڪرڻ جيئن سنسار جي سڀني ڌارن ۾ پستڪن
 ۾ لکيل آهي.

ٻي منزل آهي آپاسنا يا طريقت.
 ڪنهن ڪامل مرشد جي هدايت ۽ رهنمائيءَ ۾ روحانيت
 جي راهه تي هلڻ. من ۽ اندرين کي قابو ڪرڻ ۽ پاڻ کي
 ڌيان ۽ پڳتيءَ ۾ لڳائي رکڻ.

ٽين منزل آهي پڳتي يا مغرقت.
 مالڪ جي پيار ۾ اهڙو لين ٿيڻ جو هن کانسواءِ ٻي ڪنهن
 به ڳالهه جو فڪر ئي نه رهي ۽ چست مان سنسار ۽ سنسار
 جي پڌارتن جو خيال ئي نڪري وڃي، پنڊ وڪار ختم ٿي
 وڃن. من ۽ اندريون وس ۾ اچي وڃن. سنسار جي سڪن ۽
 اندرين جي پوڄن جي درشنا ختم ٿي وڃي.

چوٿين منزل آهي گيان يا حقيقت.
 ستيه يا حقيقت کي ڄاڻڻ ۽ پرماتما سان ملي هڪ
 ٿي وڃڻ.

پرماتما جي پراپتيءَ لاءِ پوتر ۽ ليڪ جيون واپس ڪرڻ

نه مولانا روم پئي همد چيو آهي ته :-

جيڪڏهن تون خدا سان ملڻ چاهين ته وڃي خدا جي
ڪنهن بيماري جي صحبت ڪر. جيڪڏهن ڪعبي جي
زيارت ڪرڻ وڃين ته پاڻ سان رهنما ڪرڻ جو پاڻ اٿي
ويو هجي، پوءِ هو ڪٿي هندو هجي، ترڪ هجي يا عرب.
هنجي روپ رنگ کي نه ڏس. صرف هن ۾ جيڪا رستي
ڏيکارڻ جي لياقت آهي، اها ڏيان ۾ رک. پر مائتا ۽ پرماتمي
ڳالهين جو ڳيان ڪنهن پوري مرشد جي سهائتا کانسواءِ حاصل
نه ٿي سگهندو. جيڪو اندر جي اوچن آئوڪ مبدالن ۾
داخل ٿيڻ چاهي ٿو، جيڪو مالڪ جي درگاه ۾ پهچڻ چاهي ٿو،
اهو ضرور ڪنهن رهبر ۽ رهنما جي ضرورت محسوس
ڪري ٿو. پر جيڪو اهو اندرولي سفر طبع ڪرڻ ٿي نه ٿو
چاهي، البت مرضي جيڪي وڻيس سو چوي.

راءِ روشن لعل چيو، ”لائن سچ آهي پر ڪيترا پاڪندي
پر مائتا جي نالي ۾ ماڻهن کي ٺڳيندا آهن.“

حضور جن ورائيو، ”ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي. خود
سنتن هميشه ڳڻپاسن کي اهڙن دوکيمازن کان بچڻ لاءِ خبردار
ڪيو آهي. مولانا روم جو ڪلام آهي: ”عام طور شيطان
لذلي سادن جي ويس ۾ رهندو آهي. اڪري پنهنجو هٿ
ان رهبر کي نه ڏي جنهن کي ٿو پرکيو ناهي. جهڙي طرح
لرڊوش اڻوڄهه پکين کي جاريءَ ۾ ڦاسائڻ لاءِ شڪاري پکين
جي ڀولي ٻوليندو آهي اهڙي طرح ٺڳ ۽ دوکيماز سادو اڻوڄهه
ماڻهن کي ڦاسائڻ لاءِ سنتن جي طريقن جو نقل ڪندا آهن
۽ سنت باڻيءَ مان چور ايل ڳفٽا ٻوليندا آهن. اڪري چڱي
طرح سوچي سمجهي گورو ڪرڻ کپي.“

ڊاڪٽر هرنامداس چيو ته حضور! منهنجو وشواس آهي

ڪيئن حاصل ٿي سگهندو؟

نهن ئي راءِ روشن لعل چيو، ”سائين! اتيءَ ڪورو ٻڌي نه اسانجي ڀارت جي سماج کي ڏاڍي حاجي پهچائي آهي ڇاڪاڻ ته اتيءَ جي اوت هر ڪيترا ڍولگي ڪورو سڌن سادن ماڻهن کي ٺڳيندا ٿا وٺن.“

حضور جن فرمايو، ”اهو ليڪ آهي.“ پر ٻيو ڪو رستو به ڪونهي. سڀني سنتن جو اُپديش آهي ته ڪورو به بنا پر پر اڀرتي ناممڪن آهي. ڪورو صاحب فرمائين ٿا:-

”ڪه نالڪ پرپ ايهه جنائي،

هن ڪور مڪت نه پائي ڪوئي.“

ڪبير صاحب فرمائين ٿا:-

”ڪور هن مالا ڦيرئي، ڪور هن ڏيئي دان،

ڪور هن دان حرام هٿ، جاءِ پوڄو ويد پُراڻ.“

مولانا روم فرمائين ٿا:-

”يار بايد راهه راڻها مرو،

از سر خود اندرين صهرا مشو.“

يعني خبردار! هن مارگ ۾ مرشد بغير قدم نه رکو، رستي ۾ گهڻي خوف خطرا آهن، جن کان صرف ڪامل مرشد ئي نڪري بچائي سگهندو. جيڪڏهن تون غلمند آهين ته اڪيلو سفر نه ڪر. پاڻ سان رهبر ضرور ڪر.

راءِ روشن لعل ٻڌائي زمالي جي ڪائنتن وانگر، فارسيءَ جو وڏو ودوان هو. هنکي حضور جن جيڪي مولانا روم جي مثنويءَ مان حوالا ڏنا سي ڏاڍا پسند آيا.

حضور مهراج جن ٻانهن جو سلسلو جاري رکندي فرمايو

ڪٿي آهي، ڪراءِ سميت آهن ته ”اي انسان! ڀرمانا جي بادشاهت ٺهينجي اندر آهي ۽ ڀرمانا جي ڪوچ اتي ئي ڪرڻ کپي.“ مڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ توکي ڪٿي به ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ناهي. منس شريز هن وصال رچنا جو هڪ ننڍو نمونو آهي ۽ جنهن جو رچيندڙ خود ان ۾ ويٺو آهي. ڪنهن اهڙي سنس سڄان جي ڪوچ ڪريو جنهن کي ان عزائي نائين پوڄڻ جي گيت مارڪ جي ڄاڻ هجي ۽ توهان کي به مالڪ جي مهل نائين وٺي وڃي سگهي. هنکي گورو چئو، استاد يا رهبر چئو، يا ڪنهن ٻئي لالي سان توهين کيس سڏيو.

ان لوجوان وري وڃ به ئي چيو ته توهين گورو ٻڌي جو ئي پرچار ڪري رهيا آهيو. سمجهو ماڻهوءَ کي گورو ڌارڻ ڪرڻ جي ضرورت ئي ڪهڙي؟

حضور جن مشڪي فرمايو، ”برابر توهين ودوان آهيو پر ڇا توهين سڀ ڪجهه ڀاڻهي سگهيا آهيو؟ ٻڌايو توهين يورپ جو ويا؟ حقيقت ۾ منس ڄمڻ کانوئي ڀاڻهي ڪجهه به نٿو سگهي سگهي، ڪو نه ڪو هنکي هلڻ، ڳالهائڻ، ڪاٺ، پهرڻ ۽ راند ڪرڻ ٻالڻ کان ئي سڀڪار پيو. مانا پتا، پاڻ پيڻ، يار دوست، اهي سڀ اسڪول يا ڪاليج ۾ وڃڻ کان اڳ ٻالڪ جا سڀڪار بندڙ آهن. اسڪول ۾ توهان کي پنجابي، هندي، اردو، فارسي، انگريزي، ڪٽ، انٿاس، جاڳرائي - اهي سڀ سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت پئجي. ڪاليج ۾ آرٽ شاستر، فيلسوفي، وگيان، ڪيمسٽري، وڪالت، ڊاڪٽري، انجنيئر وغيره سکيا. زندگيءَ ۾ اڳتي وڌيا ته توهانجي دوستن ۽ آفيسرن رهنمائي ڪئي. هاڻي جڏهن دنيا جي علم يا هنر سکڻ واسطي استاد جي ضرورت پوي ٿي ته پوءِ آتما ۽ ڀرمانا جو گمان، جو انهن سڀني کان پيچيدو آهي، اهو بهير گورو

”ها آهن ۽ الهندي اصليت اهڙي آهي جهڙو هينئر
 توهانجو ۽ منهنجو هتي موجود هئڻ.“ حضور مهاراج جن فرمايو.
 ندين تي روشن لعل پٿر پٿر چيو، ”منهنجو متر اهي سوال
 پوءِ به پڇي سگهين ٿو. پهرين ڪرپا ڪري سنت مت جي
 اصولن ۽ پريو پراپتيءَ جي مارڪ تي پرڪاش وجهو.“

حضور مهاراج جن فرمايو، ”سنت مت نهايت سرل آهي.
 سنتن جي اها سکيا آهي ته جيڪي به دڪ ۽ ڪليش اسين
 پوڳيون ٿا سي صرف الهيءَ ڪري جو اسين پرماتما کان
 وڇڙيل آهيون ۽ الهيءَ ڪري انهن کان بچڻ جو اهوئي طريقو
 آهي ته آتما واپس وڃي پرماتما ۾ سمائجي. هي سنسار اسانجو
 اصلي گهر ڪونهي. آتما ته پرم آندو ۽ چيٽتا پڻ ان ساگر
 جي هڪ بوند آهي جنهن کان وڇڙ ٿي هنڪي ڪروڙين سال گذري
 ويا آهن. هيءَ هن دنيا ۾ هڪ پرديس آهي. آتما جهڙي
 ابي چيٽن وسندو آهي ڪا به هو ۽ پرماتما جي اور جي هڪ
 پرڪاشميه ڪرڻ آهي جا هتي اچي گندگيءَ ۾ ڦاسي پئي
 آهي. ائين سمجهو ته منائي ۽ پٿر (چڙ ۽ چيٽن) هڪ ئي
 برٺ ۾ پريا ويا آهن. اها ذاتي اسمائتا ئي آتما جي دڪن
 ۽ مصيبتن جو مول ڪارڻ آهي.“

جيستائين آتما واپس پنهنجي گهر پهچي مالڪ سان ميلاب
 نه ڪندي تيستائين سندس دڪن ۽ ڪليشن جو انهناس ختم
 نه ٿيندو. سنت مهاتما انون هو ڪو ڏيئي چون ٿا ته ان مقصد
 حاصل ڪرڻ لاءِ توهان کي پنهنجي شريار کان ٻاهر وڃڻ جي
 ضرورت ناهي. هيءَ انساني ديهه ئي زندهه پرماتما جو
 مندر آهي. هن نون دوان واري مندر ۾ ئي پرماتما جو
 لواس آهي. ٻاهر اڃ تائين نه ڪنهن کي مليو آهي ۽ نه ملندو.
 سڀ سنت مهاتما انون، پير پيغمبر جن به پرماتما جي کوچ

آسان آهي پر هڪ امير آدميءَ جو پرمانا جي ديش ۾ پهچڻ
مشڪل. اهو سنسار جي پدارتن جو موهه ئي آهي جو اسان کي
ٻار ٻار هن مات منڊل ۾ چڪي ٿو آڻي ۽ جڏهن مرڻ جي چڪر
۾ ڦاسائي ٿو رکي. سنسار ۾ رهڻو پر سنسار جا غلام نه بڻجڻو.
پنهنجا سڀ ڪم ڪاريون ڪريو پر نمرهه ٻڌجي ڪريو.
”دست ٻڪار دل ٻيار“ هٿن سان هاڃ ڪريو پر دل ڏاڏار
۾ جوڙي رکڻو. من کي نيار ٻي رهڻ جي عادت وجهڻو. اهو
ڪو نهايت مشڪل ڪم ڪونهي. سارو ڏينهن ڏاڍيوي ڪمن
ڪارڻن جي سرانجامي ڪريو پر امرت ويلي به ڪلاڪ
”پنهنجو ڪم“ ڪريو.

نوجوان بئريسٽر ڪجهه ڪلندي ۽ ڪجهه گنيسر ٿي پڇيو،
”اسين جيڪي ڪجهه ڪريون ٿا اهو اسانجو ”پنهنجو ڪم“
ڪونهي؟“

حضور جن اتر ڏٺو، ”نه، رات ڏينهن، چوويهه ٽي
ڪلاڪ جيڪي ڪجهه توهين ڪريو ٿا اهو توهانجو پنهنجو
ڪم ڪونهي. ذرا کن پر ان ڳالهه تي غور ڪريو. توهانجو
سڀ کان گهڻو وقت نه پنهنجي عال اولاد لاءِ ڪمائڻ ۾ ٿو
پئجي. ڪجهه وقت مٿن مائٽن ۽ يارن دوستن جي شيوا ڪرڻ
۾ گذري ٿو وڃي. هر روز ڪجهه وقت توهين پنهنجي شريز
جي نيڪ ڀال ڪرڻ ۾ وڃي ٿو پر اهو شريز به توهان کي
هڪ ڏينهن ڇڏي ويندو. ’توهين‘ هي شريز ڪين آهيون.
هي مٽيءَ جي پتلي کي هڪ ڏينهن ڇڏڻو ئي ٻوندو ۽ هنکي
پاڻي جي سپرد ڪرڻو ٻوندو يا مٽيءَ ۾ دفنايو ٻوندو.
توهان جو پنهنجو ڪم آهي، پنهنجي آتما کي ترڪ ۽ چوراسيءَ
کان پٽي واپس پرمانا جي ڌار ۾ پهچائڻ.“

”پر ٿرڪ ۽ سر ۾ آهن ڇا؟“ بئريسٽر پڇيو.

٥
ٽئون ٽرم، سمجھ ڏاڍو يا سماج ڪڙي ڪونه ڪندا آهن ۽ لکي
اهي پاڻ کي ڪنهن به ٽرم، گرلٽ يا مٽ سان ڇڪڙي
رکندا آهن. انهنجو اُپديش سڌو ۽ سرل هوندو آهي ۽ پنهنجي
شهن کي اهائي هدايت ڪندا آهن ته جنهن به ٽرم ۽ سماج
۾ توهانجو جنم ٿيو آهي ان ۾ ئي رهو. پر ماڻها ٽرم يا مذهب
بدلائڻ سان ڪين ملندو آهي.

سندن ڪڏهن به ڪنهن ٽرم جو پاڻ ڪين وڌو. انهن جي
چولي ڇڏڻ کانپوءِ سندن ئي پوئلڳ پاڻ کي ننڍن ننڍن فرقي
۾ ورهائي، انهن کي نون ٽرم جي شڪل ڏين ٿا. سٺ
ڪڏهن به ريت رواج يا ڪرم ڪانڊ جي هدايت ڪين ڪندا
آهن ۽ اڪو ڪا خاص پوشاڪ پهرڻ يا رهيءَ جو آديش
ڏيندا آهن.

هو دنيا کي ٽپائڻ يا گهر ٻار کي ڇڏڻ جو اُپديش ڪين
ڪندا آهن. دنيا ۾ رهندي ۽ پنهنجا فرض نباهيندي،
پر ماڻها جي بخشيل نعمتن مان سک پلي وٺو پر نرمل ٻڏي ۽
ووڙڪ سان. پنهنجي من کي هن سنسار جي فنا ۽ ناسونٽ
پدارتن جي موهر ۾ اهڙو نه ڦاسائي رکو جو انهنجي جدائي
توهان لاءِ دک ۽ چنبا جو باعث بڻجي پوي. انهن پدارتن
جي اصليت ۽ مهتر کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريو. اهي
سڀ توهانجي ورتائڻ لاءِ آهن. توهين انهن جا غلام نه بڻجو.
پنهنجي گذران لاءِ پيسو ڪمايو پر ان کي گهڻي اهميت نه
ڏيو. سوچي ڏسو ته دنيا مان ڪوچ ڪرڻ وقت يا پرلڳ
۾، ٽن دولت ڪهڙي مدد ڪندي؟

”ڪرائيسٽ ڪهڙن نه صاف سندس لفظن ۾ ٻڌايو آهي ته
پر ماڻها جي پراپتيءَ ۾ ٽن دولت ڪيڏي نه رکاوٽ آهي!
هن فرمايو آهي ته سڀيءَ جي پاڪي مان اٽ جو لڪرڻ وڌيڪ

هميشه ساڳيا ئي رهندا آهن صرف ”ڪجهي“
ڪالپوء هڪ مهاڻا کان ٻئي مهاڻا وٽ ويندي
جڏهن وڃي رهندو آهي ته پرماڻا پاڻ کي ڪئين روپن
سندو آهي ان لاء ته متان ڪو پراڻو ساڌن چڱو
دل ڏيا کي گمراه نه ڪري ڇڏي. اها رواجي
وقت ڪير صاحب وٽ هئي ۽ پوء ڦري
وٽ آئي ۽ ڏهن گدين ٽائين انهن وٽ رهي.
هي صاحب الاهيء کي سنڀاليو جنهن وري اها
جي مهاراج جن جي حوالي ڪئي. اهو قدرت
جي ڪم آهي ته ڪڇ وقت ڪالپوء هميشه حالتن
جي ڪري رهي ٿي، اسين ڏسون ويٺا ته وڏن وڏن
جي پوئلڳن سندن اصلي سکياڻن کي
جي، جيتوڻيڪ انهن کي گذر ئي صرف ڪجهه
آڻڪ اڻياس جو ساڌن، جو انهن ستن
نهنجي نه هئڻجي عقيدتندن کي

ست ۽ ٽي اچو. هي ڪو نئون مارڪ
جي پڄاڻي آهي جيتري دل ڏيا ۽ جڏهن
مارڪ هليو آيو آهي. هر سمير
جو اهو ئي هڪڙو ساڌن
هر ڏينهن ڏينهن اڀدا
طريقا پنهنجي ڏينهن ۽ سمير
رواجن، آب هوا يا ڪن
تي سگهن ٿا. پر سندن
اهو اڀدش سنسڪرت
پر ڏل هجي. هو ڪوبه

مجبور ٿي هينڪي هڪ ڪوڙ هئي جي جهوپڙي ۾ راس ڪاٽي پيئي ۽ ٻئي ڏينهن هڪي شفا بخشينون. سقراط والڪر گورونالڪ کي به ”گراھيو“ (گمراه ڪندڙ) سڏيندا هئا.

”سڀني سڌارڪن جي قسمت ۾ ائين ئي هوندو آهي. آريه سماج جي سنڌاپڪ سوامي ڊيانلڪي پڻ زهر ڏنو ويو.“ راءِ روشن لعل چيو.

لوجوان بئريسٽر ٻچيو، ”راڌا سوامي“ لفظ چيو مطلب ڇا آهي؟

حضور جن فرمايو ته مان ان مضمون تي پوءِ ٿو اچان. پهرين مان توهان کي سنت مت جي خاص خاص سڌاڻن بابت ٻڌائيندس. پر چڱو مان توهان جو ئي سوال پهرين ڪٿان ٿو. جيئن پرماتما جا ٻيا به انيڪ نالا آهن، اهڙي طرح راڌا سوامي پڻ ان پرماتما جو هڪ نالو آهي. راڌا معنيٰ آتما ۽ سوامي معنيٰ گل مالڪ. گهڻو ڪري سندن مهاتمان پرماتما کي سوامي ڪري پڪاريو آهي. گورونالڪ صاحب فرمائين ٿا، ”اوج اپار بي انت سوامي، ڪوڙ ڇاڻي ڳڻ ٿيري“ ڪبير صاحب پڻ ان کي ”سوامي“ ڪري سڏيو آهي. راڌا لفظ جـوڙڻ ڪري اها سڀ غلط فهمي پيدا ٿي آهي.

باوا هرنام سنگھ ٻچيو، ”توهانجي ۽ گورو نالڪ جي مت ۾ ڪهڙو فرق آهي.“

حضور جن اتر ڏٺو، ”ڪجهه به نه. نالڪ، ڪبير، دادو، پليٽو، تلسيداس، جڳجیون، شمس نيریز، مولانا روم، خواجہ حافظ، منصور، بابا فرید، مجاہد الف نالي ۽ ٻين سندن، پوءِ ڪٿي هو ڪهڙي به ديش، قوم يا مذهب جا هئا سڀني ان هڪ ئي ستيم جو پرچار ڪيو آهي. سڌانت، طريقا،

لاء اتي آرام ڪوسيه ۾ ويٺا. آها! هندي اها مڌر مرڪ
 ڪهڙي نه پياري ۽ ڪشش واري هئي! انجو ورڻن تي ٿڌو
 ٿي سگهي. سندن اٿڻ وهڻ، کلڻ ڳالهائڻ، مطلب ته هر ادا
 ۾ عجيب چادو ۽ اپار شائتي سمايل هئي.

شروعاتي ڳالهه ٻولهي کانپوءِ راءِ روشنل پنهجي مـن
 جي ڳالهه ظاهر ڪندي پڇيو، ”حضور! توهانجي مت جون
 ڪهڙيون سکياون آهن؟“

حضور مهاراج جن ڪجهه فرمائين تنهنڪان اڳ ئي لوجوان
 بئريسٽر بدرا وچ ۾ ئي چيو ته اسان ٻڌو آهي ته توهين
 ٻڙمانا کي ڪوٺي مڃيندا آهيو ۽ ان جي بدران گورو جي
 پوڄا ڪندا آهيو.

حضور جن فرمايو، ”توهان جي مهربالي! جو توهان هي
 سوال پڇي مڃينجو ڪم اسان ڪيو آهي ۽ سنت مت جي
 ان مول سدائن جي ٿاڻيد ڪئي آهي. اسين نه رڳو ٻڙمانا ۾
 پورن وشواس ٿا رکن بلڪه اهو به ٿا مڃون ته سڄي شائتي ۽
 مڪتي نيسٽائين نه ٿي ملي جيستائين آتما ان ٻڙمانا ۾ لين
 نٿي ٿئي، جو ٻڙم آندو جو ساگر آهي، جو سرو ٻڙڪاش،
 گيان ۽ آندو جو پندار آهي. ٻڙمانا ئي سنت مت جي آد ۽
 البت آهي....“

انهيءَ ئي لوجوان بئريسٽر چيو، ”تعجب جي ڳالهه چئبي
 جو ماڻهن هن مت لاءِ ڪهڙا نه عجيب افواهه ٻڌائين رڪيا
 آهن!“

”ٻين جو نه پاڻ وڌيڪ ٻرو حال ٿيو.“ مهاراج جن فرمايو.
 ”دنيا ڪرائيسٽ، ڪبير، منصور ۽ ٻين سان ڪهڙو
 سلوڪ ڪيو؟ هڪ سياري جي رات جو گورو نالڪ ڪي
 ڪسور شهر ۾ ڪنهن به پنهجي گهر ۾ اچڻ ڪونه ڏٺو ۽

وارثالاپ جو آرٽيپ

تاريخ مهني يا سال جو مون کي ڏيان ڪولهي ڇو جو ان جي ضرورت ڪونه سمجهي ويئي پر ايترو ضرور ياد اٿم ته اهو سياري جي وٽڪيشن جو وقت هو، جو لاهور جو ڊسٽرڪٽ ۽ سيشن جج راءِ بهادر مناعل هميشه وانگر پنهنجي موڪل جو وقت حضور جن جي چرڻن ۾ گذارڻ لاءِ ڪن دوستن سان گڏجي ڏيري ۾ آيو هو. الهن آيل دوستن ۾ هڪ هو راءِ روشن لعل بئريسٽر، لاهور هاءِ ڪورٽ جو مشهور وڪيل جو ڪنهن وقت پنجاب آريه سماج جي پرنسپل سڀا جو سڀاڻي پڻ رهي چڪو هو ۽ ٻيو هو لاهور وارو مشهور ڊاڪٽر باوا هر لاسنگهه، عيلريا جو اسپيشلسٽ، ٽيون نوجوان بئريسٽر مسٽر ڊنگرا (يا بندرا)، ڊاڪٽر ..... علي هڪ مسلمان ڊاڪٽر ۽ ٻيا ٻه معزز ماڻهو هئا جن جا نالا ياد ڪين اٿم. الهن سڀني کي چانهه وغيره پياري، حضور مهاراج جن جي اينڪ ۾ وهاري، هنن جي اچڻ جي حضور جن کي سوچنا ڏلي ويئي.

ڪجهه منٽن کانپوءِ حضور جن وٽن آيا. ان وقت سندن شان ۽ جلال ڪنهن شهنشاه کان گهٽ ڪين ٿي لڳو. مهر پاري مسڪراھت سان اسانجو آدرس ڏي ڪري اسان سان ئي گڏ هيٺ فرش تي ويهي رهيا. اسان سڀني کين ويٺي ڪئي نه ڪرڻا ڪري آرام ڪرسيءَ تي وهو پر هو اسان سان گڏ زمين تي ئي ويٺا رهيا. ايتري ۾ بئريسٽر روشن لعل پنهنجي عدالتي چترائيءَ کان ڪم ورتو. دانا جن کي عرض ڪيائين ته حضور! جيڪڏهن توهين اسان کان ٿورو مٿيرو وهندا ته توهان کي ڇڱي طرح ڏسي ۽ ٻڌي سگهنداسين. ان ئي حضور جن کلي ڏنو ۽ سڀني جي دل رکڻ

اسانجي رهبري ۽ رهنمائي ڪندو رهندو.

اهڙو ڪامل ڪشتيبان هي جسماني چڙاو ڇڏڻا ڪالپوءِ به
 بمبئي جي سڪن شيوڪن جي سار سنڀال لهندو رهيو. اهڙا
 ائڪ مثال حضور جن جي ڪيترن ئي شهن جي ذاتي ايتو
 ۾ آيا آهن. اهڙا هئا حضور بابا ساون سنگهه جن، جي ”بياس
 جا سنڌ“ نالي سان ڀرسان هئا ۽ جن ڀر ۾ ۴۵ سال جيون جي
 رهنمائي ڪئي ۽ پليل پٽڪيل جيو آتمائن جي ڪنهن به
 ذات ۾ پات جي پيد ڀاو کانسواءِ مدد ۽ سنڀال ڪئي. هنن
 ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي ۹۰ سالن جي ڄمار ۾ هن خاڪي ڇولي
 جو ٽپاڳ ڪيو.

دريائي لعل

جڳياسوءَ مٿان زوريءَ مڙهڻ جي ڪوشش ڪانه ڪئي ۽ نڪو
 ڪنهنڪي آندو شواس رکي انهن سکيائن کي سويڪار ڪرڻ
 لاءِ چيو. بلڪ هو انهيءَ ڳالهه تي زور ڏيندا هئا ته نام جي
 ڪمائيءَ دوران پنهنجو ايو حاصل ڪري پوءِ ئي سنت مت
 جي سڌالتن کي مڃو. پر گڏوگڏ ڪجهه مول سڌالتن کي
 عارضي طور بهرين سويڪار ڪرڻو ئي پوندو، جهڙي طرح
 ڄامڀٽريءَ به ڪجهه ائومائن کي مڃي اڳتي وڌڻو پوندو آهي.
 حضور جن جي لفظ نگاهه وصال ۽ واپاڪ هئي جنهن به
 مذهبي تعصب کي ڪوبه اسٽان ڪونه هو. هو پنهنجي
 ستسنگن به عام طور مسلمانن ۽ صوفي پيڙهن جي باڻي ۽
 وچن جا حوالا ڏيندا هئا ۽ خاص ڪري قرآن جي هن آيت
 تي گهڻو زور ڏيندا هئا:-

”موتو قبل الموتو“ يعني موت کان اڳي مرو.

جڏهن منس ڪمائي ڪري روز روز مرڻ سکي ٿو يعني پنهنجي
 اڃا اوسار شرير مان چيستن کي هٽائي مستڪ به شو ليتر وٺ
 اڪاگر ڪري سگهيو ته پوءِ چڻ ته هو موت، ئي فتح پائي
 ٿو ۽ هن لاءِ آخرت جي عذابن جو نه ڪو سوال ئي ڪوٺي.
 حضور مهاراج جن فرمائيندا هئا ته مالڪ جدم درلپ
 رڻن آهي جو بار بار لقو ملي. اسين صرف منس چولي به
 ئي چوراسيءَ جي چڪر مان آزاد ٿيڻ جو پريتن ڪري
 سگهون ٿا يعني من ۽ مايا جي چار مان چوڪارو حاصل
 ڪري پنهنجي نهج ڌار ٻهجي سگهون ٿا جتان آءِ به اڪتا
 ٿيون. اهو مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي ڪنهن ڪامل
 شد يا پورڻ ستگوروءَ جي آڳيا به رهي اڀياس ڪرڻو
 و. اهو سنت ستگورو نه رڳو اسان کي ساڌنا سيکاريندو
 اسان سان آخري منزل تائين هر وقت الڪ سنگ رهي

هوندي پڻ انوکي لمر ۽ ديتا جا پيدار هئا. آلمر کيان ۽
 پريو پراپتي جي لامل مارگ ۾ هنن ايڪ جيون جي سهائتا
 ڪئي ۽ کين اندر ۾ اوراني درشن جو سهارو ڏيئي ڪرئارڪ
 ڪيو. اهڙا پريمي شش جن کي سندن روحاني رسائيءَ جو
 قدر هو سي، جڏهن سندن چرلن ۾ جهڪڻ چاهيندا هئا ته هو
 کين مدد ڪندا هئا. مشڪندڙ جهري سان ٻئي هٿ جوڙي
 سڀني کي لمسڪار ڪندا هئا ۽ هميشه فرمائيندا هئا ته مان
 داسن جو داس آهيان ۽ اهو منهنجو فرض آهي ته مان جيون
 جي سهائتا ۽ شيوا ڪريان.

حضور مهاراج جن جي سکياڻن جو سار

منهنجو اڀرڻ ۽ پيدائش جو نه انسان جي ديهه هري مندر آهي الهيءَ
 ۾ ئي پرماتما جي پوڄا ڪرڻ چڱائي. جيڪڏهن ڪو انسان روحاني
 تجربو يا کوچ ڪرڻ چاهي ۽ پنهنجو پاڻ سڃاڻڻ چاهي ته الهيءَ
 لاءِ سڀ کان عمدي پريوڪ شالا (Laboratory) به هنکي پنهنجي
 اندر ئي ملندي. سڀني سنت مهاتمان جي سکيا آهي ته
 ”خدا جي بادشاهت“ يا پرماتما جو ڌار منش جي اندر
 آهي ۽ هو انهيءَ جو اڀرڻ ٿڌن ڪري سگهندو جڏهن لمر ٿا
 ۽ ذيرج سان شبد يا لام جي ڪمائي ڪندو. هي اهوئي
 شبد آهي جنهن جي باري ۾ ڪرائيسٽ فرمايو آهي ته ”اهو
 پرماتما وقت هو ۽ اهو پرماتما هو ۽ اڄ به اهو پرماتما آهي“
 اهو شبد هن ڪلچر ۾ به پوري گوروه جي ڪرپا سان پراپت
 ٿي سگهيتو. اهو شبد نه صرف ساري رچنا جو سهارو آهي
 بلڪ اسانجي اندر به هر وقت گولجي رهيو آهي. الهيءَ
 شبد ذريعي اسانجي گناهن ۾ ڊپيل آتما آزاد ٿي آڪاش منڊل
 ۾ ڪري آخر وڃي پرماتما ۾ لين ٿئي ٿي.
 اڄ جن ڪڏهن به انهن سڌائن کي ڪنهن به

جڳياسوءَ مٿان زوريءَ مڙهڻ جي ڪوشش ڪانه ڪئي ۽ نڪو
ڪنهنڪي آندوشواس رکي انهن سکيائن کي سويڪار ڪرڻ
لاءِ چيو. بلڪ هو الهيءَ ڳالهه تي زور ڏيندا هئا ته نام جي
ڪمائيءَ دوران پنهنجو ايو حاصل ڪري پوءِ ئي سنت مت
جي سڌائتن کي مڃو. پر ڳڏو ڳڏ ڪجهه مول سڌائتن کي
عارضِي طور بهرين سويڪار ڪرڻو ئي ٻڌو، جهڙي طرح
جاميٽريءَ ۾ ڪجهه اومانن کي مڃي اڳتي وڌڻو ٻڌو آهي.
حضور جن جي لفظ نگاهه وصال ۽ واپاڪ هئي جنهن ۾
مذهبي تعصب کي ڪوبه اسٽان ڪونه هو. هو پنهنجي
ستسنگن ۾ عام طور مسلمانن ۽ صوفي پيڙهن جي ٻاڻيءَ ۽
وچن جا حوالا ڏيندا هئا ۽ خاص ڪري قرآن جي هن آيت
تي گهڻو زور ڏيندا هئا:-

”موترو قبل الموتو“ يعني مرن کان اڳي مرو.

جڏهن منس ڪمائي ڪري روز روز مرن سکي ٿو يعني پنهنجي
اڃا الوسار شرير مان چيپتتا کي هٽائي مستڪ ۾ شو ليٽر وٺ
ايڪار ڪري سگهيو ته پوءِ ڇڻ نه هو موت، ئي فتح پائي
ٿو ۽ هن لاءِ آخرت جي عذابن جو نه ڪو سوال ٿي ڪولهي.
حضور مهارج جن فرمائيندا هئا ته مالڪ جسم درلپ
رهن آهي جو بار بار نٿو ملي. اسين صرف منس چولي ۾
ٿي چوراسيءَ جي چڪر مان آزاد ٿيڻ جو پريتن ڪري
سگهون ٿا يعني من ۽ مالا جي چار مان چوٽڪارو حاصل
ڪري پنهنجي لڄ ڌام بهڃي سگهون ٿا جتان آدم ۾ لکنا
آهيون. اهو مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي ڪنهن ڪامل
مرشد يا پورٽ ستگوروءَ جي آڳيا ۾ رهي اپياس ڪرڻو
ٻڌو. اهو سنت ستگورو نه رڳو اسان کي ساڏنا سيکاريندو
بلڪ اسان سان آخري منزل تائين هروقت الڳ سنگ رهي

هولدي ٻڌا ان کي لمر ۽ ديتا جا پندار هئا. آخر ڳيان ۽
 پريو پراپتي جي لامل مارگ ۾ هنن ايڪ جيون جي سھائتا
 ڪئي ۽ کين اندر ۾ نوراني روشن جو سھارو ڏيئي ڪرڻار ڪر
 ڪيو. اهڙا پرهمي شش جن کي سندن روحاني رسائيءَ جو
 مدر هو سي جڏهن سندن چرلن ۾ جهڪڻ چاهيندا هئا ته هو
 کين منع ڪندا هئا. مشڪندڙ چهري سان ٻئي هٿ جوڙي
 سڀني کي لمسڪار ڪندا هئا ۽ هميشه فرمائيندا هئا ته مان
 داسن جو داس آهيان ۽ اهو منهنجو فرض آهي ته مان جيون
 جي سھائتا ۽ شيوا ڪريان.

حضور مهاراج جن جي سڪيائڻ جو سار

هنن جو اُپديش هو ته انسان جي ديهه هري مدر آهي الهيءَ
 ۾ ئي پرماتما جي پوڄا ڪرڻ جڳائي. جيڪڏهن ڪو انسان روحاني
 تجربو يا کوچ ڪرڻ چاهي ۽ پنهنجو پاڻ سڃاڻڻ چاهي ته الهيءَ
 لاءِ سڀ کان عمدي پريوڪ شالا (Laboratory) به هنکي پنهنجي
 اندر ئي ملندي. سڀني سنت مهاتمان جي سکيا آهي ته
 ”خدا جي بادشاهت“ يا پرماتما جو ڌام منش جي اندر
 آهي ۽ هو الهيءَ جو اڀو ٿڌهن ڪري سگهندو جڏهن لمر ٿا
 ۽ ڌيرج سان شبد يا نام جي ڪمائي ڪندو. هي اهوئي
 شبد آهي جنهن جي باري ۾ ڪرائيسٽ فرمايو آهي ته ”اهو
 پرماتما وٽ هو ۽ اهو پرماتما هو ۽ اڄ به اهو پرماتما آهي“
 اهو شبد هن ڪلچر ۾ به پوري گوروه جي ڪرپا سان پراپت
 ٿي سگھي ٿو. اهو شبد نه صرف ساري رچنا جو سھارو آهي
 بلڪ اسانجي اندر به هر وقت گولڊجي رهيو آهي. الهيءَ
 شبد ذريعي اسانجي گناهن ۾ ڊپيل آتما آزاد ٿي آڪاش منڊل
 ڏانهن پرواز ڪري آخر وڃي پرماتما ۾ لين ٿئي ٿي.
 حضور مهاراج جن ڪڏهن به انهن سڌارن کي ڪنهن به

۽ ايوڙي وڃن ٻڌڻ لاءِ ڀارت جي سڀني ٻارن مان جڳياسو
اچي ڪٺا ٿيندا هئا. سنگت هزارن ۾ هوندي به ٻورن شالتي
هوندي هئي.

جيتوڻيڪ هزارين ماڻهو حضور جن جا شش هئا ۽ سندن
هر حڪم جي بجاوڙي ٻر ٻر ۽ آدرسان ڪندا هئا ان هوندي
به پاڻ هميشه ٻهناڻي ۽ لمر ٿا جا پندار هوندا هئا ۽ ڪوبه
جڳياسو ساڻن مهل ڪمهل ملي سگهيو ٿي. ايتري قدر جو
سيڪرٽري ۽ ٻين جي منع ڪرڻ تي به پنهنجي لبت ۽
آرام جي وقت به ماڻهن کي اندر اچڻ جي اجازت ڏيندا
هئا. اڪثر ڪري فرمائيندا هئا ته هيءَ ڏيهه ٻين جي شيوا
۾ لڳي وڃي ته اٽڪان بهتر ٻيو ڇا ٿو ٿي سگهي؟ ڪڏهن
ڪڏهن ڏهه آواز ۾ فرمائيندا هئا ته سنتن جي جاگير آهي
تي ڏک ۽ ڏاڪڙا. هو هن دنيا ۾ آرام جي زندگي بسر ڪرڻ
ڪين ايندا آهن پر ايندا آهن ٻين جي شيوا ڪرڻ باڪ آهن
جا ڏک درد پاڻ تي هموار ڪرڻ. اهو ٻڌي سڀ سڀ
ٿي ويندا هئا. هر ڪنهن به قسم جي ڪنهن کان به پڇڻا
ڪين وٺندا هئا. سندن عقيدو ٻڌ گورو لاک صاحب جن
جهڙو هوندو هو ته:

”گهال ڪاء ڪڇ هٿون دي لاک راه پڇاڻي سوء.“

اڻ ٿات جيڪو پنهنجي روڻي پاڻ ڪمائي ٿو ۽ ان ڪمائيءَ
مان ڪڇ دان ڪري ٿو، انکي ٿي پر ماڻها جو مارڪ هٿ اچي ٿو.
سندن شيوڪن، جنهن ۾ قريب قريب سڀني قسمن جا
ماڻهو هئا، کي به اها هدايت هئي ته حق حلال جي ڪمائيءَ
تي گذارو ڪريو ۽ ڪنهن کان به ڪا پڇڻا نه وٺو.

جيتوڻيڪ حضور جن الوڪ شڪتين سان ٻور ٻور هئا سندن
سڀني چالين ۽ ٻارن بلڪه وڏن شي ملڪن جا هزارين شش هئا ان

گورو نانک صاحب فرمائين ٿا اهڙي طرح سرت شهيد جو
ايتاس ڪري هن پو ساگر مان ٿري پار پٽ .
هن دوهي جي ٿورن ٽي لفظن ۾ سندن سنساري ۽
پرمار ٿي رهڻي جو سار اچي ٿو وڃي .

هنجو ابدش اهڙو نه سرل ۽ ڳوڙهه وڃين جي وياڪيا
اهڙي نه سولي ۽ وهيندڙ هوندي هئي جو هڪ اڻ
پڙهيل رواجي ڳوڻاڻو به کين چڱي ۽ ريت سمجهي سگهندو
هو . انهيءَ هوندي به اهي ابدش اهڙي ڳوڙهي ڳيان سان
پريل هوندا هئا جو چڱا چڱا ودوان ۽ فلاسافر پڻ ٻڌي دلڪ
رهجي ويندا هئا .

حضور مهاراج جن پنهنجي ابدش ۾ ڪنهن به اويتا يا
اصليت جي دعويٰ نه ڪئي ۽ باريڪ نظر سان ڏٺو وڃي ته
هن سنسار ۾ ڪا نئين وستو آهي به ڪانه . صرف نئين بوتل
۾ پراڻي روحاني دوا يعني حضور جن انهيءَ ئي ابدش کي
دهرايو جيڪو ڪبير ۽ نانڪ ، دادوءَ ۽ بلتوءَ ، حافظ ۽
مولانا روم ، پنهنجي پنهنجي زماني ۾ جيئون ڪي ڏنو .
فرمائيندا هئا ته سنتن جي پيڙهي ڪڏهن ختم ٿئي ٿئي
۽ ختمجو قوم ، مذهب ۽ ذات پات سان ڪوبه سنڀند لڳو
رهي . سنتن جو ابدش سرولوڪ آهي . گورو نانڪ صاحب
جن فرمائين ٿا :-

”ڪتري براهمن سوڏ وٺس ،

آبدش ڇڏو ورتا ڪڏهه سالجا .“

حضور مهاراج جن جا شيوڪ اٽڪل ٻه لک هئا جن ۾
مٿي ٽن جا ماڻهو ، جهڙوڪ چتر واپاري ، هوشيار ، پروفيسر
۽ ٻيا ڪي راجا مهاراجا به هئا . مهيني جي آخري آرتوار
تي جيڪو ستسنگ ٿيندو هو انهيءَ ۾ ستگورن جا پير پريا

هنن ڪڏهن هڪ ڀيرو به مستسگي يا بي مستسگيءَ کان پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ نه ورتو ۽ هميشه حق حلال جي ڪمائيءَ مان گذارو ڪرڻ جي هدايت ڪندا هئا. حصار ضلعي ۾ سرسي ڀرسان سڪندر پور ڳوٺ ۾ کين ڪافي وڏي زمين (Farm) هئي جا هنن حياتيءَ ۾ ئي پنهنجي پٽن کي ورهائي ڏني.

سندن مختصر جيون کي مان پنهنجي دوست پروفيسر جگموهنلعل جي هن ليک سان سمجهڻ سان ٿو.

”بياس جي ننڍي ۽ معمولي اسٽيشن کان لڳ ڀڳ ٽي ميل پري، سنساري جهنگهڻ کان دور اڪالت ۾ پورن مهاڻا رهندو هو، جنهنڪري عام طور ”بياس جو سنٽ“ ڪري سڏيندا هئا.

هو سياسي يا ٽپسوي ڪونه هئا. هنن ڪڏهن به ڪيڙو ۽ رڻا وستر کين نه ڏنا ۽ لکي هنن جا شش اهي وستر پائين ٿا سواءِ انهن جي، جي اڳ ئي ڪنهن سنڀالين جي سمجڻ سان واسطو رکندڙ آهن. هو پنهنجي ستگورو، بابا جمل سنگهه جن وانگر صاف سفيد وستر پهريندا هئا. پوءِ به هو پنهنجي جيون اهڙا نه لهرهوهي ٿي واپس ڪندا هئا، جو جيڪي اوچا آدرش گورو نالڪ صاحب جن پنهنجي هيٺين ڀائيءَ ۾ فرمايا آهن، انهنجو حضور مهاراج جن زندهه مثال هئا.

”جڏهن جل مهه ڪمل لهرالم مرڻاڻي لپاڻي،
سُرمه سبديءَ ساگر تريءَ نالڪ لاه وڪاڻي.“

جهڙي طرح ڪمل ڀائيءَ ۾ رهندي به ڀڄي نه وڃي ۽ مرڻاڻي ڀائيءَ ۾ ئي رهڻي ۾ جڏهن به اڏامي ٿي ته خشڪ ڀرن سان،

حضور مهاراج جن جي سوامي جي مهاراج جن جي سار
 اچن جو بدجاڀي آلتو ڪيو ۽ گورنٽ سڌالت لالي بستڪ
 بن پاڻن ۾ نمود لکيو ۽ آلهي ۽ جا هيٺئر انگريزيءَ
 (Philosophy of the Masters) ۽ ٻين ٻولين ۾ ڇاپا ڇپجي
 چڪا آهن.

ڊاڪٽر جانسن ايمر-اي، ايمر-ڊي، اي-ڊي، هڪڙو
 اميرڪن سرچن ڏيکري ۾ ڪافي سال لڳاتار رهيو (۱۹۳۲
 کان ۱۹۳۹) ۽ هن ۾ مشهور بستڪ لکيا، ”وٽ اُگرٽ ماسٽر
 ان انڊيا“ (With a great Master in India) ۽ ”د پات
 آف دي ماسٽرس“ (The Path of the Masters) جي هيٺئر
 وڌيڪي جڳياسن لاءِ ڄڻ نه روشن منار جي مثل آهن ۽ انهن
 جا ويجهڙائيءَ ۾ ڪيترائي سندس ڪرڻ ڇپجي چڪا آهن.
 ڪرئل سي-ڊبليو سٽندرس، جو ۱۹۳۶ع ۾ هندستان جي
 وائسراءِ جو ملٽري سيڪريٽري هو ۽ پوءِ امرجنسي ڪميشن
 جو چيئرمين به ٿي رهيو، انهيءَ هڪ نهايت سندر ۽ ويچار
 يوگي بستڪ ”دي انر وائس“ (The Inner Voice) لکيو
 آهي جو به انيڪ پاشائن ۾ ڪيترائي دفعا ڇپجي چڪو
 آهي. انگريزيءَ ۾ ٻيا به ڪيترا ڪارائتا بستڪ شايع ٿي
 چڪا آهن جهڙوڪ ”لائيت آن سنٽ مٽ“، ”سائنس آف
 دي سول“، ”اسپريچوئل جيمس“، ”سنسز آر دي
 سپريچوئل پات“ ۽ ٻيا ٿا، ”دي مسٽڪ بائيبل“ ”سنٽ
 مٽ ائنڊ دي بائيبل“ ”سار بچن“، ”ٽيلس آر دي
 مسٽڪ ايسٽ“، ”ڊسڪورسز آن سنٽ مٽ“، ”ڊوائين
 لائيت“، ”ڪنسيٽ فار لائيت“، ”رنگنگ رينڊينس“
 وغيره.

حضور مهاراج جن جي خانگي زندگي نهايت سادي هئي.

ظاهر ڪرڻ کان گھوڙا ٺهندا هئا. پر حضور مهراج جن انهن جي دلين ۾ اهڙي نه همت ۽ مردانگي پري چوڻ هڻ هڻ ٻرڻ ستيه ڪي. بي ڌڙڪ سوڪار ڪرڻ لڳا آهن ۽ پاڻڪي سنڌ مت جا پوئلڳ ڇوڻڻ ۾ فخر ٿا وٺن. اڄ هن مت جا سخت وروڌي به مڃين ٿا ته ستسنگي ماس مچلي شراب کان پرهيز ڪن ٿا ۽ ليڪ پاڪ زندگي رکي مالڪ جو بچڻ بدگي ڪن ٿا.

ڪو وقت هو جڏهن پنجاب ۾ ڪنهن راڌا سوامي مت جو نالو ٿي ڪوٺو ٻڌو هو ۽ هاڻي اهو وقت آيو آهي جڏهن ڀارت جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ سون بلڪ هزارن جي تعداد ۾ ستسنگي ڦهليل آهن. ڪنهن به ڳوٺ يا قصبي ۾ وڃبو ته ٿو هالڪي ڪوٺ ڪو ستسنگي ضرور گڏ ٿي. ڀامبي ۾ هن وقت هزارن ۾ ستسنگي آهن ۽ ڪجهه سال اڳ اُتي ستسنگ گهر ٺهرايو ويو جو شهر جي خاص سٺن هالن ۾ هڪڙو آهي. دهليءَ ۾ هفتيوار ستسنگ ۱۳ هنڌن تي ٿيندو آهي ڇاڪاڻ ته شهر جو ڦهلاءَ ڪيترن ميلن ۾ آهي.

حضور جن سنڌ مت جو سندس نه صرف ڀارت جي ڪنڊ ڪڙڇ تائين پهچايو بلڪه وڏيئي ملڪن ۾ به ۽ اڄ انگلنڊ، اميريڪا، ڪيناڊا، آفريڪا، سٽوزلانڊ ۽ دنيا جي ٻين ڪيترن ڏيهن ۾ راڌا سوامي ستسنگ جا سٺا مرڪز بڻجي ويا آهن. هر سال سياري ۾ انهن ملڪن مان ستسنگي ڏهري ايندا آهن ۽ ستگورن جي چرلن ۾ ويهي سٺ مت جي سکياڻن کي ٻڌندا آهن ۽ انجي گهرائڻ جو چئن ڪندا آهن. دراصل، ڏهرو ڏيندڙ دنيا جو هڪ پرسڌ روحاني مرڪز بڻجي چڪو آهي.

ستسنگ سمنڊ جي ڪناري، ڪلتي ميدان ۾ ڪرڻو پيو.

حضور جن اُتر پرديش جي بلند شهر، خرجا، پساوا، ميرت، سهارنپور ۽ ٻين ڪيترن وڏن شهرن ۾ پڻ ويا. سانگلي رياست جي مهاراجا جي ويندي ڪرڻ تي حضور جن سانگلي ۾ پڻ ويا. رستي ۾ حضور جن بمبئي ۾ ستسنگ ڪيا. هي شهر مايا ۽ پوٽڪ واد جو مرڪز آهي. هن دوري ۾ حضور جن پولي ۾ جدرل راجواڙي ۽ سندس پتي رائي لڪشمي ٻائي راجواڙي جي بنگلي ۾ پڻ ستسنگ ڪيا. موٽندي سرمور پنڪ جوشي، ڪي سي ايس آءِ مشهور وڪيل ۽ اُن وقت گورنر جي ايگزيڪيوٽو ڪائونسل جي گرهه وياڳ جي ميمبر، جي عرض ڪرڻ تي امرائين ۾ پڻ ترسيا. انهن سڀني شهرن ۾ حضور جن جي ستسنگن ۾ ايترا ته ماڻهو ايندا هئا جو سڀ هال ۽ شاميانا ڪچا ڪچ ڀرجي ويندا هئا ۽ ڪيترن ئي ماڻهن کي ٻاهر بيٺو ڀوندو هو. سانگلي ۾ جو مهاراجا ستسنگ لاءِ پنهنجو مڪانات خالي ڪري، پاڻ ۽ سندس رائي، راجڪمار ۽ راجڪمارين سميت وڃي نئين ۾ رهيا. جتي ڪٿي حضور جن جا ستسنگ بلڪل شائتي ۽ ڌيان سان ٻڌا ويندا هئا.

حضور جن جي هنن دؤرن سڄي هندستان جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ سنت مت جو ڦهلاءُ ڪيو ۽ هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو سنت مت ڏانهن ڪڍجي آيا. مختلف ڌرم ۽ جائين جا ماڻهو، مختلف ويچار ڌارائون رکندڙ ٻڙش، هندو، مسلمان، يهودي، عيسائي، پارسي، چين، بنگالي، مدراسي، گجراتي، مرهٽا ۽ سنڌي سڀئي سنت مت جي زبردست ڪشش محسوس ڪرڻ لڳا. حضور مهاراج جن جو ڏهري ۾ ڪاروبار شروع ڪرڻ کان اڳ اعڙو به وقت هو جو رات سوامي ستسنگي پاڻ کي

۽ انهن مان ڪيترا ته اها ڳالهه ڪلي ۽ طرح مڃيندا هئا ته
 بياس جي سنڌ هنن ماڻهن جون ماس شراب ورتائڻ ۽
 ٻيون بربتون عادتون ڇڏايون آهن. هيءَ اهائي ڌرتي
 آهي جتي اڄ کان قريب ۲۰۰ سال اڳ چوٽيهن رياستن
 جي راجپوت راجائن گورو گوپندسنگھ جي سکيا کي ٻڌڻ
 کان انڪار ڪيو هو ۽ هنن جي خلاف وڃي دشمنن سان
 مليا هئا.

پنجاب کان پوءِ حضور مهاراج جن هندستان جي ٻين ڀرائن
 ۾ نام جو پرچار شروع ڪيو. شري ليجرمل ڀاونڙي ۽ جي
 ويٽي ڪرڻ تي حضور جن سنڌ ۱۹۳۰ع ۾ ڪراچي، حيدرآباد
 سکر ۽ سنڌ جي ٻين به ڪيترن شهرن ۾ ستنسنگ ڪيا. ان
 وقت ديوان صاحب هڪڙوئي سنڌي ستنسنگي هو ۽ پهريان
 به ڏينهن ته سندس بدگلي جي باغ ۾ ئي ستنسنگ ٿيو. اُهي
 ٻئي ڏينهن ستنسنگ ۾ ماڻهو ايترا نه ٿورا آيا جو ديوان
 صاحب چيو ته اشتهار ڇهائي شهر ۾ ورهائجڻ جيئن ماڻهن
 کي حضور جن جي ٻڌارڻ جو پتو پوي. اهڙي قسم
 جي پرچار ۽ اشتهار بازيءَ کي حضور مهاراج جن پسند ئي
 ڪين ڪندا هئا. هنن فرمايو، ”ديوان صاحب ٿورو ٿورو،
 ٺوهارچو مٿس ۾ ئي ڪافي پرچار ٿي ويندو، ٺوهارڪي
 لکي اشتهارن ورهائڻ جي ٽڪليف وٺي ٻوڏي ۽ لڪو
 ڪجهه خرچ ٿي ڪرڻو پوندو.“

ٽئين ڏينهن ڪنهن ڪراچيءَ جي جنتا کي خبردار ڪرڻ
 ۽ اشتهار ڇهائي ورهائڻ به بياس واري سنڌ کان هوشيار
 هجڻ جو هو ستن جي ٻاڻيءَ ۽ سکيا جو غلط ارت ٻڌائي
 ٿين کي غلط راهه ٿي وئي ٿو وڃي. نتيجو اهو لکتو
 و شام جو ستنسنگ ۾ ايترا نه ماڻهو آيا جو ٻئي ڏينهن کان

ديوا اسماعيل خان، جهيلم، گجراتوالا، وزير آباد، سيالکوٽ،
 جهمون، لاهور، ملتان، مالنگو مري، سرگودا، اوکاڙا،
 شيخوپورا، امبالا، دهلي، روهتڪ، روپڙ، حصار، هوشيارپور،
 ڪالنگڙا، پالمپور، سمل، فہروزپور ۽ ٻين شھرن ۾ ستسنگ
 ڪيا. لاهور، امرتسر ۽ جلندڙ ۾ تہ اڪثر هر مھيني ستسنگ
 ڪرڻ لاءِ ويندا هئا. ڪپورتلا، ڦڳواڙ، ڦلور، سلطانپور
 اوڏي، ديوان، بتالا، ٿرٿارن، گرداسپور، دسوها، فاضلڪا،
 چنگاڏري، ڀوگسا ۽ ٻين سون لڏين وڏن ڳوٺن ۽ شھرن ۾
 ستسنگ ڪندا رھيا.

پنجاب جي لڳ ڀڳ سڀني وڏن شھرن ۾ راولپنڊي،
 ملتان، لاهور، مالنگو مري (جي هينئر سڀ پاڪستان ۾
 آهن) امرتسر، جلندڙ، اڌيانا وغيره ۾ وڏي لاڳت سان
 شاندار ستسنگ گھر ٺهي راس ٿيا. هاڻي تہ پنجاب جي تہ
 وڏو ڳوٺ ۽ شھرن ۾ ستسنگ گھر آهن بلڪ انهن ڏورانهن
 ٻهاڙي علائقن ۾ بہ، جتي حضور جن ستسنگ جا خاص مرڪز
 مقرر ڪيا هئا. پسرور (پالمپور ڀرسان) ڪاڙڪي ٻڙ
 (ڀاروڻ بنگلي ڀرسان) بهوٽا (اونا ويجهو) منڊي (پراڻي
 مشهور منڊي رياست) ۾ تمام وڌيڪ ستسنگ گھر اڏيل
 آهن. پنجاب جي مشهور ٻهاڙ ڊلهانوسيءَ ۾ حضور مهاراج جن
 تي عاليشان بنگلا خريد ڪيا. انهن ستسنگ گھرن ۾ حضور
 جن هر سال گھٽ ۾ گھٽ هڪ هفتو تہ ضرور ويندا هئا.
 جتي بہ حضور جن ويندا هئا تہ اوسي پاسي جي بيمشار
 سنگت پنهنجي سگورن جي مھما ڪائيندي اچي اُلي ڪئي
 ٿيندي هئي. ٻهاڙي لوڪن لاءِ تہ هر سال اهو چڻ تہ هڪ
 وڏي ميلي جو موقعو ٿي پوندو هو. ايتري قدر جو غير
 ستسنگي بہ پنهنجو روبرو ورتو ۽ دشمني وساري وھندا هئا

ٻن ٽن سالن ۾ ڏيري جو لنڊو سٽسنگ گهر، جنهن ۾
 سٽسنگ ٿيندو هو، سو ڏينهنون ڏينهن وڌندڙ سنگت لاءِ
 ڪافي نه رهيو. پوءِ وڏو سٽسنگ گهر (بابا جئمل سنگهه هال)
 جنهن ۾ ڏهه هزار ماڻهن جي وهڻ جو پريٽ ٿي سگهيو،
 ٺهرايو ويو. پر انهيءَ ۾ به سنگت سمائجي نه سگهي. هيٺ
 ان ۾ مهاراج جن نام دان ڏيندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن
 منهن جهڙ ۾ سٽسنگ ٿيندو آهي.

حضور مهاراج جن هڪ موقعي تي فرمايو ته ڪيڏو به وڏو
 سٽسنگ هال ڪٿي ٺهرايو پر آئينده سٽسنگ نه ڪٿي ميدان
 ۾ ئي ڪرڻو پوندو. انهيءَ کانپوءِ ڏيري ۾ يا ٻين هنڌ جتي
 دوري ۾ سٽسنگ ٿيندا آهن، سي سڀ شاميانا لڳائي ڪليل
 ميدانن ۾ ئي ڪيا ويندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن ته اهي شاميانا
 سنگت لاءِ ٿورا ٿيندا آهن ۽ ڪڇ سنگت کي اُس ۾ بيهڻ
 پوندو آهي. حضور مهاراج جن جي دورن کي جي وسار
 سان ورلن ڪجي ته ڪنهن بستي لکجي وڃن. حضور جن
 جي ديا مهر جون وارتائون ۽ ڪرامتون، سندن اٽڪ ڪم
 ڪرڻ جي شڪتي، اڏي رات تائين جاڳي سچ جي متلاشين
 کي وقت ڏيڻ، دور دور ٻهاڙي علائقن تائين دُورا
 ڪري اُتي جي غريب لوڪن کي چٽاڻڻ، انهن سڀني جي
 ٻارڙي ۽ ورثا ٻڌبا آهن. گورو لاک، ڪبير ۽ ٻين
 پراچين سنتن وانگر حضور جن سڄي ڀارت جو دورو ڪيو. پشاور
 کانولي بمبئيءَ تائين ۽ ڪراچيءَ کانولي ڪلڪتي تائين،
 اٺيڪ لنگرن ۽ ڳوٺن ۾ پهچي اچيت ۽ پٽڪيل جيون ڪي
 سنت مت جو پيغام ڏيئي سندن سڪل دلين کي ٻر مائماڻي
 پگتيءَ سان سر سبز ڪيو.

هنن پشاور، راولپنڊي، اثبت آباد، ڪالا باغ، ڪوھات،

چلندر جتي هن وقت ويهن هزارن کان مٿي ستسنگي آهن
 اتي سردار پگتسنگه، کانسواء پيو ڪو ستسنگي ئي ڪو
 هو. ڪٿا ڪيرن ۽ ستسنگ، جي پراچين هندو ڌرم جا مکيه
 الڪ هئا، تڪي ماڻهن نظر انداز ڪري ڇڏيو هو. ٻين سنتن
 وانگر حضور مهارج جن کي به چئني طرفن کان ٿيندڙ مخالفت
 کي منهن ڏيڻو پيو.

هندو ڌرم جي سڀني فرقن ۽ سمجھڻ ڏانهن هندجو سخت
 وروڌ ڪيو. راجا سوامي مت جي خلاف ڪئين قسمن جا
 افواه ڦهلايا ويا ۽ بدنام ڪرڻ ۾ ڪار ڪسر ڪانه ڇڏي
 ويئي. ستسنگين کي ”السان پرست“، ”ڀوت پراستن ۾ وشواس
 رکندڙ“ ۽ ”ڇوٽ ڪائيندڙ“ وغيره ڪوٺيندا هئا.

پرستگورن جو اُپديش ڪهڙو هو؟ سڀني سنتن، جهڙوڪ
 گورو نالڪ، ڪبير صاحب، پلٽو، دادو، نلسي صاحب،
 روداس وانگر، حضور جن جي اها ئي سکيا هئي، ”پرماڻما
 ۾ سمائجڻ بنا ڪڏهن به سچي خوشي ۽ شائتي پراپت نه
 ٿيندي ۽ اهو پرماڻما ڪٿي ٻاهر ڪونهي. اسانجو شرار ئي
 سچو مندر آهي جنهن ۾ هو رهيو، ڪنهن اهڙي واقفڪار
 کي ڳوليو جنهن هنکي ڏٺو آهي ۽ توهان کي به ڏيکاري
 سگهي“ الهيءَ ۾ ڀلا ڪهڙي اعتراض جوڳي يا ناراض ٿيڻ
 جي ڳالهه هئي؟ ڪرائيسٽ، محمد، زردشت، نالڪ،
 ڪبير ۽ ٻين سڀني سنتن جو به نه اهوئي اُپديش هو. پر
 دل ڀاڄا ماڻهو اڪير جا فقير آهن. هو پنهنجي پنهنجي ڌرم
 جي اصليت کي نيسٽائين ٻڌڻ ۽ سمجهڻ جي ڪوشش نه ڪندا
 ڪن جيستائين کين سندن ڌرم جا پرچارڪ پراڻين رسمن ۽
 سڌائن مطابق نه سمجهائين. پر ٽنهن هوندي به حضور مهارج جن
 هننکي پنهنجي سندن ڌرم ۾ ڪامياب ٿيا.

جو پيد ٿو. جڏهن هنن پهرين ڏسري ۾ ستنسنگ شروع ڪيو ته ان وقت پنجاب ۾ اٽڪل ۲۰۰۰ ستنسنگي هئا ۽ پندارن تي حاضري ۾ ٽي سؤ هوندي هئي ڇا پوءِ لک کان به وڌي وئي.

بابا جئمل سنگھ مهاراج جن ۲۴۰۰ جيون کي لام دان ڏنو ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا هئا ته مون کان پوءِ جيڪو ڪم سنڀاليندو سو ڏهوڻي شڪتي ۽ ديا مهر جو پندار کڻي ايندو.

جڏهن مهاراج جن پنجاب ۾ پرچار شروع ڪيو ان وقت اوڪن ڏهن گورن ۽ سٺ سٺ جي سڪيانن کي ڀُلائي ڇڏيو هو. وڏا وڏا ودوان به گورو ٺاڪ جي اُٺ سڪيانن کي يوڪ ۽ ويدانت سان پيمت ڪرڻ لڳا. پنجن نامن جو پيد الوپ ٿي ويو هو ۽ ڪنهن کي سرت شبد يوڪ يا اهد مارڪ جي بوجهه ڪانه هئي. گورن جي اها مول سڪيا ”بن گور مڪت نه پائي ڪوئي“ ڪنهنڪي ياد ٿي ڪانه هئي بلڪ انهيءَ جو کلي طرح ڪنڊن ڪيو ٿي ويو. اڻ پڙهيل مورخين، نيرن ۽ ٻين جڙ پدارثن جي پوڄا، جنهنجو ستن هميشه ڪنڊن ڪيو آهي، ۾ لڳل هئا ۽ پڙهيل ماڻهو پشچمي سڪيا جي زار اثر اچي ناستڪ بڻجي پيا هئا.

ناستڪپٽي جو زور ايتري قدر هو جو ملڪ ۾ ڪيترن هند ناستڪن پنهنجون سنڌائون پر پا ڪيون هيون. ڌرمي جهڳڙا ۽ مذهبي فساد هميشه ڇڙ يا رهندا هئا. پر ماڻا مان ماڻهن جو وشواس ڪري چڪو هو ۽ عام لوڪ اڌرم جي وهڪ ۾ وهي رهيا هئا.

مالڪ جي ديا مهر کي جوش ۾ آڻڻ لاءِ شايد انهن ڳالهين جو هٿ ضرور هو. امرتسر، لاهور، لڌيانا، هوشيوار پور، امبالا، دهلي جهڙن شهرن ۾ به بلڪل ٿورا ستنسنگي هئا.

یہاں تک کہ جو نہ حضور اکرمؐ کی ایسا کیو ہو۔

١٨٩٤) سندن
ڪاهن سنگھ کين ٻڌايو ته بابا جئمل سنگھ نالي هڪ
مريءَ ۾ آيو آهي ۽ وڌيڪ چيائين ته توهان
وقت کان سچي ۽ اوچي گورو جي کوچ ۾ آهيو،
سان گڏجي هلو ته توهان کي اهڙو گورو ڏيکاريان.
جن جا ئي چار ستسنگ ٻڌا سان سندن سپ شڪانون
ونئون ۽ مهسوس ڪيا آهن ته جهڙي گورو جي
سو مليو آهي. بابا جي مهاراج جن کين دکشا ڏني
توڪ، جنهنجو ذڪر گرنت صاحب ۽ ٻين سنسن
آيل آهي، جي اڀياس جو طريقو سيکاريو.

١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠

[illegible]

١٩١١ع جي پهرئين هفتي ۾ رٿا ۽

جيتوڻيڪ وٽن سڀ ڪجهه هو. - پيسو، عزت، صحت، عهدو
۽ ٻيا ائين سنساري سڪ پر نهن هوندي به هنن هميشه
الهي ۽ چيز جي ڪمي محسوس ڪئي جا هننڪي سڄي خوشي
۽ شائتي ڏيئي سگهي. سندن آتما کي ان وسوءَ جي ڪوچ
هئي جا هن چڙ سنسار ۾ ملي لئي سگهي ۽ اها هئي پرماتما
جي پراپتي. هنن جي اها روحاني پياس ڪئي به تربت
نه ٿي.

حضور جن ڪيترا سال ڪوه مريءَ ۾ ايس. ٻي. او
ٿي رهيا ۽ اُتي ڪيترن متن ۽ ڌرمن جي ساڌن سان ملڻ
جو کين موقعو مليو. ڪشمير ۾ هندن جو مشهور تيرت امرنات
آهي. جيڪي ساڌو ۽ سنياسي اوڏا لهن ويندا هئا تنکي مريءَ
مان لنگهڻو ٻوندو هو. گهڻو ڪري ڪو نه ڪو ساڌو مهاتما
حضور جن جي گهر رهيل هوندو هو بلڪ سندن مڪان کي
ڪوٺيندا ئي هئا ساڌو مهاتمان جو ڏيرو.

هڪ ٻُڌ بڪشوءَ کان ٻڌمت ۽ جين مت جا گرام پڙهيائون.
اهي به سندن آتما ڪي پياس کي ٻجهائي نه سگهيا. ڇاڪاڻ
جو هننڪي نه پرماتما جي ساڪيات درشن جي ابلاڪا هئي ۽
مرڻ ڪالپوءِ مڪتيءَ جي ڪنهن واعدي ۾ وشواس ڪونه
هون. جي اهو ڪرنا اسانجو پرم پتا آهي ۽ اسين
سندس بالڪ آهيون نه پوءِ ڇو جيتري ئي بالڪ پتا جي
درشن کان محروم رهن؟ هڪڙي پادريءَ جنهن کان بائيبل
پڙهيائون، الهي ۽ صاف ظاهر ڪيو ته مولڪي اهڙي ڪنهن
به ساڌن جي خبر ڪانهي پر ٻين متن وارن کين پنهنجي
پنهنجي ڪريبان ۽ پوجائن ۾ لڳائڻ جي ڪوشش ڪئي.
ڪڇ ٿيبت جا لاما به کين گڏيا پر ائين ئي لڳو ته پالنجليءَ
جي پوک کان مٿي انهن وٽ ٻي ڪا ساڌنا ڪانه هئي ۽

حضور مهاراج جن جو مختصر جيون چرتر

حضور مهاراج جن جو جنم تاريخ ۲۷ جولاءِ ۱۸۵۸ع گريوال ڄائڻ جي هڪ اوچي خاندان ۾، پنجاب جي جتالا ڳوٺ، ضلع لڌيانا ۾ ٿيو. سندن پتا سردار قابل سنگھ جن ملٽريءَ ۾ صوبيدار ميجر هئا. ان زماني ۾ اهو عهدو وڏي ۾ وڏو ڳڻيو ويندو هو جو ڪنهن هندستانيءَ کي ملي سگهيو ٿي.

بالڻ کانئس حضور جن نهايت تيز فهم هئا ۽ سندن پرائمائو ڏانهن لاڙو صاف نمودار هو. سندن ڳوٺ ۾ جڏهن به ڪو ساڌو سنت ايندو هو ته پنهنجي ڏاڏي سان گڏ اتي ويندا هئا. ڏهن سالن جي اوستا ۾ هنن گرنٽ صاحب جو پهريون باب پورو ڪيو. بالڻ ۾ ئي هنن گورو لاک صاحب جن جو سري چپ صاحب ڪٽ ڪري ڇڏيو هو. پنهنجي ڏاڏي کان مليل سکيا ڪارڻ حضور مهاراج جن پنهنجي عالي چرتر، دل جي وشالتا ۽ پريو پگڙي ڪارڻ جلد ئي پرست ٿي ويا. هنن اکر ڪن سان گڏ قدرت کين سندس ۽ سگهارو شريار ڏنو هو. روڙڪيءَ جي ڪاليج مان ڊگري وٺي هو ايم. اي. ايس ۾ ايس. ڊي. او جي عهدي تي مقرر ٿيا ۽ الهيءَ مهڪمي ۾ ۲۸ سال لوڪري ڪرڻ کانپوءِ اپريل ۱۹۱۱ ۾ رٽائر ڪيائون. پر لوڪري پوري ڪرڻ کان ڪجهه سال اڳ رٽائر الهيءَ ڪري ڪيائون ته پنهنجي ستگورن طرفان سوليٽيل پرمارٽي ڪاريءَ جي شجرت ٿي سر الجامي ڪري سگهن.

لنڊي ڄمار ۾ ئي حضور مهاراج جن ماهر ساڌن جي رهنمائي هيٺ ويدانت ۽ يوگ شاسترن جو اڀياس ڪيو.

ر ڪندا آهن. هڪ ڀيري هڪ ماهر فوٽي گرافر پنهنجي
 جب ۽ حيرانيءَ کي ظاهر ڪندي مون کي چيو، ”هون
 ڄاڻن، مهاراجائن، راڻين ۽ راجڪمارن، وائيسرائين، گورنرن،
 چيفن ۽ ڌارمڪ اڳواڻن جا فوٽا ڪڍيا آهن پر حضور
 راج جن ۾ ڪا اهڙي عجيب مٽيا آهي جنهن کي منهنجي
 ڪيميرا جهڙي لٽي سگهي ۽ جنهن کي مان بيان ڪري نٿو
 سگهان. يورپ ۽ آمريڪا ۾ ايزرائيل ٽريننگ جي باوجود،
 ان الهيءَ کي فوٽي ۾ آڻڻ ۾ اسمرت رهيو آهيان. مان
 سموس ڪريمانٿو نه اها ڪا جسماني اسٽول سونهن ناهي
 هڪ آتمڪ يا الوڪڪ سندرتا آهي جنهن کي ڪيميرا
 ڪڙي نٿي سگهي.“

پیر
راجا
راجا
راجا

حضور مهراج بابا ساون سنگھ جي

اهو جنهنجو بيان تصوير ڪري ڏيئي سگهي

حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جي جن ڪي عام طور
م پياس جو سنت " ڪوٺيو ويندو آهي، انهن جي سامهون

ڏال تصوير مان سندن مهالنا جو پورو اندازو لڳائي ڪونه سگهيو.
در اصل ڪوبه فوٽو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت
۽ آلهه ڪيچ سان پيريل شخصيت ڪي ظاهر ٿئي ڪري
سگهي. هو سندن جا سرتاج هئا. ان هر دم مشڪندڙ
مکڙي جي پري پري ڪشش، اپار ديا مهر ۽ الوڪه
پيار جو، ڪابه ڪئميرا فوٽو ڪڍي ٿي سگهي. سندن ئيچسوي
ليٽرن مان ٺهڪندڙ نرمل ڌارائن کي ڪير ٿو چئي سگهي؟
پلا پرمانا جي صورت ڪاغذ تي ڪيئن ٿي آئي سگهي!

حضور مهاراج جن قريب ۶ فوٽ لمبا، شرار جا سڀا پر
شالدار هئا ۽ سندن ٻانهون ڪڇ لمبيون هيون. ڪٿان به
لنگهيندا هئا ته اجنبِي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو ئي ڪونه هو،
سي به هندي پرياوڙي سرويپ ڪي ڏسڻ لاءِ ڦري اها
بيهي ويندا هئا. سندن ڪشادي پيشالي، من موهيندڙ
روش، سهڻي سفيد ڏاڙهي، گلابي چهرو، ويڪري چائي
۽ ڪلن جو نه ڪجهه وران ٿي به سگهي ٿو پر اها سخاوت،
اهو پيار ۽ مڙج جو هندي آئي سندر ۽ ئيچسوي ليٽرن مان
هڪ انوت ڌارا مثل وهندو هو، انجو وران ڪير ٿو ڪري
سگهي! سندن مڪارهند مان ڪڏهن به ڪنور شبد ڪين
لڪتو ۽ هو ڪميا جا ساگر هئا ۽ سندن ديا جا دروازا گهور
ٻاٻين لاءِ به لکيل رهندا هئا. ننڍو وڏو، استري پرش هر ڪو
ائين چوندو هو ته حضور مهاراج جن مولڪي سڀ کان وڌيڪ

چرئن ۾ اڙپڻ ڪريائون. مرضيءَ جا مالڪ آهڻ جيئن کين
وڻي تيئن ڪن.

ميرا مڃهه مين ڪڇ لھين، جو ڪڇ هيءَ سو نور،
تيرا آڇهڪو سولپتي، ڪيا لڳيگا مور،
(ڪبير)

ڏيرا بابا جمل سنگھ
۱ آڪٽوبر ۱۹۶۳

دريائي لعل

لکيتون هٽ آيون جي هو پاڻ سان کڻي ويو. اهي سڀ کاغذ سندس بستري جي وهائي هيٺان پڊجن سالن تائين آزار ڪندا رهيا. هڪ دفعي منهنجي جنم ٿي سويل صبح جو انهن کاغذن کي هڪ ريشمي رومال ۾ ويڙهي مولوت کڻي آيو ۽ اچي چيائين ته مون تو لاءِ هڪ انمول سوکڙي تنهنجي جنم ڏينهن تي آڏي آهي ۽ اها چڻ چالھ، جي ڪٿي ۽ ۾ ساگر سڀاڻ آهي.

مون جواب ڏنو ته مان چالھ، پيٽان ڪونه، مولڪي ڪٿي ۽ جي ضرورت ئي ڪهڙي؟ هن چيو ته جي تون اها سوکڙي ڪونه ڪندي ته مان پاڻ خوش ٿيندس.

اٺين ڏسڻ ۾ آيو ته هي وارتائون کيس ڏاڍو پسند آيون هيون اڪري ته رڳو مولڪي صلاح ڏنائين پر مون تي زور رکيائين ته مان اهي ڪتاب جي روپ ۾ آڻيان. مون انهن وارتائن کي هن روپ ۾ قلمبند ڪري، اهو هٿ لکيل ڪتاب (Manuscript) وري کيس پڙهڻ لاءِ ڏنو.

وري هڪ دفعو انهن کاغذن کي سندس اڪالت لواس ۾ لسي عرصي تائين قيد ڀوڳڻو پيو. پر چولي ڇڏڻ کان قرياب ٻه هفتا اڳ سنه ۱۹۵۹ ۾ هن مولڪي اهي ڏاڍا ۽ چيائين ته هيءَ پنهنجي امانت واپس وٺ، تنهنجي نه، هينئر نه اها منهنجي امانت آهي. انکي پاڻ وٽ ئي ڏي نه رکج. وري پاڻ کي درست ڪندي چيائين ته اها امانت اڪا تنهنجي آهي، اڪا منهنجي. اها امانت ته حضور مهاراج جن جي آهي. جنهنجي امانت آهي انکي ئي سوليي ڏج، وسارين متان. ان کانپوءِ اسين وري ڪونه ڳڏياسين.

هينئر هي ٻستڪ پنهنجي آقا، موجوده، سٽگورن جي

حضور جن جا وڃن :-

- ۱- سنت مت
  - ۲- سنت مت ۽ موجوده ڌرم جي وچ ۾ فرق
  - ۳- پورن گروءَ جي ضرورت
  - ۴- يهود ڪيئن ”مهدود“ بڻجي سگهيو
  - ۵- اهد شبد
  - ۶- يوگ ۽ ويدانت
  - ۷- ڇهه چڪر
  - ۸- گيتا ۽ اپنشد
  - ۹- ڪرامتون
  - ۱۰- اڀياسين جي لاءِ صحيح پوڄن
  - ۱۱- ٽي گڻ
  - ۱۲- منش ڏيهه جو مقصد
  - ۱۳- سنت مت جي سرڀشتا
  - ۱۴- سچو عيسائي ڌرم وغيره
- وري ويچار ڪرڻ سان مان انهيءَ نتيجي تي پهتس ته انهيءَ رٿا جي ڪارڻ وارتائن جي خوبصورتي ۽ اصليت نه رهندي. انهيءَ ڪري سڀني وچن کي هڪ ٻئي پويان ائين درج ڪيم جيئن حضور مهارج جن جڳپاسن سان وقت بوقت ملاقات ڪندي فرمايا هئا.

انهن وارتائن جون پوريون تاريخون نه ياد ڪولهن پر منهنجي خيال ۾ آخرين نوٽن کي ڇڏي باقي سڀ ۱۰-۱۲ سالن تائين منهنجي ڪٻي ۾ پيا رهيا. حضور مهارج جن جي چولي ڇڏڻ کان قريب سال کن پوءِ منهنجي متر پروفيسر جڳموهنمل منهنجي ڪتابن جي الهاري ڏني ۽ الڪي هي

نٿي آيا. الهن کي مس سان لکڻ ۽ سلسليوار لاهڻ ۾ مولڪي
انڪل ٻن مهينن کان وڌيڪ وقت لڳي ويو. پوءِ اهي مون
ڪتابن جي آلاڙي ۾ هڪ پاسي ڪڍي رکيا ۽ اهي اتي پيا
ني رهيا جيسين پروفيسر جڳموهنلعل اچي اهي کنيا.

سردار بهادر مهاراج جن جو مولڪي هي ڪم سرانجام
جو جيڪو مقصد هو سو پورو ٿيو. منهنجو غم ۽ شوڪ ڪنهن
حد تائين گهٽجي ويو هو. هو مولڪي وقت وقت
سمجهائيندا رهندا هئا ته حضور مهاراج جن جي چولي
چڏڻ ڪري منهنجو هن لمولي رنج ۽ شوڪ ڪرڻ،
ڏيکاري ٿو ته مون سمجهو ٿي ڪونهي ته حضور
مهاراج جن حقيقت ۾ ڪير هئا ۽ ”گورو“ شبد جو اصلي
ارت ڪهڙو آهي. هنن مون کان پڇيو ته حضور مهاراج جن
کي توهان صرف ڏيهر سمجهو آهي جنهنجي وچڻ ڪري
توهين ايترو روئو رڙو ٿا! ياد رکڻ ته ستگورو ڪڏهن به
مري ڪونه ٿو، هو هميشه توهان سان گڏ آهي ۽ توهان جي
اندر آهي. ذرا ٻرندو هٿايو ۽ هن جو درشن ڪريو، جيتري
اڪير ۽ انڪمن توهان کي هن کي ڏسڻ جي آهي تنهنڪن
ڪئين ٻيرا وڌيڪ انتظار سان هو توهانجي راهه لھاري
رهيو آهي.

شروع ۾ هن ڪتاب جي باري ۾ ها رٿا هئي ته حضور
مهاراج جن جيڪي ڪجهه الڳ الڳ وشين تي فرمايو هو،
الهن وشين موجب هن پستڪ کي ٻاٻن ۾ ورهائجي. الهن
لاءِ ٿورا هيٺيان سڙا چولڊيا ويا ۽ مختلف موقعن تي جيڪي
ڪجهه هڪ وشي تي فرمايو هئائون سو هڪ ئي هنڌ ٺاهي
لکيو ويو.

سردار بهادر جن ۽ مان پراڻا متر هئاسين. شروع شروع
 ۾ اسين ٻئي هڪ ئي ڪمري ۾ رهندا هئاسين. هندجو مون سان
 ورتاءُ ڏاڍو سٺو ٿيو هوندو هو. هنن کي ٻين ستسنگين مان خبر
 پئجي هئي ته حضور جن جي جوڻي جوڙ سمائجڻ ڪري منهنجي
 دل کي ڪيڏو نه گھرو صدمو پهتو هو، سو مولڪي پنهنجي
 ڪمري ۾ وٺي ويا ۽ پورو ڪلاڪ مولڪي ڏيرج ۽ دلداري
 ڏيندا رهيا. آخر فرمايائون ته توهين حضور جن جي وچن
 ۽ ستسنگن جا موت لکندا هئا، انهن کي ڏيک ڏياري ڏاڍي
 چوڪين ٿا انهن کي ڪتاب جي صورت ڏيو؟ ائين ڪرڻ
 سان هڪ نه توهانجو ڌيان ان دڪ ۽ شوڪ کان هٽندو، ٻيو
 ستسنگين ۽ پرمات جي شائن لاءِ اها وڏي شيوا ٿيندي.

مون چيو ته حضور! توهان کي خبر آهي ته اهي ساڌارڻ
 چٽڪا پينسل سان ڪڏهن نه اخبار جي ڪنڊن تي لکندو
 هوس، ڪڏهن نه جيڪو ڪتاب منهنجي هٿ ۾ هوندو هو
 ان جي اڳئين يا پوئين پٺي تي لکندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن
 حضور جن جي مڪار بند مان نڪتل سندس وچن يا مثال ڪن
 خطن تي ئي لکي ڇڏيندو هوس. اهي ڪڏهن به چپاڻڻ جي
 ارادي سان ڪونه لکيا هئس ۽ اڪي هڪ هنڌ ٽائيڪا
 ڪري رکيا اٿم. اڪري چئي اٿو سگهان ته ٻيندا يا نه،
 پر جي ڪٿي ٿا ته انهن مختصر نوٽن مان ڪجهه تيار به ڪري
 سگهندس يا نه.

سردار بهادر مهاراج جن زور ڏيئي فرمايو ته حضور
 مهاراج جن جو هر هڪ وچن املهه ۽ لالاب آهي، توهين اهي
 ضرور ڳوليو.

مون ڪجهه پراڻا پٽا مٽيءَ سان پراڻل ڳولي نه ڪيڏا جن
 تي اهي موت لکيل هئا پر انهن مان ڪيترا نه ٻڙهڻ ۾ ئي

جسوس ڪندا هئاسين اهو غائب هو. ان پيار ۽ آندڙ بچاء
 منهنجي نيشن مان لير جاري هو. جن هندن تان منهنجو مالڪ،
 منهنجو پيارو ستگورو لنگهندو هو اهي سڃا ۽ ويران پئي
 پاسيا. مون هڪ شيواڌار کان سردار بهادر مهاراج جن بابت
 پڇيو جنهنڪي حضور مهاراج جن پنهنجو جاء نشين مقرر ڪري
 ويا هئا. شيواڌار ٻڌايو ته سردار بهادر مهاراج جن آفييس ۾
 ڪن ماڻهن کي ملاقات (Interview) پيا ڏين. دفتر ۾ پهچڻ
 سان اسان ڏٺو ته سردار بهادر مهاراج جن پدران حضور
 مهاراج جن دفتر جي وراندي ۾ آرام ڪرسيءَ تي براجمان
 هئا، نيڪ اهڙي طرح جيئن هميشه وهندا هئا. اتي اڪيلا
 ويٺا هئا. اسين پنهنجي ڳوڙهن کي روڪي ڪين سگهياسين
 ۽ سندن طرف وٺي ڊوڙياسين. هنن اُتي موٽي پنهنجي
 دٻا مهر جو هٿ رکيو ۽ ڏاڍي پابوڊ سان ان ئي منوهر ۽
 مٺي آواز ۾ منهنجي چڱيلائيءَ بابت پڇڻ لڳا. مان زار زار
 روئڻ لڳس، پاڻ به منٿ ٻن لاءِ شالت رهيا. انڪاپوءِ سندن
 ڪرسيءَ سامهون ٻيل صندل تي وهڻ جو اشارو ڪيائون،
 جتي مان هميشه سندن ابا، ڪاريءَ ۾ وهندو هوس. منهنجي
 پٽي به هنجي چرلن ۾ جهڪي ۽ صندل جي هڪ پاسي
 ويهي رهي. هنن فرمايو، ”جڇ صاحب، توهين هيٺرا ڏينهن
 نه آيا ئي ڪونه، ڪٿي لڪا رهيا؟“ مون سندن جواب
 ڏيڻ لاءِ جيئن ئي منهن مٿي ڪيو ته مون ڏٺو ته سندن اهو
 سروب مٽجي سردار بهادر مهاراج جن جو ٿي ويو هو. منهنجي
 نيشن مان اڃا به لير جاري هو. سردار بهادر مهاراج جن اهو
 ڏسي فرمايو، ”جڇ صاحب توهين خوش نصيب آهيو. توهين
 نه ڳوڙها به ٻاڙي سگهو ٿا پر مونکي نه اها به اجازت
 ڪانئي.“

هولندو پر جيڪو پرائم حضور مهاراج جن اسانجي هرد، ۾ ائين
ڪيو هو انجي برابر ۾ ٿي ٿي سگهي. ڪوبه ٻيو پيار
ان اڻ مٽي پيار سان ڀيٽي نٿو سگهجي.

حضور مهاراج جن جي جوتي جوت سمانجڻ کانپوءِ منهنجي
زندگيءَ ۾ ڪا دلچسپي ڪانه رهي. هو منهنجي جيون ۾
ان سمي (۱۹۱۰ ۾) آيا هئا جڏهن مون اڃا دليوي ڪاروبار
شروع ٿي ڪين ڪيو هو (۱۹۱۲ ۾ وڪالت شروع ڪئي
هئي) ۽ ۱۹۴۷ ۾ رٽائر ڪيو ۽ هنن ۱۹۴۸ ۾ چولو ڇڏيو.
زندگيءَ ۾ مون لاءِ باقي رهيو ٿي ڇا جنهن لاءِ جيئڻ ۾ هو
ٿي منهنجو جيون هئا، هو ٿي منهنجا پاران هئا. سارو ڏينهن
مان هنن جي باري ۾ سوچيندو هوس ۽ رات جو هنن جي
خواب ڏسندو هوس. ان کانپوءِ ڪجهه وقت لاءِ ته مان
ڏيري ۾ ٿي ڪولڊ ويس. گرمين ۾ سملي ويس پر اُتي به
مون لاءِ شائتي ڪئي! چوماسي شروع ٿيڻ تي مان واپس
مونسيس پر زرد چهره ۽ منهن ۾ ڪڏون پيل ڪٽي آيس. حضور
مهاراج جن جي پيار ۽ ديا مهر جي ياد اچڻ تي منهنجي اکين
مان زار زار لڙڪ وهي لڪندا هئا. هڪ رات جو اهڙي
طرح مان روئي روئي سمهي پيس. اڃاڪ حضور مهاراج جن
درشن ڏنو ۽ پيار سان پڇڻ لڳا، ”هاڻي تون ڏيري جو ڪين
ٿو اچين؟“ مون عرض ڪيو ته هاڻي مان ڪنهن وٽ اچان؟
”مون وٽ. تون سمجهين ٿو ته مان ڪيڏانهن هليو ويو
آهيان؟“ هنن فرمايو.

چولي ڇڏڻ کانپوءِ اهو پهريون دفعو مولڪي درشن ٿيو
هو. اها ڊسمبر ۱۹۴۸ جي ڳالهه آهي.

اڳي ڏينهن صبح جو مان پنهنجي پٽيءَ سان گڏ ڏيري
آيس. پر ڏيري وڃڻ جي تياري ڪندي جو آند ۽ پيار

ٺوري نه سمانجان شان. منهنجو هر دور، منهنجي آتما منهنجي
 شرار جو انگ انگ باغ باغ ٿي ويو. پوءِ اڪيلائيءَ ۾ مون
 انهيءَ موت کي چمي چاليءَ سان لائو. مون لاءِ ان کان وڌيڪ
 بي گهڙي رحمت ۽ بخشيش ٿي سگهي ٿي. اهو دان ۽
 اها ڪريا هئي جنهن لاءِ وڏا ڪمائيءَ وارا ستسنگي به
 سڪندا هئا. حضور مهراج جن جي جيون ۾ سندن وسترن
 يا ٻين شين جي ڇڙن کي صرف جهڙ جو موهو ڪن نهايت
 جزوي ستسنگين کي مليو هوندو. پر جولاءِ ۱۹۲۶ کالوئي
 هنن جي منهنجي مٿان ڪريا رهي ۽ مولڪي ڪوٽ يا موت
 پاران جو شرف ڏيندا هئا ۽ انهيءَ شيوا ڪاپوءَ مشڪي چولدا
 هئا. ”مهراڻي“.

پر ۳۸ سال حضور جن جي شيوا جو آندو ماڻو بعد هنن جي
 بدائي منهنجي برداشت کان ٻاهر هئي. ۹۰ سال مامت
 منڊل ۾ ڪاري ڪرڻ ڪاپوءَ هنن ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي هي
 بدجن نتن جو چولو، جو هنن چوراسيءَ جي چڪر ۾ ٽڙ ٽنڊڙ
 دڪي آلمانن کي پوساگر مان پار اڪارڻ لاءِ ڌارڻ ڪيو هو،
 لاهي ٿڌو ڪيو ۽ وڃي اٺاسي، اسير، اٺار ڏيا ۽ پريس جي
 ساگر ۾ لهن ٿيا.

حالاڪ اڪائيٽ آهي نه ستگورو ڪڏهن به مري نٿو،
 هو سدائين اسان سان انگ سنگ رهي ٿو ان هوندي به
 هنن جي چولي ڇڏڻ ڪاپوءَ منهنجي حالت ڏرڻ لاءِ ٻڌجي
 پيئي ۽ منهنجي دل ٽڪرا ٽڪرا ٿي پيئي. پيارا پاڻڪو!
 توهين اهو اندازو لڳائي ڪين سگهندا ته حضور مهراج جن
 جي چولي ڇڏڻ ڪري ستسنگين جي ڪهڙي حالت ٻڌي.
 مان اها ڳالهه چڱي طرح سمجهي سگهان ٿو ته توهان مان ڪن
 کي منهنجي پيارن جي وچوڙي ڪارڻ سخت صدمو رسير

راء صاحب منشيрам، راء بهادر منالعل، پنڊت لالچند ۽ ٻيا
پريمي ستنسنگي گڏيا هئا.

ماهواري ستنسنگن ۽ پندارن تي سنگس ايترو نه وڌي
وئي جو جولاءِ ۱۹۲۶ ۾ حضور مهاراج جن مٿي ذڪر ڪيل
پريمين ۽ مولڪي پنهنجي پينڪ ۾ سڏايو ته هيڏي سنگس
جي رهڻ کانڻ وغيره جي انتظام ۽ ڊيڪ پال لاءِ شيواڌارين کي
پنهنجي پنهنجي شيوا ورهائي ڏجي. سردار بهادر جگتسنگهه
جن کي لنگر جو انتظام سپرد ڪيو ويو جتي هر ڪو بنا پيسي
کائي سگهيو ٿي. ڊپٽي هر نارائڻ جن کي لکپڙهه ۽ جنرل انتظام،
پروفيسر جگموهن لعل کي وديشي جگپاسن سان لکپڙهه ۽ سردار
جگتسنگهه کي قاعدي قانون جو ڪم سونپيو ويو. جڏهن منهنجو
وارو آيو ته حضور مهاراج جن پنهنجي ڏيا مهر جو هٿ منهنجي
مٿي تي رکيو جو مان حضور جن جي چرلن جي وڃهه پٽ
ٿي ويندو هوس ۽ فرمايائون ته هنکي مولوت ٿي ڇڏيو، هي
هتي ئي ڪم ڪندو. الهيءَ ڏينهن ڪاوانئي سڀئي مولڪي
حضور جن جو خاص شيواڌار سمجهڻ لڳا.

ٻئي ڏينهن جڏهن حضور مهاراج جن ڏيري جو چڪر
هڻي لنگر جي دروازي تي پهتا ته مولڪي چيائون ته ڪمري
مان ڪپڙي جو بوت کڻي اچ. اهو ڇمڙي پدران اچي
ڪنويس جو ٺهيل هو ۽ ان جو ٿلهي سٽيءَ جو هو.
حضور جن لنگر ۾ وڃڻ وقت اهوئي بوت پائيندا هئا. مان
اهو بوت کڻي آيس ۽ پاڻ لاءِ سندن چرلن اڳيان رکيم. آها!
انهن چرلن ڪملن جي انوکي سوڀيا! ڪير جو اترو ورتل
ڪري!! پوءِ مولڪي چيائون ته ڇمڙي وارو بوت ڪمري
۾ رکي اچ. مون ڪمري جي پيروي ڪئي. مولڪي جيڪڏهن
نڌهي لوڪن جي کڻي بادشاهي ملي ها ته به جيڪر مان ايترو

چيو ته هي پاس نه ضرور ٿيندو. تون هنجي پيءُ کي چئج
ته انهيءَ ڳالهه جو ذڪر نه ڪري ۽ مون چوڪري کي پڙهڻ
لاءِ هدايت ڪئي آهي.

مون الهيءَ هٿان پنهنجي پٽا کي شڪر ادا ٿيءَ جو لياڻو
موڪليو ته توهانجي چنيءَ موڪلا ڪري پاڻ حضور مهراج جن
مونکي پاس ٿيڻ جي خاطري ڏني آهي. انهيءَ ڪري
امتحان کان اڳ ۾ هڪ مهينو جيڪا تياريءَ لاءِ موڪل ماني
سا مون ڏيڻي ۾ اچي مهراج جن جي چرلن ۾ گذاري.
بيشڪ مون پڙهيو خوب ۾ صرف سنت مع جو ساهتيه!
انهيءَ عرصي ۾ حضور مهراج جن مون سان هڪ اکر به ڪونه
ڳالهايو، صرف هڪ ۾ دفعو پنهنجي اوراني ايٽن سان مون
ڏي نهاريائون. انهيءَ درستيءَ ۾ هڪ عرشي مشڪ سمايل
هئي جنهن منهنجي آتما کي سدا سدا لاءِ باغ بهار ڪري ڇڏيو.

جڏهن امتحان جو نتيجو ظاهر ٿيو ته خود پرنسپال ۽
پروفيسر نراس ٿي پيا. ڇاڪاڻ ته ان سال رزلٽ تمام خراب
آئي هئي. صرف ۲۷ سيڪڙو شاگرد ٿي پاس ٿيا هئا. انهن
ڏينهن ۾ مان ڏيڻي ۾ هوس مونکي پٽا وٽان تار آئي ته
تون امتحان ۾ تمام سٺيون مارڪون کڻي پاس ٿيو آهين.
ٻئي سال مون ايل-ايل-بي پاس ڪئي.

مون ۱ آڪٽوبر ۱۹۱۲ کان جلد ۾ وڪالت شروع ڪئي
۽ جولاءِ ۱۹۲۰ ۾ ڪپور ٿلا رياست جي سول سروس ۾ گهڙيس
۾ مان هر هفتي ڏيڻي ويندو رهيس. ڏيڻو منهنجي زندگيءَ
جو انگ بڻجي چڪو هو. جڏهن هفتيوار سٽسنگ، بي بي
هفتي ٿيڻ لڳو ۽ پوءِ اهو ماهوار ڪيو ويو تڏهن به مان
پنهنجون سموريون موڪلون ڏيڻي ۾ ئي گذاريندو هوس.
اهڙن موقعن تي سردار بهادر چڱتسنگهه، سردار پڳتسنگهه،

ملط کان اڳ مون حضور مهاراج جن جو ڪڏهن به درشن ڪونه ڪيو هو. ان کان اڳ مولڪي سنتن جي مهما جي ڪا به سمجهه ڪانه هئي. مولڪي ڪڏهن اهو سڀني ۾ به ڪونه هو ته پرماتما هن مات لوڪ ۾ سنت ستگوروءَ جو روپ ڌاري ايندو آهي. پر جڏهن مون ٻڌو ته حضور مهاراج جن ۹ اپريل ۱۹۱۱ کان اچي ڏيري ۾ رهڻ لڳا آهن، مان پاڻڪي بياس وڃڻ کان روڪي ڪين سگهيس. جڏهن به مان ڏيري هوندو هوس ته حضور مهاراج جن جي پٺيان هلندو هوس. هڪ از غيبي شڪتي مولڪي هميشه، هننجي ويجهو وٺي ويندي هئي ۽ من ۾ هڪ عجيب چاهنا رهندي هئي ته سندن سندس مڪڙو ڏسندو ٿي رهجي جنهنڪي اچي دستار ۽ سفيد ڌاڙهيءَ هڪ اٺوڪي زينت ٿي بخشي.

چنڇر آرتوار ۽ ويساڪيءَ جي موڪل گڏي هر سال چار پنج ڏينهن لڳاتار بياس ويندو هوس ۽ انهيءَ ڪاٺيءَ هر هفتي چنڇر آرتوار لاءِ ٻيو هفتي جا ڏينهن ٻڌيندو هوس ڇاڪاڻ ته حضور جن جي حاضريءَ ۾ مولڪي هڪ لا بيان آندو ملندو هو.

جڏهن منهنجي پٽاڪي انهيءَ ڳالهه جي خبر پيئي ته هو نهايت ناراض ٿيو ڇاڪاڻ ته هنجي پرمات ۾ ڪا به رڳي ڪانه هئي. هنڪي ڪنهن ٻڌايو ته مان بياس وڃي هر هفتي به ٿي ڏينهن وٽ وڃائيندو آهيان. هن ڪنهن خاص ماڻهوءَ هٿان حضور مهاراج جن وٽ شڪايت موڪلي. قسمت سان جڏهن اهو ماڻهو چئي ڪٿي آيو ته مان به اتي بيٺو هوس. هنجي شڪايت هئي ته مهني ڪن ۾ امتحان ٿيڻا آهن ۽ جي چوڪرو پڙهائيءَ ڏانهن ڌيان نه ڏيندو ته اهڙو ڏکيو امتحان ڪيئن پاس ڪندو؟ حضور مهاراج جن انهيءَ ماڻهوءَ کي

ٻيو مکا

هي ڪتاب ڪيئن آرٽيپ ٿيو تنهن باري ۾ به اکر عرض رکائڻو. هر ديش، ڌرم ۽ قوم جا ماڻهو حضور مهارجا بابا ساون سنگهه جن وقت ايندا هئا. انهن مان ڪي ته صرف ڏسڻ جي شوق سان ايندا هئا، ڪي سندن اپديش ٻڌڻ لاءِ ايندا هئا ۽ ڪي نام جي دکشا وٺڻ لاءِ. هن ٻسٽڪ ۾ جيڪي وار ٽالا ٻڌل آهن سي حضور مهارجا جن وقت بوقت ڏيري ۾ ايندڙ جڳياسين ۽ روحانيت جي کوجين جي پڇيل سوالن جي جواب ۾ فرمايا هئا.

هي ٻي بها مختصر ليک (Notes) مولڪي ڪيئن حاصل ٿيا؟ حضور مهارجا جن مولڪي ۳۰ ڊسمبر سنه ۱۹۱۰ تي نام بخشيو، جڏهن مههجي. عمر ۲۰ ورهيه هئي ۽ مان لاهور جي لاڪاليج ۾ پهريون سال پڙهندو هوس. ان وقت حضور مهارجا جن ايم-اي-ايس ۾ ايس-ڊي-او هئا ۽ رٽائر ڪري تاريخ ۹ اپريل ۱۹۱۱ تي دائمي طور اچي ڏيري ۾ رهيا. اهڙي ريت رٽائر ٿيڻ کان ٿورا ئي مهينا اڳ هندن مولڪي پنهنجي چرڻن جي شرن بخشي.

حضور مهارجا جن پهرين مئي ۱۹۱۱ کان ڏيري ۾ هر آرٽوار تي نيم سان ستنسنگ ڏيڻ شروع ڪيو. مان هر شڪروار جي شام جو لاهور مان بياس ويندو هوس ۽ اتان آرٽوار شام يا سومر صبح جو لاهور موٽي ايندو هوس. معاف ڪجو جو مون ”مان“ اکر ڪتب آندو آهي جو غلط آهي، ڇاڪاڻ ته اهو ڪر مان ڪونه هوس جو بياس ويندو هوس پر مولڪي ڪا طاقت زبردستي هڪينجي اتي وٺي ويندي هئي. نام

أهد شبد يا الاهي ڪيرن ڪي پڪڙي ٿي جنهن سان ستگورو
 نامر دان ڏيڻ وقت اسانجي آتما کي چوڙي ٿو. اهو اهد
 شبد آتما کي مٿين منڊلن مان پار ڪري پنهنجي لسج ڌار
 پهچائي ٿو. ڏيهر آهن اهي سڄڻ جنکي زندگيءَ ۾ پورن
 ستگورو ملي ٿو.

جوزف ليمنگ

معرفت ۱۹۱۵ء، روپ نمبر ۸۵
 ووڊ هيون، نيويارڪ (اميرڪا)

وئي اهو سڄو گورو ڪولهي . نام دان جي ابلاشيءَ کي
ماس ۽ شراب کان پرهيڙ ڪرڻي آهي ۽ نيڪ پاڪ جيون
گهارڻي آهي . من کي ايڪاگر ڪري ، آتما کي ان دروازي
(شوليتر) تي ، جنهن جي باري ۾ حضرت عيسيٰ فرمايو
آهي ، ” ڪڙڪائيندين ته ڪلندو “ پهچڻ لاءِ ، ساڌا جي
سڄي جڳتي نام دان ڏيڻ وقت سمجهائي ويندي آهي .

سنت مت جي اڀياس جو طريقو نهايت سولو ۽ سول آهي .
ان ۾ هٿ ڪرم يا تن کي ٿسا ڏيڻ جي ڪا به ضرورت ڪانه
ٿي پوي ۽ اڪو ڪنهن قسم جو ڪشت سرير کي ڏيڻو ٿو
پوي . ٻار چاهي ٻڌو آسانيءَ سان شبد يا نام جي ڪمائي
ڪري سگهي ٿو .

جاڳرت اوستا ۾ من ۽ آتما جي بينڪ ٻنهي ڀرن جي وچ
۾ رهڻي بلڪ ائين چوڻ وڌيڪ درست ٿيندو ته اهو اصلي
مرڪز الهيءَ جڳهه ڪان ڏيڍ السچ ڪن اندر آهي . انهيءَ
مرڪز کان من ۽ آتما هيٺ لهي سرير جي نئون دوارن
(به اڪيون ، به ڪن ، به لاسڪائون ، هڪ واس ۽ به هيٺيان سوراخ)
ذريعي سڄي سنسار ۾ ٽهائجن ٿا ۽ انهيءَ ئي مرڪز کان سڀني
قسمن جا خيال اٿن ٿا .

سنتن جي پهرين سکيا اها آهي ته پنهنجي پٽڪندڙ من
کي واپس ان مرڪز تي ايڪاگر ڪريو . اهو تڏهن ممڪن
ٿيندو ، جڏهن پنهنجي نوج ڪي ان مرڪز تي رکي گوروءَ
کان مليل ٻڌڻ پوتر نامن جو سمورن ڪيو . سمورن کانپوءِ آهي
تڏيان . سمورن ذريعي اسانجي خيال جون ڌارائون جيڪي
هن دنيا ۾ ۽ اسانجي سرير ۾ ٽهليل آهن ، سميتجي شوليتر
۾ ڪنهن ٽين ٿيون ۽ تڏيان ذريعي اهو خيال اتي اٿڪي ٿو
۽ ٻاهر پٽڪڻ کان روڪجي ٿو . پوءِ ئي اسانجي آتما ان

دليا جي ڌرم پستڪن ۾ ان سائنس جو ذڪر ڪيو ويو آهي ۽ هر جڳهه جا سٺ سٺ مهاتمائون، پورن گورو ۽ پڙهڻيون ان سائنس جا ڄاڻو هئا ۽ ان بابت ئي سکيا ڏيندا هئا.

صدين کان اسين ٻڌندا آيا آهيون ته انساني شراب ئي پرماتما جو سچو مندر آهي پر انهيءَ مندر ۾ داخل ٿيڻ جو پيد صرف ڪو اوچي رسائيءَ وارو مهاتما يا پورن گورو ئي ڏيئي سگهيو. گورو کان چاڻي وٺي انهيءَ مندر جو دروازو کولي اندر داخل ٿيو آهي. دليا جا سڀ جيو دائمي خوشيءَ جي تلاش ۾ آهن پر اڄ تائين سنساري وستن مان ڪنهنڪي به اها ڪانه ملي آهي. پورو شاتي ۽ آلودگي ڏهن ڏهن ملي سگهندو جڏهن مڪتيءَ جي دروازي کي پار ڪري پرماتما سان ملي پنهنجي اڄ گهر پهچو جتي امر زندگي ۽ اڻل شاتي آهي.

هيءَ آتمڪ سائنس آهي جنهن ۾ رسمن ۽ اڏو شواس کي ڪوبه اسٽان ڪونهي. هي نه آتمڪ آهي ۽ پرماتما جي نام ۾ پهچڻ جو نه ۽ ان کس اُٻاءُ آهي. ڪوبه جڳياسو پاڻ ئي اها خاطري ڪري سگهي ٿو ته سڀني پراڻن ڌرم جي مول سڌالتن ۾ ۽ پورو مهاتمان جي سکيائين ۾ ڪوبه فرق ڪونهي. جڳياسوءَ کي پنهنجي ڌرم جي اصلي ۽ مول سڌالتن ۾ جيڪا ڪجهه ڪمي محسوس ٿئي ٿي ته هيءَ آتمڪ سائنس اڻڄووراڻو ڪري ٿي. سٺ مٿ اسان کان ڪو پنهنجو ڌرم يا مذهب ڪو نه ڇڏائي، پاڻ ان تي وڌيڪ روشني وجهي انهيءَ جي اصليت سمجهائي ٿو.

پورن گورو پنهنجي ذاتي غرچ لاءِ شيوڪ جي ڪرڏي به قبول نه ڪري ۽ شيوڪ کي لام دان جي عيوض ڪانه ڏکڻا يا پيٽا ڏيئي ڪانه ٿي پوي. جيڪو گورو پيٽائون

اسانجي آتما ستنام جي سمند جو قطرو آهي، الھي ۽
 ڪٿي سورج جي هڪ ڪرڻ آهي پر من ۽ مالا جو سنگ
 جتي اڇري نه ڪندي ٿي پيئي آهي جو پنهنجي روحاني
 حيثيت جي سڌ ٻڌ پلائي ويٺي آهي. رچنا جي آڌ کان
 اسان جو آتمائون ڪل مالڪ کان وڃڻي هن سنسار جي
 بيماري ۾ پڪي رهيو آھن. استول، سوکرم ۽ ڪارڻ
 سڌ جي ٻرڻ، آتما جي اصلي پرڪاش کي ڍڪي
 ڇڏي آهي. ستگورو اسان کي سيکاري ٿو ته اهي پرڏا ڪيئن
 لاهجن. جڏهن آتما الهن کان آزاد ٿئي ٿي تڏهن
 پنهنجي اصلي بهڪندڙ روپ ۾ ظاهر ٿئي ٿي ۽
 پنهنجي روحاني پندار ۾ سمائجي وڃي ٿي. اها ساڌنا صرف
 مشن ۾ ئي سگهجي ٿي. اهي سڄڻ نهايت وڏا ڀائي آهن
 جي جن املو، السالي ڏيھ، جو قدر ڪندا ۽ جنهن اصلي مقصد
 ته اسان جو چولو مليو آهي ان کي حاصل ڪرڻ لاءِ ڀرپور
 ڪوشش ڪن ٿا.

سنتن جي سکيا يا سنت مت جو پرچار يورپ ۽ اميريڪا
 ۾ مشرقي ديشن جي مقابلي ۾ لڳو آهي، جتي سنت مت
 جڏهن کان وٺي هلندو آيو آهي. الهن سکيائين پر اڌيائڪ
 گيان سرائيل آهي جن کي اڪثر ڪري سنت مت يا سنتن جو
 مارگ چئبو. مغربي ديشن ۾ اڄڪلھ، اهڙن جڳياسن جو
 تعداد وڌندو وڃي ٿو، جن کي هن سائنس دواران
 منس جو صحيح مقصد سمجهڻ ۽ آتم گيان حاصل ڪرڻ
 ۾ سھڻا ملي آهي. سنت مت ڪو ذرم، مت يا
 شريڪ ڪونهي. هي نه هڪ وڻگيانڪ طريقو آهي
 جنهن وسيلي اسين هن مشن چولي ۾ ٿي پنهنجي اندر
 رهي ٻرندڙ آتما جي رچنا جو اڀر ڪري سگهون ٿا. ساري

ڪنهن به وقت انهن کان خالي ڪانه رهي آهي. هو سنس
 به اهڙن جيون جي سھائتا ۽ رھبريءَ لاءِ هميشه موجود رھ
 ٿا. جيڪي پنهنجي لڄ ڌام ۾ واپس وڃن جو شوق رکن ٿا

اهڙا سنت اسانکي ڪڏهن به دنيا کي ٿياڳڻ يا مذهب
 متائن جي ڪابه هدايت نٿا ڪن ۽ چاهين ٿا ته اسين
 سنسار ۾ رهي پنهنجي پٽن، ٻارن ۽ رشتيدارن جي مناسب
 شيوا ڪيون پر ان سان گڏوگڏ پرماڻا جي پڳتيءَ کي به نه
 وساريون. اها سڌي سادي عمل جي ڳالهه آهي ته جهڙي
 طرح ڪنهن ڪلا يا وڳيان جي سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت
 آهي اهڙي طرح روحانيت جي گهراڻن سان پُرل وڳيان لاءِ
 به ڪنهن قابل استاد جي ضرورت آهي. هن باريڪ راهه
 کي بنا رهبر جي طئه ڪرڻ نهايت مشڪل آهي ۽ رهبر به
 پورو سميت ستگورو هئڻ کپي جو اسانکي انهيءَ اوچي ۾
 اوچيءَ روحاني منزل تي پهچائي ڃا جنم مرڻ، پرل
 مها پرل جي دائري کان مٿي آهي. ماضيءَ جا سميت مهاڻا
 جنکي گذرڻي ڇڳ، ٿي چڪا آهن سي اسانجي ڪٿيءَ جي
 راهه ۾ مدد نٿا ڪري سگهن، جهڙي طرح گذريل وقت جو
 ڪو ماستر يا پروفيسر هن وقت ڪنهن به شاگرد کي پڙهائي
 نٿو سگهي.

آلادڪال کان سڀني ٻورن مهاڻائن جو آتما کي پرماڻا
 سان ملائڻ جو طريقو ۽ سائن ساڳيو رهيو آهي ۽ ساڳيو ئي
 رهندو. اهو آهي سرت شيد يوڪ يا انند شيد جي ڪمائي.
 اهڙا سميت پنهنجي شهن جي آلمانن کي انهيءَ مڌر ۽ الاهي
 سنگيت سان جوڙيندا آهن جو رات ڏينهن انسان جي شرير
 ۾ گراجي رهيو آهي. اهو شيد سچڪند مان نڪري ٿو ۽ انهيءَ
 کي ٻڪڙ سان ساڌڪ به ڏيري ڏيري سچڪند پوچو وڃي.

آهي . پشچمي پاڻڪن جي چنن لاء هنن ٻسٽڪ ۾ ڪاٺي ڪڍ لکيو ويو آهي ڇاڪاڻ ته هي ڪتاب خاص طور انهن لاء ٿي لکيو ويو آهي . اڪري ليکڪ هتي حضور مهارج جن جا آهي وارنالاپ درج ڪيا آهن جن ۾ يورپ يا اميريڪا وائي جڳياسن بهرو ورتو آهي يا اهي ڳالهائون جي پشچمي لوڪن لاء ڪنهن نه ڪنهن لهولي دلچسپ ٿي سگهن ٿيون .

هنن وارنالن جو اهڙوئي مضمون آهي جيڪو هر ديش ۽ هر جڳهه جي سڀني سنتن جو هوندو آهي . اهو مضمون ڪڏهن به بدلجندو ڪونهي ڇاڪاڻ ته پرمانا ساڳيو آهي ، انسان ساڳيو آهي ، سنت به ساڳيا آهن ۽ جڏهن سندن اڀڀڻ جو مقصد به ساڳيو ئي آهي ته پوءِ اهو مضمون ڪيئن ئي بدلجي سگهي ؟

سنت پرمانا جا پيارا پتر آهن جن کي مالڪ مهر جو دوت بڻائي هن سنسار ۾ موڪلي ٿو ، الهيءَ لاءِ نه هتي جي مهاڏڪي جيون کي پنهنجي الهيءَ لڄ ڌار ۾ وٺي وڃن جتي آئند ، مڪتي ۽ شائتي آهي . هو هن دنيا ۾ ڪا قوم ، مذهب يا ڌرم به ڪرڻ لاءِ ڪونه ٿا اچن ۽ اڪواسانڪي ريتين ۽ رسمن ۾ الجھائڻ اچن ٿا . هنن جو اڀڀڻ اهو آهي ته انسان جي زندگيءَ جو اصلي مقصد آهي پرمانا جي کوج ۽ اها صرف منش جنم ۾ ئي سگھي ٿي .

هن پرڻويءَ تي جيڪي چوراسي لک جوليون رهن ٿيون ان مان صرف انسان کي ئي پرمانا کي پاڻ ۾ جي سگھي ۽ يوگيتا مليل آهي . ٻڪي ، ٻسون ، وڻ ٻوٽا يا ٻين هيٺين جولين کي پرمانا کي پاڻ ۾ جو کيان ڪونه ٿو ٿي سگھي بلڪه دٻي ديوتاڻن يا فرشتا به اهڙي رحمت کان محروم

ي لعل ڪپور حضور مهاراج جن جي
پڙي ۽ ترجمو ڪري الهندي ڪتاب جي
ڪرڻ سان ستسنگين ۽ پرمارئي جڳياسين،
دشني ستسنگين جي، صحيح روپ ۾ شيوا
ان آپڪار لاءِ اسين سڀ سندس شڪر گذار

اي، ايل، ايل-بي آهي ۽ هن ڪتاب جي
طرح قابل ۽ يوگيه آهي. هي سندن ترجمو بلڪل
مستين جوڳو آهي. جڏهن پاڻ جڄ هئا ته کين ه
صاف ۽ سچائيءَ جي پهلو کان ڏسڻ جي عادت
۽ الهي عادت ئي هن ڪتاب کي بلڪل شد
جوڳو بنايو آهي.

پڙي مٿر، پروفيسر جڳوهنلعل هن ڪار به ڪي
۾ ساگر "سڌيو آهي. هيءُ ٻسٽڪ اڌ ٻائڪ
هڪ طرح جو وشو ڪوش (Encyclopedia) آهي
هڪ ڀر سٺ جا الهوي وڃن ۽ وشواس جوڳا رايا
پڙي مسئلن ۽ سوالن جي باري ۾ ڏنل آهن جيڪي
۾ پرمارئي جي جڳياسن جي من ۾ پيدا ٿيندا رهندا
حضور مهاراج جن آتما، پرماتما ۽ مايوي رچنا جي
۾ سڀني پيچيدن سوالن کي، جي پڙهيل لکيل ۽ بدبمان
جي دل ۾ اٿندا آهن، نهايت سندر ۽ سولي ڀنگ
حل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. جيڪي دفترون ۽
وٽون يوگ اڀياس ۾ اينديون آهن، الهندي دور ڪرڻ
ڪارگر آباء چڱي طرح کولي سهجهايا ويا آهن.

يوگ، ويدانت ۽ ٻائيل جي روحاني رازن ۽ سڀ کان
يڪ سرست شبد جي يوگ ئي ڪافي روشني وڌي وئي

مهاڳ—

منهنجا سرپرست ڀاڳ آھن جو مان هندستان (راڌا سوامي سنگ ڀياس) ۾ ڏيھ ڌاري ستگورو جي سمجھ ۾ آيس ۽ مون کي سندن چرلن ۾ رھڻ جو شرف حاصل ٿيو. اھو ئي مقصد ڪٿي مان ۱۹۵۵ کان اڄ تائين ٿي پيرا راڌا سوامي ڪالوني ڀياس، پوست ڏيرا بابا جڳمل سنگھ ۾ آيو آھيان. هن ڪالوني ۽ متعلق مان بسا ھڪ جي چئي سگھان ٿو ڏھي ۽ ڀومي شالتي ۽ امن جو آرام گھر آھي جتي ھر ڪو جڳياسو پورن گورو جي رھنمائي ۽ رھبري ۽ ھيٺ اھول روحاني ترقي جو لاپ وٺي سگھي ٿو.

جڏھن مان ھتي پھرين ڀيري آيو ھوس تڏھن ئي منهنجي مٿي جج صاحب ڏيوان درياڻي لعل سان ٿي ويئي. هن صاحب حضور مھراج بابا ساون سنگھ جن جا وڃن ۽ سندن ٻين سان ٿيل وارنالاڻي قلمبند ڪري انھنجو ترجمو ڪيو آھي. حضور مھراج جن انھن ڀرن سنن مان ھئا جي وقت وقت هن سنسار ۾ لوڪن جي ڪلياڻ لاءِ ايندا آھن. ڏيوان درياڻي لعل کي اٽڪل ۵۰ سال اڳ حضور مھراج جن ۱۹۱۰ ۾ نام جي بخشيش ڪئي ھئي ۽ کيس ۳۸ سال منهنجي ٻولي چرلن ۾ رھڻ جو سوڀاڳ ۽ آئند پراپت ٿيو آھي. اھو سھو ھنن سنن مت جي اصولن جو صحيح ۽ پورو گمان حاصل ڪرڻ ۽ ڀياس ڏنارن انجو اڀر حاصل ڪرڻ ۾ وڌيڪ ڪيو آھي. ڪمن حضور مھراج جن جي جاءِ نشين سردار بھادر جڳت سنگھ جي مھراج جن جي شيوا ڪرڻ جو ٻڌو موقعو مليو ۽ هن وقت موجودھ ستگورو حضور چرلسنگھ مھراج جن جي ڀرسل سيڪريٽري جي حيثيت ۾ شيوا ڪري رھيا آھن.

هولانڊروم، شمس تبريز، سوامي جي مهاراج، بابا جئمل سنگھ جن
۽ ٻين سنتن جو اهوئي مارڪ رهيو آهي. سنتن جي ان
عتيان پري پراڻي پياس ۾ حضور مهاراج ساون سنگھ جن ٿيا
جن ۴۵ سالن تائين ستسنگ ۽ نامردان دواران انيڪ جيون
جي رهنمائي ۽ آڌار ڪيو ۽ انهن وانگر ئي نيجسوي
۽ روحاني شوي سان پري پور مهاراج چرن سنگھ جن اڄ به
سنگت جي رهبري ڪري رهيا آهن.

پستڪ جي ليڪڪ شري درمائي لعل ڪپور ڪي
لڳ، پڳ ۳۸ سال حضور مهاراج ساون سنگھ جن جي
پوٽر چرلن ۾ وھڻ ۽ سندن پوٽر اپڊيشن ٻڌڻ جو سويڀاڳي
براب ٿيو آهي. اهو ۳۸ سالن جو عرصو هنن سنت مت جي
اڀياس ۽ حضور مهاراج جن جي شيوا ۾ وتيت ڪيو آهي.
الڳ الڳ ستسنگن ۽ وارٽالاپن جي دوران ۾ هنن
جيڪي نوٽس Notes ورتا انهن جي آڌار تي هيءَ ”سائر
۾ ڪهاڻي“ اوهان اڳيان موجود آهي.

هي سنڌي الود اجهير لاسي شري منگهارام ديسال
ڪيو آهي. اسين ان پري پريءَ شيوا لاءِ سندس ٿورائتا
آهيون.

انگريزيءَ ۾ ”ڪال آف دي گريٽ ماسٽر“ ڏاڍو
لوڪ پري ثابت ٿيو آهي. آشا آهي ته ان جو هي سنڌي
الود ٻڌڻ ۾ مارٽ جي پري پري لاءِ ڪارگر ۽ لائڊاڪ ثابت
ٿيندو.

ڏيروا بابا جئمل سنگھ

مي ۱۹۷۴

ڪي. ايل. ڪنا

سيڪريٽري

واڌا سوامي ستسنگ، پياس

چيائيندڙ جي طرفان

”سنت سماگر“ شري درياڻي لعل جي مشهور گراڙي ڪتاب ”Call of the great Master“ جو هي سنڌي انواد آهي. هن ۾ پرم سنت حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن جي انهن وارثاڻين ۽ اڀڀڻن جو سندس ورثن ڪيل آهي جيڪي حضور جن مختلف جڳياسن ۽ پرممارت جي ڪانگين جي سوالن جي جواب ۾ فرمايا هئا. هن ۾ منس جرم جو اصلي مقصد، پرماتما ۽ ان سان ميلاپ ڪرڻ جا ساڌن، پوک، ويدانت وغيره جهڙن ڳوڙهن مسئلن تي سرل ۽ صاف سمجهاڻي ڏنل آهي.

هن دنيا ۾ سنت ڪو نئون ڌرم يا مذهب جاري ڪرڻ لاءِ ڪو نه ٿا اچن. هو ٻاهر مڪي ڪراڻن، ڪرم ڪالڊ جي ٻڌڻن ۽ شريعت جي پائيندين ۾ الجھيل جيون کي پرماتما جي پراڻتيءَ جو مارڻ ڏيکارڻ لاءِ اچن ٿا. اسانجي آتما ان پرماتما روپي ساگر جي هڪ ٻرلڊ آهي، جا پنهنجي اصل کان وڇڙي، هتي من ۽ مايا ۾ ڦاسي بلڪل گندي بڻجي پيئي آهي. هنڪي سڄي شالتي ۽ سڄو سک واپس وڃي پنهنجي مول (اصل) ۾ سمائجڻ سان ئي ملي سگهي ٿو. پرماتما اسانجي اندر آهي، ڪٿي به ٻاهر ڪونهي. ٻاهر نه ڪڏهن ڪنهنڪي مليو آهي نه ملي سگهندو. سارو سنسار ٻاهر ۽ نون دوارن ۾ انڪي ڳولي رهيو آهي. اندر وڃڻ جو پيد، دسوين گليءَ جي ڪنڇي، سنتن جي هٿ ۾ آهي. سنتن کان اهو پيد وٺي پرممارت جا سڃا ڪوچي، ان حئيئت جي سڃاڻيءَ جو خود پنهنجي چيڙي انيو ڪري سگھن ٿا. اناد ڪال کان سنتن جو اهو مارڻ هلندو آيو آهي. ڪبير صاحب، گورو نانڪ، نلسي صاحب، پلٽو، دادو،

فهرست

چپائيندڙ جي طرفان

مهاڙيءَ

پوءِ ڪا

اهو جهڙو بيان تصوير ڪري نٿي سگهي

حضور مهاراج جن جو مختصر جيون چرتر

حضور مهاراج جن جي سکيائن جو سار

وار تالاپ جو آرٽ

چمتڪار

هڪ ستسنگ

ستگورو

سنت مت جون روحاني سادنائون

هي پڇاڙيءَ جو باب ٿي سگهي ها

هڪٿي جا سادن

وار تالاپ جي سمائپي

التر درشن

ارڀڻ پٿر

پٿر سنت حضور مهاراج

بابا ساون سنگه جن

جي پوٽر يادگيريءَ ۾

گهڻي سڪ شرڦا ۽ نموڙا سان

ارڀڻ ڪريان ٿو.

جنجو پوٽر ۽ مهان ڪاريه

حضور مهاراج چرنسنگه جن

ڪري رهيا آهن.

”برگ سبز است تڪنائم درويش

هي مالڪ! هن بيڪاريءَ وٽ

هڪ سائي پن کانسواءِ ٿوهانڪي پيٽ

ڪوڻ لاءِ ٻيو ڪجهه به ڪونهي.

دريائي لعل

چپائیدد

کسی . ایل . کفا

سیکریٹری

راڈا سوامی ستسنگ ، بیاس

ڈیرا بابا جمل سنگھ

(ملع اہر نسر بہجاب)

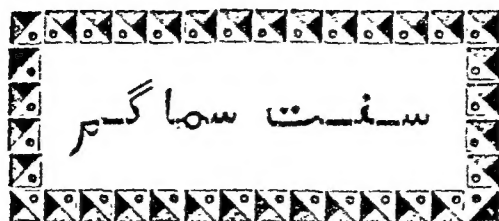
سب حق واسطہ قائم

نمبر ۱۰۰ چانو ۲۰۰۰

سی ۱۹۷۴

سندر پرتھنگ پریس

سنگھ ، نیارو روڈ

سنت سما گمر

لیکے
دریائی لیل کپور

راڈا سواہی ستسنگ، بیاس
ضلع امرتسر (پنجاب)

